

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

20067/71

U. Cannonberry

20067

ПИСАННЯ

И. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО

Н. Котляревскій:

Котляревський, І. Р.

ПИСАННЯ

И. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО

ЗЪ ЁГО ПОРТРЕТОМЪ И КАРТИНКОЮ ЁГО ВУДИНОЧКА
ВЪ ПОЛТАВІ.

ВЕРГІЛІЕВА ЕПЕНДА. НАТАЛКА ПОЛТАВКА. МОСКАЛЬ-ЧАРІВНИКЪ.

ОДА ДО КНЯЗЯ КУРАКИНА.

САНКТПЕТЕРБУРГЪ

1862

LR

РГ 3948
К 598
1862

ПЕЧАТАТЬ ПОЗВОЛЯЕТСЯ

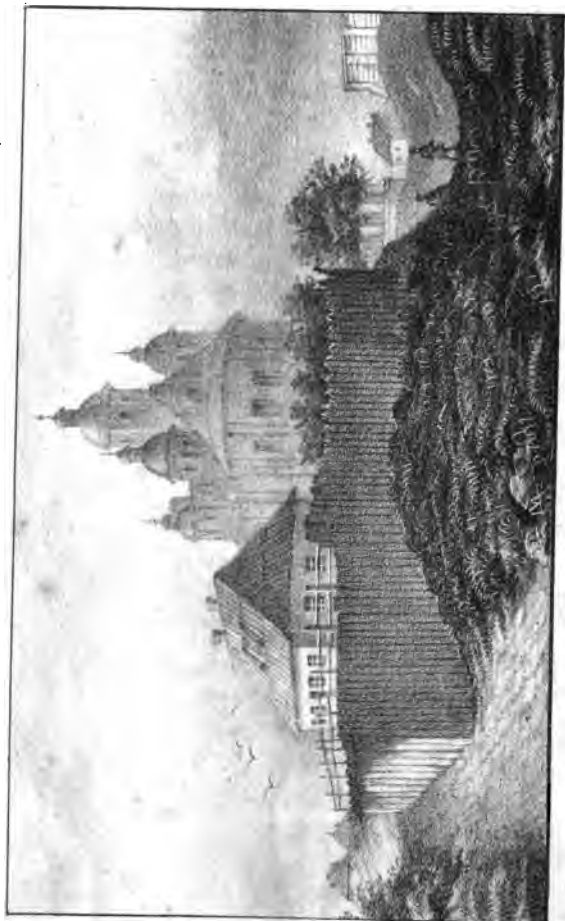
съ тѣмъ, чтобы по отпечатаніи представлено было
въ Ценсурный Комитетъ узаконенное число экземп-
ляровъ. С. Петербургъ, 20 февраля 1862 года.

Ценсоръ Ст. Лебедевъ.

.....
ВЪ ТИПОГРАФИИ ДЕПАРТАМЕНТА УДѢЛОВЪ.
.....

ОГЛАВЪ.

Виргіліева Енеїда	1
Натáлка Полта́вка	299
Моска́ль-Чарівнікъ	377
Ода до князя Кура́вина	441

Авт. Д. А. Вороньков.

Рис. Борова.

Будиночокъ И. П. Котляревскаго въ Подгаві.

ВЕРХАЙБА ШЕНІА

ВИРГИЛІЕВА

ЕНЕИДА

НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ ПЕРЕЛІЦЬВАНА.

ЧАСТЬ ПЕРВА.

Еней бувъ парубокъ мотёрний
И хлопець—хоть куди козакъ!
На лихо здався вінъ проворний,
Завзятіиший одъ всіхъ бурлакъ.
Но Греки якъ, спаливши Трою,
Зробили зъ неї скірту гною,
Вінъ, взявши торбу, тягу давъ;
Забравши де-якихъ Троянцівъ,
Осмаленихъ, якъ гіря, ланцівъ,
Пятами зъ Трої наживавъ.

Вінъ, швидко поробивши човни,
На сіне море попускавъ,
Троянцівъ насадивши повні,
И куди бчи почухравъ.
Но зла Юнона, суча дбчка,

Роскудкудакалася якъ квочка —
 Енея не любила страхъ;
 Давно уже вона хотіла,
 Їго щобъ душка полетіла
 У пекло, щобъ и дѹхъ не пахъ.

Еней болячка бувъ Юноні;
 Якъ жорна серце їй давивъ,
 Бо бувъ тугійший відъ суніні,
 Ні въ чімъ Юноні не просивъ;
 А гіршъ за те їй не злюбівся,
 Що, бачишъ, въ Трбі народівся
 И мамою Венерю звавъ;
 И що єго покойний дядько
 Парисъ, Пріямово дитятко,
 Путівочку Венері давъ.

Побачила Юнона зъ неба,
 Що панъ Еней на поромáхъ;
 А те шепнула сѹка Геба....
 Юнону взявъ великий жахъ.
 Впригла въ гринджолята павічку,
 Сховала підъ кибáлку мичку,
 Щобъ не світілася косá;
 Взяла снідницю и шнурівку,
 И хліба зъ сіллю на тарілку,
 Ъь Ебу мчала якъ осá.

»Здоровъ, Ебле пане свату!
 Ой якъ ся маешъ, якъ живешъ?«
 Сказала якъ ввійшла у хату
 Юнона: »Чи гостей ти ждешъ?«
 Поставила тарілку зъ хлібомъ
 Передъ старимъ Ебломъ дідомъ,
 А сама сіла на ослинь.
 »Будь ласкавъ, сватоньку старіку!
 Избий Енея съ пантелику,
 Теперъ пливé на морі вінъ.

»Ти знаешъ, вінъ який суцїга,
 Паливода и горлорізъ;
 По світу якъ ище побїга,
 Чихсь багачько вилле слізъ,
 Пошли ти въ море злїю тїчу,
 Щобъ всю Енейську челядь сїчу
 Пустить на дно изъ нимъ къ чортамъ.
 За сée жъ дївку чорнобрїву,
 Товстеньку, гáрну, уродливу,
 Тобі я, дáлибі, що дамъ.«

— »Гай, гай! Ой дей же ёго кату!«
 Бóль, насунившись, сказавъ:
 »Я все бъ зробивъ за сюю плату,
 Та вітри всі пороспускавъ:
 Борей недужъ лежить съ похмілля,

А Нордъ поїхавъ на весілля,
 Зефіръ же, давній негодїй,
 Зъ дівчатами за женихався,
 А Евръ у вінники нанявся;
 Якъ хочешъ, такъ и помишляй!

»Та вже для тебе обіщаюсь,
 Енеєві я ляпасъ дамъ;
 Я хутко, миттю постаріюсь
 Загнать въ багно ёго къ чортамъ.
 Прощай же! швидко убірайся,
 Обіцянки жъ не забувайся:
 Бо послі, чѳешъ, ні чичіркъ!
 Якъ збрешешъ, то хоча надсядся,
 На ласку послі не понадся;
 Тоді відъ мене візьмешъ чвіркъ.»

Еблъ, оставшись на господі,
 Зібравъ всіхъ вітрівъ до двора,
 Велівъ поганій бути погбді....
 Якъ разъ на мбрі и гора!
 Все мбре заразъ спузирило,
 Водбою мовъ въ ключі забило,
 Еней тутъ крикнувъ, якъ на пупъ;
 Заплакався и заридався,
 Пошарнався, увесь подрався,
 На тімъ начесавъ ажъ струць.

Прокляті вітри роздулися,
 А море зь ліха ажъ реве;
 Слизьмі Тройнці облилися,
 Енея за живіть берé.
 Всі човники їхъ росчухрало;
 Багацько війська тутъ пропало;
 Тогді набрались всі сто-ліхъ!
 Еней кричитьъ: »Що я Нептуну
 Півкони грошей въ рúку суну,
 Абí на морі штурмъ утíхъ.«

Нептунъ дочуєсь въ склянихъ будінкахъ,
 Що прббу закричавъ Еней;
 Вінъ въ жінчинихъ метнуєсь патінкахъ,
 Мовъ кіть одъ сала, до дверей;
 И миттю осідлавши рака,
 Зхватівсь на ёго мовъ бурлака,
 И вірнувъ зь моря, якъ карась.
 Загомонівъ на вітрівъ грізно:
 »Чогó ви гудетé такъ різно?
 До моря, знаєте, вамъ зась!«

Оттуть-то вітри схаменúлись,
 И далі драла до порí;
 До ляса мовъ Ляхí шатнúлись,
 Абó одъ іжакá тхорí.
 Нептунъ же заразъ взявъ мителку

И вимів море як світелу,
 То сонце глянуло на світъ.
 Еней тогді якъ народився,
 Разівъ изъ-пять перехрестівся;
 Звелівъ готівити обідъ.

Повітали шалівки соснові,
 Бругомъ наставили мисокъ;
 И стрáву всякую, безъ мови,
 Въ голбдний пхали все кутобъ.
 Тутъ съ сáломъ галушки лигали,
 Демішку и кулішъ глитали
 И брагу кúхликомъ тягли;
 Та и горілочку хлистали,
 Насілу изъ-за стóлу встали
 И спáти послі всі лягли.

Венеря, якъ на все швидка,
 Проворна, врагъ її не взявъ,
 Побачила, що такъ лякає
 Еблъ синка, що ажъ захлявъ;
 Умилася, причепурилась
 И якъ въ неділю нарядилась,
 Хоть бй до дудки на танецъ!
 Взяла очіпокъ грезетовий
 И кунтушъ зъ ұсами люстровий,
 Пішла къ Зевесу на ралець.

Зевѣсь тогді лгавъ вишнівку,
 Маковникáми заїдавъ;
 Вінъ, сѣму випивши восьмѹху,
 Послїдки съ квáрти виливáвъ.
 Прийшла Венѣря искривившись,
 Заслїнившись и завіскрившись,
 И стáла хлїпать передъ нимъ:
 »Чимъ предъ тобою, мїлий тáту,
 Синъ заслуживъ такú мїй плáту?
 И єнъ, мовъ въ свїнки грають імъ.

»Будї єму ужé до Рїму?
 Хибá якъ здохне чортъ въ ровї!
 Якъ вѣрнется панъ ханъ до Крїму,
 Якъ жєнитця сичъ на совї.
 Хибá бъ то вжé та не Юнона,
 Щобъ не вказáла макогона,
 Що й досї слѹхає чмелївъ!
 Колибъ вона та не бїсїлась,
 Замовкла и не камезїлась,
 Щобъ ти се самъ їй извелївъ.«

Юпїтеръ, все допивши съ кўбка,
 Поглядивъ свїй ружою чубъ:
 »Охъ, донько, ти моя голўбка!
 Я въ правдї твѣрдий такъ, якъ дўбъ.
 Енѣй збудує сїльне царство,

И заведе своє тамъ панство;
 Не малий буде вінъ паномъ.
 На панщину весь свѣтъ погонить,
 Багачко хлопцівъ тамъ наплюдить
 И всімъ імъ буде ватажомъ.

»Заїде до Дидони въ гості,
 И буде тамъ бенкетовать;
 Полюбитця її вінъ мѣсти,
 И стане бісика кускать.
 Иди жъ, небого, не журися,
 Попонеділкуй, помолися,
 Все буде такъ, якъ я сказавъ.
 Венеря нязько поклонилась,
 И зъ пан'отцемъ своїмъ простїла сь,
 А вінъ її поціловавъ.

Еней прочунався, проспався,
 И голодранцівъ позбравъ,
 Зо всімъ зібрався и уклався,
 И скілько відно почухравъ.
 Пливъ, пливъ, пливъ вінъ, що ажъ обридло,
 И море такъ ему огидло,
 Що бісомъ на его дививсь.
 »Болибъ«, каже, »умеръ я въ Трѣі,
 То вже бъ не пивъ сеі гирькбі,
 И марне такъ не волочивсь.«

Потімъ, до берега приставши,
 Зъ Тройнствомъ голимъ всімъ своїмъ,
 На зѣмлю съ човнівъ повстававши,
 Спитавсь, чи є що істи імъ?
 И заразъ чѣгось попоіли,
 Щобъ на дорозі не зомліли;
 Пішли, куді хто запопавъ.
 Еней по берегу попхався,
 И самъ не знавъ, куді слонявся,
 Ажъ—гулькь! у гóродъ причвалавъ.

Въ тімъ гóроді жила Дидона,
 А гóродъ звавсь Барфагенъ,
 Розумна пані и мотбрна,
 Для неї трѣхи сихъ імєнь:
 Трудяща, дуже працевита,
 Весела, гарна, сановита,
 Бідняжка, — що була вдова;
 По гóроду тогді гуляла,
 Коли Тройнцівъ повстрічала,
 Такі сказала імъ слова:

»Відміль такі се гольгяпаки?
 Чи рѣбу зъ Дбну везетє?
 Чи, мѣже, вѣходці бурлаки?
 Куді, прочане, ви йдетє?
 Який васъ врагъ сюді направивъ?

И хто до гóрода причáливъ?
 Яка жъ ватага розбишáкъ!
 Троянці всі заму́рота́ли,
 Дидóні нязько вь но́ги па́ли,
 А вста́вши, і́й мовля́ли такъ:

»Ми всі, якъ бачъ, наро́дъ хре́щени́й,
 Волóчимся безъ тала́ну;
 Ми всі у Трoбi поро́ждени́,
 Ене́й пусти́въ на насъ ма́ну;
 Дали́ намъ Гре́ки прочухáна,
 И са́мого Ене́я па́на
 Вь три-ви́рви ви́гнали відті́ль;
 Звелі́въ поки́нути намъ Трою́,
 Підмо́вивъ пла́вати зъ собо́ю,
 Тепе́рь ти зна́єшъ ми відкі́ль.

»Помі́луй, па́ні благо́рдна!
 Не дай загі́нути голо́вамъ!
 Будь милості́ва, будь незло́бна,
 Ене́й спасі́бі ска́же самъ.
 Чи ба́чишъ, якъ ми обі́дрались!
 Убра́ння, постолі́ порва́лись,
 И ну́жи повна очку́рня!
 Кожу́хи, світи погубі́ли,
 И зъ голо́ду вь ку́лакъ тру́били.
 Така́ намъ лу́чилась пеня́!
 «

Дидона гірко заридала,
 И зъ білого свого лиця
 Платóчкомъ слёзи обтирала:
 »Колибъ«, сказала, »молодця
 Енея вашого зачала,
 Уже бъ тогді весела стала,
 Тогді великъ-день бувъ би намъ!«
 Тутъ плюсь Еней, якъ б́удто зъ неба:
 »Ось-осьде я, коли вамъ треба!
 Дидоні поклоніся самъ.«

Потімъ зъ Дидоною обнявшись,
 Поціловались гáрно, въ смакъ;
 За рúченьки біленькі взявшись,
 Балакали то сякъ, то такъ.
 Пішли къ Дидоні до господи
 Черезъ великі переходи,
 Звійшли въ світлицю, та й на пілъ,
 Пили на радощахъ сиву́ху
 И іли юрду и маку́ху,
 Покиль клигнули їхъ за стмъ.

Тутъ іли різні потрáви,
 И все съ поливянихъ мисокъ;
 И самі гáрні припрáви,
 Зъ новіхъ кленовихъ тарілокъ:
 Свинячу гóлову до хрину

И лѣкшину на переміну,
 Потімъ съ підлевою индікь;
 На закуску кулішъ и кашу,
 Лемішку, хліки, пўтрю, квашу
 И зъ макомъ медовій шулікь.

И кўбками пилі сливянку,
 Медъ, шиво, бражку, сирівець,
 Горілку прѣсту и калганку;
 Курівсь для дўху яловець.
 Бандўра *зорлиці* бринчала.
 Сопілка *зуба* затинала,
 А дўдка грала *по балкамъ*;
Самжарівки на скрипці грали,
 Бругомъ дівчата танцевали,
 Въ дробўшкахъ, въ чоботахъ, въ свиткахъ.

Сестру Дидѣна мала Ганну,
 Навспражки дівку, хоть куди,
 Провѣрну, чепурну и гарну;
 Приходила и ся сюди,
 Въ червоній юпочці баевій,
 Въ запасці гарній фаналевій,
 Въ стѣнжкахъ, въ намісті и ковткахъ;
 Тутъ танцевала викрутасомъ,
 И предъ Елєемъ вихиласомъ
 Підъ дўдку біла третяка.

Ене́й и самъ такъ розгуля́вся,
 Якъ на арка́ні жеребець;
 Зъ Дидо́ною за ру́ки взявся,
 Пішовъ и зъ нею у тане́ць.
 Въ обо́хъ підквівки забряжчали,
 Жижки одъ та́нцівъ задріжали,
 Якъ вистриба́ли гоцака́.
 Ене́й, ма́тню въ кула́къ прибравши
 И не до соли примовля́вши,
 Садивъ круте́нько гайдука́.

А по́слі та́нцівъ, варену́хи
 По кúхлику імъ піднесли;
 И молоді́ці цовету́хи,
 Тутъ баяндраси понесли.
 Дидо́на крі́шко заюріла,
 Горщо́къ съ варе́ною розби́ла,
 До ду́ру всі тогді пи́ли.
 Ввесь день весело прогуля́ли,
 И п'яні спати поляга́ли;
 Ене́я жъ ле́две повели́.

Ене́й на пічъ забрався спати,
 Зарі́вся въ просо́, тамъ и лігъ;
 А хто схоті́въ, побри́въ до ха́ти,
 А хто въ хліве́ць, а хто підъ стігъ.
 А де-які такъ-та́къ хлисну́ли,

Що де упали, тамъ засну́ли,
 Сопли, харча́ли и хрепа́ли;
 А дб́ри молодці кружа́ли,
 Поки ажъ півні заспівали —
 Що здужали, то все тягли́.

Дидона́ рано иско́палась,
 Пила́ съ похмілля сирівець;
 А по́слі га́рно наряди́лась,
 Якъ-би́ въ оренду на тане́ць.
 Взяла́ кара́бликъ бархато́вий,
 Спідни́цю и барсе́ть шовко́вий
 И начепи́ла ланцюжо́къ;
 Черво́ні чо́боти обу́ла,
 Та и за́паски не забу́ла,
 А въ ру́ки зъ ви́бийки плато́къ.

Ене́й исъ хме́лю якъ проспався,
 Иззивъ соло́ний огіро́къ;
 Потімъ умі́вся и убра́вся,
 Якъ парубі́ка до діво́къ.
 Ёму́ Дидона́ підосла́ла,
 Що одъ покійника укра́ла:
 Галанці́ й па́ру чо́біто́къ,
 Сорочку, и капта́нъ съ кита́йки,
 И ша́пку, по́ясъ съ калама́йки,
 И чо́рний шовко́вий плато́къ.

Якъ одяглись, то изійшлися,
 Съ собою ста́ли розмовля́ть;
 Наїлися и приня́лися,
 Щобъ по вчора́шнєму гуля́ть.
 Дидона́ жъ тяжко́ сподобала́
 Ене́я, такъ що и не зна́ла
 Де́ дітися, и що́ робіть;
 Точі́ла всякі́ баля́си,
 И підпускала́ різні́ ляси,
 Енею́ тілько́ бь угодіть.

Дидона́ вигадала́ гри́ще,
 Ене́й щобъ веселі́ший бувъ,
 И щобъ верті́вся зъ нею́ бли́жче
 И ли́ха щобъ сво́го забу́въ:
 Собі́ очі́ці завязала́,
 И у *панаса* гра́ти ста́ла,
 Ене́я бь тілько́ уловіть.
 Ене́й же за́разь догада́вся,
 Коло́ Дидони́ те́рся, мівся,
 Іі́ щобъ тілько́ вдово́лніть.

Тутъ вся́ку вся́чину игра́ли,
 Хто, я́къ и вь ві́що захоті́въ;
 Тутъ й́нші *журавля* скака́ли,
 А хто одъ *дудочки* поті́въ.
 И вь *хрещика*, и вь *юрюдуба*,

Не разъ доходило й до чуба,
 Якъ загулялися въ *дждута*;
 Въ *хлюста*, въ *пашка*, въ *візка* играли.
 И *дамки* по столу совали;
 Чортъ-мавъ порожнёго кута.

Що день було у нихъ похмілля;
 Пилась горілка, якъ вода;
 Що день въ Дидони якъ весілля,
 Всі п'яні, хоть посуньсь кудá.
 Енеєві такъ якъ боляці,
 Абó осінній лихорадці,
 Годіла пані всякий день.
 Були Тройнці п'яні, ситі,
 Кругомъ обу́ті и обшіті,
 Хоть толі прибрілі, якъ пень.

Тройнці лихо тамъ куріли
 Дали приману всімъ жінкамъ;
 По вечерницяхъ всі ходили,
 Просвітку не було дівкамъ.
 Та й самъ Еней, сподарь, и паню
 Підмовивъ паритися въ баню...
 Уже жъ було не безъ гріха!
 Бо страхъ вона ёго любила,
 Ажъ глуздъ увесь свій погубила,
 А, бачця, не була плоха.

Оттакъ Еней живъ у Дидони,
 Забувъ и въ Римъ щобъ мандровать.
 Тутъ не боявся и Юнони,
 Пустився все бенкетовать;
 Дидону мавъ вінъ мовъ за жінку,
 Убивши добру въ неї грінку,
 Мутивъ, якъ на селі москаль!
 Бо—хрінъ ёго не взявъ—мотёрний,
 Ласкавий, гárний и провёрний
 И гóстрий, якъ на брiтві сталь.

Еней зъ Дидоною возілись,
 Якъ зъ оселёдцемъ сiрий кіть;
 Ганяли, бігали, казілись,
 Ажъ лівся дё-коли и піть.
 Дидона жъ мала разъ роботу,
 Яжъ зъ нимъ побігла на охоту
 Та гримъ загнавъ у тёмний лѣхъ
 Лихій їхъ зна, що тамъ робили,
 Було невідно зъ-за могiли,
 Въ лѣху жъ сиділи тільки въ-двохъ.

Не такъ-то робитця все хутко
 Якъ швидко окомъ измигнешъ:
 Абó якъ казку кажешъ прудко,
 Перомъ въ папері якъ писнешъ.
 Еней въ Дидони живъ не мало,—

Що зъ голові въ ёго пропало,
 Куді ёго Зевесъ пославъ.
 Вінъ годівъ зб-два тамъ просідівъ,
 А мабудь би и більшъ пронідівъ,
 Якъ-би ёго врагъ не спіткавъ.

Колисъ Юпітеръ ненарокомъ
 Изъ неба глянувъ и на насъ;
 И кинувъ въ Карфагену бжомъ,
 Ажъ тамъ Троянський мартопласъ....
 Розсёрдився и розкрячався,
 Ажъ світъ увесъ поколихався;
 Енея лаявъ на весь ротъ:
 >Чи такъ-то, гадівъ синъ, вінъ слуха?
 Улізъ у па́току мовъ мұха,
 Засівъ якъ у болоті чортъ.

>Пійдть гінця жині кликніте,
 До мене заразъ щобъ прійшовъ;
 Глядїть же, цупко прикрутіте,
 Щобъ у шинєкъ вінъ не зайшовъ!
 Бо хочу я кудісь послати.
 И ёнъ, и ёнъ же, вража мати!
 Але Еней нашъ зледащівъ;
 А то Венеря все свашкуе,
 Енеечка свого муштруе,
 Щобъ вінъ зъ у́ма Дидону звівъ.<

Прибігъ Мерку́рий заса́павшисьъ,
 Въ три ряди́ піть зъ ёго́ котівъ;
 Ввесь реми́нцями обв'язавшисьъ,
 На го́лову вінъ бриль надівъ;
 На гру́дяхъ съ бля́хою ладу́нка,
 А зъ-за́ду съ сухаря́ми сума́,
 Въ рука́хъ нага́йський малаха́й.
 Въ таки́мъ наря́ді влізъ у ха́ту,
 Сказавъ: »Гото́въ уже́ я, та́ту,
 Будь ти хо́чешъ, поси́лай.«

— »Біжи ли́шъ швидче въ Ка́рфаге́ну«,
 Зеве́сь гінце́ві такъ сказа́въ,
 »И па́ру розлучи́ скаже́ну,
 Ене́й Дидо́ну бъ забува́въ.
 Неха́й лишъ відті́ль упліта́е,
 И Ри́ма стробі́ти чухра́е, —
 А то залі́гъ, мовъ въ гру́бі песь.
 Ббли жъ вінъ бу́де йще гуля́ти,
 То дамъ ёму́ себе́ я зна́ти!
 Отта́къ сказа́въ, скажи́, Зеве́сь.«

Мерку́рий низько́ поклоні́вся,
 Передъ Зе́весомъ бриль изня́въ,
 Черезъ порі́гъ перевали́вся,
 До ста́ні швидче та́гу давъ.
 Покі́нувши изъ рукъ нага́йку,

Запрягъ вінъ мѣттю чортопхайку;
 Черкнѹвъ изъ нѣба, ажъ курить!
 И все кобилкогъ поганяе,
 Що оглобѣльна ажъ брикае.
 Помчали, ажъ візокъ скрипѣть!

Еней тогді купався въ бразі,
 И на полу укритившись лігъ;
 Ёму не снилось о приказі,
 Якъ-ось Меркүрий въ хату вбѣгъ!
 Смигнувъ изъ полу мовъ пся-юху.
 >А що ти робишь? п'єшь сивѹху!<
 Зо всѣго гѣрла закричавъ.
 >А ну лишъ швидче убирайся,
 Зъ Дидоною не женихайся,
 Зевесъ похѣдъ тобі сказавъ?

>Чи ти жъ оцѣ до діла робишь,
 Що й досі тѹта загулявсь!
 Та швидко и не такъ задробишь, —
 Зевесъ не дѹрно похвалявсь
 Тобі дати добру халазію;
 Вінъ видавить съ тебе олию,
 Отъ тѣлько ще тутъ побарисъ!
 Гляди жъ, сѣгодня щобъ убрався,
 Щобъ нищечкомъ відсѣль укрався,
 Мене у-друте не дождисъ.<

Енеї піджавъ хвістъ мовъ собака,
 Мовъ Каїнь затрусівсь увесь;
 Изъ носа потекла кабака—
 Уже вінъ знавъ який Зевесь.
 Шатнувся миттю самъ изъ хати,
 Своїхъ Троянцівъ позбірати.
 Зібравши, давъ такий привазъ.
 »Якъ можна швидче укладайтесь,
 Зо всіми клунками збірайтесь,
 До моря швендайте якъ-разъ!«

А самъ, вернувшись въ будинки,
 Своє лахміття позбіравъ;
 Мизерні наклавъ дві скриньки,
 На човенъ заразъ одіславъ,
 И дожидався тільки ночі,
 Що якъ Дидона зімкне бчи,
 Щобъ не прощавшись драла дачь.
 Хоть вінъ за нею и журівся,
 И світомъ цілий день нудівся—
 Та ба! вже треба покидать.

Дидона заразъ одгадала,
 Чого сумує панъ Енеї,
 И все на усъ собі мотала,
 Щобъ умудритися и їй;
 Зъ-за печі часто виглядала,

Прикинувшись буцимъ куняла
 И мовъ вона хотіла спать.
 Ене́й же думавъ, що вже спала,
 И тільки що хотівъ дати драла,
 Ажъ-ось Цидона за чубъ—хвать!

>Постій, прескѹрвий вражий сїну!
 Зо мною перше расплатїсь;
 Отъ задѹшу, якъ злу личїну!
 Ось-ну лишъ тільки завертїсь!
 Оттакъ за хлїбъ, за сїль ти платишъ?
 Привїкъ усїмъ ти насмїхатїсь,
 Роспѹстишъ славу по минї! .
 Нагрїла въ пазусї гадюку,
 Що послї зробїла мѹку;
 Послала пуховїкъ свинї.

>Згадай який прийшовъ до мене,
 Що ні сорочки не було;
 И постолївъ чортъ-мавъ у тебе,
 Въ кишєні жъ пѹсто—ажъ гуло!
 Чи знавъ ти, що такеє гроби?
 Мавъ безъ матнї одні колби,
 И тільки слава, що въ штанахъ;
 Та й те порвалоє и побїлоє,
 Ажъ глянуть соромъ, такъ свїтілоє;
 Свїтина вся була въ латкахъ.

>Чи я жъ тобі та не годіла?
 Хибá ти трясці захотівъ?
 Десь вража мáти підкусила,
 Щобъ хірний тутъ ти не сидівъ. <
 Дидона гірько заридáла,
 Изъ сёрця ажъ волóсся рвáла,
 И закраснілася мовъ ракъ,
 Запінилася, посатаніла,
 Нінáче дурману иззіла,
 Заляяла Енея такъ:

>Погáний, мёрзький, гідкий, брідкий,
 Нігчёмний, лáнець, кателікъ!
 Гульвіса, пáкосний, престідкий,
 Негідний, злódий, еретікъ!
 За кучму сю твою велику,
 Якъ дамъ тобі лящá у піку,
 То тутъ тебе лизне н чортъ!
 И óчи відеру изъ лóба,
 Тобі диявольска худóба.
 Трясэсса, мовъ зімбоу хортъ!

>Мандруй до чóрта изъ рогами,
 Нехáй тобі приснітця бисъ!
 Съ твоїми сучіми синáми,
 Щобъ врагъ побравъ васъ всіхъ, гульвісъ!
 Щобъ ні горіли, ні боліли,

На чистоту щобъ поколили,
 Щобъ не оставсь ні чоловікъ;
 Щобъ доброї не знали долі,
 Були щобъ зъ вами зліі болі,
 Щобъ ви шаталися весь вікъ. <

Еней відъ неї одступався,
 Поки зайшовъ черезъ порігъ,
 А далі ажъ не оглядався,
 Зъ двора въ собачу ристь побігъ.
 Прибігъ къ Тройнцямъ засапався,
 Обмокъ въ поту, якъ-би купався,
 Мовъ съ торгу въ школу курохвѣтъ;
 Потімъ у човенъ хутко сівши
 И їхати своїмъ велівши,
 Не оглядався самъ назадъ.

Дидона тяжко зажурилась,
 Весь день ні їла, ні пила;
 Все тосковала, все нудилась,
 Кричала, плакала, ревля.
 То бігала, якъ-би шалена,
 Стояла довго тороплена,
 Кусала ногті на рукахъ;
 А далі сіла на порозі,
 Ажъ занудило їй небозі
 И не встояла на ногахъ.

Сестру кликнула на пораду,
Щобъ гóре злѣе розказать,
Енеєву оплакати зраду,
И льготи сѣрцю трóхи дати.

»Ганнусю, рибко, душко, любко!
Ратуї менѣ, моя голубко!
Тепѣрь пропала я на вікь!
Енеї покинувъ менѣ, бідну,
Якъ саму пашлюгу послідню,
Енеї злий змій—не чоловікь.

»Нема у сѣрця мого сили,
Щобъ я змогла ёго забути,
Куди мнѣ бігти?—до могїли!
Туди, одинъ надѣжний путь!
Я все для ёго потеряла,
Людей и славу занедбала;
Боги! я зъ нимъ забула й васъ.
Охъ! дайте зїлля мнѣ напїтись,
Щобъ сѣрцю можно розлюбїтись,
Утихомїрїтись на часъ.

»Нема на свїті мнѣ покою,
Не лютця слѣзи изъ очей,
Для мене білий свїть есть тьмобю,
Тамъ ясно тїлько де Енеї.
О пущверинку Купїдоне!

Любу́йся якъ Дидона стогне....
 Щобъ ти ма́ленькимъ бу́вь пропа́вь!
 Позна́йте мо́лодиці гóжі,
 Зъ Ене́емъ баху́рі всі схóжі;
 Щобъ врагъ зра́дливихъ всі́хъ побра́вь!

Та́къ бѣдна съ го́ря говори́ла
 Дидо́на, й жи́знь свою́ вля́ла;
 И Га́нна щó їй ні роби́ла,
 Ні-я́кой ра́ди не да́ла.
 Сама́ съ ца́рицей го́рюва́ла
 И слѣ́зи рукаво́мъ втира́ла,
 И хли́пала собі́ въ кула́къ.
 Поті́мъ Дидо́на мовъ уні́шкла,
 Звелі́ла, щóбъ и Га́ндзя вийшла,
 Щóбъ їй насумова́тись въ сма́къ.

Довге́нько та́къ посумова́вши,
 Пішла́ въ буди́нки на пості́ль;
 Подума́вши тамъ, погада́вши,
 Прово́рно скóчила на пі́ль.
 И взя́вши съ за́пичка креса́ло,
 И кля́чка въ на́зуху чима́ло,
 Тихе́нько вийшла на горо́дь.
 Ночі́ю се бу́ло добо́ю
 И са́мою ти́хою поро́ю,
 Якъ славъ хреще́ний ввесь наро́дь.

Стоявъ въ Дидѣни у загѣни
 Зъ кизяку складений кирпичъ;
 Ёго воли придбали й кѣни—
 Зимѣю имъ топили пичъ.
 Въ кострі бувъ зложений сухѣнький,
 Якъ порохъ бувъ ужѣ палкѣнький,
 Ёго й держали на підпалъ.
 Підъ нимъ вона огонь кресала,
 И въ клѣччі гарно розмахала
 И розвелá пожаръ чималъ.

Вругѣмъ костеръ той запаливши,
 Зо всѣй одѣжи роздягласъ,
 Въ огонь одѣжу положивши,
 Та и сама тутъ простягласъ.
 Вругъ неї помѣся палало,
 Повийниці невидко стало,
 Пішовъ, одъ неї димъ и чадъ!
 Енея такъ вона любила,
 Що ажъ сама себе спалила,
 Послала душу къ чѣрту въ адъ.

ЧАСТЬ ДРУГА.

Еней, попливши сїнімъ моремъ,
На Карфагену оглядавсь;
Борювь съ своїмъ сердега гбремъ,
Слїзьми, небїжчикъ, обливавсь.
Хоть одъ Дидони пливъ поспїшно,
Та плакавъ гїрько, неутїшно.
Почувши жъ, що въ огні спеклась,
Сказавъ: »Нехай їй вїчне царство,
Минї же довголітне панство,
И щобъ другá вдова найшлась!«

Якъ-ось и море стало грати,
Великі хвїлі піднялись,
И вітри зачали бурхати,
Ажъ човни на морі тряслись.
Водю чортъ-зна-якъ крутіло,
Що трóхи всіхъ не потопїло,
Вертілись човни мовъ дурні.
Тройянци зъ страху задрїжали,
И що робїти всі не знали,
Стояли мовчки всі смутні.

Одинъ зъ Тройнської ватаги,
 По їхъ вінъ звався Палинуръ;
 Сей білше мавъ другіхъ одваги,
 Сміленький бувъ и балагуръ;
 Що-напередъ сей схаменувся
 И до Нептуна окликнувся:
 »А що ти робишъ, панъ Нептунъ?
 Чи се и ти пустивсь въ ледащо,
 Що хочешъ насъ звести ні на що?
 Хибá півкопи вже забувъ?«

А далі після сєї мови
 Тройнцямъ вінъ такъ всімъ сказавъ:
 »Бувайте, братця, ви здорові!
 Отце Нептунъ замудровавъ.
 Куді теперъ ми, братця, підемо?
 Въ Италію ми не доїдемо,
 Бо море дуже щось шпуге.
 Италія відсіль неблизько,
 А моремъ въ бурю їхать слизько,
 Човнівъ ніхто не підкуе.

»Оттуть земелька есть, хлопцята,
 Відсіль вона не вдалеку,
 Сицилія — земля багата,
 Вона мині щось познаку.
 Дмухнімъ лишъ, братця, ми до неї,

Збувати гѳрести своєї,
 Тамъ добрий царь живе Ацѳсть.
 Ми тамъ, якъ дома, очуняємъ
 И якъ у себе загуляємъ,
 Всѳго багачько въ ѳго есть.»

Тройнци добре принялися
 И стали віслами гребти,
 Якъ стрѳлки чѳвники неслися,
 Мовъ зъ-заду пхали їхъ чортѳ.
 Ихъ Сицилійци якъ уздрѳли,
 То зъ гѳрода, мовъ подурѳли,
 До мѳря бѳгли всі встрѳчати.
 Тутъ мѳжъ собѳю распиталися,
 Чолѳмкалися и обнѳмались;
 Пішли до короля гулять.

Ацѳсть Енею, якъ-би братау,
 Велику ласку показавъ,
 И заразъ, попросѳвши въ хату,
 Горѳлкою почастовавъ;
 На закуску наклали сала,
 Лежала ковбаса чимала
 И хлѳба повне решето.
 Тройнцямъ всімъ дали тетѳри
 И відпустили на кватѳри:
 Щобъ йшли, куди потрапитъ хто.

Тутъ з́аразъ підняли бенькѣти,
 Замурмотáli якъ коті,
 И въ кáхляхъ понесли пашкѣти
 И кисілю імъ до ситі;
 Гарячую, мяку́ бухінку,
 Зразову до рижківъ печінку,
 Гречанихъ съ часникомъ панпұхъ.
 Еней съ дорóги налігáвся
 И пінної такъ нахлиста́вся
 Трохи не віперсь зъ ёго духъ.

Еней хотъ трóхи бувъ підпийлий,
 Та зъ рóзумомъ такі зібравсь;
 Вінъ синъ бувъ богобоязливий,
 По смёрти бáтька не цуравсь.
 Въ сей день ёго отецъ опря́гся,
 Якъ чикилд́ихи обіжравсь,—
 Анхízъ зъ горілочки умеръ.
 Еней схотівъ обідъ справляти,
 И тутъ старцівъ нагодовáти,—
 Щобъ Богъ душі свій рай одперъ.

Зібравъ Троянську всю громаду,
 И самъ пішовъ на двіръ до нихъ,
 Просіть у їхъ собі порáду,
 Сказáвъ імъ річъ въ словахъ такіхъ:
 »Панóве, знаєте, Трояне,

И всі хрещеніі миряне,
 Що мій отець бувавъ Анхізъ.
 Ёго сивуха запалила,
 И животá укоротила,
 И вінъ, якъ муха въ зіму, слизъ.

»Зробити поминки я хочу,
 Поставити обідъ старцямъ;
 И завтра жъ—въ пору нероббчу.
 Скажіте: якъ здаётца вамъ?«
 Сёго Тройціи и бажали
 И всі у гóлосъ закричали:
 »Енею Бóже поможі!
 И коли хочешъ, пане, знати,
 И сами бóдемъ помагати,
 Бо' ми тобі не ворогі.«

И заразъ миттю всі пустились
 Горілку, м'ясо купувать,
 Хлібъ, бублики, книші вродились,
 Пійшли посуди добувать;
 И кóливо съ куті зробили,
 Ситі изъ меду наситили,
 З'єднали разомъ и попа.
 Хазянінівъ своїхъ ззивали,
 Старцівъ по улицямъ шукали,
 Пішла на дзвінъ дякамъ копа.

На другий день раненько встали,
 Огонь на дворі розвели
 И м'яса вь казані наклали,
 Варіли страву и пекли.
 Пять казанівъ стояло юшки,
 А вь чотирёхъ були галушки,
 Борщу трохи було не съ шість;
 Баранівъ тьма була варенихъ,
 Курей, гусей, качокъ печенихъ,
 До сїта щобъ було всімъ їсть.

Цебри сивушки тамъ стояли
 И браги повниі діжки;
 Всю страву вь ваганкі вливали
 И роздавали всімъ ложки.
 Якъ проспівали *со святими*,
 Еней обливсь слізьми гіркими, —
 И прийнявся всі трепать;
 Наїлися и нахлистались,
 Що де-які ажъ повалялись,
 Тоді и годі поминать.

Еней и самъ изъ старшиною
 Анхіза добре поминавъ;
 Не здрівъ нічого предъ соббою,
 А ще зь-за столу не встававъ;
 А ділі трішки проходівся,

Прочу́мався, протверези́вся,
 Пішовъ къ наро́ду, хоть поблі́дь.
 Съ кишéні вінявши півкішки,
 Шпурну́ввъ наро́дъ дрібні́хъ, якъ ріпки,
 Щобъ т́ямили ёго́ обідь.

Въ Ене́я заболіли но́ги,
 Не чувъ ні рукъ, ні голови́;
 Напа́ли съ хме́лю перелóги,
 Опухли́ бчи, якъ въ сові́,
 Увесь обд́вся, якъ барі́ло,
 Було́ на світі́ все немі́ло,
 Мислі́те по землі́ писавъ.
 Зъ нудьги́ охля́въ и изнемі́гся,
 Въ одéжі́ лігъ и не розді́гся,
 Підъ лавкою́ до світа́ спавъ.

Прокину́вшись увесь труси́вся,
 За се́рце сса́ло, мовъ глисти́;
 Переверта́вся и нуди́вся,
 Не зд́жавъ голови́ звесті́,
 Поки́ не ви́пивъ півкварті́вки
 Зъ имбе́ромъ пі́нної́ горі́лки,
 И ќхля сирі́вцю́ не втеръ.
 Съ-підъ лавки́ ви́лізъ и струхну́вся,
 Зака́шлявъ, чхну́въ и стрепену́вся,
 »Дава́йте«, кригну́въ, »пить тепе́рь!«

Зібравшись всі паненята,
 Изновъ кружати почали,
 Пили якъ брагу поросята,
 Горілку такъ вони тягли;
 Тятлі тутъ пінненьку Троянці,
 Не вомпили й Сициліянці,
 Черкали добре назахватъ.
 Хто пивъ тутъ білшъ одъ всіхъ горілки,
 И хто пивъ разомъ півконтійки,
 То той Енеєві бувъ братъ.

Енеї нашъ роздобрехотався,
 Игрища здумавъ завести,
 И п'яний заразъ розкричався,
 Щобъ перебійцівъ привести.
 У віконъ школярі співали,
Халляндри циганкі скакали,
 Играли въ кóзби и сліпці;
 Були тутъ різні чўти крики,
 Водили въ гóроді музики,
 Мотóрні, п'яні молодці.

Въ присінкахъ всі пані сиділи,
 На двóрі жъ вкругъстоявъ народъ,
 У вікна де-які гляділи,
 А йнший бувъ наверхъ ворóтъ;
 Ажъ-ось прійшовъ и перебієць,

Убраний такъ, якъ компанієць,
 И звівся молодіць Даресьъ;
 На кулаки ставъ викликати
 И перебіяця визивати,
 Кричавъ, опарений мовъ песь:

»Гей, хто зо мною вийде битись,
 Покоштовати стусанівъ?
 Хто хоче пасокою вмітись?
 Кому не жаль своїхъ зубівъ?
 А нуте, нуте йдіте швідче.
 Сюди на кулаки лишъ ближче!
 Я бебехівъ вамъ надсажу,
 На очи вставлю окуляри;
 Сюди, поганці бакаляри!
 Я всякому лобъ розміжжу.«

Даресьъ довгенько дожидався,
 Мовчали всі, ніхто не йшовъ,
 Зъ нимъ битися усякъ боївся,
 Собю страху всімъ задавъ:
 »Такъ ви, бачу, всі легкодұхи,
 Передо мною такъ, якъ мұхи
 И пудофети на-голо!«
 Даресьъ тутъ дуже насміхався,
 Собю чванивсь, величався,
 Ажъ слухать соромъ всімъ було.

Абсесть Троїнець бувъ сердїтий,
 Згадавъ Ентелла козака,
 Зробився мовъ несамовїтий
 Чимъ-дужъ відтілъ давъ дропака.
 Ентелла кїнувся шукати,
 Щобъ все, що бачивъ, розказати,
 И щобъ Дареса підцьковати.
 Ентелмъ бувъ тяжко смїлий, дужий,
 Мужикъ плечїстий и невклюжий,
 Тогдї вінъ п'яний вкїлався спати.

Знайшли Ентелла сіромаху,
 Що вінъ підъ тїномъ гарно спавъ;
 Сєго сердешного тїмаху
 Будїти стали, щобъ уставъ.
 Всї голєсно надъ нимъ кричали,
 Ногами въ-сілу роскачали,
 Очіма вінъ на нихъ лупиувъ:
 >Чогó ви? Щó за врэжа мати!
 Зібрались не давати спати!
 Сказавши се, изно́въ засну́въ.

>Та встань, будь ласкавъ, пане свату!<
 Абсесть Ентеллови сказавъ.
 — >Пїйдїть лишъ ви собі и къ кату!<
 Ентелмъ на їхъ такъ закричавъ.
 А послї бачить, що не шутка,

Абсэсть сказа́въ, якá почу́тка,
 Прово́рно скóчивши, здригну́всь:
 >Хто́, якъ, Дарэ́сь? Ну, стійте на́ші!
 Зварю́ па́ну Дарэ́су ка́ши,
 Горі́лки да́йте лиш́ь нап'ю́сь.<

Примча́ли съ казано́къ сиву́хи,
 Ентéллъ іі́ разко́мъ дмухну́въ,
 И одъ́ си́еі́ вінъ́ мокру́хи
 Скриві́всь, намóрщивсь и зівну́въ,
 Сказа́въ: >Тепе́рь ході́мо, бра́тця,
 До хвасту́на Дарэ́са, ла́нця!
 Ёму́ я ре́бра полічу́,
 Зі́мну́ всёго́ я на каба́ку,
 На сме́рть зъуви́чу, мовъ́ соба́ку, —
 Я бі́тися ёго́ навчу́!<

Прийшо́въ Ентéллъ́ передъ́ Дарэ́са,
 Сказа́въ ёму́ на смі́хъ: >Гай-гай!
 Хова́йсь, прокля́та неотéса!
 Зара́ння відсі́ль утікай, —
 Я розда́влю тебе́́ якъ́ жа́бу,
 Зі́тру́, зі́мну́, моро́зъ якъ́ ба́бу,
 Що́ тутъ́ и зу́би ти зі́тнешь!
 Тебе́́ дияво́лъ не пізна́е,
 Съ кі́стка́ми чортъ́ тебе́́ зліга́е,
 У́же відъ́ мене́ не влі́знешь!<

На зéмлю ша́пку положи́вши,
 По лóкоть рúки засука́въ,
 И цúрко кулаки́ стули́вши,
 Дарéса б́йтись визива́въ.
 Изъ сéрця скригота́въ зубáми,
 Объ зéмлю тупота́въ нога́ми
 И на Дарéса нализáвъ.
 Дарéсь не радъ свой́ лихóти,
 Ентéлль потя́гъ не по охóти
 Дарéса, щóбъ ёгó ви́шь знавъ.

Въ се врéмя въ рай боги́ зібра́лись
 Къ Зевéсу въ гóсті на обідъ;
 Пили́ тамъ, їли, забавля́лись,
 Забу́ли на́шихъ людськи́хъ бідъ.
 Тамъ лигомінки́ різні їли,
 Бухáнчики пшени́шні білі,
 Кисли́ці, ягоди, коржі
 И вся́кі різні витребéньки, —
 Ужé либóнь були́ й п'яне́нькі,
 Понадува́лись, мовъ ёрші.

Якъ-бсь знечéвъя вб́гъ Меркúрий, -
 Заса́павшись до богівъ;
 Прискóчивъ мовъ коти́ще мúрий
 До сирнихъ въ маслі́ пирогівъ!
 >Ге, ге! отту́ть-то загу́лялись.

Що вже й одъ світа одцурáлись;
 Диявогъ-ма вамъ и стидá!
 Въ Сицилії такé творитця,
 Що вже вамъ треба бъ подивитьця,
 Тамъ крикъ, мовъ підступá Орда.»

Богí, почúвши, зашатáлись,—
 Изъ нéба вiткнули носí,
 Дивiтись на бiйцiвъ хватáлись,
 Якъ жаби лiтомъ изъ росi.
 Ентéлгъ тамъ сiльно храбрóвався,
 Ажъ до сорóчки весь роздiгся.
 Совáвъ Дарéсу въ нiсь кулáкъ.
 Дарéсъ извóмпивъ сiромáха,
 Бо бувъ Ентéлгъ непéвна птáха,
 Якъ Чорномóрський злий козáкъ.

Венéрю за вискi вхопи́ло,
 Якъ глянóла, що тамъ Дарéсъ,
 Йi дúже се бу́ло немiло,
 Сказáла: »Бáтечку Зевéсь!
 Дай моемú Дарéсу сiли,
 Ёму́ хвостá щобъ не вкрути́ли,
 Щобъ вiнъ Ентéлга поборóвъ.
 Менé тогдi весь свiтъ забúде,
 Коли Дарéсъ живий не бúде;
 Зробí, щобъ бувъ Дарéсъ здорóвъ!»

Тутъ Бахусъ п'яний обізв'ався,
 Венерю л'яти почавъ,
 До неї съ кулакомъ сов'ався
 И такъ изъ-п'яна їй сказавъ:
 >Пійди лишъ ти къ чортамъ, плюг'ава,
 Невірна, пакосна, халява!
 Нехай изслизне твій Даресъ.
 Я за Ентелла самъ вступлюся,
 Якъ білшъ сивухи натягнуся,
 То не заступить и Зевесъ.

>Чи знаєшъ вінъ який парніще?
 На світі тріхи есть такихъ,
 Сивуху такъ, якъ брагу, хліще,
 Я въ парубкахъ кохаюсь сихъ.
 Та вже залле за шкуру сама,
 Ні неня въ бразі не скупала,
 Якъ вінъ Даресові задасть!
 Уже хотъ якъ ти не вертися,
 Зъ своїмъ Даресомъ попростися,
 Бо припадá ёму пропасть.<

Зевесъ до речі сей дочувся,
 Язикъ насілу повернувъ,
 Вінъ одъ горілки весь обдувся,
 И грімко такъ на їхъ гукнувъ:
 >Мовчіть!... Чогó ви задрочились?

Чи бачь? и въ мене розходились!
 Я дамъ вамъ заразъ тришія!
 Ніхто въ кулачки не мішайтесь,
 Кінця одъ самихъ дожидайтесь,
 Побачимъ—візьметь-то чия?»

Венеря, облизня піймавши,
 Слізкі пустила изъ очей
 И якъ собака хвістъ піджавши,
 Пішла къ порόгу до дверей
 И зъ Марсомъ у куточку стала,
 Зъ Зевеса добре глузовала;
 А Бахусъ пінненьку лигавъ.
 Изъ Ганнімедова пездерка
 Утеръ трохи не зъ піввідерка;
 Напивсь—и тільки, що крєктавъ.

Якъ міжъ собой боги сварились
 Въ раю, попившись въ небесахъ;
 Тогді въ Сиціліі творились.
 Великі дуже чудеса.
 Даресь одъ страху оправлявся
 И до Ентелла підбірався,
 Цибульки бь дати йому підъ нісь.
 Ентеллъ одъ ляпаса здригнувся,
 Разівъ изъ пята перевернувся,
 Трохи не попустивъ и слізъ.

Розсёрдився и розъярѣвся,
 Ажъ піну зъ рота попустѣвъ,
 И саме въ міру підмостѣвся,
 Въ високъ Дареса затопѣвъ.
 Зъ очей ажъ іскри полетіли
 И очи ясні соловіли,—
 Сердешний объ землю упавъ.
 Чмелівъ довгенько дуже слухавъ
 И землю носомъ ривъ и нюхавъ,
 И дуже жалібно стогнавъ.

Тутъ всі Ентелла вихваляли,
 Еней съ панами реготавсь,
 Зъ Дареса жъ дуже глузowali;
 Що сілою вінъ величавсь;
 Звелівъ Еней ёго підняти,
 На вітрі щобъ поколихати
 Одъ ляпаса, и щобъ прочавсь;
 Ентеллові жъ давъ на кабаку
 Трохи не цілую гривняку
 За те, що такъ вінъ доказавсь.

Еней же симъ не вдовольнівшись,
 Ище гуляти захотівъ,
 И цупко цінної націвшись,
 Ведмедівъ привести звелівъ.
 Литва на труби засурмила,

Ведмѣдівъ з́аразъ з́упинила,
 Заст́авила їхъ танц́евать.
 Сердешний звиръ перекидався,
 Плигавъ, верт́вися и качався,
 Забувъ и бджбли пиддирать.

Якъ панъ Ене́й такъ забавлявся,
 То лиха вже собі не ждавъ;
 Не думавъ и не сподивався,
 Щобъ хто съ богівъ ту кучму давъ.
 Но те Юно́на поверну́ла
 И въ голові такъ коверзну́ла,
 Щобъ з́аразъ учини́ть ярми́сь.
 Набу́ла безъ панчи́хъ патинки,
 Пішла въ Ириси́ни буди́нки,
 Бо хитра ся була якъ би́сь.

Прийшла́, Ириси́ підморгну́ла,
 И въ хижу потягли́ у-дво́хъ,
 И на ухо щось ій шепну́ла,
 Щобъ не підслухавъ який богъ;
 И пальцемъ цу́пко прикрути́ла,
 Щобъ з́аразъ все те изроби́ла
 И ій би принесла́ лепорть.
 Ирися́ низько поклони́лась,
 И въ ліжникъ з́аразъ наряди́лась,
 Побігла зъ не́ба якъ-би́ хорть.

Въ Сицілію якъ разъ спустилася,
 Човні Тройнські де були;
 И міжъ Тройногъ помістилася,
 Котбрі човнівъ стерегли.
 Въ кружку сердешні сі сиділи,
 И кісло на море гляділи;
 Бо їхъ не кликали гулять,
 Де чоловіки їхъ гуляли.
 Медокъ, сивушку попивали
 Безъ просьпу неділь изъ-пять.

Дівчата зъ ліха горювали,
 Нудило тяжко молодіць;
 Лишъ слиньку зъ голоду ковт
 Якъ хочетця кому кислиць.
 Своіхъ Тройнцівъ проклинали,
 Що черезъ їхъ такъ горювали.
 Дівки кричали на весь ротъ:
 >Щобъ імъ хотілось такъ гуляти,
 Якъ хочетця намъ дівовати!
 Коли бъ замордовавъ їхъ чортъ!<

Везлі Тройнці изъ соббю
 Старюю бабу, якъ ягу,
 Лукаву, відьму, злу Беробю,
 Искорчившуюся въ дугу.
 Иріся нею зробилася,

И якъ Берба нарядилась
 И підступила до дівокъ;
 Ищобъ къ нимъ лѣчче підмоститъця
 И предъ Юноной заслужитъця,
 То піднесла їмъ пиріжокъ.

Сказала: »Помагай-Бігъ, діти!
 Чого сумѣте ви такъ?
 Чи не огідно вамъ сидіти?
 Отцѣ гуляють наші якъ!
 Мовъ божевільнихъ насъ морбчать,
 Сімъ лѣтъ якъ по морямъ волбчать;
 Глузують якъ хотятъ изъ васъ.
 Але зъ другими бахурують,
 Свої жъ жінки нехай горіють,
 Коли водилось се у насъ?

»Послѣхайте лишъ, молодіці,
 Я добрую вамъ раду дамъ!
 И ви, дівчата білолиці!
 Зробімъ кінєць своїмъ бідамъ,
 За горе ми заплатимъ горємъ....
 А доки намъ сидіть надъ морємъ?
 Приймимось — човни попалімъ.
 Тогді вже мусятъ тутъ остатъця,
 И не-хотя до насъ прижатъця....
 Ось-такъ на лідъ їхъ посадімъ!«

— »Спасеть же Бігъ тебе, бабусю!«
 Троянки въ гóлосъ загулі:
 »Такі бѣ ради, пайматусю,
 Ми и згадати не могли.«
 И заразъ приступили къ флòту
 И принялися за роботу:
 Огòнь кресати и нести
 Скіпки, тріскі, солóму, ключча;
 Була тутъ всяка зъ нихъ охóча,
 Пожаръ щòбъ швидче розвести.

Розжéврілось и загорілось,
 Пішовъ димòкъ до самихъ хмаръ;
 Ажъ небо все зачервонілось,
 Великий тяжко бувъ пожаръ.
 Човні и байдаки палали,
 Соснові поромі тріщали,
 Горіли дэготь и смолá.
 Поки Троянці огляділись,
 Щò добре їхъ Троянки грілись,
 То часть малá човнівъ була.

Евей, пежаръ такий уздрівши,
 Злякáвся, побілівъ якъ снігъ;
 И бігти всімъ туді звелівши,
 Чимъ дужъ до чòвнівъ самъ побігъ.
 На гвалть у дзвòни задзвоніли,

По ўлицямъ въ клепа́ла бїли,
 Енёй же на ввесь ротъ крича́въ:
 >Хто въ Бо́га віруе, рату́йте!
 Руба́й, туші́, гасі́, лий, ку́йте!
 А хто жъ такú намъ вучму давъ?<

Енёй одъ стра́ху съ плі́гу збївся,
 Въ умі серде́га поміша́всь,
 И за́разъ самъ не свій зробі́вся,
 Скака́въ, верті́вся и кача́всь;
 И изъ сёго́ свого́ задору́,
 Підня́вши го́лову у-го́ру,
 Крича́въ, опаре́ний мовъ пе́сь.
 • Олімпськихъ шпéтивъ на всю гу́бу,
 И не́ню ла́явъ свою́ лю́бу,
 Добу́всь и въ ротъ и въ ні́сь Зеве́сь.

>Гей ти, прокля́тий старига́ню,
 На зе́млю зъ не́ба не зирне́шь!
 Не чу́ешь, якъ тебе́ я га́ню,
 Зеве́сь! ні́ ўсомъ не моргне́шь....
 На о́чахъ бі́льма поробі́лись?
 Коли́бъ до віку́ послі́пілись,
 Що не помóжешъ ти міні́.
 Чи се́ жъ такі́ тобі не сті́дно?
 Що пропа́ду, отъ лишъ не ві́дно;
 Я жъ, ка́жуть лю́де, вну́къ тобі!

»А ти зъ сідюю бородюю,
 П'ане добродію Нептунъ!
 Сидишъ, мовъ д'емонъ підъ водюю,
 Изм'орщившись, старій шкарбунъ!
 Коли бъ струхн'увъ хоть головою
 И сей пожаръ заливъ водюю —
 Тризубецъ щобъ тобі зломивсь!
 Ти базарішку любишъ брати,
 А людямъ въ н'ужді помагати
 Не д'уже, бачу, поспішивсь.

»И братікъ вашъ Плутонъ, поганецъ.
 Изъ Прозерп'иною засівъ;
 Пекельний, гаснидський коханецъ,
 Ище себе тамъ не нагрівъ?
 Завівъ братерство зъ дяволами,
 И въ світі нашими б'ідами
 Не п'огоріе ні на часъ.
 Не посилюетця ні мало,
 Щобъ такъ палати перестало
 И щобъ оц'ей пожаръ погасъ.

»И н'енечка моя рідн'енька
 У ч'орта десь теперъ гуля;
 А може спить уже п'янан'енька,
 Аббъ съ хлоп'ятами ганя.
 Теперъ їй, бачу, не до соли,

Ужé підтїкавши десь по́ли
 Фурціюé дóбре, нависна́!
 Коли́ сама́ съ кимъ не ночу́е,
 То для когось ужé свашку́е,
 Для сёго тяжко поспішна́.

»Та врагъ бері васъ, що хотіте,
 Про мене те собі робіть;
 Мене на лідъ не посадіте,
 Пожаръ лишъ тільки погасіть;
 Завередуйте по сво́ему
 И—бу́дьте ласкаві—мо́єму
 Зробіте ліхові кінець.
 Пустіть лишъ зъ не́ба веремію
 И покажіте чудасію,
 А я вамъ піднесу́ ралець.«

Тутъ тільки що перемолівся
 Еней и ротъ свій затуливъ,
 Якъ-ось изъ не́ба дощъ полився—
 Въ годину весь пожаръ залівъ.
 Бурхну́ло зъ не́ба, мовъ изъ бóчки,
 Що промочило до сорóчки;
 То драла врóстичъ всі далі.
 Троїнци́ ста́ли всі якъ хлю́ща;
 Имъ лóчила́ся невсипу́ща,
 Не ра́ди и дощу́ булі.

Не знавъ же на яку ступіти
 Еней, и тяжко горювавъ:
 Чи тутъ остатись, чи попліти?
 Бо врагъ не всі човні забравъ;
 И миттю кинувсь до громади
 Просіть собі въ неї поради,
 Чого собою не збагне.
 Тутъ довго тяжко раховали,
 И скілько не коверзовали,
 Та все було, що не оне.

Одинъ зъ Троянської громади
 Насупившиися все мовчавъ,
 И, дослухаючись поради,
 Ціпкомъ все землю колувавъ.
 Се бувъ пройдисвітъ и непевний,
 И всімъ відьмамъ бувъ рідичъ кривний,
 Упірь и знахуръ ворожитьъ.
 Одъ трясці гарно вмівъ шептати
 И кровъ христьянську замовляти,
 И добре знавъ греблі гатить.

Бувавъ и въ Шлєнському зъ волами,
 Не разъ ходивъ за сіллю въ Кримъ,
 Тарані торговавъ возами,—
 Всі чумаки братались зъ нимъ.
 Вінъ такъ здавався и нікчемний,

Та бувъ розумний, якъ письменний;
Слова такъ сіпавъ, якъ горбхъ.
Уже въ чімъ, бачъ, пораховати,
Що розказать—ѣму вже дати;
Ні въ чімъ не бувъ страхополохъ.

Невтѣсомъ всі єго дражнили,
По нашому жъ то бъ звавсь Охрімъ;
Мині такъ люде говоріли,
Самому жъ незнакомий вінъ.
Побачивъ, що Еней гнівівся,
До єго заразъ підмостівся,
За білу рúченьку узівъ;
И вивівши єго у сѣни,
Самъ укловівсь єму въ коліни,
Таку Енею рíчъ сказавъ:

»Чого ти сільно зажурився
И такъ надівся, якъ индикъ?
Зовсімъ охлявъ и занудівся,
Мовъ по болóтові куликъ?
Чимъ бiлшъ журитись, то все гірше,
Заплутаєся въ лісі бiлше;
Покiнь лишъ гóре и заплюй.
Піді вкладіся гáрно спáти,
А пóслi бúдешъ и гадáти,
Спочинь, та вже тогдi мiркуй.»

Послѣхавши Ене́й Охріма,
 Укрившись на полу́ лігъ спать;
 Та лу́павъ тілько все очима,
 Не мігъ ні крихти задріма́ть.
 На всі боки́ переверта́вся,
 До лю́льки разівъ три прийма́вся;
 Знемігся жъ, мовъ и задріма́въ.
 Якъ-ось Анхі́зъ ёму́ присни́вся,
 Изъ пе́кла ба́течко яви́вся
 И си́нові таке сказа́въ:

›Прокі́нься, ми́леє дитя́тко!
 Пробу́ркайся и проходи́сь.
 Се твій пришо́въ до тебе ба́тько,
 То не споло́хайсь, не жахні́сь.
 Мене́ боги́ къ то́бі посла́ли
 И такъ сказа́ти приказа́ли,
 Щобъ ти вже бі́лше не жури́вся:
 Пошлю́ть то́бі ща́сливу до́лю,
 Щобъ учини́въ ти бо́жу во́лю
 И шви́дче въ Ри́мъ пересели́вся.

›Збери́ всі чо́вни, що оста́лись,
 И га́рно за́разъ іхъ опра́въ;
 Приде́ржъ своїхъ, щобъ не впи́вались,
 И сю Сици́лію оста́въ.
 Пливи́ и не жури́сь, небо́же!

Уже тобі скрізь буде гóже.
 Та ще, послухай, щось скаж́у:
 Щобъ въ пекло ти зайшовъ до мене,
 Бо діло есть мині до тебе,
 Я все тобі тамъ покаж́у.

»И по Олімпському закóну
 То пекла уже ти не минешъ,
 Бо треба кланятись Плутóну—
 А то и въ Римъ не допливешъ.
 Якъсь тобі вінъ казанъ скаже;
 Дорóгу добру въ Римъ покаже,
 Побачишъ якъ живу и я.
 А за дорóгу не турбу́йся,
 До пекла напростецъ прямуйся
 Пішкóмъ—не треба и коня.

»Прощай же, сізій голубóчокъ!
 Бо вже стає на двóрі світь;
 Прощай, дитя! прощай синóчокъ!...«
 И въ зéмлю провалився дідъ.
 Ене́й съ просóння якъ схопився,
 Дрижавъ одъ страху и трусився,
 Холодний лився зъ ёго піть;
 И всіхъ Троя́нцівъ поскликавши,
 И лагодитись приказавши,
 Щобъ за́втра поплисти якъ світь.

Къ Ацѣсту зѣразъ самъ махнѹвши,
 За хлѣбъ подѣковавъ, за сѣль;
 И тамъ недѣвго щось побѹвши,
 Вернѹвся до своїхъ вѣдѣль.
 Ввесь день збирѣлись та вккладѣлись,
 И свѣта тѣлько що дождалѣсь,
 То посѣдали на човнѣ.
 Енѣй же ѣхавъ щось не смѣло,
 Бо мѣре дѹже надѣло,
 Якъ чумакамъ дощъ вѣ осенѣ.

Венѣря тѣлько що уздрѣла,
 Що вже Тройнцѣ на човнахъ,
 Къ Нептѹну на поклѣнъ побѣгла,
 Щобъ не втопѣвъ ѣхъ у волнахъ.
 Поѣхала вѣ своїмъ ридвѣні,
 Мовъ сѣтника якогѣ пѣні,
 Баскѣми кѣнями, якъ звѣрь.
 Исъ кѣнними проводникѣми,
 Сѣ трѣмѣ назѣді козакѣми,
 А кѣні прѣвѣвъ машталѣрь.

Була на ѣму бѣла свѣта
 Изъ шаповѣльского сукна,
 Тѣсѣмкою кругѣмъ обшѣта,
 Сѣмъ кѣпъ стоялася вона.
 Набѣкирь шапочка стрѣмила,

Далеко дуже червонила;
 Въ рукахъ же довгий бувъ батігъ;
 Имъ грімно ляскавъ вінъ изъ ліха,
 Скакали коні безъ оддіха;
 Ридавъ, мовъ віхоръ въ полі, бігъ.

Приїхала, загримотіла,
 Бобіляча мовъ голова;
 Къ Нептуну въ хату улетіла
 Такъ, якъ изъ вірію сова.
 И не сказавши ні півслова,
 ›Нехай‹, каже, ›твоя здорова
 Бува, Нептуне, голова!‹
 Якъ навижена прискакала,
 Нептуна въ губи цілувала,
 • Говорячи такі слова:

›Коли, Нептунъ, мині ти дядько,
 А я племінниця тобі,
 Та ти жъ мині й хрещений батько,
 Спасибі зароби собі.
 Моєму поможи Енею,
 Щобъ вінъ зъ ватагою своєю
 Щасливо їздивъ по воді.
 Вже й такъ єго пополякали,
 На-силу баби одшептали,
 Попався въ зуби бувъ біді.‹

Нептунъ, моргнувши, засміявся;
 Венерю сісти попросивъ,
 И після неї облизався,—
 Сиву́хи чарочку наливъ.
 И такъ її поцарювавши,
 Чого просила обіцавши,
 И заразъ зъ нею попрощавсь.
 Повіявъ вітръ зъ руки Енею,
 Простівсь сердешненький зъ землею,
 Якъ стрілочка по морю мчавсь.

Поромщикъ їхъ що найглавнійший,
 Зъ Енеємъ їздивъ всякий разъ,
 Їмъ слуга бувъ найвірнійший—
 По нашому вінъ звався Тарасъ;
 Сей, сідя на кормі, хитався—
 По саме нельзя нахлистався
 Горілочки, коли прощавсь.
 Еней велівъ ёго прийняти,
 Щобъ не пустівсь на дно ниряти,
 И въ луччимъ місті щобъ проспавсь.

Та видно вже пану Тарасу
 Написано такъ на роду,
 Щобъ тільки до сего́ вінъ часу
 Терпівъ на світі симъ біду.
 Бо, розхитавшись, бризнувъ въ воду,

Пурнѹвъ — и не спитавши брѹду,
Наввѣринки пішла дупа́.
Ене́й хотѣвъ, щобъ ожоши́лась
Бѣда и бѣлшъ не продо́жылась,
Щобъ не проца́ли всі съ коша́.

ЧАСТЬ ТРЕТЯ.

Енеї сподаръ, посумовавши,
Насїлу трѣхи вгамовавсь;
Поплакавши и поридавши,
Сивушкою почаствовавсь.
А все такі ёго мутїло
И коло сѣрденька крутїло, —
Небїжчикъ часто щось вздихавъ.
Вїнь моря дуже такъ боявся,
Що й на богївъ не полагався
И батьковї не довірїавъ.

А вїтри ззѣду все трубили
Въ потїлицю ёго човнамъ,
Що мчалися зо всеї сїли
По чѣрнимъ пїнявимъ водамъ.
Гребці и вісла положили,
Та сїдя люлечкї курїли
И курникáли пісенѣкъ:
Козáцькихъ, гáрнихъ Запорѣзькихъ,
А якї знали, то й Москѣвськихъ
Вигáдовали брїденѣкъ.

Про *Сатайдашного* співа́ли,
 Либо́нь співа́ли и про *Січ*;
 Якъ въ пики́нери наби́рали,
 Якъ ма́ндрова́въ коза́къ всю́ нічъ;
 Полта́вську сла́вили Шве́дчину,
 И не́ня якъ сво́ю дити́ну
 Зъ двора́ провóдила въ похóдъ;
 Якъ підъ Бенде́ри підступáли,
 Безъ галушóкъ якъ поми́рали
 Ко́лись, якъ бувъ голо́дний годъ.

Не та́къ-то ді́етця все ху́тко,
 Якъ шви́дко ка́жуть намъ казо́къ,
 Ене́й нашъ пли́въ хотъ дуже́ прудко,
 Та вже жъ вінъ пла́вавъ не денёкъ.
 Довге́нько по́ морю щось шля́лись,
 И са́ми ó сві́ті не зна́лись:
 Не зна́въ Тро́янець ні оди́нь
 Буді́, про щó и якъ швенді́ють,
 Буді́ се такъ во́ни ма́ндрують,
 Буді́ іхъ мчи́ть Анхі́зівъ синъ.

Отта́къ попла́вавши не ма́ло
 И поблуди́вши по моря́мъ,
 Якъ-о́сь и зе́млю відко́ ста́ло,
 Побачи́ли кіне́ць бідáмъ!
 До бе́рега якъ-ра́зъ приста́ли,

На зéмлю съ чóвнівъ позбігáли,
 И стáли тúта одихáть.
 Ся Кúмською земéлька звáлась.
 Вона́ Тройнцямъ сподобáлась,
 Далось и їй Тройнцівъ знáть.

Розгáрдійшъ настáвъ Тройнцямъ,
 Изновъ забúли горювáть:
 Бувае щáстя скрízь погáнцямъ,
 А добрі мýсять пропадáть.
 И тутъ вони́ не шановáлись,
 А зáразъ всі и потаскáлись,
 Чогó хотілося шукáть:
 Якóму мéду та горілки,
 Якóму молодіці, дівки —
 Оскóму щобъ зъ зубівъ зігнáть.

Булі бурлáки сі мотóрні,
 Тутъ роззнакóмились зaráзь;
 Съ диявола швидкі, провóрні—
 Підпúстятъ Москалі якъ разъ!
 Зо всіми мїттю побратáлись,
 Посвáтались и покумáлись,
 Мовъ зъ рóду тúтечка жилі.
 Хто мавъ къ чомú яку кибéту,
 Такого той шукáвъ бенькéту,—
 Всі веремію підняли.

Де дóсвітки, де вечерніці,
 Абó весілля де булó,
 Дівчáта де и молодіці,
 Кому родіни надалó, —
 То тутъ Тройнці и вроділись.
 И лишъ гляди, то й заходілись
 Коло жінóкъ тамъ ворожитьъ;
 И чоловіківъ підпоівши,
 Жінóкъ, куді хто знавъ, повівши,
 Давáй по чáрці зъ нými пить.

Якi жъ були до картъ охóчі,
 То не сиділи даромъ тутъ;
 Гуляли чáсто до півночи
 Вь носкá, вь пари, у лáви, вь дждутьъ;
 У пáмфиля, вь візкá и вь кéна;
 Кому жъ изъ нихъ булá дотéпа,
 То вь грóші грáли вь сімъ листівъ.
 Тутъ всі по вóлі забавлялись,
 Пили, играли, женихáлись, —
 Ніхтó безъ діла не сидівъ.

Енэй одінъ не веселівся,
 Ёму немíло все булó;
 Ёму Плутóнъ та бáтько снівся
 И пéкло зъ голови не йшлó.
 Остáвивши своїхъ гуляти,

Пішовъ скрізь по полю шукати,
 Щобъ хто дорóгу показавъ
 Куди до пекла мандрувати?
 Щобъ розузнати, роспитати;
 Бо въ пекло сте́жки вінъ не знавъ.

Ишовъ, ишовъ, що ажъ изъ чуба
 Въ три ряди капавъ піть на нісь;
 Якъ-ось забачивъ изъ-за дуба,
 Густий пройшовши дуже лісь, —
 На ніжці курячій стояла
 Тамъ хатка дуже обветшала
 И вся вертілася кругомъ.
 Вінъ до тії прийшовши хати,
 Господаря ставъ викликати,
 Прищурившись підъ вікномъ.

Еней стоявъ и дожидався,
 Щобъ вийшовъ съ хати хто-нибúдь;
 У двери стукавъ, добувався,
 Хотівъ бувъ хатку зъ ніжки снхнутъ.
 Якъ вийшла бабище старая,
 Крива, горбатая, сухая,
 Запліснявіла, вся въ шрамахъ;
 Сіда, ряба, беззуба, кóса,
 Росхристана, простоволóса
 И, якъ въ намісті, вся въ жовнахъ.

Ене́й, таку́ уздрі́вши ця́цю,
 Не знавъ изъ ляку де стоявъ;
 И дума́въ, що свою́ всю пра́цю,
 Навіки ту́та потеря́въ.

Якъ-ось до ёго підсту́пила

Яга́ ся и заговори́ла,

Роззя́вивши свої уста́:

»Гай, гай же! сли́хомъ послухати,

Анхі́зенка у вічъ вида́ти!

А якъ забри́въ ти въ сі́ міста́?

»Давно́ тебе́ я дожида́ю,

И думала́, що вже пропа́въ;

Я все дивлю́сь та визи́раю,—

Ажъ-ось коли́ ти причвала́въ!

Мині́ вже розказа́ли зъ не́ба,

Чого́ тобі пи́лненько тре́ба,—

Оте́ць твій бу́в у мене́ тутъ.»

Ене́й се́му подивова́вся,

И ба́би су́чої спита́вся:

»Якъ, не́ненько, тебе́ зову́ть?»

— »Я Ку́мська́ зову́сь Сиви́лла,

Ясно́го Фе́ба попада́,

При ёго хра́мі посиді́ла.

Давно́ живу́ на сві́ті я:

У Шве́дчину́ я дівова́ла,

А Татарва́ якъ набігала,
 То вже я замужемъ була.
 И першу сарану зазнаю;
 Боли жъ бувъ трусь, якъ изгадаю,
 То вся здригну́сь, мовъ би малá.

»На світі всячину я знаю,
 Хоть ні куди и не хожу,
 И лю́дямъ въ нүжді помагаю:
 Я імъ на звіздахъ ворожу́,
 Кому́ чи тря́сцю одігна́ти,
 Одъ заушніць, чи пошепта́ти,
 Абó и вблосъ изігна́ти;
 Шепчу́ — урóки проганяю,
 Перепо́лхи виливаю,
 Гадю́кь умію замовля́ть.

»Тепе́рь ходімо лишъ въ каплі́цю:
 Тамъ Фебові ти поклоні́сь,
 И обіца́й ёму́ теля́цю;
 А по́слі га́рно помоли́сь.
 Не пожа́лій лишъ золото́го,
 Для Фе́ба світлого, ясно́го,
 Та и міні щó перека́нь.
 То ми тобі такі щось ска́жемъ,
 А мо́же въ пекло й шляхъ пока́жемъ;
 Иді́, утри́сь и білшъ не сли́нь.»

Прийшли въ капліцю передъ Фѣба;
 Енеї поклони бити ставъ,
 Щобъ изъ блакитного вінъ неба,
 Їмѹ всю ласку показавъ.
 Сивїллу тутъ замордовало
 И очи на лобъ позганяло,
 И дїбомъ вѣдосъ ставъ сїдій;
 Клубкомъ изъ рѣта пїна бїлась;
 Самá жъ вся кѣрчилась, кривїлась,
 Мовъ духъ вселївся въ неї злий.

Тряслась, крєктала, побивалась,
 Якъ сѣпуха счорнїла вся;
 На зѣмлю впала и качалась,
 У берлозі мовъ порося.
 И що Енеї молився бїлше,
 То все було Сивїллі гїрше;
 А послї, якъ перемолївсь,
 Зъ Сивїлли тїлько пїть котївся.
 Енеї на неї все дивївся,
 Дрижавъ одъ страху и трусївся.

Сивїлла трѣхи очуняла,
 Обтерла пїну на губахъ,
 И до Енея проворчала
 Приказъ одъ Фѣба, въ сихъ словахъ:
 »Така богівъ Олімпськихъ рада,

Що ти и вся твой громада
 Не будете по смерть въ Риму;
 А все жъ тебе тамъ будуть знати,
 Твоє імення вихваліти, —
 Та ти не радуйся сему.

»Ище ти ви́пъешь добру півну,
 По всіхъ усюдахъ будешъ ти;
 И долю гірку, невгомѣнну,
 Готѡвсь свою не разъ клясти.
 Юнона ще не вдоволнілась,
 Іі злоба щобъ окошілась,
 Хотя́ бъ на правнукахъ твоїхъ.
 Навпѡслі жъ будешъ жить по-панськи,
 И люде всі твої Троянські
 Забудуть всіхъ сихъ бідъ своїхъ.»

Еней похи́пивсь, дослуха́вся,
 Сивілла що ёму верзла;
 Стоявъ, за го́лову узя́вся, —
 Не по ёму ся річъ була.

»Трохі мене ти не морочишь,
 Не рочовну, що ти пророчишь.»
 Еней Сивілли говоривъ:

»Дияволъ знае, хто зъ васъ бреше!
 Трохі бъ мині було не легше,
 Якъ-би я Феба не просивъ.

»Та вже що буде, те и буде,
 А буде те, що Богъ намъ дасть!
 Не ангели — такіі жъ люде,
 Колись намъ треба всімъ пропасть.
 До мене будь лишъ ти ласкава,
 • Послухнёнька и не лукава, —
 Мене до батька проведі.
 Я проходівся бь, ради скуки,
 Побачити пекельні муки.
 А ну, на звiзди погляди!

»Не перший я, та й не послiдній,
 Иду до пекла на поклонъ;
 Орфей який уже негідний,
 Та що жъ ёму зробивъ Плутонъ?
 А Геркулесъ якъ увалився,
 То такъ у пеклі розходівся,
 Що всіхъ чортякъ поразганявъ.
 А ну, черкнімъ! А для охоти,
 Тобі я дамъ на дві охвоти....
 Та ну жъ, кажи! щобъ я вже знавъ.«

— »Огнемъ, якъ бачу, ти играєшь«,
 Ёму дала яга одвітъ:
 »Ти пекла, бачу, ще не знаєшь,
 Не милъ тобі уже десь світъ?
 Не люблять въ пеклі жартувати,

По вікъ тобі дадуться знати,
 Отъ тільки нісь туді посунь!
 Тобі тамъ буде не до шмиги:
 Якъ піднесуть изъ оцтомъ фіги,
 То заразъ вхопить тебе лунь.

»Коли жъ сю маєшъ ти охоту
 У батька въ пеклі побувать,
 Мині дай заразъ за роботу, —
 То я приймуся мусовать,
 Якъ намъ до пекла довалітись,
 И тамъ на мёртвихъ подивітись.
 Ти знаєшъ—дурень не берє,
 А хтохоть трохивъ насъ тямущий,
 Уміє жить по правді сущій,
 То той, хотъ зъ батька, то здерє.

»Покіль же що, то ти послухай
 Того, що я тобі скажучу,
 И голові собі не чухай....
 Я въ пекло стєжку покажучу:
 Въ лісѹ великому, густому,
 Въ непроходимому, пустому,
 Якєсь дєрево ростє;
 На нїмъ кислїці не простїї
 Ростуть, якъ жаръ все золотїї,
 И дєревцє те не товстє.

»Изъ дѣрева сѣго зломити
 Ти мѹсишь гѣлку хоть одну:
 Безъ неї бо и підступити
 Не можна передъ сатану;
 Безъ гѣлки и назадъ не будешъ,
 И дѹшу съ тѣломъ ти погубишь—
 Плутонъ тебе закабалить.
 Иди жъ, та пильно приглядѣйся,
 На всі чотѣрі озираѣйся,—
 Де деревцѣ те заблищѣть.

»Зломивши жъ, заразъ убираѣйся,
 Якъ мога швидче утѣкаѣ;
 Не становись, не оглядаѣйся,
 И ўши чимъ позатикаѣ;
 Хоть будуть голосї кричѣти,
 Щобъ ти оглянувся, прохѣти,
 Не озираѣйся та бѣжи:
 Вони щобъ тѣлько погубити,
 То будуть все тебе манити;
 Оттѹть себѣ ти покажи.«

Ягѣ тутъ чортъ-зна де дѣваласъ,
 Еней остався тѣлько самъ;
 Ёму все яблуня здаваласъ—
 Покою не було очѣмъ.
 Шукѣть її Еней попхѣвся,

Втомівсь, засапавсь, спотикався,
 Покіль прійшовъ підъ темний лісь;
 Колівсь, сердешний, объ терніну,
 Пошарпався весь объ шепшіну, —
 Було такé, що й рачки лізь.

Сей лісь густий бувъ несказанно
 И сумно все въ ёму було;
 Щось віло тамъ безперестанно
 И страшнимъ гóлосомъ ревлó.
 Еней, молитву прочитавши
 И шапку цупко підв'язавши,
 У лісь въ середину пішовъ.
 Ишовъ—и утомівсь чимало;
 Тоді вже на дворі смеркало,
 А яблуні ще не знайшовъ.

Ужé вінъ починавъ боятись,
 На всі чотірі озирався;
 Трусивсь, та нікуди діватись,
 Далéко тяжко въ лісь забравсь.
 А гірше ще ёго злякало
 Якъ щось у óчахъ засіяло,
 Оттуть-то бéрега пустівсь!
 А послé дуже удивівся,
 Якъ підъ висліцею спинівся—
 За гільку заразъ ухонівсь.

И не подумавши ні ма́ло
 Нап'я́всь, за гілечку смикну́въ —
 Ажъ дѣрево те затріща́ло —
 И за́разъ гільку одчахну́въ.
 И давъ чимъ-дуже́ изъ лісу дра́ла,
 Що ажъ землі підъ нимъ дрижа́ла,
 Бігъ та́къ, що самъ себе не чувъ;
 Бігъ шви́дко, не останова́вся,
 Увесь обь колючкі подрався;
 Якъ чортъ у репяха́хъ весь бувъ.

Прибі́гъ къ Трої́нцямъ, засапа́вся
 И оддиха́ти протягну́всь;
 Якъ хлю́ща по́томъ облива́вся,
 Трохі́-трохі́ не захлебну́всь.
 Звелі́въ съ бичні во́лівъ пригна́ти,
 Цапівъ зъ вівця́ми готова́ти —
 Плутбу́ну въ же́ртву принести́
 И всі́мъ бога́мъ, що пе́кломъ пра́влять
 И грі́шнихъ тормоша́ть та да́влять, —
 Щобъ гні́ву імъ не навести́.

Якъ тільки те́мна та пахму́рна
 Изъ не́ба зслі́зла чо́рна нічъ,
 Го́дина жъ ста́ла балагу́рна,
 Якъ зві́зди повті́кали прі́чъ, —
 Трої́нці всі́ заворуши́лись,

Завѣштались, закаментались
 На жертву приганять биківъ;
 Дякі съ попами позбірались,
 Зовсімъ служити всі прибрались,
 Огонь розкладений горівъ.

Піпъ заразъ взявъ вола за роги,
 У лобъ обухомъ зацідавъ,
 И взявши голову міжъ ноги,
 Ніжъ въ черево и засадивъ;
 И вінявъ тельбухи съ кишками,
 Росклавъ гарненько їхъ рядами,
 И пильно кендюхъ розглядавъ;
 Енею послі божу волю
 И всімъ Тройнцамъ добру долю,
 Мовъ по звіздамъ все віщовавъ.

Якъ тутъ зъ скотиною возились
 И харамаркали дякі,
 Якъ вівці и цупі дровичлись,
 Въ різницяхъ мовъ, ревлі бикі;
 Сивілла тутъ де не взялася,
 Запінилась и затряслася
 И галасъ заразъ підняла:
 >Къ чортамъ ви швідче всі изгіньте,
 Мене зъ Енеємъ тутъ покіньте,
 Не ждїть, щобъ тришия дала.

»А ти«, мовляла и къ Енею,
 »Мотóрний, смілий молодéць,
 Прощайся зъ юрбою своєю, —
 Ходімъ у пéкло — тамъ отéць
 Нась твій давно вже дожидае,
 И мóже безъ тебе скучае, —
 А ну, порá чемчиковать.
 Возьмі въ дорóгу хлѣба-сóлі,
 Щобъ не дойти лихбѣ дблѣ,
 И зъ гóлоду не повмирать.

»Не йди въ дорóгу безъ занáсу,
 Бо на тще-сérце хвість підгнэшъ;
 И дé-где іншого ти чáсу,
 И крѣхти хлѣба не найдэшъ;
 Я въ пéкло стéжку протоптала,
 Я тамъ не разъ, не два бувала,
 Я знаю тамошній нарóдъ;
 Дорѣжки всі, всі уголóчки,
 Всі закомірки, всі кутóчки
 Ужé не пéрвий знаю годъ.«

Енсі въ сю путь якъ-рáзь зібрався:
 Шкапові чéботи набúвъ,
 Підтѣкався, підперезався,
 И поясъ цúпко підтягнувъ;
 А въ рúки дóбру ввявъ дрючѣну

Оборонять сідү ливчину,
 Якъ дүчитця де одъ собакъ.
 А послі за руки взялися,
 Прямецёмъ до пекла поплелися, —
 Пішли на прощу до чортякъ.

Теперъ же дүмаю-гадаю,
 Трохі не годі вже й писать;
 Изъ-роду пекла я не знаю,
 Не здатний жъ, далибі, брехать:
 Хибá читателі пождіте;
 Вгамуйтєсь трөхи, не гоніте, —
 Підү я до людєй старіхъ,
 Щобъ їхъ про пекло распитати,
 И попрошү їхъ розказати,
 Що чүли одъ дідивъ своїхъ.

Виргилій же, нехай царствүе,
 Розүмненькій бувъ чоловікъ, —
 Нехай не вадить, якъ не чүе, —
 Та въ давній дүже живъ вінъ вікъ.
 Не такъ теперъ и въ пеклі стало,
 Якъ въ старинү колись бувало
 И якъ понійникъ написавъ.
 Я, мөже, що-нибүдь прибавлю,
 Переміню и що оставлю:
 Писнү — якъ одъ старіхъ чувавъ.

Ене́й съ Сивіллою хва́тались,
 До пекла швѣдче щобъ прийти,
 И дуже пильно приглядались,
 Туди щобъ двѣри якъ найти.
 Якъ-ось передъ якусь гору
 Прійшли, и въ їй глибѣку нѣру
 Знашли и вскочили туди.
 Пішли підъ зѣмлю темнотою,
 Ене́й все щупався рукою,
 Щобъ не ввалітися куди.

Ся у́лиця вела́ у пекло,
 Була вонюча и кальна;
 Уній и въ деньбуломовъ смѣркло,
 Одъ дѣму вся була чадна.
 Жила́ съ сестрою тутъ дрімѣта,
 Сестра́ же зва́лася зівѣта,—
 Поклонъ сі перше оддали
 Тімасі нашому Енею
 Зъ ёго старою попадаю,
 И послі дали повелі.

А потімъ смерть до артикулу
 Імъ воздала косю честь,
 Напередъ сто́я калавѣру,
 Який у її мѣсці есть:
 Чума, война, харцізство, холодь,

Короста, трясця, парши, голодь;
 За нею жь тутъ стояли въ рядъ:
 Кіръ, віспа, шолуди, бешіха,
 И всі мирянські, знаешъ, лиха,
 Що насъ безъ милости морять.

Ищѣ жь не все тутъ окопилось,
 Ищѣ брїла ватага лихъ:
 За смертїю слїдѣмъ валилось
 Жїночъ, свекрѣхъ и мачухъ злихъ;
 Вітчїми йшли, тестї скупяги,
 Зятї и своякі мотяги,
 Сердїті шурїни, братї,
 Зевїці, братовї, ятровки—
 Що все гризѣтця безъ умѣвки,
 И всїкі тутъ були ватї.

Якїсь злиднї ще стояли,
 Жовали все въ зубахъ папїръ,
 Въ рукахъ каламарї держали.
 За уха жь настромляли пїръ.
 Се все десяцьки та соцькї,
 Началникї, пъявкї людськї,
 И всі проклїті писарї:
 Исправникї все ваканцѣвї,
 Суддї и стряпчї безтолковї,
 Повїреннї, секретарї.

За сіми йшли святі понури,
 Що не дивились и на світъ —
 Смирённоі були натури,
 Складали рѹки на живіть;
 Умільно Бóгу все молились,
 На тиждень по три дні постились
 И вь слухъ не лаляли людѣй;
 На чоткахъ миръ пересуждали
 И вь день ніколи не гуляли,
 Вь ночі жь було не безъ гостей.

Насупротивъ сихъ окайниціъ,
 Була ватага волоцюгъ,
 Моргѹхъ, мандрѹхъ, яріжниціъ, п'яниціъ
 И бахурівъ на цілий плугъ;
 Зъ обстриженими головами,
 Зъ підрізаними пеленами,
 Стояли хлѣрки на-голо.
 И панночокъ филціфкетнихъ,
 Ласкавихъ, гáрнихъ и дотѣпнихъ
 Багáцько дѹже щось було.

И молодіці молодѣнькі,
 Що вийшли замужъ за старіхъ,
 Що всякий часъ були радѣнькі
 Принадить хлѣпцівъ молодіхъ.
 И ті тутъ дядини стояли,

Що недотепнимъ помогали
 Для нихъ семейку расплодить;
 А діти гуртові кричали,
 Своїхъ пань'матокъ проклинали,
 Що не дали на світі жить.

Еней хотъ сильно тутъ дивився,
 Такій великій новині,
 Та вже одъ страху такъ трусівся,
 Мовъ сідя бхляпъ на коні.
 Побачивши жъ ище издалі,
 Які тамъ дива плазовали,
 Кругомъ куді ні поглядішъ, —
 Злякавсь, къ Сивиллі прихилився,
 Хватавсь за дергу и тулівся,
 Мовъ одъ котá въ засіці мишъ.

Вертілися тутъ великани,
 Русалки, відьми, упирі,
 Арапи чорні и погані,
 Зъ рогами, мовъ, були турі;
 Верблюди зъ страшними горбáми
 И гáдъ изъ гóстрими жалáми
 Шипіли, корчились, повзлі
 Огненні съ крилами змі,
 Съ півлòктя бігали коці,
 На кúрячихъ ногахъ козлі.

Не насъки жъ тутъ були: Горго́ни,
 Кемта́ври, Гри́фи, Бриа́рей,
 Химэри, ка́рли, Гарпаго́ни
 И жо́втихъ Бугскихъ тьма уже́й.
 Ене́й хоти́въ тутъ показати́сь,
 Що́ бу́цимъ ви́нъ не зна бо́ятись,
 Тро́щити бувъ за́думавъ чу́дъ, —
 Та за́ руки ёго́ схопи́ла
 Сиви́лла и одгво́ри́ла,
 Щобъ не захо́дивъ ду́рно въ тру́дъ.

Сиви́лла въ да́льшій путь таска́ла,
 Не баска́личивсь би, та йшовъ;
 И такъ швидэ́нько поспі́нала:
 Ене́й не чу́въ ажъ подо́шовъ.
 Хвата́ючися за я́гю.
 Якъ-ось уздри́ли предъ собо́ю
 Чрезъ рі́чку въ пекло́ переві́зъ.
 Ся рі́чка Сти́ксомъ назива́лась;
 Сюди́ вата́га ду́шъ зби́ралась,
 Щобъ хто на то́й бі́къ переви́зъ.

И переви́зчикъ тутъ яви́вся:
 Якъ ца́ганъ сму́тлою це́ри бувъ,
 Одъ со́нця ввесь ви́нъ пона́гився,
 И гу́би якъ ара́пъ отду́въ;
 Очи́ща въ ло́бъ позапа́дши,

Сметаною мазаливали,
 А голова вся въ повтунáхъ;
 Изъ рота слина все котилась,
 Якъ повства борода сконшилась, —
 Всимъ задававъ собою страхъ.

Сорочка звязана узлами
 Держалась въ-силу на плечахъ,
 Попричепляна мотузками,
 Якъ рѣшето була въ дїркахъ;
 Замазана була на палець,
 Засалена, ажъ капавъ смалець,
 Обутый въ драпі постолі!
 Изъ дурь онуци волочились,
 Зовсімъ, хоть виїми, помочились,
 Пошарпані штани буді.

За поясъ лико одвічало,
 На єму висівъ гаманецъ;
 Тютюнъ, и люлька, и кресало,
 Лежали губка, кремінець.
 Харономъ перевізчикъ звавсь,
 Собою дуже величавсь,
 Бо й не на шутку бувъ божокъ.
 Съ крючкомъ веселцемъ погрібавсь,
 По Стіксові якъ стрілка мчавсь,
 Бувъ човенъ лєгкий, якъ пушокъ.

На ярмарку якъ слобожане,
 Абó на красному торгú
 До рíби товплятця миряне,
 Було на сему такъ лугú.
 Душá товгáла дúшу въ бóки
 И скриготáли мовь сорóки;
 Той пхавсь, той сýнувсь, йнший лízь;
 Всí мялися, перебíрались,
 Кричáли, спóрили и рвáлись,
 И всякъ хотívь, ёго щобъ вíзь.

Якъ гúща въ сирívці играе,
 Шиплáть якъ квáснуть бурякí,
 Якъ протívь сонця рíй гуляе, —
 Гулí сí такъ неборакí.
 Харóна плачучи прохáли,
 До ёго рúки простягáли,
 Щобъ взявъ зъ собóю на каюкъ;
 Та сей тогó плачú байдúже,
 На прóзьби уважáвъ не дúже —
 Злий съ сíна бувъ старíй дундúкъ!

И знай що все веслóмъ махае
 И въ мóрду тиче хочь комú,
 Одъ каюкá всíхъ одганяе;
 А по вибóру своемú
 Въ човнóкъ по трóшечку сажáе,

И зѣразъ чѣвень одпихае, —
 На другий перевозить бікъ.
 Кого не візьме, якъ затнѣтця,
 Тому сидіти доведѣтця,
 Гляди — и цілий, мѣже, вікъ.

Енѣй въ кагаль сей якъ убрѣвся,
 Щобъ зблїжитися къ порому:
 То съ Палинуромъ повстрѣчався,
 Штурмановѣвъ що при ёму.
 Тутъ Палинуръ предънимъ заплакавъ,
 Про долю злу свою балакавъ,
 Що черезъ річку не везуть;
 Та баба зѣразъ розлучила,
 Енѣю въ бѣтька загвоздила,
 Щобъ довго не базикавъ тутъ.

Попхались къ бѣрегу поблїжче,
 Пришли на сѣмий перевізъ,
 Де засмальцѣваний дїдище
 Вередовѣвъ, якъ въ грѣблі бісъ:
 Кричавъ, мовъ бѣдѣто навижѣний,
 И кобенївъ народъ хрещѣний.
 Якъ вѣдитця въ шинькахъ у насъ:
 Досталось рѣдичамъ сердѣшнимъ,
 Не дѣже лѣявъ словомъ грѣшнимъ,
 Нехай вже знѣсять въ добрий часъ!

Харонъ, такихъ гостей уздрівши,
 Оскілками на їх дивівсь,
 Якъ бикъ скажений заревівши,
 Запінивсь дуже и озлівсь:
 »Відкіль такіі се мандрехи?
 И такъ ужé васъ тутъ не тріхи,
 Якого чорта ви прийшли?
 Хибá щобъ хáти холодíti!
 Васъ трéба бъ такъ одпроводíti,
 Щобъ ви и місця не найшли!

»Геть, пречъ вбiрайтесь відсiль къ чорту!
 Я вамъ потiлишника дамъ;
 Побью всю пику, зуби, морду,
 Ажъ не пізнá васъ дiдько самъ!
 И ёнъ вже якъ захрабровáли,
 Що и живi примандровáли, —
 Бачъ гiрявi чогó хотáть!
 Не дуже и на васъ поквáплюсь,
 Тутъ зъ мёртвими ось не упрáвлюсь
 Що такъ надъ шиєю й стоять.»

Сивiлла бáчить, що не шiтка, —
 Бо дуже сёрдитця Харонъ,
 Еней же бувъ собi млохiтка, —
 Далá стариганю покiлонъ.

»Та ну, на насъ лишъ придивiся«,

Сказала: »дуже не гнівися,
 Не сами ми прийшли сюди.
 Хибá жь менé ти не пізнаешъ,
 Що такъ кричишъ, на насъ гукáешъ —
 Оце не видані біді!

»Ось глянься, що оце такéе?
 Утихомірся, не бурчи,—
 Ось деревце, бачъ, золотéе!
 Тепéрь же, коли хочъ, мовчи.«
 Потімъ все дрібно розказала,
 Кого до пекла провозжала,
 До ко́го, якъ, про що, за чимъ.
 Харонъ же заразъ схамену́вся,
 Разівъ съ чотірі погребну́вся
 И съ наочью́ причáливъ къ нимъ.

Енeй съ Сивіллою своєю
 Швиденько у човно́къ ввійшли;
 Кальною річною сією
 На той бiкъ въ пекло поцдили.
 Водá въ розко́лнини лилася,
 Що ажъ Сивілла піднялася,
 Енeй бо́явсь, щобъ не втонуть;
 Та панъ Харонъ нашъ потрудівся,
 На той бiкъ такъ перехопівся,
 Що нiльзая й о́комъ змігнуть,

Приста́вши, вісади́въ на зе́млю,
 Взявъ півъ-алті́на на труди́,
 За праце́виту свою́ грéблю,
 И ще сказа́въ иті́ куди́.
 Прои́шовши відсі́ль го́нівъ зъ двé,
 Побра́вшись за руки́ обé,
 Побáчили, що ось лежа́въ
 У бурья́ні бровко́ муру́гий;
 Три голо́ви мавъ пeсь сей му́рий,
 Вінъ на Ене́я загарча́въ.

Зага́вкавъ грі́зно въ три язи́ки,
 Уже́ бувъ кину́всь и куса́ть,—
 Ене́й підня́въ тутъ крикъ вели́кий,
 Хоті́въ чимъ-ду́жъ наза́дъ вті́кати.
 Ажъ ба́ба хлі́бъ бровку́ шпури́ла
 И го́рло глевтяко́мъ заткну́ла,
 То вінъ за ко́рмомъ и погна́всь.
 Ене́й же зъ ба́бою старо́ю,
 То сякъ, то такъ, по підъ руко́ю
 Тихе́нько одъ бровка́ убра́всь.

Тепе́рь Ене́й ввали́вся въ пе́кло,
 Прии́шовъ зовсі́мъ на йнші́й сві́тъ.
 Тамъ все поблі́дло и поблéкло,
 Нема́, ні місяця, ні зві́здъ,
 Тамъ тільки тумани́ вели́кі,

Тамъ чутні жалібні крики,
 Тамъ му́ка грішнимъ не малá.
 Ене́й съ Сивіллою гляділи
 Якій му́ки тутъ терпіли,
 Якáя кара всімъ була.

Смо́ла тамъ въ пеклі клекотіла
 И грілася все въ казанахъ;
 Живіця, сірка, нефть кипіла;
 Пала́въ о́гонь, вели́кий страхъ!
 Въ смо́лі сій грішники сиділи
 И на о́гні пеклісь, горіли,—
 Хто я́къ, за віщо заслуживъ.
 Перо́мъ не можна написати,
 Не можна и въ казкахъ сказа́ти,
 Якіхъ було бага́цько дивъ!

Пані́въ за те тамъ мордова́ли,
 И жа́рили зо всіхъ бокі́въ,
 Що лю́дямъ льго́ти не дава́ли
 И ста́вили їхъ за скоті́въ.
 За те вони́ дрова́ возі́ли,
 Въ болота́хъ очеретъ косі́ли,
 Носі́ли въ пекло́ на підпа́ль.
 Чорті́ за ними пригляда́ли,
 Залі́знимъ пруття́мъ підганя́ли,
 Коли́ я́кій зъ нихъ пристава́въ.

Огніннимъ пруттямъ отдирали.
 Кругомъ на спицу и живіть,
 Себе що сами убивали,
 Якимъ остівъ нашъ білий світъ.
 Гарячимъ дѣгтемъ заливали,
 Ножами підъ боки штривали,
 Щобъ не хапались умірати.
 Робили різні імъ муки,
 Товкли у мужчиряхъ їхъ руки, —
 Не важились щобъ убивати.

Багатимъ та скупимъ вливали
 Ростоплене срібло у ротъ,
 А брехунівъ тамъ заставляли.
 Лизать гарячихъ сковородъ;
 Які жъ взъ рѣду не женились,
 Та по чужихъ куткахъ живились,
 Такі повішані на крюкъ,
 Зачеплені за грішне тіло,
 На світі що гріщило сміло,
 И не боялося и мукъ.

Всімъ старшинамъ тутъ безъ розбору,
 Панамъ, підпанкамъ и слугамъ,
 Давали въ пеклі добру хлѣру.
 Всімъ по заслугі, якъ котамъ.
 Тутъ всякіі були цехмістри

И ратмані и бургомѣстри,
 Судді, підсудки, писарі;
 Які по правді не судили,
 Та тільки грѣшники лупили
 И одбірали хабарі.

И всі резумні філософи,
 Що въ світі вчилиось мудревать.
 Ченці, вояки и крутопи,
 Мирянь щобъ знали научать;
 Щобъ не ганялись за гривнями,
 Щобъ не возились зъ попадами,
 Та знали церквѣ щобъ одну;
 Ксєндай до бабъ щобъ не крѣпали,
 А мудрі звідь щобъ не внімали —
 Бумі въ огні на саміхъ дну.

Жінокъ своїхъ що не держали
 Въ рукахъ, а волю їмъ дали:
 По весілянь їхъ одшукали,
 Щобъ часто въ шриданкѣ були
 И до півночи тамъ гуляли,
 И въ грѣчку дѣ-коли снаками, —
 Такі сиділи у шавнахъ,
 И зъ превеликими рогами,
 Съ зажмуреними всі очами,
 Въ кипячихъ сіркою казаняхъ.

Батькі, які синівъ не вчили,
 А глádiли по головкáхъ,
 И тiлько знай, що їхъ хвалили—
 Ки́пили въ нефти въ казанáхъ;
 Що черезъ їхъ синки въ ледáщо
 Пустiлися, пішли въ ні-на-що,
 А по́слі чубили батьківъ,—
 И всею сiлюю бажáли,
 Батькі щобъ швидче умирали,
 Щобъ імъ прийáтись до замківъ.

И тi були тамъ лиго́мiнці,
 Піддурювали що дiвóкъ:
 Що въ вiкна дра́лись по драбiнці
 Підъ тёмний тiхий вечерóкъ;
 Що бiдуть свáтатъ їхъ брехáли,
 Підмáнювали, улещáли,
 Поки добра́лись до кiнця, —
 Поки дiвкi одъ перечóсу
 До сáмого товстiли нóсу,
 Що сóромъ по́слі до вiнця.

Були тамъ кiпчики провóрні,
 Що iздили по ярмаркáмъ,
 И на арши́нець на підбóрний,
 Погáний прода́вали крамъ.
 Тутъ всiякi були проно́зи,

Перéкупки и шмаровóзи,
 Жиди́, мiнiйли, шинькарі,
 И ті, що фiґи-миґи вóзять,
 Що вь бовлагáхъ гарячий нóсять, —
 Тамъ всi пеклiся крамарі.

Палiводи и волоцiюги,
 Всi звóдники и всi плутi;
 Яри́жники и всi п'яни́юги,
 Обмáнщики и всi мотi,
 Всi ворожбiти, чародiі,
 Всi гайдамáки, всi злодiі,
 Шевцi, кравцi и ковалi;
 Цехi: рiзницький, коновáльський,
 Кушнiрський, ткацький, шаповáльський,
 Ки́пили вь пеклi всi вь смолi.

Тамъ всi невiрнi й христия́не,
 Були́ панi и мужики́,
 Були́ шляхтя́не и ми́щане,
 И молодi и старикi;
 Були́ багатi и убо́ги,
 Прямi бу́ли и кривонóги,
 Були́ видiющi и слiпi,
 Були́ и штáтські и во́єнні,
 Були́ и пáнські и казéнні,
 Були́ миря́не и попi.

Гай-гай! та нігде правди діти —
 Брехні жь наробить лиха білшъ:
 Сиділи тамъ скучні пиіти,
 Писарчуки поганихъ віршъ:
 Великі терпіли муки,
 Имъ звязані були и рúки,
 Мовъ у Татаръ терпіли плинъ.
 Отгакъ и нашъ братъ понадётця,
 Що піше, не остережётця, —
 Який же втернить ёго хрінъ?

Якусь особу мацауру
 Тамъ шкварили на шашлику.
 Гарячу мідь лили за шкуру
 И роєжили на биню.
 Натуру мавъ вінъ дуже брідку,
 Крививъ душею для прибитку —
 Чужее отдававъ въ печатъ;
 Безъ соромá, безъ Бога бувши,
 И восьму заповідь забувши,
 Чужимъ пустився промишлять.

Еней якъ відсіля відступився
 И далі трохъ одійшовъ,
 То на другее нахопився,
 Живочу мúку тутъ знайшовъ.
 Въ другімъ зовсімъ смхъ каравані

Піджарёвали, якъ у бані,—
 Що ажъ кричали на чімъ-світъ;
 Оці-то галасъ исправляли,
 Бо дуже вили и пищали,
 Після куті мовъ на живіть.

Дівки, баби и молодіці
 Кляли себе и весь свій рідъ,
 Кляли всі жарти, вечерніці,
 Кляли и жизнь, и білий світъ;
 За те імъ такъ тамъ завдавали,
 Що черезъ міру мудровали
 И верховѣдали надъ всімъ:
 Хоть чоловікъ и не онее,
 Та коли жінці, бачишъ, тее,
 Тамъ треба угодити їй.

Були тамъ чесні пустомолки;
 Що знали весь святій законъ,
 Молилися безъ остановки
 И біли сотъ по пять поклонъ;
 Якъ въ церкві міжъ людьми стоїли,
 То головами все хитали, —
 Якъ-же були на самоті,
 То молитовники ховали,
 Казілись, бігали, скакали,
 И гірше де-що въ темноті.

Були и тіі тамъ панянки,
 Що наряджались на-показъ;
 Мандрєхи, хлєрки и дїптянки,
 Що продають себе на часъ.
 Сі въ сїрці и въ смолі кипіли,
 За те, що жирно дуже їли
 И що їхъ не страшївъ и пістъ;
 Що все прикушували губи;
 И скалили біленькі зуби
 И дуже волочїли хвістъ.

Пеклісь тутъ гярні молодїці,
 Ажъ жалъ було на нихъ глядїть,
 Чорнїві, півні, милолицї,—
 И сі тутъ мўсили кинїть,
 Що за-мужъ за старїхъ ходїли
 И мишакѡмъ їхъ потруїли,
 Щобъ пѡслї гярно погулять,
 И съ парубкїами поводитїсь,
 На свїті весело нажитїсь —
 И не-голоднимъ умиратъ.

Якїїсь мўчилились тамъ птїахи
 Съ кудєлями на головїхъ,—
 Се чесні, не потїпахи,
 Булі тендїтні при людїхъ;
 А безъ людєй — не мѡжна знїти

Себе чимъ мали забавляти,
 Про те лишъ знали до дверей.
 Имъ тяжко въ пеклі докоряли,
 Смоли на щѣки наліпляли,
 Щобъ не дуріли такъ людей.

Бо щѣки терли манією,
 А блейбасомъ и нісѣ, и лобъ,
 Щобъ краскою, хоть не своєю
 Причаровать къ собі народъ.
 Изъ ріши підставляли зѣби,
 Ялѣзли все смальцемъ гѣби,
 Щобъ підвести людей на гріхъ;
 Піндючили якісь бѣчки,
 Мостили въ пазусі платѣчки, —
 Все жарти імъ були та сміхъ.

За сіми по рядѣ шкварчали
 Въ розпаленихъ сковородахъ
 Старі бабі, що все ворчали,
 Базікали о всіхъ ділахъ.
 Все тільки старину хвалили,
 А молодіхъ товкли та біли;
 Не думали жъ які були,
 Ище якъ сами дівовали,
 Та съ хлопцями якъ гарцювали,
 Та й по дитинці привели.

Відємъ же тутъ колесовали
 И' всіхъ шентухъ и ворожокъ,
 Тамъ жили зъ нихъ чортї мотали
 И безъ витушки на клубокъ;
 На припечкахъ щобъ не орали,
 У коменї щобъ не літали,
 Не їздили бъ на упирахъ;
 И щобъ дощю не продавали,
 Въ ночі людєй щобъ не лякали,
 Не ворожили бъ на боббахъ.

А звідницямъ такє робили,
 Що цуръ єму уже й казати!
 На грїхъ дівокъ що підводили
 И симъ учились промишлять:
 Жінокъ одъ чоловіківъ крали,
 И волоцюгамъ помагали
 Рогами людський лобъ квичать.
 Щобъ не своїмъ не торговали,
 Того бъ на одкупъ не давали,
 Що треба про запасъ держати.

Енєй тамъ бачивъ щось не мало
 Кипящихъ мучениць въ смоли, —
 Якъ съ кабанівъ топилось сало,
 Такъ шкварилися сі въ огні.
 Були и світські и черниці,

Булі дівкі и молодіці,
 Булі и паны й панночки;
 Булі въ свиткахъ, булі въ охвотахъ,
 Булі въ дульетахъ и въ капотахъ,
 Булі всі грішні жіночки.

Та се булі все осуденні,
 Які померли не теперъ;
 Безъ сѹду жъ непаливъ пекельний
 Огонь, недавно хто умеръ.
 Сі всі булі въ другімъ загоні,
 Якъ-би лошята, або коні,
 Не знали попадуть кудá.
 Еней, на першихъ подивившись
 И о бідáхъ їхъ пожурившись,
 Пішовъ въ другіи ворота.

Еней, ввійшовши въ сю кошáру,
 Побачивъ тамъ багáцько душъ,
 Вмшáвшись міжъ сю отáру,
 Якъ міжъ гадюки чорний ужъ.
 Тутъ рóзні дѹши похожáли,
 Все дѹмали, та все гадáли —
 Кѹда-то за гріхи їхъ впруть:
 Чи въ рай їхъ пѹстять веселитись,
 Чи, мóже, въ пекло посмалитись
 И за гріхи імъ нóса втруть?

Було їмъ вільно розмовляти
 Про всякі свої діла,
 И думати и мізковати —
 Якá душá дé якъ жилá.
 Багáтий тутъ на смерть гнівівся,
 Що вінъ зъ грішми не розлічівся,
 Бому и кільки треба дати;
 А бідний тосковáвъ, нудівся,
 Що вінъ на світі не нажився,
 И що не вспівъ и погулять.

Сутяга толковáвъ укази,
 И щó-то значить нашъ статуть;
 Росказовавъ свої прокази,
 На світі що робивъ сей плуть.
 Мудрець же фізики провадивъ,
 Знай толковáвъ якіхсь монадівъ
 И думавъ відкіль взівся світъ?
 А мартоплясь кричáвъ, смійвся,
 Росказовавъ и дивовáвся,
 Якъ дóбре знавъ жінóкъ дурить.

Суддя тамъ признавáвся сміло,
 Щó зъ гудзиками за мундіръ
 Такé переоначивъ діло,
 Що може бь навістивъ Сибірь;
 Та смерть избáвила косóю,

Що катъ легенькою рукою
 Плечей ёму не покропівъ.
 А лікаръ скрізь ходівъ зъ ланцетомъ,
 Зъ слабительнимъ и спермацетомъ,
 Та чванивсь, якъ людей морівъ.

Ласощохлісти похожали,
 Всі фёртики и паничі,
 На пальцяхъ ногтики кусали,
 Росприндившись якъ павичі;
 Все очи въ-гору піднімали,
 По світу нашому вздыхали,
 Що рано їхъ побрала смерть;
 Що тріхи слави учинили,
 Не всіхъ на світі подурили,
 Не всімъ успіли носа втерть.

Моті, картёжники, п'янюги
 И ввесь проворний чесний родъ:
 Лакіі, конюхи и слуги,
 Всі кухарі и ввесь набродъ,
 Побравшись за руки, ходили
 И все о плутняхъ говорили,
 Які робили якъ жили:
 Якъ паній и панівъ дуріли,
 Якъ по шинькахъ въ ночі ходили
 И якъ съ кишень хустки тягли.

Тамъ придзиглёванки журілись,
 Що нікому вже підморгну́ть —
 За німи білшъ не волочілись,
 И сміттямъ їхъ засіпавсь путь.
 Бабі тутъ білшъ не ворожили
 И простодушнихъ не дуріли.
 Які жъ дівочѣ охочі битъ,
 Зубами зъ сёрця скреготали,
 Що наймицкі їхъ не вважали
 И не хотіли імъ годіть.

Еней уздрівъ свою Дидону
 Осмалену, мовъ головня,
 Якъ-разъ по нашому закону
 Предъ нею шапочку изнявъ.
 >Здорова! Глянь... Де ти взялася?
 И ти, сердешна, приплелася
 Изъ Карфагена ажъ сюда?
 Якбго біса ти спеклася,
 Хибá на світі нажилася?
 Чортъ-мавъ тобі десь и стида.

Яка моторна молодіця,
 Та—глянь? умерла залюбкí....
 Румяна, півна, білолиця,
 Хто гляне, то лизне губкí;
 Теперъ зъ тебе яка утіха?

Ніхто не гляне и для сміха, —
 На вікъ теперъ пропала ти!
 Я, далибі, въ тімъ не винюю,
 Що такъ розъїхався съ тобою,
 Мині приказано втекти.

»Теперъ же, коли хочь, злигаймось
 И нумо жить такъ, якъ жили,
 Тутъ закуримъ, заженихаймось,
 Вже не разлучимсь ніколи.
 Ходи, тебе я помилую,
 Прижму до серця—поцілую....«
 Їму жъ Дидона на-одрізъ
 Сказала: »Бъ чорту убирайся,
 До мене білшъ не женихайся....
 Не лизь! бо розібью и нись!«

Сказавши, чортъ-зна де пропала,
 Еней не знавъ що и робить.
 Болюбъ яга не закричала,
 Що довго годі говоритъ,
 То, може, такъ би застоївся,
 Що тамъ и довітку дождався,—
 Щобъ хто и ребра полічивъ:
 Щобъ зъ вдовами не женихався,
 Надъ мертвими не наглумлявся,
 Жінобъ любовью не моривъ.

Ене́й съ Сивіллою по́хався
 Въ пекельную пода́лі глушъ;
 Якъ на дорб́зі повстрі́чався
 Съ грома́дою знако́михъ душъ:
 Тутъ всі зъ Ене́емъ обніма́лись,
 Чоло́мкались и ці́лова́лись,
 Побáчивши князька́ свого́.
 Тутъ всякъ смі́явся, регота́вся,
 Ене́й до всіхъ іхъ догляда́вся,
 Знайшо́въ зъ Троя́нцівъ ось-кого́:

Грицька́, Терешка́, Опана́са,
 Панька́, Охрі́ма и Харька́,
 Яре́му, Ермоле́нна, Вла́са,
 Кузьму́, Пархо́ма, и Яцька́,
 Омелька́, Сидора́, Юхі́ма,
 Пота́па, Ла́заря, Трохі́ма;
 Булі́ Дени́сь, Оста́пъ, Овсі́й—
 И всі Троя́нці, що вто́пились,
 Якъ на човна́хъ зъ нимъ воло́чились;
 Бу́въ и Верні́гора Му́сій.

Жи́дівська шко́ла завела́ся,
 Вели́кий крикъ всі́ підня́лі,
 И реготня́ де не взяла́ся,
 Тутъ вся́ку вся́чину верзлі́;
 Згада́ли, чо́ртъ-знае́, коли́шне,

Балáкали ужé и лишне, —
 И самъ Ене́й тутъ розходивсь.
 Щось балагу́рили довге́нко,
 Хотъ изійшли́ся и ране́нко,
 Та панъ Ене́й нашъ опізнівсь.

Сиві́ллі се не показáлось,
 Що такъ пахóлокъ засто́явсь,
 Що дítятко такъ розбрехáлось,
 Ужé и ó-світі не зна́всь;
 На ёго грізно закрича́ла,
 Заля́гла, запороща́ла,
 Що ажъ Ене́й весь затрусівсь.
 Троя́нці тежъ усі здригну́ли
 И вь-ростичь, хто вуді́, махну́ли,
 Ене́й за ба́бою пусти́всь.

Ишли́, и — якъ-би не збрехáти —
 Трохі́ не съ па́ру добрихъ гінъ;
 Якъ-ось побáчили и хáти
 И весь Плутóнівъ ца́рський димъ.
 Сиві́лла па́льцемъ указа́ла,
 И такъ Ене́єві сказа́ла:
 >Отту́ть и панъ Плутóнъ живе́
 Исъ Прозерпіно́ю своєю́;
 До їхъ-то на поклóнъ съ гіллею́
 Тепе́рь я поведу́ тебе́.<

И тільки що прийшли къ воробтамъ,
 И въ двіръ пустилися чвалать,
 Якъ баба брідка, криворота,
 »Хто йде?« їхъ стала окликають.
 Мерзене чудо се стояло
 И біло підъ дворомъ въ клепаго—
 Якъ въ панськихъ водитця дворахъ;
 Обмотана вся ланцюгами,
 Гадюки вілися клубками
 На голові и на плечахъ.

Вона, безъ всякого обману
 И щиро, безъ обеняківъ,
 Робила грішнимъ добру шану —
 Реміннямъ драла мовъ биківъ,
 Бусала, гризла, бичовала,
 Кришила, шкварила, щипала,
 Топтала, дряпала, пекла,
 Поробла, кбрчила, пиляла,
 Вертила, рвала, шпиговала
 И кровъ изъ тіла їхъ пила.

Енѣй, бідаха, змінявся,
 Увесь якъ крейда побілівъ,
 И заразъ у ягі спитався:
 »Хто їй такъ мучити велівъ?«
 Вона ёму все розказала

Такъ, якъ сама здорова знала:
 Що въ пеклі єсть суддя Эякъ;
 Хоть вінъ на смерть не осуждає,
 Та мучити повеліває,
 И якъ звелить—и мучять такъ.

Ворота сами одчинились,
 Не смівъ ніхто їхъ задержать.
 Енеї съ Сивіллою пустились,
 Щобъ Прозерпіні честь оддати —
 И піднести їй на болячку,
 Ту суто-золоту гіллячку,
 Що сильно такъ вона бажá.
 Та къ ній Енея не пустили,
 Прогнали, трóхи и не били,
 Бо хірила їхъ госпожá.

А далі вперлись и въ будинки
 Підземного сего царя,
 Було не видно ні пилінки,
 А все въ нихъ світло якъ зоря:
 Цвяховані були тамъ стіни
 И вікна всі зъ морської піни;
 Шуміха, оливо, свинецъ,
 Блищали міді тамъ и кріці —
 Всі ўбрані були світлиці;
 По правді, панський бувъ дворець!

Ене́й съ яго́ю розгляда́ли
 Всі́ дѣва тамъ, які́ булі́, —
 Роті́ свої́ пороззявля́ли
 И́ о́чи на лобі́ п'ялі́.
 Промі́жъ соббо́ю все згляда́лись,
 Всѣ́му́ диві́лись, осмі́хались,
 Ене́й, то цмо́кавъ, то свиста́въ.
 Отту́ть-то ду́ши ликова́ли,
 Що́ пра́ведно въ ми́ру жива́ли,
 Ене́й и сихъ ту́ть навіща́въ.

Сиді́ли ру́ки посклада́вши,
 Дя́ нихъ́ все пра́дникі́ булі́;
 Люлькі́ ку́рїли поляга́вши,
 Аб́о́ горі́лочку пи́лі —
 Не́ тютю́нко́ву и́ не́ пі́нну,
 А́ третє́прѣ́бну, пере́гінну,
 На́сто́янню на бо́дѣнъ,
 Підъ́ че́люстя́ми за́піка́ну
 И́ зъ́ гану́со́мъ и́ до́ калга́ну,
 Въ́ ній́ бу́въ и́ пе́рець и́ шапра́нъ.

И́ мѣсо́ці́ все́ тї́лько і́ли:
 Сла́стє́ни, ко́ржики, стовпці́,
 Ва́ре́нчики́ пше́нишні́, бі́лі,
 Пу́хкі́ съ́ кавя́ромъ́ буха́нці́;
 Ча́сникъ́, ро́гізъ́, паслі́нъ, кислі́ці́,

Козельці, тернъ, глідъ, полуниці,
 Круті яйця съ сирівцемъ,
 И дуже смáчную яешню,
 Якусь Німецьку, не тутешню,
 А запивали все пивцемъ.

Велике тутъ було роздóлля
 Тому, хто праведно живé,
 Такъ, якъ велике безголівья
 Тому, хто грішну жизнь веде.
 Кто мавъ къ чому яку охóту,
 Все даромъ бравъ, не трáтивъ по́ту, —
 Тутъ чистий бувъ розгарднйшъ:
 Лежи, спи, їжъ, пий, веселися,
 Кричи, мовчи, свідай, крутися;
 Рубайсь — такъ и дадуть пала́шъ.

Ні чв́анились, ні велич́ались,
 Ніхто не знавъ тутъ мудровáть,
 Крий Бóже! щобъ хоть заика́лись
 Братъ зъбрáта въ чимъ покепковáть.
 Не сёрдилися и не гнів́илися,
 Не лáялися и не б́илися,
 А всі жили тутъ якъ брати.
 Тутъ вс́який влáсно жснихáвся,
 Ревн́ивихъ я́бедъ не бо́явся,
 Не ма́ли ні якóй б́иди.

Ні холодно було, ні душно,
 А саме такъ, якъ въ сірякахъ,
 И вѣсело, и такъ не скүшно,
 На великоднихъ якъ святкахъ.
 Коли кому́ що захотілось,
 То тутъ якъ зъ неба и вроділось, —
 Оттакъ всі добре тутъ жили!
 Еней, се зривши, дивовався,
 И тутъ ягі своєї спитався
 Які се праведні були?

> Не думай, щобъ були чиновні,
 Сивілла сей дама одвітъ:
 > Абб що грощей скрині повні,
 Абб въ якихъ товстий живіть;
 Не ті се, що въ цвітнихъ жупанахъ,
 Въ кармазинахъ, абб сапьянахъ;
 Не ті жъ, що съ книжками въ рукахъ;
 Не рицарі, не розбішаки;
 Не ті се, що кричять *и паки*,
 Не ті, що въ золотихъ шапкахъ.

> Се бідні, ніщі, навиженні,
 Що дурнями счисляли їхъ,
 Старі, хромі, сліпорождєнні,
 Зъ якихъ бувъ людський глумъ и сміхъ.
 Се, що съ порожніми сумками

Жили голодні підъ тинями,
 Собакъ дражнили по дворахъ;
 Се ті, що *биз-дасть* получали,
 Се ті, якихъ випроважали
 Въ потилицю и по плечахъ.

»Се вдови бідні, безпомощні,
 Якимъ приюту не було;
 Се діви чесні, непорочні,
 Якимъ спідниці не дуло;
 Се що безъ родичівъ остались,
 И сиротами називались,
 А послі вбгались и въ окладъ;
 Се, що проценту не лупили,
 Що людямъ помагать любили,
 Хто чимъ багатъ, то тимъ и радъ.

»Тутъ такоже старшина правдіва,
 Бувать всякі стани, —
 Та тільки тріхи сего діва,
 Не кваплятця на се вони!
 Бувать військові, значкові,
 И сотники, и бунчуківі,
 Які правдіву жизнь вели;
 Тутъ люде всякого завіту
 По білому есть кілька світу,
 Которі праведно жили.»

— »Скажі жъ, мой голубко сиза«,
Ище Еней ягі спитавъ:

»Чомъ батька я свого Анхиза
И-досі въ вічи не видавъ,
Ні съ грішними, ні у Плутона?
Хибá ёму нема закона,
Кудá ёго щобъ засадить?«

— »Вінъ божой«, сказала, »крóви
И вибирá все по-любóві,
Де схóче, бóде тамъ и жить.«

Балáкавши зійшли на гóру,
На зéмлю сіли отдихáть,
И попотівши сáме въ пóру,
Тутъ принялися розглядáть—
Анхиза щобъ не прогуляти,
И даромъ тóтечка не хляти.
Анхизъ тогді въ-низú гулявъ
И, похожавши по долині,
Люббi своeй дитини
Съ часу на часъ все дожидавъ.

Якъ— глядь на гóру не-наробкомъ,
И тамъ свого синка уздривъ;
Побигъ старий не прóсто—бóкомъ
И весь одъ радости згоривъ.
Хватавсь зъ синкомъ поговорити,

О всіх спитатись, роспросити
 И повидатись хоть часокъ;
 Енеечка свого обняти,
 По-батьківській поціловати,
 Ёго почути голосокъ.

— »Здоровъ, синашу, ма дитино!«
 Анхизъ Енеєві сказавъ:

»Чи се жъ тобі такі не стидно,
 Що довго я тебе тутъ ждавъ?
 Ходімъ лишень къ моїй господі,
 Тамъ поговоримъ о пригбді,
 За тебе будемъ мирковати.«
 Еней стоявъ такъ, якъ дубина,
 Ботилась зъ рота тільки сліна,
 И самъ не знавъ що и почать.

Анхизъ, сю бачивши причину —
 Чого синочокъ сумовавъ,
 И самъ хотівъ обнять дитину —
 Та ба! уже не въ ту понавъ....
 Принявсь ёго щобъ научати,
 И тайности ёму сказати:
 Який Енеївъ буде плідъ,
 Які діти будуть жваві,
 На світі зрблять скільки слави,
 Якимъ хто хлопцямъ буде дідъ.

Тогді-то въ пеклі *вечерниці*
 Лучілись, бачишъ, якъ на те, —
 Булі дівки та молодіці
 И тамъ робіли не пустé:
 У *вóрона* собі играли,
 Весільныхъ писенёкъ співали,
 Співали тутъ и колядо́къ;
 Палили клóччя, ворожили,
 По спіні лещатами били,
 Зага́довали загадо́къ.

Тутъ заплітали *джерде́лі*
 Дробу́шечки на голова́хъ;
 Скакали по полу *ведéри*,
 Въ *тісно́ї ба́би* по лавка́хъ;
 А въ ко́мень суженихъ пита́ли,
 У хатніхъ віконъ підслуха́ли,
 Ходили въ північъ по пустка́хъ.
 До свічки ложечки палили,
 Щитіну изъ свині смалили,
 Абó жмури́лись по бутка́хъ.

Сюди привівъ Анхізъ Енея
 И міжъ діво́къ сихъ посади́въ;
 Якъ не́ука и дурале́я
 Приня́ть до гурту їхъ проси́въ;
 И щобъ обомъ імъ послужи́ли,

Якъ знають, такъ поворожили —
 Що стрінетця зъ ёго синкомъ:
 Чи вінъ хотъ трóхи уродливий,
 Къ чому́ и якъ Еней щасливий,
 Щобъ всіхъ спитáлись ворожокъ.

Однá дівчя булá гострєнька
 И сáме ўхе-прихихє,
 Швидкá, гнучкá, хисткá, порскєнька —
 Було зъ диявола лихє!
 Вонá тутъ тілько и робїла,
 Що всімъ гадала ворожила,
 Могуща въ ділі тїмъ булá;
 Чи брехенькї якї сточїти,
 Кому́ імєння приложїти —
 То такъ якъ-разъ и додалá!

Привїдця зáразъ ся, шептўха,
 И примостїлась къ старикў,
 Ёму́ шепну́ла біля ўха́
 И завелá зъ нимъ рїчъ такў:
 ›Ось я синкові загадаю,
 Поворожу́ и попитаю,
 Ёму́ щó б́уде, й розкажу́.
 Я ворожбу́ такўю знаю,
 Хотъ щó, по правді отгадаю,
 И вже ніко́ли не збрешу́.◀

И з́аразъ въ гóрщичокъ накла́ла
 Видёмськихъ різнихъ вс́якихъ травъ,
 Якi на Їв́анiвъ в́ечiръ рвала,
 И те гвiздó, що р́емезъ клавъ;
 Васiльки, па́пороть, шевлю́,
 Петрiвъ батiгъ и конвалiю,
 Любiстокъ, пр́осерень, чебрець:
 И все це нали́ла водо́ю
 Погóжею, непочато́ю,
 Сказавши скiлькось и словéць.

Горщóкъ сей черéпкóмъ накри́ла,
 Поста́вила ёго́ на жаръ,
 И тутъ Ене́я присади́ла,
 Щóбъ огонёкъ вiнъ раздува́въ.
 Якъ розiгрiлось, зашипи́ло,
 Запа́рилось, закле́бóтило,
 Ворóчалося зъ-в́ерху въ-ни́зь,—
 Ене́й нашъ насторóшивъ ўха,
 Мовъ чоловiчий гóлосъ слўха;
 Те чу́е и старiй Анхiзъ.

Якъ ста́ли роздува́ть пильнiйше,
 Горщóкъ той дўжче кле́котавъ;
 Почу́ли гóлосъ виразнiйше,
 И вiнъ Ене́ю та́къ сказа́въ:
 »Ене́ю гóди вже жури́тись!

Одъ ёго мае расплодїтись
 Великий, дуже сильний рїдъ.
 Всїмъ світомъ бѹде управлїти,
 По всїхъ усюдахъ воювати,
 Підверне всїхъ собі підъ спїдъ.

»И Рїмськїи поставить стїни,
 Въ нихъ бѹде жити, якъ вв'раю;
 Великі зробить перемїни
 Во всїмъ окрѹжнїмъ тамъ краю.
 Тамъ бѹде жить та поживати,
 Покїль не бѹдуть ціловати
 Ногї чїєїсь постолá....
 Но відсїль часъ тобі вбїратьця
 И зъ пан'отцемъ своїмъ прощаться,
 Щобъ голова тутъ не лягла.«

Сєго Анхїзу не бажалось,
 Щобъ попрощатися зъ синкомъ;
 И въ голову ёму не клалось,
 Щобъ зъ нимъ такъ бачитись мелькомъ.
 Та ба! вже нічимъ пособїти, —
 Енея треба відпустїти,
 Изъ пєкла вивести на свїть.
 Прощалися и обнімались,
 Слїзьми гїрькими обливались —
 Анхїзъ кричавъ, якъ въ мартї кїть.

Ене́й зъ Сивіллою старо́ю
Изъ пѣкла бігли на-просте́ць;
Сино́къ ворочавъ голово́ю,
Поки́ ажъ не схова́всь оте́ць.
Прі́йшовъ къ Тро́янцямъ помале́ньку
И кра́вся нішкомъ, потихе́ньку,
Де їмъ велі́въ себе́ пожда́ть.
Тро́янці́ по́кото́мъ лежа́ли
И на-дозві́ллі́ до́бре спа́ли, —
Ене́й и самъ укля́вся спа́ть.

ЧАСТЬ ЧЕТВЕРТА.

Борщівъ якъ три не поденькуєшь,
На моторбшні засердчить;
И заразъ тѣгломъ закишкѣешь
И въ буркоті закендюшйтъ.
Коли жъ що напхомъ зъязикаєшь,
И въ тѣребъ добре зживотѣешь,
То на веселі занутрйтъ.
Объ лихо вдаромъ заземлюєшь,
И весь забудъ свій зголодуєшь
И бігъ до гбря зачортйтъ.

Та що абищоти верзляломъ,
Не кѣзку кѣрмомъ соловѣтъ:
Ось-нѣ закалиткѣй брызкѣломъ,
То радощі заденежѣтъ.
Коли давало спятакуєшь,
То, мѣже, чѣло зновинѣешь,
Якъ щѣ съ тобѣю спередйтъ:
Куді на плавахъ човновѣти,
Якъ угоділі Юновѣти
И якъ Енѣй заминервйтъ.

Менé за сю не ла́йте мо́ву,
 Не я її скомпоновавъ;
 Сивиллу ла́йте безтолкову́,
 Ії се мізокъ змусовавъ:
 Се такъ вона коверзовала,
 Енеєві пророковала—
 Їму де поступатись якъ.
 Хотіла мізокъ закрутіти,
 Щобъ грóшей білше улупіти,
 Хоть бідний бувъ Ене́й и такъ.

Та треба зъ ли́ха догадятьця,
 Якъ при́йде ўзломъ до чо́гось,
 А зъ відьмою не торговатьця,
 Щобъ хліпати не довелось.
 Подяковавъ стару́ю сүку
 Ене́й за добрую нау́ку,
 Шагівъ зъ двана́дцять вьру́ку давъ.
 Сивилла грóшики вь калітку,
 Піднявши пелену и світку,—
 Изслизла, мовъ лихий злигавъ.

Ене́й, избўвши сүчу ба́бу,
 Якъ мо́га швидче на човні,
 Щобъ не дала Юно́на шва́бу.
 Що загубивъ би и штані.
 Троянці вь човни посідавши

И швидко їхъ поодпихавши,
 По вітру гáрно поплили.
 Греблі зъ диявола всі дружно,
 Що де-якимъ ажъ стало душно,
 По хвилі вéселця гули.

Пливуть—ажъ вітри забурчали
 И закрутили не шутя;
 Завили різно, засвистали—
 Немá Енеєві пуття!
 И зачалó човни бурхати,
 То стóрчъ, то на-бикъ колихати,—
 Що врагъ устóить на ногахъ.
 Тройнці зъ ляку задрижали,
 Якъ лиху помогти не знали;
 Играли тільки на зубахъ.

Якь-ось ставъ вітеръ ущухати
 И хвилі трóхи уляглись;
 Ставъ місяць зъ хмáри виглядати,
 И звiзди на-небі блись-блись!
 Агú! Тройнцямъ лéгше стало.
 И тяжке гóре зъ сёрця спáло,—
 Ужé бо думали пропáсть.
 Зъ людьми на свiті такъ бувае:
 Коли когó мiхъ налякае,
 То пóслi тóрба спать не дасть.

Уже Тройниці вгамовались,
 Могоричу всі потягли —
 И мовъ менькі повивертались,
 Безпечно спати залягли.
 Ажъ-ось порімщикъ їхъ пронбза
 Наземлю впавъ, якъ міхъ изъвоза,
 И мовъ на пупъ репетовавъ:
 »Пропали всі мы зъ головами,
 Прощаймось съ тіломъ и душами,
 Остатній нашъ народъ пропавъ.

»Заклятий бстровъ передъ нами,
 И ми ёго не минемо,
 Не пропливемо нігдѣ човнами,
 А на ёму пропадемо.
 Живе на бстрові царіця
 Цирцея, люта чарівниця
 И дуже зла до людей;
 Які лишъ не остережътця,
 А їй на бстровъ попадутця,
 Тихъ переверне на звірей.

»Не будешъ тутъ ходіть на парі,
 А підешъ зразу чотирма;
 Пропали, якъ сірко въ базарі!
 Готуйте шії до ярма!
 По нашему хохлацьку стробу,

Не будешъ цапомъ, ні козюю,
 А вже запевне що волómъ:
 И будешъ въ плузі похожати,
 До брóваря дровá таскати,
 А може підешъ бовкунómъ.

»Ляхъ цвѣнькати уже не буде,
 Загубить чуйку и жупанъ,
 И не позвáлять тэмъ забуде,
 А заблеє такъ, якъ баранъ.
 Москáль, бодай би не козюю
 Замекекéкавъ зъ бородюю;
 А Прусъ хвостómъ не завилявъ, —
 Якъ, знаешъ, лисъ хвостómъ виляе,
 Якъ дуже *дойда* налягае
 И якъ *чухрай* угóнку давъ.

»Цесáрці ходять журавлями,
 Цирцеі служать за гусáрѣ
 И въ óстрові тймъ сторожáми.
 Италіянецъ же маляръ —
 Исквáпнийший на всякі штúки,
 Співáкъ, танцюра на всі рúки,
 Уміе и чижівъ ловить;
 Сей переряженъ въ обезяну,
 Опшійникъ носить изъ сапьяну
 И осуждёнъ людéй смішить.

»Французи жъ давні сїпаки,
 Головоуізи, різники, —
 Сї перевёрнуті въ собаки,
 Чужі щоби грїзли масламі.
 Вони и на владїку лають,
 За горло всякого хватаютъ,
 Грїзутьця и проміжъ себе:
 Унихъ хто хїтрий, то и старшій
 И знай всімъ наминае парши,
 Чупрїну всякому скубе.

»Повзуть Швейцарці червяками,
 Голланці квакають въ багні,
 Чухонці лазять муравьями;
 Пізнаешъ Жїда тамъ въ свинї.
 • Индікомъ ходять тамъ Гишпанецъ,
 Бротомъ же лазить Португалець,
 Звіряє Швединъ вобкомъ тамъ;
 Датчанинъ добре жеребцюе,
 Ведмедемъ Турчинъ тамъ танцюе; —
 Побачите, що буде намъ! «

Бїду побачивъ неминучу,
 Троянці всі и панъ Еней,
 Зїбралися въ одну всі кучу, —
 Подумать о бїді своєї;
 И мїттю тутъ уговорїлись,

Щобъ всі христїлись и молились,
 Щобъ тільки островъ імъ мину́ть.
 Молебень же втяли Еблу,
 Щобъ вітрамъ по ёго изво́лу
 Въ другій бікъ повелівъ дмухну́ть.

Еблъ молебнемъ вдово́лнївся
 И вітрівъ за́разъ одверну́въ, —
 Тройнський плавъ перемі́нївся,
 Ене́й бу́ть звіремъ увильну́въ.
 Вата́га вся повеселїла,
 Горїлка съ пляшокъ булькоти́ла,
 Ніхто́ ні ка́плї не пролі́въ;
 Потімъ взяли́ся за веселїця
 И пригребну́ли всі одъ се́рця,
 Мовъ-би́ Ене́й по по́чті пливъ.

Ене́й, по чо́вну похожа́я,
 Роме́нській тютюне́ць кури́въ;
 На всі чоти́рі розгля́дая,
 Коли́бъ чо́го не пропу́стївъ.
 »Хвалїте«, крикну́въ, »братця, Бо́га!
 Гребіте дужче́ яко-мо́га,
 Отъ Тибръ передъ носомъ у на́съ;
 Ся річка Зе́всомъ обі́щана,
 И зъ берега́ми намъ отда́на.
 Гребї! — отъ закричу́ шаба́сь!«

Гребьўли разъ, два, три, четірі,
 Якъ на! — у бѣрега човні;
 Троянці наші — чуприядірі
 На зѣмлю свіць, — якъ тамъ були!
 И заразъ стали роскладатись,
 Копати, стріють, ташоватись,
 Мовъ їмъ підъ лагерь судъ одвівъ.
 Еней кричитьъ: »Моя тутъ воля!
 И кїлько окомъ скїнешъ поля,
 Скрізь-геть настрію городівъ.«

Земелька ся була Латїнська,
 Завзятий царь въ ній бувъ Латїнъ;
 Старій — скупіндя скурвасїнська,
 Дрижавъ, якъ Каїнъ, за алтїнъ.
 А таке же всі єго підданці,
 Носили латані галанці,
 Дивівпись на свого царя,
 На гроши тамъ не козиряли,
 А въ *китьки* крашанкѣми грали, —
 Не візьмешъ даромъ сухаря.

Латїнъ сей хотъ не дуже близько,
 А все Олимпсьвимъ бувъ рідня,
 Не кланявся нікому низько,
 Для єго все була брідня.
 Меріка, кажутъ, єго мати,

До Фавна стала учащати,
 Та и Латина добула.
 Латинъ дочку мавъ чепурѹху,
 Проворну, гарну и моргѹху.
 Одна у ёго и була.

Дочка була залѣтна птиця
 Изъ-заду, зъ-переду, й кругомъ;
 Червона, свіжа якъ кислиця,
 И все ходила павичомъ.
 Дородна, росла и красива,
 Приступна, добра, не спесива,
 Гнучка, юрлива, молодá;
 Хоть хто на неі ненарокомъ,
 Закіне молодѣцькимъ окомъ,
 То такъ іі и вподобá.

Такá дівчá — кусочокъ ласий,
 Заслінився, якъ глянешъ разъ;
 Що вáші Грѣчеські ковбáси!
 Що вашъ первákъ грушевый квасъ!
 Завійниця одъ неі вхóпить,
 На гóлову насáде клопíть;
 А, мóже, тѣхне и не тákъ.
 Постáвить рóгомъ ясні бчи,
 Що не доспíшъ петрiвскій ночи:
 Те по собі я знаю самъ.

Сусідні хлопці женихались
 На гарну дівчину таку,
 И сватать де-які питались,
 Які хотіли, щобъ смаку
 Въ Латіновій дочці добитьця,
 Въ царя приданимъ поживитьця,
 Геть-геть—и царство за чубъвзять.
 Та нєнечка її Амата,
 Въ душі своїй була строката,
 Не всякий їй любівся зять.

Одинъ бувъ Турнъ, царєкъ нешнєтний,
 Зъ Латіномъ у сусідстві живъ,
 Дочці и матері прикметний,
 И батько дуже зъ нимъ друживъ.
 Не въ шутку молодєць бувъ жвавий,
 Товстий, високій, кучерявий,
 Обточений якъ огірєкъ;
 И війська мавъ свого чимало,
 И грєшниківъ такі бряжчало,
 Кудá нє кинь, бувъ Турнъ царєкъ.

Панъ Турнъ щось дуже підсипався
 Царя Латіна до дочкї,
 Якъ зъ нею бувъ, то виправлявся
 И піднімався на каблучкї.
 Латїнъ, дочка, старá Амата,

Що-дeнь відъ Тўрна ждали свата,
Уже нашіли й рушниківъ,
И вськихъ всьчинъ напридбали,
Які на сватанні давали,
Все сподівались старостівъ.

Коли чоґо въ рукахъ не маєшъ,
То не хвалися що твоє;
Що бўде, ти тоґо не знаєшъ —
Утра́тишъ, мо́же, и своє.
Не розглядівши, ка́жуть, брѣду,
Не лізь прожбѣмъ перший въ вѣду,
Бо щобъ не насмішівъ людєй.
И перше въ вѣлокъ подивіся,
Тогді и рѣбою хвалися, —
Бо бўдешъ ёлопъ, дуралєй.

Якъ пахло сватаннямъ въ Латїна
И ждали тїлько четвергá,
Ажъ тутъ Анхїзова дитїна
Припленталась на берегá
Зовсімъ своїмъ Троїнськимъ племямъ.
Енєй не марно трáтивъ врємя,
По-молодецькій закурївъ:
Горїлку, пїво, медъ и брáгу,
Постáвивши передъ ватáгу,
Для збѣру въ трўби засурмївъ.

Тройнство, знаєшъ, все голодне
 Сипнуло рясстю на той кликъ;
 Якъ галичъ въ время непогодне,
 Всі підняли великий крикъ.
 Сивушки заразъ ковтонули
 До ківшику, и не здригнули, —
 Й докосились до потравъ.
 Все військо добре убирало,
 Ажъ по-за ухами ляцало,
 Одинъ передъ другимъ хватавъ.

Вбирали січену капусту,
 Шатковану и огірки,
 (Хоть се було въ часъ мясопусту),
 Хринь съ квасомъ, редьку, бураки;
 Рябка, тетерю, саламаху,
 Якъ не було, — поили зъ маху
 И всі строцили сухарі,
 Що не було, все позьїдали,
 Горілку всю повипивали,
 Якъ на вечері косарі.

Еней оставивъ изъ носатку
 Було горілки про запасъ,
 Та влюкнувъ добре по порядку,
 Розщєдривсь, якъ бувá у насъ,
 Хотівъ послїднімъ подїлитись,

Щобъ до кінця уже напійтись,
 И добре цівкою смикнѹвъ;
 За нимъ и вся ёго голота
 Тягла, поки була охота,
 Що де-який и хвість надѹвъ.

Баряльця, пляшечкі, носатку,
 Сулі, тикви, боклажкі,
 Все висушили безъ остатку,
 Посѹду потовгли въ шматкі.
 Тройнці зъ хмелю просипались,
 Скучали, що не похмелілись;
 Пішли щобъ зѣмлю озирать,
 Де їмъ показано селітись,
 Жить, будоватися, женітись,
 И щобъ Латинцівъ розпізнать.

Ходили тамъ, чи не ходили,
 Якъ-ось вернѹлись и назадъ,
 И чепухи нагородили,
 Що панъ Еней не бувъ и радъ.
 Сказали: люди тутъ бормочуть,
 Язикомъ дивнимъ намъ сокочуть,
 И ми їхъ мови не втнемо;
 Слова свої на *усъ* кончають,
 Якъ ми що кажемъ їмъ—не знають.
 Міжъ ними ми пропадемо.

Енеї тутъ заразъ взявъ догадку:
 Велівъ побігти до дяківъ,
 Купить Піярськую граматку,
 Полуставцівъ, октоїхівъ:
 И всіхъ зачавъ самъ мордовати
 По-верху, по-словамъ складати
 Латїнськую *тму, мну, здо, тло*;
 Троїнське плємя все засіло
 Боло книжокъ, що ажъ потіло,
 И по-Латїнському гуло.

Енеї відъ нихъ не одступався,
 Тройчаткою всіхъ приганявъ;
 И хто хотъ трѣхи ліновався,
 Тому *субітки* и дававъ.
 За тиждень такъ Лацину визнали,
 Що вже зъ Енеємъ розмовляли,
 И говорили все на *усъ*:
 Енея звали *Энеусомъ*.
 Ужé не паномъ, — *доминусомъ*,
 Себé жъ то звали *Троянусъ*.

Енеї, Троявцівъ похвалівши,
 Що такъ Лацину поняли,
 Сивушки вь вубочки наливши
 И могоричъ всі запили.
 Потімъ зъ десятокъ що мудрійшихъ,

Въ Латїні що найрозумнїйшихъ,
 Зъ ватаги вибравши якъ-разъ,
 Пославъ послами до Латїна
 Одъ їмени свого и чїна;
 А съ чимъ пославъ, то давъ приказъ.

Послі, прийшовши до столиці,
 Послали до царя сказати,
 Що до єго и до царїці
 Еней приславъ поклонъ отдати,
 И съ хлїбомъ, съ сїллю и зъ другими
 Подарками предорогими,
 Щобъ познакѣнитись съ царемъ,—
 И якъ добѣтця панськїй ласки
 Еней сподарь и князь Тройнський,
 То прийде самъ въ царський теремъ.

Латїну тїлько що сказали,
 Що одъ Енея есть послі,
 И съ хлїбомъ, съ сїллю причвалали,
 Та ще й подарки принесли—
 Хотїть Латїну поклонїтьця,
 Знакѣнитись и подружїтьця,
 Якъ тутъ Латїнъ и закричавъ:
 »Впусти! я хлїба не цураюсь,
 И зъ добрими людьми братаюсь.
 Отъ, на ловця звїрь наскакавъ!»

Велівъ тутъ з́аразъ приборати
 Світлиці, сѣни, двіръ мести;
 Ключаннн по́ двору сажати,
 Шпалерівъ різнихъ нанести
 И вибивать царськую хату;
 Либонь покликавъ и Ама́ту,
 Щобъ и вона́ дала́ совіть —
 Якъ лүчче, краще приборати,
 Де, якъ, коврами застилати
 И підбирають до цвіту цвітъ.

Пославъ гінця до богома́за,
 Щобъ малёваннн накупить,
 И такъ же різного припасу,
 Щобъ що було и їсти й питъ.
 Вродилось ренське зъ курдимбомъ,
 И пїво чорнее зъ лимбомъ,
 Сивушки жъ трохи не изъ спустъ;
 Де не взялись воли, телята,
 Барани, вівці, поросята;
 Латинъ прибравсь мовъ на запустъ.

Ось привези́ и малёваннн
 Роботи первійшихъ майстрівъ,
 Царя́ Горо́ха панованнн,
 Патрети́ всіхъ багатирівъ:
 Якъ Алексáндръ цареві́ Пору́

Дававъ изъ військомъ добру хлѣру;
 Чернець Мамаѣ якъ побивъ;
 Якъ Муромецъ Иллѣ гуляе,
 Якъ бѣе Полѣвцівъ, проганѣе —
 Якъ Переяслівъ боронивъ;

Бовѣ зъ Полкѣномъ якъ водився,
 Одинъ друго́го якъ вихривъ;
 Якъ Соловѣй харцізъ женився,
 Якъ въ Польщі Желізнякъ ходивъ.
 Патрѣтъ бувъ Француза Картуша,
 Противъ ёго стоявъ Гаркуша,
 А Ванька Каїнъ впереді.
 И всякихъ всѣчинъ накупили,
 Всі стѣни ними обліпили;
 Латинъ дививсь їхъ красоті!

Латинъ такъ дома спорядивши,
 Кругомъ все въ хатахъ оглядавъ,
 Свѣтелки, сѣни обходивши,
 Собі убори добіравъ:
 Плащѣмъ зъ клеѣнки обвернувъся,
 Ціновимъ гудземъ застебнувъся,
 На голову взявъ капелюхъ;
 Набувъ на ноги кінді нові
 И рукавиці взявъ шкапові,
 Надувсь, мовъ на огні лопухъ.

Латинъ якъ царь въ своїмъ наряді
 Ишовъ въ кругу своїхъ вельможъ,
 Которі всі були въ параді,
 Надівшись всякий зъ нихъ якъ ёржъ.
 Царя на дзигликъ посадили,
 А самі мовчки одступили
 Відъ покутя ажъ до дверей.
 Царіця жъ сіла на ослоні,
 Въ единашковому шумоні,
 Въ караблику изъ соболей.

Дочка—Лавіся чепуруха
 Въ Німецькимъ фуркальці була,
 Вертілась якъ въ окропі муха,
 Въ верцадло очи все пъяла.
 Одъ дзиглика жъ царя Латіна
 Скрізь прослана була рядніна,
 До самої фіртки и воріть;
 Стояло військо тутъ залётне,
 Волóве, кінне и піхóтне
 И весь бувъ зібраний повіть.

Песлівъ ввели къ царю съ пихою,
 Якъ вóдилось у Латинъ;
 Неслі подарки предъ собою:
 Пирігъ завдóвжки изъ аршинъ,
 И соли Брїжми и Бахмўтїи.

Лахміття різного, три жмўтки,
 Енеї Латїну що прислávъ.
 Послі къ Латїну приступїлись,
 Три рáзи нїзько поклонїлись,
 А старший рáцію сказávъ:

»*Энеусъ нóстеръ мáиусъ пáнусъ*
 И славний *Троянóрумъ* князь,
 Шмигльávъ по мóрю якъ *цигáнусъ*,
Адъ те, о рексъ! прислávъ *кункъ* насъ.
Родáмусъ дóмине Латїне,
 Нехáй нашъ *кáпунъ* не загіне:
Пермїтте житъ въ землі своєї,
 Хотъ за *пекуніи*, хотъ *грáтисъ*,
 Ми дяковати бўдемъ *сáтисъ*
Бенефицєнцїи твоей.

»*О Рексъ!* будь нашимъ *Меценáтомъ*
 И лáскамъ *туамъ* покажі,
Энеусу зроби́ся брáтомъ,
О оптиме! не одкажі:
Энеусъ принцєпсъ естъ мотóрний,
Формóзусъ, гáрний и провóрний,
 Побáчишъ самъ, *инноминé!*
 Вели *акципере* подáрки
 Зъ ласкáвимъ вїдомъ и безъ свáрки,
 Що прислани́ черезъ менé:

»Се килимъ самолётъ чудесний,
 За Хмеля віткався царя, —
 Літа підъ облака небесні,
 До місяця и де зоря;
 И стіль нимъ мѣжна застилати,
 И передъ ліжкомъ простилати,
 И тарадайку закривать.
 Царівні буде вінъ въ пригόδу,
 И то найбільше для того гόδу,
 Якъ замужь прийдетця давать.

Ось скатерть Шлѣнська нешпетна,
 Іі у Ліпську добулі;
 Найбільше въ тимъ вона прикметна,
 На стіль якъ тільки настелі
 И загадай якби страви,
 То всякі вродятця потрави,
 Які на світі тільки есть:
 Пивце, винце, медокъ, горілка,
 Рушнікъ, ніжъ, лѣжка и тарілка,
 Цариці мусимъ ёго піднестъ.

»А се сапьянци самоходи,
 Що въ нихъ ходивъ ище Адамъ;
 Въ старинні пошиті годи,
 Не знаю якъ достались намъ;
 Либонъ достались одъ Пендосивъ,

Що въ Трoї намъ утeрли носiвъ,
 Про те Енеї зна молодeць;
 Сю вещь, якъ рiдку и старiнну,
 Пiднoсимо царю Латiну,
 Сь поклoномъ низькимъ, на ралeць.»

Царiця, царь, дочка Лавiна
 Зглядiлися промiжъ себе,
 Изъ рoта покотiлася слiна, —
 До себе всiкий и гребe
 Якi досталися їмъ подарки;
 Насiлу обiйшлося безъ сварки.
 Якъ-ось Латiнъ сказавъ послiмъ:
 »Скажiте вiшому Енею,
 Латiнъ изъ цiлою сiмъeю,
 Крий Бoже, якъ всi радi вамъ!

»И вся моя маeтностъ рада,
 Що Богъ васъ навернуvъ сюди;
 Мнi мiла вiша вся громада —
 Я не пущу васъ нiкуди.
 Прошу Енею поклонiтись
 И хлiба-соли не цуратиcь,
 Кусокъ остiтнiй роздiлю.
 Дочка у мене одиначка,
 Хазiйка добра, пряха, швiчка,
 То, мoже, и вь рiдню вступилю.»

И з́аразъ попроси́въ до сто́лу
 Латі́нъ Ене́євихъ боя́рь,
 Пили́ горілку до изво́лу
 И іли б́ублики, кавя́рь;
 Бувъбо́рщъ до шпундрі́въ зъбу́ряка́ми,
 А въ ю́щці по́трухъ зъ галушкָа́ми,
 Поті́мъ до со́ку кашлу́ні,
 Зъ отрі́бки ба́ба, шарпа́ніна,
 Пече́на съ часнико́мъ сви́ніна,
 Крохма́ль, який і́дять пані́.

Въ обі́дъ пили́ замбо́рські ві́на,
 Не мо́жна всі́хъ і́хъ росказа́ть,
 Бо потече́ изъ ро́та сли́на
 У де́-вого, якъ опи́сать:
 Пили́ Сикі́зку, дєрені́вку
 И Крї́мську вку́сную дулі́вку,
 Що-то айво́вкою зову́ть.
 На *сватъ* — зъ мушчирі́въ стрі́ляли,
Тушъ — грі́мко труба́чі игра́ли,
 А *многолі́тъ* — дякі́ реву́ть!

Латі́нъ, по ца́рському зви́чаю,
 Ене́ю да́ри одряді́въ:
 Лубе́нського шма́ть коро́ваю,
 Борі́то Опи́шня́нськихъ сли́въ,
 Орі́хівъ Кі́євськихъ смаже́нихъ,

Полтавських пундиків праженихъ
 И гусячихъ пять кіпъ яецъ;
 Рогатого скота зъ Липянки,
 Сивухи відеръ съ пять Будянки,
 Сто Решетилівськихъ овецъ.

Латинъ старій и полигався
 Зъ Енеємъ нашимъ молодцемъ,
 Еней и зятемъ називався —
 Та діло краситця кінцемъ!
 Еней, при щастю, безъ поміхи
 Вдавався въ жарти, игри, сміхи,
 А обь Юноні и забувъ,
 Їго котора не любила,
 И скрізь за нимъ, де бувъ, слідила,
 Нігдѣ одъ неї не ввилянувъ.

Ирися — цѣхля проклятуща,
 Завзятійша одъ всіхъ брехухъ,
 Олімпська мчалка невсипуща,
 Крикливійша изъ щebetухъ;
 Прийшла Юноні розказала,
 Енея якъ Латинъ приймала,
 Якій міжъ ними есть укладъ:
 Еней за тѣстя мавъ Латина,
 А сей Енея, якъ за сїна,
 И що въ дочкї зъ Енеємъ ладъ.

»Эге!« Юнона закричала:
 »Поганецъ якъ же розібравъ, —
 Я нарошно ёму спускала,
 А вінъ и ноги розіклавъ!
 Ого! провчү я висікаку,
 И перцю дамъ ёму и маку, —
 Потямить якова-то я!
 Пролю Тройнську кровь, Латинську,
 Вмишаю Турна скурвасинську,
 Я наварю імъ кисля!«

И на! черезъ штафётъ къ Плутону
 За підписомъ своїмъ приказъ,
 Щобъ фүрию вінъ Тезифону
 Пославъ къ Юноні той же часъ;
 Щобъ ні въ берліні, ні въ дормезі,
 И ні въ ридвані, ні въ портшезі,
 А бігла бъ на перекладніхъ;
 Щобъ не було въ путі препонн,
 Тобъ заплативъ *на три* прогонн,
 Щобъ на Олімпъ вродилась въ-мигъ.

Прибігла фүрия изъ пекла
 Яхиднійша одъ всіхъ відёмъ,
 Зла, хитра, злѣбная, запекла,
 Робила зъ себе скрізь содомъ.
 Ввійшла къ Юноні зъ ревомъ, стүкомъ,

Зъ великимъ трэскомъ, свѣстомъ, гүкомъ,
 Зробила объ собі лепóртъ.
 Якъ разъ її взяли гайдүки
 И повели въ терэмъ підъ рүки,
 Хотъ такъ страшна була якъ чортъ.

»Здорóва, люба, мѣла дóню!«
 Юнона въ радощахъ кричитьъ:
 »До мене швидче, Тезифóню!«
 И ціловать її бѣжитьъ.

»Сідай, голубко! Якъ ся маешъ?
 Чи пса Троянського ти знаешъ?
 Теперъ къ Латїну завітавъ,
 И крутить тамъ, якъ въ Карфагени;
 Достанется дочці и нени,
 Латїнъ щобъ въ дүрни не попавъ.

»Ввесь знае свѣтъ, що я не злòбна,
 Людѣй гүбити не люблю;
 Но ричъ така богоугòдна,
 Коли Енея погублю:
 Зроби ти пòхоронъ зъ весілля,
 Задай ти добре всімъ похмілля,
 Хотъ би побрали всіхъ чортї —
 Амату, Түрна и Латїна,
 Енея, гáдового сина, —
 Пужни по-свòему їхъ ти!«

— »Я наймичка твоя покóрна«,
 Ревну́ла фúррия якъ гримъ:
 »На всяку хить твою неспóрна,
 Самá Тройнцівъ всіхъ поимъ,
 Амáту съ Тúrномъ я зъєднаю
 И симъ Енея укараю,
 Латину жъ въ тiмъ дуръ пущу.
 Побáчять то богi и люде,
 Що зъ свáтання добра не буде
 Всiхъ, всiхъ въ шматóчки потрощу.«

И перекинулася клубóчкомъ,
 Кiть-кiть зъ Олимпа якъ стрiла;
 Якъ йшла черiдка вечерóчкомъ,
 Къ Амáтi шусть—якъ тамъ була!
 Смутна Амáта пiрря драла,
 Слiзки рони́ла и вздихáла,
 Що Турнъ князёкъ не буде зять.
 Кляла Лавiнii родiни,
 Кляла кумiвъ, кляла христiни,
 Та щó жъ? противъ рiжна не прать!

Ягá пiдъ пeлену пiдкрáвшись,
 Гадю́кою въ сeрце поповзла,
 По всiхъ кутóчкахъ позвивáвшись.
 Въ Амáтi рай собi найшла.
 Въ отравлену ii утрóбу

Наклала злости, мовъ би бобу, —
 Амата стала не своя:
 Сердита лаяла, кричала,
 Себе, Латина проклинала
 И всімъ давала тришия.

Потімъ и Турна навістила,
 Пресуча, лютая ягá!
 И изъ сего князька зробила
 Енею лишнього врага.
 Турнъ, по воєнному звичаю,
 Зъ горілкою напившись чаю,
 Сказать по-просту, п'яний спавъ;
 Ягá тихенько підступила
 И люте сніще підпустила,
 Що Турнъ о тімъ не помишлявъ.

Ему, бачъ, сонному верзлося,
 Буцимъ Анхизове дитя,
 Зъ Лавінією день зійшлося
 И женихалось не шутя:
 Буцимъ зъ Лависей обнімався,
 Буцимъ до пазухи добрався,
 Буцимъ и перстень зъ пальця знявъ;
 Лавіся перше мовъ пручалась,
 А послі, мовъ, угамовалась,
 И їй буцимъ Еней сказавъ:

»Лавісю, мійлеє кохання!

Ти бачишъ, якъ тебе люблю....

Та що се наше женихання,

Коли тебе на вікъ гублю?

Рутулець Турнъ тебе вже свата, —

За нимъ, бачъ, тягне и Амата,

И ти въ ёму находишъ смакъ.

До кого хіть ти білну маешъ?

Скажи, когб зъ насъ вибіраешъ?

Нехай я згину, неборакъ!«

— »Живи, Енеечку мій милий!«

Царівна сей дала одвітъ:

»Для мене завжди Турнъ остийлий,

Очамъ моімъ одинъ ти світъ!

Тебе коли я не побачу,

То день той и годину трачу,

Моє ти щастя, животі!

Турнъ швидче нагле околиє,

Нижъ, дурень, мною завладіє.

Я вся твої, и панъ мій — ти!«

Тутъ Турнъ безъ пам'яті схватівся;

Стоявъякъ въ зємлю вритий стовпъ;

Одъ злости, съ хмелю весь трусівся

И сна одъ яву не росчовпъ:

»Когб? — мене? И хто? — Тройнець!

Голякъ, втікачъ, приплентачъ, ланецъ!
 Звести? — Лавінію однять?
 Не князь я—гірше шмарово́за!
 И дамъ собі урізати носа,
 Коли Ене́й Латіну зять!

»Лавіся, шмать не для харціза,
 Який пройди́світъ естъ Ене́й;
 А то—и ти, голубко сіза,
 Изгінешъ одъ руки моє́й!
 Я всіхъ поставлю вверху нога́ми,
 Не подарю́ васъ душа́ми,
 А білшъ Ене́ю докажу́!
 Латіна же старо́го діда,
 Прижму́ незгірше якъ сусіда,
 На кілъ Ама́ту посажу́.»

И за́разъ листъ посла́въ къ Ене́ю,
 Щобъ вийшовъ бітись самъ на са́мъ,
 Помірявсь сілою своєю,
 Доставъ одъ Ту́рна по усамъ;
 Хоть на ки́, хоть булака́ми
 Поштурхатись по-підъ бока́ми,
 Абб побітись и на смерть.
 А та́кже пхнувъ вінъ драгома́на
 И до Латі́нського султа́на,
 Щобъ и се́му морда́си втерть.

Яхїдна фўрия раденька,
 Що по її все діло йшло;
 До людських бідь вона швиденька,
 И гбре мїло їй було.
 Махнула швидко до Тройнцівъ,
 Щобъ сихъ Латїнськихъ постоянцівъ
 По свбому осатанить.
 Тогдї Тройнці всі съ хортами
 Збірались їхать за зайцями,
 Князька свого повеселись.

Но »гбре, грїшникові сўщу«,
 Такъ Кїевський скубентъ сказавъ:
 »Благїхъ ділъ вбвся неимўщу!
 Хто Божнї судьбї пїзнавъ?
 Хто, де не дўма — тамъ ночує,
 Хотївъ де бігти — тамъ гальмўє.
 Такъ грїшними судьба вертїть!«
 Тройнці сами то пїзнали,
 Зъ малбї рєчи пострадали, —
 Якъ то читатель самъ уздрїть.

Поблизъ Тройнська кочовання
 Бувъ на одлєті хуторокъ;
 Було вь нїмъ щўпле будовання,
 Ставокъ бувъ, гребля и садокъ.
 Жила Аматина тамъ нянька,

Не знаю, жінка, чи панянка,
 А знаю, що була старá,
 Скупá, и зла, и воркоту́ха,
 Наушниця и щебету́ха;
 Давала чиншу до двора́:

Ковбасъ десятківъ съ три Латину,
 Лавині къ Петру мандрікъ,
 Аматі въ тиждень по алтину,
 Три хунти воску на ставникъ;
 Льняної пряжи три півмітки,
 Серпанківъ вісімъ на намітки
 И двісті валянихъ гнотівъ.
 Латинъ одъ няньки наживався,
 За те жъ за няньку и вступався,
 За няньку хотъ на ніжъ готівъ.

У няньки бувъ біленький цуцикъ,
 І вінъ завжди забавлявъ;
 Не дуже прости́й — рѳдомъ муцикъ,
 Носивъ понѳску, танцевавъ,
 И пяніі лизавъ одъ скуки
 Частенько ноги скрізь, и руки,
 И тімениці вигризавъ.
 Царівна часто зъ нимъ игралась,
 Самá царіця любовалась,
 А царъ то часто й годувавъ.

Троянці, въ роги затрубівши,
 Пустіли гончихъ въ чагарі,
 Кругомъ болото обступівши,
 Бичами ляскали псарі.
 Якъ тільки гончі заганяли,
 Загавкали, заскавучали,
 То мўцикъ, вирвавшись на двіръ,
 На гблосъ гончихъ одізвався,
 Чмихнувъ, завівъ, до нихъ помчався.
 Стремєнний дўмавъ, що то звірь:

»А тў ёго! гуджга!« и брїкнувъ,
 И зъ свори попускавъ хортівъ;
 Тутъ мўцикъ до землі приліпнувъ
 И духъ відъ ляку заґаївъ;
 Но пси, донюхавшись, доспіли,
 Шарпнули мўцика, иззіли
 И посмоктали кісточкі.
 Якъ вість така дойшла до няньки,
 То бчи випъяла якъ баньки,
 А зъ носа спали и очкі.

Осатанила вража баба
 И крївнула якъ на живіть,
 Зробилась заразъ дуже слаба,
 Холбдний показався піть;
 Порвали маточні припадки,

Истерика и лихорадки,
 И спазми жили потягли;
 Підъ нісь їй клали ассафету
 И теплую на пупъ сервету,
 Ище клистиръ зъ ромну дали.

Якъ тільки къ пам'яті вернулася,
 То зразу гадась підняла;
 До неї челядь вся сунулася
 Для діва, якъ весь світъ кляла.
 Потімъ схвативши головошку
 И, вибравшись на добру стежку,
 Чкурнула просто до Троїнь —
 Всі курені їхъ попалити,
 Енея заколотъ, побити
 И всіхъ Троїнськихъ бусурманъ.

За нею челядь покотіла,
 Схвативши хто що заповавъ:
 Бухарка чаплію вхопіла,
 Лакей тарілками шпурлявъ;
 Зъ рублемъ тамъ прачка храбрівала,
 Зъ дійницею річка наступала,
 Гуменний зъ ціпомъ скрізь совавсь;
 Тутъ рота косарівъ зъ гребцями
 Йшли битись зъ косами, зъ граблями,
 Ніхто одъ бою не цуравсь.

Но у Троянського нарбду
 За шагъ алтіна не просі:
 Хто Москаля обѣхавъ зъ рѣду?
 А займешъ — нѣги уносі.
 Завзятого Троянці вштáлту,
 Не струсять ні чієго гвáлту
 И нѣса хоть кому́ утрúть;
 И няньчину всю рать розбїли,
 Скалїчили, распотрошіли.
 И всіхъ вѣ тїсній загнáли кутъ.

Вѣ снѣ-то нещаслїве врѣмя
 И вѣ сáмий штурхобчнїй бой,
 Троянське и Латїнське плѣмя
 Якъ умивáлося мазкѣй, —
 Пробїгъ гїнець зъ письмѣмъ къ Латїну,
 Не радосну привїзъ новїну —
 Князь Турнъ ёму́ вїйну́ писáвъ;
 Не вѣ пиръ, бачъ, запрошáвъ напїтись,
 А вѣ полѣ визивáвъ побїтись, —
 Гїнець и на словáхъ додáвъ:

›Царю Латїне неправдївий!
 Ти слѣво царськеє зламáвъ;
 За те узѣль дружелюбївий,
 На віки зъ Тúrномъ розірвáвъ.
 Одъ Тúrна шмать той однімáешъ

И въ ротъ Енеєві совáешъ,
 Що Тúrнові самъ обíщавъ.
 Вихóдь же зáвтра навкулáчги,
 Відтíль полíзешъ, ма́бутъ, рáчки, —
 Бодáй и лунь щобъ не злизáвъ.»

Не такъ розсердítця добродíй,
 Коли панъ вóзний пóзовъ дасть;
 Не такъ лютуе голий злóдiй,
 Коли не мае що укрáсть;
 Якъ нашъ Латiнъ тутъ розгнiвiвся,
 И на гiньця сéго озлiвся,
 Що гýби зъ сёрця покусáвъ:
 И тiлько óдповiдь хтiвъ дати
 И гнiвъ царськiй свiй показáти,
 Посóлъ щобъ Тúrновi сказáвъ, —

Якъ виглянувъ въ вiкно зъ-ненáцька,
 Прийщóвъ Латiнъ вi великий страхъ;
 Побáчивъ люду скрiзь багáцько
 По ýлицямъ и всiхъ куткáхъ.
 Латiнцi пёрлися товпáми,
 Шпурляли въ гóру всi шапкáми,
 Кричяли въ гóлосъ на весь ротъ:
 »Вiйна! вiйна! протiвъ Троянцiв!
 Ми всiхъ Енеєвихъ погáнцiвъ
 Побъёмъ — искоренимъ iхъ родъ!«

Латинъ старій бувъ не рубака
 И воюватись не любивъ,
 Одъ слова *смерть* вінъ, неборака,
 Бувъ безъ душі, и мовъ неживъ.
 Вінъ стічку тільки мавъ на ліжку,
 Ама́ті якъ не гравъ підъ ніжку,
 И то тогді, якъ підтоптавсь;
 Безъ того жъ за́вжде бувъ тихе́нький,
 Якъ всякий дідъ старій, слабе́нький —
 Въ чужее діло не мішавсь.

Латинъ и серцемъ и душею
 Далéкий б́вши одъ війни,
 Зібравшись зъ м́дростю своєю,
 Щобъ не попа́стись въ кайдани,
 Зізва́въ къ собі панівъ вельмо́жнихъ,
 Старіхъ, чинóвнихъ и замо́жнихъ,
 Котóрихъ ра́ди слухавъ самъ;
 И виславши геть-прéчь Ама́ту,
 Заві́въ їхъ всіхъ въ свою кімнату,
 Таку́ сказа́въ річъ старшинáмъ:

> Чи ви одъ ча́ду, чи зъ похмілля?
 Чи чортъ за ду́шу удряпну́въ?
 Чи напи́лись дурно́го зілля,
 Чи глуздъ за ро́зумъ заверну́въ?
 Скажіть: зъ чо́го війна́ взяла́ся?

Зъ чо́го ся мисль вамъ приплелася?
 Коли я тишився війно́й?
 Не звірь я—людську кровъ проліти,
 И не харцізъ, людей щобъ біти,
 Для мене гідкий всякий бой.

»И якъ війну́ весті безъ збру́ї,
 Безъ війська, хліба, безъ гарма́тъ,
 Безъ гробшей?—Голови ви бу́ї!
 Який васъ обезглу́здивъ катъ?
 Хто бу́де зъ васъ провіантме́йстеръ,
 Абб хто бу́де кригсь-цалме́йстеръ,
 Кому́ казню́ повірю я?
 Не ду́же хочете ви бітись,
 А тільки хочете нажітись,
 И бу́де все біда́ моя.

»Коли свербля́ть изъ васъ у ко́го
 Чи спіна, ре́бра, чи бо́ни;
 На щб́ просіти вамъ чужо́го?
 Мої царські кулаки
 Почешуть ре́бра вамъ и спіну,
 Коли жъ то ма́ло, я дубіну
 Гото́въ на ре́брахъ сокрушіть.
 Служіть вамъ радъ малахаями,
 Різва́ми, кішка́ми, кия́ми,
 Щобъ жаръ во́енний потушіть.

»Покіньте жъ се дурне юнацтво
 И розійдїтця по домахъ,
 Панове виборне боярство!
 А про війну и въ головахъ
 Собі ніколи не кладіте;
 А мовчки въ запічкахъ сидіте,
 Розгадуйте що їсть и пить.
 Хто жъ про війну проговорїтця,
 Абб кому війна приснитця,
 Того пошлю кунїць ловить.«

Сказавши се махнувъ рукою
 И заразъ самъ пішовъ съ кїмватъ
 Бундючно-грізною ходю,
 Що всякий бувъ собі не радъ.
 Пристїжені єго вельмбжі
 На ёлопівъ були похожі,
 Ніхто зъ устъ пари не пустївъ.
 Не швидко бідні схаменулись,
 И въ ратушъ підтюпцемъ сунулись,
 Уже якъ вєчеръ наступївъ.

Тутъ думу довгую держали
 И всякъ компоновавъ своє,
 И въ голосъ грїмко закричали:
 Що на Латїна всякъ плює
 И на грозбу не уважає,

Війну жъ зъ Енеємъ начинає;
 Щобъ некрутъ заразъ набіраць,
 И не просіть щобъ у Латіна,
 Зъ казни ёго, а ні алтіна, —
 Боярські грѣши шафовать.

И такъ, Латінь заворушилась,
 Задумавъ всякъ побить Троянъ;
 Відкіль та храбрість уродилась
 Противъ Енеєвихъ прочанъ?
 Вельмѣжи царство збунтовали,
 Противъ царя всіхъ наущали —
 Вельмѣжи! лихо буде вамъ.
 Вельмѣжи! хто царя не слуха,
 Такимъ обрізати нись и уха
 И въ рубли всіхъ отдати катамъ.

О мӯзо, панночко Парнасська!
 Спустись до мене на часокъ...
 Нехай твоя наўчить ласка,
 Нехай твій шепче голосокъ:
 Латінь къ війні якъ снаряжалась,
 Якъ армія їхъ набіралась,
 Який порядокъ въ війську бувъ;
 Всі опиши мундїрі, сбрӯю —
 И казку мнї скажи такую,
 Якої ще ніхто не чувъ.

Бойри въ мигъ scomпоновали
 На аркушъ манихвѣсть кругомъ,
 По всіхъ повітахъ розіслали,
 Щобъ військо йшло підъ короговъ;
 Щобъ голови всі обголяли,
 Чуприни довгі оставляли,
 А усь въ півлокоть щобъ стирчавъ;
 Щобъ сала и пшона набрали,
 Щобъ сухарівъ понапікали,
 Щобъ лѣжку, казанокъ всякъ мавъ..

Все військо за́разъ росписали
 По різнимъ сѣтнямъ, по полкамъ,
 Полковниківъ понаставляли,
 Дали патенти сотникамъ.
 По городамъ всякъ полкъ назвавсь
 По шапці всякий розличавсь,
 Вписали військо підъ ранжиръ;
 Пошили сині всімъ жупани,
 На спідъ же білі каптани,
 Щобъ бувъ козакъ, а не мугіръ.

Въ полки людей распреділивши
 И по кватірямъ розвели,
 И всіхъ въ мундірі нарядивши,
 Їхъ присязі за́разъ привели.
 На коняхъ сотники фінтіли,

Хорунжи ўсики крутіли,
 Кабаку нюхавъ асау́лъ;
 Урядникі зъ атаманáми
 Новими чванились шапкáми,
 И рáтникъ всякий гўбу дувъ.

Тавъ вичній пáмяти бувáло
 У насъ въ Гетьманщині колісь:
 Такъ прóсто вйсько шиковáло,
 Не знáвши: *стій! не шевслись!*
 Такъ слáвниі полкі козацькі
 Лубенський, Гадяцький, Полтавський
 Въ шапкáхъ бу́ло, якъ макъ цвітуть.
 Якъ грáнуть, сóднями удáрять,
 Передъ себе списі наставлять, —
 То мовъ митло́ю все метуть.

Бу́ло тутъ вйсько волонти́рі,
 То всякихъ юрби́ця люде́й,
 Мовъ Запоро́жці чупринди́рі,
 Що їхъ не втне и Асмоде́й.
 Вонó такъ, бáчишъ, и негáрне, —
 Якъ ка́жуть то — не регуля́рне,
 Та до вйни́ самий злий га́дь:
 Чи вкра́сти щó, язйбъ достáти,
 Когó живце́мъ, чи обидра́ти,
 Ні сто не вдéржить їхъ гарма́ть.

Для сильной армії своєї,
 Рушниць, мушкетівъ, оружійнъ,
 Наклали повні гамазєї,
 Гвинтівокъ, фўзій безъ пружинъ,
 Будімокъ, флинтъ и яничарокъ.
 А въ особливий закамáрокъ
 Списівъ, пивъ, ратищъ, гаківниць.
 Були тутъ страшні гармати,
 Одъ вїстрілу дрижали хати,
 А пушкарі, то клáлись ниць.

Жлукта и ўлики на пўшки
 Робить галили назахвátъ;
 Днищá, оснївници, ветўники
 На принадлежностъ приправлѣть.
 Нуждá переминить закони!
 Квачі, помєла, макогони
 Въ пушкарське відомство пішли;
 Колєса, бендюгї и кáри
 И сáмні церквнї мáри,
 Въ деңб пушкарськее тягли.

Держась воєнного обрáду,
 Готóвили заздáлегідь
 Багáцько всѣкого снарѣду,
 Що сўмно ажъ булó глядїть:
 Для куль—то галушкї сушили,

А бомбъ—то зъ глини наліпили,
 А сливъ солонихъ—для картэчъ;
 Для щитівъ нѳчви припасали
 И дна изъ дѳжокъ вибивали,
 И приправляли всѳмъ до плечъ.

Не мали палашівъ, ні шабелъ,
 (У нихъ, бачъ, Тули не було),
 Не шаблею жъ убѳтъ и Авель,—
 Полю смерть ёму далѳ.

Сосновѳ кописткѳ стругали
 И до боківъ поначепляли,
 На валянихъ верѳвочкахъ.
 Изъ ликъ плетѳні козубѳньки,
 Зъ якѳми ходють по опѳньки,
 Вудѳ, мовъ сѳми, на плечакъ.

Якъ амуницю спорядили,
 И насушили сухарівъ,
 На сѳло кабанівъ набѳли,
 Взяли подѳмне одъ дворівъ;
 Якъ підсусѳдкѳвъ росписали
 И вѳборнихъ поназначали,
 Хто тяглий, кѳнний, а хто пѳшь,
 За себѳ хто, хто на пѳдставу,
 Въ якѳе вѳйсько, сѳтню, лѳву,
 Порѳдокъ якъ завѳвъ незгѳршъ:

Тогді ну військо муштровати,
 Учїть мушкетний артикулъ,
 Вперёдъ якъ ногу вигідати,
 Ушкварить якъ на калавуръ.
 Коли пішкѡмъ—томаршъ шульгѡю,
 Коли верхѡмъ—глядї жъ, правѡю
 Щобъ шкѡпа скѡчила впередъ.
 Такеє рѡтнее фїглярство
 Було у нихъ за регулярство,
 И все Бяевї на вредъ.

Мовъ посполїтее рушення
 Латїна въ царствї началось,
 Повсюдна муштра та учення,—
 Все за жолнїрство принялось.
 Дївки на прутахъ розїзджали,
 Цїпками хлопцївъ муштрували,
 Старї жъ учїлись кїдати въ цїль.
 А бабъ старїхъ на пїчъ сажали
 И на пїчї їхъ штурмовали,
 Бачъ, для баталїї въ примїръ.

Були Латїнцї друзнї люди
 И воюватись мали хїть,—
 Не всї зъ добра, хто одъ причуди,
 Щобъ бїтися, то радъ летїть.
 Зъ гаряча часу, першї три днї,

Зносили всяке збіжжа, злидні
 И отдавали все на рать:
 Посуду, хлібъ, одѣжу, гроши,
 Своєй отчизни для сторѣжи,
 Що не було де и дівать.

Се поралася такъ Амата,
 Къ війні Латинцівъ підвелá;
 Смутна була для неї хата,
 На úлиці все и жилá.
 Жінки зъ Аматою зєднались,
 По всьому гóроду таскались
 И підмовляли воювátь.
 Робили зъ Тúrномъ шóри-мúри,
 И затялись, хотъ вонъ изъ шкúри,
 Енеєві дочкí не дaть.

Коли жінкí де замішáлись
 И імъ ворбчати дадúть;
 Коли зъ розкáзами втаскались,
 Та пхíкання ще додадúть,—
 Прощáйся на вікъ тогдí съ порядкомъ,
 Пішло все къ чóрту неоглáдкомъ—
 Жінкí поставлять на своé.
 Жінкí! колибъ ви бiльше íли,
 А меншъ пащиковátь уміли,
 Були бъ въ раю ви за сiє!

Якъ Турнъ біснѣтця, лютуе,
 Въ сусідні царства шле послівъ,
 Чи хто изъ нихъ не поратуе
 Протівъ Троянськихъ злихъ синівъ;
 Коли Латинъ, одъ поединківъ,
 Сховавсь підъ спідъ своїхъ будиноківъ
 И ждавъ, що буде за вінець;
 Коли Юнона скрізь літае,
 Всіхъ на Енея наvertsае
 Весільний збить зъ ёго вінець:

Гуде въ Латії дзвінъ вищовий
 И гасло всімъ къ війні дае,
 Щобъ всякъ Латинець бувъ готовий
 Къ війні, въ яку їхъ злостъ веде.
 Тамъ крикъ, тутъ галасъ, тамъ клепало,
 Тіснитця людъ и все трищало.
 Війна въ кровавихъ рїзахъ тутъ;
 За нею рани, смерть, увічча,
 Безбожность и безчоловічча,
 Хвістъ мантиї її несуть.

Була въ Латії синагога,
 Збудована за давніхъ літъ
 Для Януса сердїта бога,
 Которий дівнихъ бувъ примітъ:
 Вінъ мавъ на голові дві тварі,

Чи гарніі були, чи хари,
 Объ тимъ Виргїлій самъ мовчить.
 Но въ мїрне время запірався,
 Колижъ изъ храма показався,
 Якъ разъ війна и закипитьъ.

По дзвону вся Латїнь сунула
 До храма, съ крикомъ всі неслись,
 И навстяжъ двєри одімкнула,
 И Янусъ вибігъ якъ харцізъ.
 Воєнна буря закрутила,
 Латїнське сєрце замутина,
 Завязтость всякого берє:
 >Вїйні, вїйні!< кричать, бажаять,
 Пекельнимъ пламенемъ палають
 И молодєе, и старє.

Латїнці вїйсько хотъ зїбрали,
 Та трєба жъ къ вїйську должностнїхъ,
 Якї бъ на щобтахъ влїасти знали,
 Якї письменнїйші изъ нихъ.
 Ужє жъ се мусить всякий знати,
 Що вїйсько трєба харчовати,
 И вбїнъ безъ вина — хомякъ.
 Безъ бїтой гблїі копїйки,
 Безъ сей прелєстнїці злодїйки,
 Не мбжна воювати нї якъ.

Булі златіі дні Астрейі
 И сла́вний бувъ тогді наро́дъ;
 Миняйлівъ бра́лі въ казначейі,
 А фіглярі писали щотъ,
 Къ роздачі порціі — обте́карь;
 Картёжникъ — хлібний добрий пе́карь,
 Гевальдигеромъ — бувъ шинька́рь,
 Вожатими — сліпці, каліки.
 Ора́торами — недоріки,
 Шпигно́номъ — зъ це́ркви палама́рь.

Всёго не можна описати,
 Въ Латіі що тогді було,
 Уже зволіялися читати,
 Що въ голові у нихъ гуло.
 Къ війні хватались, поспішались,
 И са́ми ó світі не-зна́лись,
 И все робіли на-зворо́тъ:
 Що строїть треба, те лама́ли,
 Що треба кінуть, те хова́ли,
 Що класть въ кишёню, кла́ли въ ротъ.

Нехай турбу́ютьця Латя́нці,
 Гото́влятьця проти́въ Троя́нъ,
 Нехай виду́мують гости́нці
 Енею́ на́шому въ изья́нъ.
 Загля́ньмо Туря́нъ що коверзу́е,

Троянцямъ рать яку готує,
 Бо Турнъ и самъ дзиндзіверъ-зухъ!
 Коли чи пѣе—не проливає,
 Коли чи бѣе—то вже влучає,
 Їмú людѣй давить, якъ мухъ!

Та й видно, що не бувъ въ зневазі;
 Бо всі сусідні королькі,
 По прѣзбѣ, мовъ би по приказі,
 Позапаляючи люлькі,
 Пішли въ похѳдъ зъ своїмъ народомъ,
 Зъ начиннямъ, пѳтрухомъ и плѳдомъ,
 Щобъ Тúrнові допомагаť:
 Не даť Енеєві женітись,
 Не даť въ Латіі поселітись,
 Къ чортамъ Енейцівъ всіхъ послаť.

Не хма́ра сонце заслоніла,
 Не віхоръ поро́хомъ вертіть,
 Не га́личъ чо́рна по́ле вкри́ла,
 Не буйний вітеръ се шуміть:
 Се військо йде всіма шляхами,
 Се ратне брязкотіть зброюми,
 Въ Ардею (*) го́родъ поспі́ша.
 Стови́ть поро́ху підъ не́бо вѣ́тця,
 Сама́ землі́, здає́тця, гне́тця;
 Енею! де тепе́рь ду́ша?

(*) Ардеа, столечний Ругульскій городъ.

Мезентій напередъ Тирренський
 Предъ страшнимъ воїнствомъ гряде.
 Було полкóвникъ такъ Лубенський
 Колись къ Полтаві полкъ веде,
 Підъ земляні Полтавські вали,
 (Де Шведи голови поклали)
 Полтаву матушку спасать;
 Пропали Шведи тутъ прочварі,
 Пропавъ и валъ,—а булеварі
 Досталось намъ теперъ топтать.

За симъ на бендюгахъ плетётця,
 Байстріюкъ Авентій (*) попадіть,
 Зъ своєю челяддю ведётця,
 Якъ зъ блюдолизами паніть.
 Знакомого вінъ пана внучокъ,
 Добродій песиківъ и сучокъ
 И лошакивъ миніть охóчь.
 Авентій бувъ розбійникъ спўнку,
 Всіхъ тормошивъ, валявъ на кўпку,
 Дивівся бісомъ, гáдомъ, стóрць.

Тутъ військо кіннее валилось
 И дўже рўччєє булó;
 Отáманъ звався Покотїллось,
 А асаўль Караспулó.
 Се Гречеськіі проскинóси,

(*) Авентій родився отъ жриці Реї и Геркулеса.

Изъ Біломорья все пендоси,
 Зъ Морéа, Дéльта, Кефалóсь;
 Везлі зъ соббоу лагомíни,
 Оліву, мíло, рижъ, масліни,
 И *капамá, кебáсь ласóсь.*

Цéкулъ (*) Пренéстський ковалéнко
 Въ Латію зъ військомъ тáкже пхавсь;
 Такъ Сагайдáчний съ Дорошéнкомъ
 Козáцькимъ військомъ величáвсь.
 Одíнь зъ бунчукомъ передъ рáттю
 Позадí дрúгий п'я́ну брáттю
 Донськíмъ нагáемъ підганя́въ.
 ядóчкомъ íхали гарнéнько,
 Зъ люлéкъ тютю́нь тягли смачнéнько,
 А хто на ко́ньку куня́въ.

За сіми плéнтавсь розбиша́ка
 Непту́нівъ синъ сподáрь Меза́пъ,
 До ббю бувъ самий соба́ка
 И лóбомъ бівся такъ, мовъ цапъ.
 Боéць, яру́нь и задира́ка;
 Стрілець, кула́чникъ и руба́ка,
 И дужій бувъ зъ ёго хлопáкъ:
 Въ вискі́ було́ кому́ якъ внéтця,
 Той на́ сухо не оддерéтця;
 Такий Ляхáмъ бувъ Желізня́къ.

(*) Цекулъ бувъ синъ Вулкана.

Другімъ шляхомъ зъдругого боку,
 Агамемнонено Талесъ
 Летить, мовъ поспіша до сроку,
 Абб къ воді гарячій песь;
 Ведє орду велику, многу
 Рутульцеві на підпомогу.
 Тутъ людъ бувъ різнихъ язиківъ:
 Були Аврунци, Сидицяне,
 Калесці и Ситикуляне
 И всякихъ, різнихъ козаківъ.

За сіми панська дитина
 Тезеевичъ панъ Иполить, —
 Надута, горда, зла личина,
 Зъ великимъ воїнствомъ валить.
 Се бувъ панічъ, хоробий, повний,
 Чорвявий, красний, сладкомовний, —
 Що й мачуху бувъ підкусивъ.
 Вінъ не дававъ нікому спуску,
 Однихъ богинь мавъ на закуску,
 Бравъ часто тамъ, де не просивъ.

Не можна далєбі злічити
 Які народи тутъ щєлись,
 И на напірь сей положити,
 Якъ, зъ кимъ, коли, відкіль взялись.
 Виргилій, бачъ, не намъ бувъ рівня,

А видно, що начухавъ тімъ
 Поки дрібненько описавъ.
 Були Рутульці и Сіканці,
 Аргавці, Лабикн, Сакранці,
 Були такі, що врагъ їхъ зна.

Тутъ ще наїздница скачала
 И військо не мале велá;
 Собою всіхъ людей лякала
 И все, мовъ помеломъ, мелá.
 Ся звалась дівá-царь Камілла,
 До нупа жінка, тамъ — кобіла,
 Кобілячу всю мала стать:
 Чотірі ноги, хвістъ зъ прикладомъ,
 Хвостомъ моргала, біла задомъ,
 Могла и говорить, и ржать.

Коли чувáвъ хто о Полкані,
 То се була ёго сестра;
 Найбільшъ блукали по Кубані,
 А рідъ їхъ вийшовъ зъ-за Дністра.
 Камілла страшна воєвнїця,
 И знахурка, и чарівнїця,
 И скора на бігу була;
 Черезъ гори и річки плигала,
 Изъ лўка мітко въ ціль стріляла,
 Багáцько крoві пролила.

Така-то збірниця валилась,
Енея щобъ побити въ пухъ;
Ужé Юнона де озлилась,
То тамъ запри криквénько духъ.
Жаль, жаль Енея неборака,
Боли ёго на міль, якъ рака,
Зевесъ допуститъ посадить!
Чи вінъ ввільне одъ сей напáсти,
Побáчимо те въ пýтій часті,
Боли уда́стця змайстерить.

ЧАСТЬ ПЯТА.

Біда не по дерев'яхъ ходить,
И хто жъ її не скоштовавъ?
Біда бідую, говорять, родить,
Біда для насъ — судьбі уставъ.
Енеї въ біді, якъ птичка въ клітці,
Запугався, мовъ рибка въ сітці, —
Терявся въ думахъ молодецъ.
Весь світъ, здавалось, зговорився,
Весь миръ на ёго напустився,
Щобъ розорить ёго въ кінець.

Енеї ту бачивъ страшну тучу,
Що на ёго війна несла;
Въ ній бачивъ гибель неминучу,
И мучивсь страшно, безъ числа.
Якъ хвіля хвілю проганяла,
Бъ Олімпськимъ рўки простягавъ.
Надеждою хотъ підкреплювався,
Та перемини вінъ боївся —
И духъ ёго изнемогавъ.

Ні нічъ ёго не вгамовала,
 Вінъ о війні все сумовавъ;
 И вся коли ватага спала,
 То вінъ по березу гулявъ,
 Хоть зъ гóря сільно изнемігся;
 Мовъ прóстий, на піску улігся,
 Та думка спати не дала.
 Скажіть, тогді чи дуже спитця,
 Якъ доля противъ насъ ярітця
 И якъ для насъ фортúна зла?

О сонъ! зъ тобою забуваємъ
 Все горе и свою напáсть;
 Чрезъ тебе сили набіраємъ,—
 Безъ тебе жъ мусили бъ пропáсть.
 Ти ослабівшихъ укріпляєшъ;
 Въ тюрмі невиннихъ утішаєшъ,
 Злодіївъ сніщами страшишъ;
 Влюблєннихъ ти до кúпи зводишъ,
 Злі замисли къ добру́ приводишъ,
 Пропавъ,—одъ ко́го ти біжишъ.

Енея мислі турбовали,
 А сонъ такі своє берє,
 Тілесні сили въ кімъ охляли,
 Въ тімъ духъ не швидко, та замре.
 Еней заснувъ и бачить сніще:

Предъ нимъ стоить старій дідіще,
 Обшитий весь очеретомъ;
 Вінъ бувъ собі ковтуноватий,
 Сідий, въ космахъ и пелехатий,
 Зігнувсь, підпершия ціпкомъ.

»Венеринъ сину! не жахайся,
 Дідь очеретаний сказавъ:

»И въ смѣтокъ дуже не вдавайся,
 Ти гірші біди видавъ;
 Війни кривавой не страшися,
 А на Олімпськихъ положися,—
 Вони все злѣе отдалять.

• А що мої слова до діла,—
 Лежить свиня підъ дубомъ біла,
 И тридцять білихъ поросятъ.

»На тімъ-то берлозі свиноти
 Іуль построиць Албу градъ,
 Якъ тридцять промчатця годи,
 Зъ Юноною якъ зробиць ладъ.
 Еднаково жъ самъ не плошайся,
 Зъ Аркадіянами побратайся,
 Вони Латинцямъ ворогі.
 Троянцівъ зъ ними якъ зєднаєшь,
 Тоді и Тўрна осідлаєшь,
 Все військо вибъєшь до ногі.

»Вставай, Енею, годі спати!
 Вставай и Бóгу помолись,
 Менé ти мусишь также знати:
 Я Тибрь старий, — ось придивись!
 Я тутъ водою управляю,
 Тобі я вірно помагаю,
 Я не прочвара, не упірь.
 Тутъ буде градъ намъ городáми,
 Поставлено такъ міжъ богáми....
 Сказавши се, дідъ въ воду — нирь.

Еней пробуркався, схопівся
 И духомъ моторнійший ставъ;
 Водою Тибрською умівся,
 Богамъ мо́лїтви прочитавъ.
 Велівъ два човни знаряжати
 И сухарями запасати,
 И вбїнівъ тудá сажать.
 Якъ млюсть пішла по всьму тілу:
 Свиню уздрівъ підъ дубомъ білу
 И тридцять білихъ поросятъ.

Звелівъ їхъ заразъ поко́бити
 И дати Юно́ні на обідъ;
 Щобъ сею жéртвою свинóти,
 Себе избáвити одъ бідъ.
 Потімъ въ човні метну́вся хутéнько,

Попливъ по Тибру внизъ гарненько,
 Къ Эвандру (*) помочи просить;
 Лісі, вода, піскі зъумились,
 Які се два човні пустілись
 Зъ одвагою по Тибру плить?

Чи довго пливъ Еней, — не знаю,
 А до Эвандра вінъ допливъ.
 Эвандръ, по давньому звичаю,
 Тоді, для прázника, курівъ, —
 Зъ Аркадіянами веселівся,
 Надъ варенухою трудівся
 И хміль въ їхъ головахъ бродівъ;
 И тільки що човні уздріли,
 То всі злякалися безъ міри,
 Одинъ къ Тройнцямъ підступівъ.

»Чи по неболі, чи по болі?«

Кричить Аркадський імъ горланъ:

»Родились въ небі ви, чи долі?

Чи миръ намъ везетє, чи брань?«

— »Тройнець я, Еней одважний,
 Латинцівъ вбругъ я присяжний«,
 Еней такъ съ човна закричавъ:

»Иду къ Эвандру погостіти,

На перепутті одпочіти,

Эвандръ — царь добрий, я чувавъ.«

(*) Эвандръ, царь Аркадський.

Эвандра синъ, Паллантъ вродливий,
 Къ Енею заразъ підступивъ,
 Отдавъ поклоубъ дружелюбивий,
 До батька въ гості попросивъ.
 Еней съ Паллантомъ обнімався
 И въ ёго прїязнь засталявся;
 Потімъ до лісу почвалавъ,
 Де гардовавъ Эвандръ съ попами,
 Изъ старшиною и панами.
 Еней Эвандрові сказавъ:

»Хоть ти и Грекъ, та царь правдивий,
 Тобі Латинці ворогі;
 Я твій товаришъ буду щїрий,
 Латинці и мині врагі.
 Теперъ тебе я супплікую
 Мою уважить долю злую
 И постояти за Троянъ.
 Я кошовий Еней Троянець,
 Скитаюсь по миру, мовъ ланецъ,
 По всімъ товчуся берегамъ.

»Прийшовъ до тебе на одвагу,
 Не думавши якъ приймешъ ти;
 Чи буду пїти медъ, чи брагу?
 Чи будемъ ми собі браті?
 Скажи, и рўку на—въ завдатокъ,

Котора, бачъ, не трусить схватоць
 И самихъ злийшихъ намъ врагівъ.
 Я маю хробрю дружину,
 Терпівшихъ гирькую годину
 Одъ злихъ людѣй и одъ богівъ.

»Мині найбільше доідає
 Рутульський Турнъ, собачий синъ;
 И лишъ гляді, то и влучає,
 Щобъ згáмкати менé якъ блинъ.
 Такъ лúчче въ сáживці втоплюся,
 И лúчче очкурóмъ вдавлюся,
 Нíжъ Тúrнові я покорюсь.
 Фортúна не въ ёго кишéні;
 Турнъ побува у мене въ жмені;
 Дай помічъ!—я зъ нимъ потягнусь.»

Эвандръ мовчавъ и прислухався,
 Слова Енеєві ковтавъ;
 То усъ крутивъ, то осьмихався,
 Енеєві одвітъ сей давъ:
 »Ене́й Анхізовичъ! сідáйте,
 Турба́ці не заживáйте,—
 Богъ мiлостивъ для грiшнихъ всiхъ.
 Дамó вамъ вiйська на пiдмóгу,
 И провиáнту на дорóгу,
 И грошенятокъ зъ якийсь мiхъ.

»Не поцурайтесь хліба-соли,
 Борщú скоштуйте, галушокъ;
 Годуйте, кúшайте доволі,
 А тамъ съ трудá до подушокъ.
 А зáвтра, якъ начне світáти,
 Готóво військо виступáти,
 Буді ви скáжете, въ похóдъ.
 За мной не бóде останóвки;
 Я зъ вáми не роблю умóвки,—
 Люблю я дúже вашъ нарóдъ.«

Готóва страва вся стояла,
 Спíшили всі за стілъ сідáть;
 Хоть де-яка позастивáла,
 Що мýсили підогрíváть.
 Просігне зъ úшками, зъ грінкáми,
 И юшка съ хлáками, съ кишкáми,
 Телячий лизень тутъ лежáвъ;
 Ягни и до софóрку кúри,
 Печені різної три гúри,
 Багáцько лáсихъ тожъ потрáвъ.

Де істця смáчно, тамъ и пьётця,—
 Одъ земляківъ я такъ чувáвъ;
 На лáсее кутóкъ найдётця,
 Ене́й зъ своїми не дрімáвъ.
 И, правда, гости доказáли,

Що жить вони на світі знали:
 Пили за жизнь, за упокой;
 Пили здоров'я батька съ синомъ,
 И голь-голь-голь, мовъ клинъ за клиномъ,
 Кричать заставивъ на розстрой.

Тройниці нѣяні розбрехались
 И чванилися безъ пуття,
 Съ Аркадянками женихались,
 Хто такъ, а хто и не шутя.
 Эвандръ точивъ гостямъ розкази,
 Хваливъ Ираклови прокази —
 Якъ злого Кака вінъ убивъ;
 Якій Какъ робивъ розбоі,
 И що для радости такоі,
 Эвандръ и празникъ учредивъ.

Всі въ нѣчи такъ перепилися,
 Держались лѣдвѣ на ногахъ;
 И на нічъ въ городъ поцлелися,
 Які иті були въ силахъ.
 Еней въ керѣю замотався,
 На задвірку хропті увлався;
 Эвандръ же въ хату рачки лизъ,
 И тамъ підъ прилавкомъ зігнувшись,
 И цупко въ бурку завернувшись,
 Захрипъ старій во весь свій нісь.

Якъ нічъ покрила пеленною
 Тверезихъ, п'янихъ—всіхъ людей;
 Якъ хрипъ Еней одъ перепною,
 Забувши о біді своєї,
 Венеря безъ спідниці, боса,
 Въ халатику, простоволоса,
 Къ Вулкану підтюпцемъ ишла;
 Вона тайкомъ къ Вулкану кралась,
 Неначе зъ нимъ и не вінчалась,
 Мовъ жінкой не ёго була.

А все-то хитрость есть жіноча,
 Новинкою щобъ підмануть;
 Хоть гарна якъ, а все охоча
 Ище гарнійшою щобъ бути.
 Венеря пазуху порвала,
 И такъ себе підперезала,
 Що вся на виставці була;
 Косинку нарошно згубила,
 Груднину такъ собі відкрила,
 Що всякого бъ зъ ума звела.

Вулканъ-коваль тогді трудився,
 Зевесу блискавку ковавъ.
 Уздрівъ Венерю, затрусився,
 Изъ рукъ и молотокъ упавъ.
 Венеря заразъ одгадала,

Що въ добрий часъ сюді попала,
 Вулкана въ губи заразъ—черкъ!
 На шійю вскочила, повисла,
 Вся опустилася, мовъ окієса,
 Білки підъ лобъ—и світъ померкъ,

Ужé Вулканъ розмякъ, якъ кваша,
 Венеря те собі на усь:
 За діло, ну!—берé, бачъ, наша!
 Теперъ підъ ёго підобъюсь:
 »Вулкасю мійлий, уродливий!
 Мій друже вірний, справедливий!
 Чи дуже любишь ти менé?«
 — »Люблю, люблю, божусь кліщами,
 Ковадломъ, молотомъ, міхами!
 Все радъ робіти для тебе.«

И прилабузнивсь до Киприди,
 Якъ до просітеля писецъ.
 Йй корчивъ різні мїлі види,
 Щобъ и собі достать ралецъ.
 Венеря зачала благати
 И за Енеечка прохати,
 Вулканъ ёму щобъ допомігъ:
 Енеєві зробивъ би збрюю
 Изъ сталі, міді, — золотую
 Такую, щобъ ніхтó не змігъ.

»Для тебе?—Охъ, моя ти шлітко!«
 • Вулканъ задіхавшись сказавъ:
 »Зроблю не збрюю, чúdo рідко,
 Ніхто ябого не видавъ;
 Палашъ, шишакъ, панцирь изъ щітомъ,
 Все буде золотомъ покрито,
 Ябъ Тўльскіі кабатырькі;
 Насічка съ черню, съ образками
 И зъ кўнштивами и зъ словами,
 Скрізь будуть брязкальця, дзвінкі.«

А що жъ, не такъ теперъ буває
 Проміжъ жінками и у насъ?
 Коли чоґо просіти має,
 То добрий одгадає часъ —
 И къ чоловіку пригніздїтця,
 Прищулитця, приголубїтця,
 Цїлує, гладить, лєскотїть,
 И всі сустави розшрубїє,
 И мізкомъ такъ завередїє,
 Що сей для жінки все творїть.

Венеря, въ облако обвівшись,
 Махнула въ Пафосъ одихать,
 Одъ всіхъ въ світелці зачинївшись,
 Себе тамъ стала розглядать.
 Краси пом'ятї росправляла;

Въ волоссі кудрі завивала,
 Ну, пляма водами мочить.
 Венеря, якъ правдіва ма́ти,
 Для сїна рада все оддати,
 Зъ Вулканомъ рада въ кўзні жить.

Вулканъ, до кўзні дочвалавши,
 Будить зачавъ всіхъ ковалівъ;
 Свинецъ, залізо, мідь зібравши,
 Все грїти заразъ извелівъ.
 Міхі престрашні надимавють,
 Огонь великий розпалавють,
 Пішовъ трескъ, стукъ одъ молотівъ.
 Вулканъ потіе и трудїтця,
 Всіхъ лае, б'є, пужа, яритця,
 Къ роботі приганя майстрівъ.

И сонце злізло височенько,
 Уже часъ сёмий ранку бувъ;
 Уже закусовавъ смачненько,
 Хто добре пінної лигнувъ;
 Уже онагри захрючали,
 Ворони, горобці кричали,
 Сиділи въ лавкахъ крамарі;
 Картёжники вже спать лягали,
 Фіндюрки щоби підправляли,
 Въ судї пішли секретарі.

А наші зъ хмѣлю потягáлись,
 Вчорáшній мурдовáвъ їхъ чадъ;
 Стогнáли, хáркали, смаркáлись,
 Нíхтó не бувъ и світу радъ.
 Не дúже рáно повставáли
 И лéдомъ óчи протирáли,
 Щóбъ освíжитись на часóкъ.
 Потíмъ взялись за оковíту
 И склýкали рíчъ посполíту—
 Постáвить, якъ итí вь похóдъ.

Тутъ скíлько сóтень одлíчили
 Аркáдськихъ жвáвихъ парубкíвъ
 И вь рáтники їхъ назначíли;
 Дилí імъ вь сотникí панíвъ.
 Дали значкí імъ зь хоругвóю,
 Бунчúкъ и бúbни зь булавóю,
 Списíвъ, мушкетíвъ, палашíвъ.
 На тíждень сáла зь сухарíми,
 Барíльце зь срíбними рублíми,
 Муки, пшонá, кавбáсъ, коржíвъ.

Эвáндръ, Паллáнта підозвáвши,
 Такí словá ёмú сказáвъ:
 »Я рать Енею вь помічъ дáвши,
 Тебé начáлникомъ назвáвъ.
 А дóки вь паці бúдешъ грáти?

Съ дівка́ми день и нічъ ганя́ти,
 И кра́сти голубі́въ у всі́хъ?
 Одва́жний жидъ грі́шіть и въ шкóлі;
 Иді́ лишъ послу́жи на по́лі;
 Ледáщо синъ — то ба́тьківъ грі́хъ.

»Иді́ служи́, годі́ Ене́ю,
 Вінъ зна во́єнне реме́сло;
 Умо́въ и хра́бростю сво́єю,
 Въ опрі́чнеє по́павъ числó.
 А ви, Арка́дці, — ви не тру́си;
 Дава́йте всі́мъ и въ нісь, и въ ўсь,
 Палла́нтъ мій, вашъ е́сть отама́нъ.
 За ёго́ бійте́сь, умира́йте,
 Ене́євихъ врагі́въ кара́йте,
 Ене́й мій сватъ, а вашъ гетьма́нъ.

»А васъ, Анхі́зовичъ, покóрно
 Прошу́ Палла́нта догляда́ть;
 Воно́ хотъ парубі́я, не спóрно
 Умі́є и скла́ді читáть, —
 Та дуре́нь, молодé, одва́жне,
 Въ бою́ якъ́ бу́де необáчне,
 То мо́же згі́нуть, небóракъ.
 Тоді́ не бу́ду житъ́ чре́зъ сі́лу,
 Живце́мъ полі́зу я въ могі́лу,
 Изгі́ну, безъ во́ди мовъ́ ракъ.

»Беріте рать, идіте зъ Бóгомъ,
 Нехай Зевесъ вамъ помагá!«
 Тутъ частовáлись за порóгомъ,
 Эвáндръ додавъ такі слова:
 »Зайдіть къ Лидійському народу,
 Вони послужать вамъ въ пригóду,
 На Тўрна підуть воювáть.
 Мезэнтій їхъ тиснить, сжимáе,
 На чинчъ нікого не пускае,
 Готóві зáразъ бунть піднять.«

Пішли, розвívши корогóвку,
 И слэзи молодёжь лилá:
 Хто жінку мавъ, сестру́, ятрóвку,
 У інчихъ милая булá.
 Тогді найбільшъ намъ допікае,
 Коли зла дóля однімае,
 Що намъ всёго миліше есть.
 За мiлу все теря́ть готóви:
 Блейнóти, животі, обнóви.
 Одна доро́же мiлой — честь!

И такъ, питейнимъ підкрépившись,
 Утёрли слэзи изъ очей;
 Пішли, маршъ сўмно затрубівши;
 Передъ же вінъ самъ панъ Еней.
 Ихъ первий маршъ бувъ до байраку,

Прийшовши стали на биваку;
 Енеї порядокъ учредивъ.
 Паллантъ по армії діжуривъ,
 Трудивсь, всю нічъ очей не жмуривъ;
 Енеї тожъ по лісу бродивъ.

Якъ въ північъ самую глухую
 Енеї лишъ тільки мавъ дрімать,
 Побачивъ хмару золотую,
 Свою на хмарі гърну матъ.
 Венеря білоліка, красна,
 Курносенька, очіма ясна,
 И вся якъ съ кровью молоко, —
 Духи одъ себе выпускала,
 И збрую чудную держала,
 Явилась тажъ передъ синкомъ.

Сказала: »Мілий, на, Енею,
 Ту збрую, що ковавъ Вулканъ;
 Коли себе устроїшъ нею,
 То струсить Турнъ, Бова, Полканъ;
 До збруї що ні доторкнѣтця,
 Все заразъ ламлетця и гнѣтця,
 Іи и куля не берѣ;
 Устройсь, храбрій, коли, рубайся,
 И на Зевеса полагайся,
 То нбса вже ніхто не втре.«

Сказавши, ароматъ пустила:
 Васильки, мяту и амбрé;
 На хмарі въ Пафосъ покотіла.
 Еней же збрѹю и берé,
 Іі очіма пожираé;
 На себѣ панцирь натягаé,
 Палашъ до бока привязавъ,
 На-силу щитъ піднявъ чудесний —
 Не легкій бувъ презентъ небесний;
 Еней роботу розглядавъ:

На щиті, въ самій середині,
 Підъ чернь, зъ насічкою золотій,
 Конала мѹха въ павутіні,
 Павукъ торкавъ іі ногой.
 Поотдавъ бувъ малий Телéшикъ,
 Вінъ плакавъ и лигавъ кулéшикъ,
 До ёго кралася змій
 Крилатая, съ сімью главами,
 Съ хвостомъ въ верствѹ, страшна, зъ рогами,
 А звалася Жеретій.

Вокругъ же щита на залóмахъ,
 Найлѹччі лицарські діла
 Були бляховані въ перебонахъ
 Искѹсно, живо безъ числа:
 Котігорохъ, Іванъ царевичъ,

Бухарчичь, Сучичь и Налетичь,
 Услужливий Кузьма-Демьянъ.
 Коцій съ прескверною ягою,
 И дурень зъ ступою новою,
 И славіий лицарь Марципанъ.

Такъ панъ Еней нашъ снаряжався,
 Щобъ дружби Турну доказать;
 Напасть на ворогівъ збірався,
 Зненацька вѣпоті імъ дати.
 Но зла Юнона не дрімаетъ,
 Навилѣтъ умисли всі знае,
 Изновъ Ирису послала:
 Якъ можна Турна роздрочити,
 Противъ Троянцівъ насталити,
 Щобъ викоренивъ їхъ до тла.

Ирися—виль! скользяла зъ неба,
 До Турна въ північъ шустъ въ намѣтъ.
 Вінъ дожидавъсь тогді вертепа,
 Хлиставъ зъ нудьги Охтирський медъ.
 Бъ Лависі одъ любви бувъ въ горі,
 Топивъ печаль въ питѣйнімъ морі.
 Такъ въ арміі колісь велось:
 Коли влюбився, чи програвся,
 То пуншту хлись—судьба поправся!
 Веселье въ душу и влилось!

»А щоб?« Ирися щебетала:
 »Сидишь безъ діла и клюєшь?
 Чи се на тебе лїнь напала?
 Чи все Троянцямъ отдаєшь?
 Коту гладкому не до мишки;
 Не втне, бачу, Панько Оришки!
 Хтобъ сподївавсь, що Турнь бабакъ?
 Тобі не хистъ зъ Енеємъ бїтьця,
 Не хистъ зъ Лавїніей любїтьця,
 Ти, бачу, здатний битъ собакъ.

»Правдївий воїнъ не дрїмає,
 И безъ просїпу и не пье;
 Мудрує, дума, розглядєе, —
 Такий и ворогівъ побєе.
 Ну кь чорту! швидче охмелайся,
 Збїратъ союзнихъ поспїшайся,
 На нову Трєю нападї.
 Еней вь чужїхъ земляхъ блукає,
 Дружїну вь помічъ набїрає,
 Не онлошай тепєрь: глядї!«

Сказавши, стбликъ извалила,
 Шкерєберть кь чорту все пішло:
 Пляшки и чарочки побїла,
 Процало все, якъ не було.
 Зробївся Турнь несамовїтий,

Ярівся, лютовавъ неситий,
 Троїнської крѣви забажавъ.
 Всі страсти въ голову стовнулись,
 Любовъ и ненависть прочнулись.
 »На штурмъ! на штурмъ!« своїмъ кричавъ.

Зібравъ и кіннихъ и піхотнихъ
 И всіхъ для битви шиковавъ:
 И розбішакъ самихъ одобрнихъ
 Підъ крѣпость, задрать пославъ.
 Два корпуси до-купн звівши,
 А на зикратого самъ сівши,
 На штурмъ їхъ не веде, а мчить.
 Мезапъ, Талесъ, въ другімъ отряді,
 Пішли одъ берега къ ограді,
 Побить Троїнцівъ всякъ спішіть.

Троїнці въ крѣпости запершись,
 Енея ждали вороття;
 Зъ нещастямъ тісно пообтершись,
 Біду зустрічали мовъ шутя.
 Побачивши жъ врагівъ набори,
 У баштъ прибавили занори
 И на валу всі залягли;
 Въ віконця зъ будокъ виглядали
 И нбса вонъ не виставляли,
 Шептались и люльки тягли.

У нихъ поставлено въ громаді:
 Коли на їхъ пань Турнь напре,
 То всімъ сидить въ своїй ограді—
 Нехай же штурмомъ валъ берé.
 Троїнци такъ и учинили;
 На валъ колбддя накотили,
 И різний приправляли варъ;
 Олію, дёготь кипятили,
 Живіцю, оливо топили,
 Хто лізтиме, щобъ лить на тварь.

Турнь, въ міру къ валу приступивши,
 Скрізь на зикратому гасавъ;
 Въ розсічку кіннихъ розпустивши,
 Самъ якъ опарений кричавъ:
 >Сюді, трусливі Троїнци,
 На бой, шкодливі погánці!
 Зарілись въ зéмлю, мовъ кроті!
 Дé вашъ Ене́й — жинóчий празникъ?
 Пряде́ зъ баба́ми набалда́шникъ!
 Не лёпсько ви́глянуть сюді?<

И всі ёго такъ підкомáнні
 Кричали, лаяли Троїнь;
 Робили глузи імъ досáдні,
 Гіршъ нівичили якъ цигáнь.
 Пуска́ли тўчами къ нимъ стріли,

А де-які були такъ сміли,
 Що мали перескочить ровъ.
 Тройнці уха затикали,
 Ругульцівъ лайки не вважали,
 Хоть битись всякий бувъ готовъ.

Турнъ зъ-сёрця скриготавъ зубами,
 Що въ крѣпости всі ни гугу;
 А стінъ не розібьешъ лобами,
 Зъ-посилку гнѣся хоть въ дугу.
 Злостъ, кажуть, сатані сестриця,
 Хоть, може, се и небилиця,
 А я скажѹ, що може й такъ:
 Одъ злѣсти Турнъ те компоуе,
 Мовъ сатанá ёму диктуе,
 Самъ чортъ залізъ въ ёго кабакъ.

Одъ злѣсти Турнъ осатанѣвши,
 Велѣвъ багаття розводѣть,
 И вѣйсько къ бѣрегу привѣвши,
 Казавъ Тройнський флотъ спалѣть.
 Всѣ вринялися за рабѣту,
 (На злѣе всякий на охѣту)
 Огні помчались къ водамъ.
 Хто жаръ, хто гѹбку зъ сѣрничками,
 Хто зъ головнѣй, хто съ фитїлями,
 Погѣбель мчали кораблямъ.

Розжевілось и закурілось,
 Блакітне п'яломя взвилось;
 Одъ д'їму сонце закоптилось,
 Курище къ небу донеслось.
 Богї въ Олімпї стали чхати, —
 Турнъ імъ изволивъ тїмфи дати.
 Богїнь напавъ відъ чаду дурь;
 Димъ очи ївъ, лилися слези,
 Зъ нудьгї скакали такъ, якъ вози;
 Зевесъ самъ бувъ мовъ винокурь.

Венерю жъ за душу щипало,
 Що съ фл'отомъ поступїли такъ;
 Одъ жалю серце замирало,
 Що сїде синъ на мїль, якъ ракъ.
 Въ жалю, въ слїзахъ и въ гїрькимъ смутку,
 Богїня сіла въ просту будку,
 На передку сївъ Купидонъ;
 Кобїла їхъ везе кривая,
 Цибелла де жила старая,
 Щобъ сїй язї отдати поклонъ.

Цибелла, знають у всіхъ шк'олахъ,
 Що матерью була богівъ;
 Изъ м'блodu була не промахъ,
 Коли жъ якъ стала безъ зубівъ,
 То тїлько на печі сидїла,

Съ кулешникомъ лемішку іла
 И не мішлася въ діла.
 Зевесъ їй отдававъ повагу,
 И пославъ одъ столу брагу,
 Яку Юнона лишъ пила.

Венера часто докучала
 Зевесу самою брідней,
 За те въ немилость и попала,
 Що нельзя показати очей.
 Прийшла Цибеллу умоляти
 И мусила їй обіщати
 Купити збитню за алтинъ,
 Щобъ тільки Зевса умолила,
 Вступитця за Тройнъ просіла,
 Щобъ флота не лишівся синъ.

Цибелла жъ ся була ласуха,
 Для збитню рада хоть на все;
 До того жъ страшна говоруха,
 О всякій всячині несє.
 Стягли її насілу съ пєчи,
 Взявъ Купидонъ къ собі на плєчи,
 Въ будинки къ Зевсу и понісь.
 Зевесъ, свою уздрівши нєню,
 Убгавъ весь оселєдець въ жмєню,
 Насупивъ брови, зморщивъ нісь.

Цибелла перше закретала,
 А посли кашлять почала,
 Потімъ у пелену сморкала
 И духъ пять разъ перевела.
 »Сатурновичъ, змилосоудися,
 За рідную свою вступися!«
 Къ Зевесу шોકала старá:
 »Безсмёртнихъ смёртні не вважають,
 И тільки що не б'ють, а лають;
 Осраженá моя горá!

»Мою ти знаєшъ гóру 'Иду,
 И лiсь, де съ капищемъ олтáрь;
 За нихъ несú такú обiду,
 Якóй не терпить твiй свинарь!
 На зрубъ я продалá Троянцямъ,
 Твоiмъ молельщикамъ, пiдданцямъ,
 Дубкiвъ и сосенъ стрóбитъ флотъ.
 Твоi уста судьбамъ велiли,
 Були щобъ 'Идськi бруссы цiли,
 Нетлiнниi одъ рóда въ родъ.

»Зирни жъ теперъ на Тiбрськi вóди,
 Дивiсь якъ кораблi горáть!
 Ихъ палять Тiурнови урóди,
 Тебe и всiхъ насъ кобенáть.
 Спусти iмъ, — то такe закóуть,

И власть твою собі присвобють,
 И всімъ дадуть намъ кисілія!
 Сплюндрують лісь, розриють 'Иду;
 Менé жь стару уб'ють, мовъ гніду,
 Тебé прогонять відсілія.<

— »Та не турбуйтесь, пані'матко!<
 Зевесъ зъ досадою сказавъ:
 »Провчу я всіхъ—и буде гладко;
 Анахтемъ вічний Турнъ пропавъ!<
 Зиркнувъ, мигнувъ, махнувъ рукою,
 Надъ Тібромъ, чудною рікою,
 Всі вростичъ караблі пішли;
 Якъ гуси въ воду поринали,
 Изъ караблівъ сирени стали
 И різні пісні підняли.

Рутульске військо и союзне
 Дрижало одъ такихъ чудесъ;
 Злякалось плéмя все окрúжне,
 Мезапъ давъ драга и Талесъ.
 Порбснули и Рутуліане,
 Якъ одъ дощу въ шатёръ цигане,
 А тільки Турнъ одинъ оставсь;
 Утіачівъ щобъ переняти,
 Щобъ чúdo імъ ростолковати,
 По всіхъ усюдахъ самъ совавсь.

»Рибятушки!« кричавъ, »постійте!
 Се жъ ласка Божая для насъ:
 Одвиньте страхъ и не робійте,
 Прийшлось сказати Енею: *насъ*.
 Чого огнемъ ми не спалили,
 То боги все те потопили,—
 Теперъ Троїнци въ западні.
 Живцемъ въ землі їхъ загромадимъ,
 Разкомъ на той світъ одпровадимъ,
 Богівъ се воля! вірте мні.«

Великі у страха очи:
 Вся рать неслась хто швидче змігъ.
 Назадъ вертатись неохочі,
 Всі бігли, ажъ не чули нігъ.
 Оставшись Турнъ, одинъ маячивъ,
 Нікого вкругъ себе не бачивъ;
 Стєгнувъ зикратого хлистомъ,
 И шанку на очи насунувъ,
 Во всі лопатки въ лагерь дунувъ,
 Що коникъ ажъ вертивъ хвостомъ.

Троїнци изъ-за стінъ дивились
 Панъ Турнъ якъ зъ військомъ тягу давъ;
 Перевертнямъ морськимъ чудились,
 На добре всякъ те толковавъ,
 А Турнові не довіряли.

Троїнці правило се знали:
 Въ війні зъ врагами не площай;
 Хотъ утіка — не все женіся,
 Хотъ мовъ и трусить — стерешіся;
 Скинесуешъ разъ — тогді прощай!

Для но́чи вдво́е калаву́ри
 На всі́хъ поста́вили ба́штанъ,
 Лихта́рні ві́нали на шну́ри,
 Ході́ли рунди по ва́лакъ.
 Въ об́озі Ту́рна ті́хо ста́ло,
 И ті́лько-ті́лько що блища́ло
 Одъ сла́бихъ, блі́днихъ огонькі́въ.
 Врагі́ Трої́нські́ почива́ли,
 Одъ тру́сівъ ви́лазки не жда́ли;
 Оста́вмо жъ ся́хъ хро́пті сонькі́въ.

У гла́вной ба́шти на сторо́жі
 Стоя́ли Эвріа́ль и Низъ;
 Хотъ мо́лоді́ бу́лі, та го́жі
 И крі́пкі, хра́брі, якъ карма́зь.
 Въ нихъ кро́вь текла́ хотъ не Трої́нська,
 Яка́сь чу́жая — бусурма́нська,
 Та въ служ́бі ві́рні коза́кі.
 Для бо́ю і́хъ спітка́въ прасу́нокъ,
 Пі́шли къ Ене́ю на вербу́нокъ;
 Бу́лі жъ обі́два земля́кі.

»А щó, якъ вѣкравшись по-мáлу,
 Забрати́ся въ Руту́льскій станъ?«
 Шепта́въ Низъ въ ўхо Эвриáлу:
 »То ка́ши наварі́ли бѣ тамъ!
 Тепе́рь вони́ сплять съ перепю́ю,
 Не дри́гне ні оди́нь ного́ю,
 Хотъ всі́мъ імъ го́рла перері́жъ.
 Я думаю туди́ пусті́тьця,
 Передъ Ене́емъ заслу́житьця
 И со́бно посади́ть на ни́жъ.«

— »Якъ? са́мъ! Мене́ оста́вишь?«
 Спита́вся Ніза́ Эвриáлъ:
 »Ні! пе́рше ти мене́ уда́вишь,
 Щобъ я одъ земляка́ одста́въ;
 Відъ тебе́ не одста́ну зъ-рóду,
 Съ тобю́ю радъ въ о́гнь и въ во́ду,
 На сто смерте́й піду́ съ тобо́й.
 Мій ба́тько́ бувъ сердо́къ опрі́чний,
 Мовля́въ (неха́й покóй 'му ві́чний!):
 »Умри́ на по́лі, якъ герóй.«

— »Пожди́, и па́льцемъ въ ло́бъ торкни́ся«,
 Товари́шові́ Низъ сказа́въ:
 »Не все́ впе́редъ, наза́дъ диві́ся,
 Ти изъ лица́рства́ глуздъ вте́рявъ.
 У тебе́ ма́ти е́сть стара́я,

Безъ силъ и въ бідности, слабáя, —
 То и повиненъ жить для ней;
 Одна оставшись безъ приюту,
 Якú потерпитъ мýку люту,
 Таскавшись міжъ чужихъ людей!

»Отъ я, такъ чїсто сиротїна,
 Ростú якъ при шляхú горбхъ;
 Безъ нєні, безъ отця дитїна,
 Еней—отець, а нєня—Богъ.
 Идú хотъ за чужú отчїзну,
 Не жаль нїкому хотъ изслїзну,
 А памãть вїчну заслужú.
 Тебє жъ до жїзни рїдна вãже,
 Убьють тебє, вона въ гробъ ляже;
 Живї для неї,—я прошú.»

— »Розумно, Низъ, ти розсуждаєшь,
 А о повинности мовчїшь,
 Котóрую самъ дóбре знаєшь,
 Минї жъ зовсїмъ другú твердїшь.
 Де óбщее добрó въ упáдку,
 Забúдь отця, забúдь и мáтку —
 Летї повинность исправлять;
 Якъ ми Енею присягáли,
 Для ёго служби жизнь отдáли,
 Теперъ не вїльна въ жїзни мать.»

— »Иносе!« Низъ сказавъ, обнявшисъ
 Изъ Эвріаломъ землякомъ,
 И за руки любенько взявшисъ,
 До ратуши пішли тишкѣмъ.
 Іуль сидівъ тутъ зъ старшиною,
 Змовлялись, завтра якъ до бою
 Достанетця імъ приступать.
 Якъ-ось ввійшли два парубійки,
 У брамъ змінившися одъ стійки,
 И Низъ громаді ставъ казать:

»Бувъ на часахъ я зъ Эвріаломъ,
 Ми пильновали суностаť;
 Воші тенеръ всі сплять повагомъ,
 Уже огні їх не горять.
 Доріжку знаю я окрімну,
 Въ нічну добу, въ годину сонну,
 Прокрасться можна по-узь станъ
 И донести пану Енею,
 Якъ Турнъ злий съ челяддю своєю
 На насъ налázить, мовъ шайтанъ.

»Коли зволяетесь, — веліте
 Намъ зъ Эвріаломъ попитать,
 Чкурнемъ — и поки сонце зійде,
 Енея мусимъ повидать.«
 — »Яка жъ одвага въ смутне время!

Такъ не пропа́ло на́ше племе́ня?«
 Троїнци всі тутъ заревлі;
 Одва́жнихъ ста́ли обніма́ти,
 Имъ дякова́ть и цілова́ти,
 И красову́лю піднеслі.

Іу́ль, Ене́ївъ якъ наслідникъ,
 Похва́льну ра́цію сказа́въ;
 И свій пала́шъ, що звавсь побі́дникъ,
 До бо́ку Ніза привяза́въ.
 Для мі́лого же Эври́ала
 Не пожа́лівъ то́го кинжа́ла,
 Що ба́тько у Дидо́ни вкра́въ:
 И посу́лівъ за їхъ услу́гу
 Землі, овсць и да́ть по илґу́,
 Вь чино́вні вівестъ обіща́въ.

Сей Эври́алъ бувъ молодє́нький,
 Такъ, го́дівъ зь девяти́дцять мавъ,
 Де́ усубу́ть, пушо́къ мяке́нький
 Біле́ньку шку́ру пробива́въ;
 Та бувъ одва́га и завзя́тий,
 Сила́чь, коза́къ лицарькова́тий,
 Но-предь Іу́ломъ прослезі́всь.
 Бо зь ма́терью вінъ разстава́вся,
 Ишо́въ на сме́рть и не проща́вся;
 Коза́къ приро́ді покорі́всь.

>Іуль Енеєвичъ! не дайте
 Пань'матці вмерти одъ нужді,
 Ій будьте синомъ, помагайте
 И заступайте відъ вражді,
 Одъ бідъ, напраснини, нападку;
 Ви сами мали пані'матку,
 То въ серці маєте и жаль.
 Я вамъ старую поручаю,
 За васъ охотно умираю.«
 Такъ мовивъ чулий Эвріаль.

>Не бійся, добрий Эвріале!«
 Іуль ёму сей давъ одвітъ:
 >Ти служишъ намъ не запропале,
 На смерть несешъ за насъ живіть:
 Твоімъ быть братомъ не стижуся
 И нею заступать кленуся,
 Тебе собою заплачу:
 Паёкъ, одёжу и кватіру,
 Пшовá, мукі, яецъ и сіру
 По смерть, въ довољстві назначу.«

И такъ одважна наша пара
 Пустилася въ Рутульський станъ.
 На те и місяць вкрила хмара,
 И поле вкривъ густий туманъ.
 Було се саме о півночи;

Рутульці спали скілько мочи,
Сивуха сну імь піддала;
Роздігшися пороскладались,
Въ безпечности не сподівались
Ні одь когò, ні яка зла.

И часові на мушкетяхъ
Поклавшись, спали на-заказъ:
Хропли всі п'яні на пікетяхъ,
Туть їхъ заставъ послідній часъ!
Передню побивши стражу,
Ползли въ станъ варити кашу;
Низъ тутъ товаришу сказавъ:
»Приляжъ къ землі ти для підслуху,
А я задамъ Рутульцямъ духу;
Гляди, щобъ насъ хто не спіткавъ.»

Сказавши, першому Раменту
Головку буйную одтївъ;
Не давъ зробитъ и тестаменту,
Къ чортамъ ёго на вікъ пославъ.
Сей на рукахъ знавъ ворожити,
Кому знавъ скілько віку жити,
Та не собі вінъ бувъ пророкъ.
Другимъ ми часто пророкуемъ,
Якъ знахурі чуже толкуемъ,
Собі жь шукаемъ циганокъ.

А посли Рѣмовихъ вінъ воівъ
 По одному всіхъ нодушивъ;
 И блюдолізівъ, ложкабівъ
 Въ прахъ, въ дрѣбезги перемізживъ.
 Наміцавши жъ самѣго Рѣма,
 Потїснувъ, мовъ Хому Ярѣма,
 Що й очи вискочили пречъ;
 Вхопивъ за бѣроду кудлату
 И Злому Трої супостату
 Макітру отділівъ одъ плечъ.

Вблизі тутъ бувъ наметъ Серрана,
 На сѣго Низъ и наскакавъ;
 Вінъ тільки що роздігъ съ каптана
 И смічно по вечері спавъ.
 Низъ шаблею мазнувъ по пуну,
 Задъ зъ головою сплющивъ въ-куну,
 Що изъ Серрана вийшовъ ракъ;
 Бо голова міжъ нігъ вплелася,
 А задня въ гору піднялася;
 Умеръ фігурно, неборакъ!

И Эвріалъ, якъ Низъ возівся,
 То не гулявши простоявъ;
 Вінъ такъже къ соннимъ докосівся,
 Ірагівъ на той світъ одправлявъ.
 Колѣвъ и рїзавъ безъ розбору

И якъ ніхто не мавъ зъ нимъ спору,
 То побравсь мовъ въ кошарі вовкѣ;
 И виборнихъ, и підпомощнихъ,
 И прѣстихъ, и старшихъ вельможнихъ,
 Хто ні понавсь, того и товкѣ.

Попався Рѣтусь Эвріалу,
 Сей не зовсімъ ище заснувъ;
 Прихавши одъ Турна зъ балу,
 Палѣнки дома ковтонувъ
 И тільки-тільки забувсь,
 Якъ Эвріалъ къ ёму підкрався
 И прѣсто въ ротъ кинжалъ уткнувъ;
 И приколѣвъ ёго якъ квітку,
 Що баби колють на намітку.
 Тутъ Рѣтусь дѣшу изригнувъ.

Нашъ Эвріалъ остервенився,
 Забувъ, що на часѣкъ зайшовъ;
 Въ наметъ къ Мезапу бувъ пустівся,
 Тамъ мѣже бѣ смерть собі знайшовъ;
 Та повстрічався зъ другомъ Низомъ
 Съ запальчивимъ, якъ самъ, харцізомъ,
 Сей Эвріала удержавъ.
 »Покиньмо кровъ врагамъ пускати,
 Порá намъ відсіля уплітати«,
 Низъ Эвріалові сказавъ.

Якъ вовкъ овѣць смиреннихъ дѹшитъ,
 Коли въ кошару завитá,
 Курчатамъ тхирь голóвки сѹшитъ,
 Безъ крику мизокъ висмотка.
 Якъ дóбре врѣмя угодивши
 И сиркою хлѣвъ накуривши,
 Безъ крику крадуть слимаки
 Гусѣй, качóкъ, курѣй, индиківъ.
 У Гевалівъ и Аммаликівъ,
 Що рóблять чáсто и дяки.

Такъ наші смѣлні войки,
 Тутъ мóвчки проливáли кровъ;
 Одъ ней краснілися мовъ раки,
 За честь и къ князю за любовъ.
 Любовъ къ отчизні де герóитъ,
 Тамъ сила врáжа не устрóитъ,
 Тамъ грудь сильнѣйша одъ гармáтъ,
 Тамъ жизнь — алтѣнъ, а смерть — копѣйка,
 Тамъ лицарь — всякий парубѣйка,
 Козáкъ тамъ чóртові не братъ.

Такъ побрався Низъ зъ Эвриáломъ,
 Далі Рутѹльцямъ накарпáсъ;
 Земля взялась одъ крові кáломъ,
 Полякъ піднявся бѣ по самъ пасъ.
 А наші, по крові бродѣли,

Мовъ на торгú музйкъ водили
 И убірáлись на-простóръ:
 Щобъ швидче поспішитъ къ Енею,
 Похва́стать хра́бростю своєю
 И Тúrнівъ розказáть задóръ.

Ужé изъ ла́герьа щасли́во
 Убра́лись на́ші смі́льчакі;
 Раді́ло се́рце нетрусли́во,
 Жвяхті́ли мо́крі личакі,
 Изъ хма́ри місяць показáвся
 И одъ землі тумáнь підня́вся,
 Все віщова́ло до́брый путь.
 Якъ-о́сь Волсе́нтъ—гу́лькь изъ до́лини,
 Съ полко́мъ Лати́нської дру́жини.
 Відá! якъ на́шимъ уви́льну́ть?

Дали́ якъ разъ до лісу тя́гу,
 Бистрі́ше бі́гли одъ хортівъ;
 Спасáлись бідні на одва́гу,
 Відъ супоста́тівъ, ворогівъ.
 Такъ па́ра го́рличокъ невй́ннихъ
 Летя́ть спасти́сь вь ліса́хъ о́бши́рнихъ,
 Одъ злóго кі́бчика когте́й.
 Та зло назна́чене судьбо́ю,
 Слidýтима скрй́зь за тобо́ю,
 Не уте́чешъ за сто морей.

Латинці до лісу слідили,
 Одважнихъ нашихъ розбитакъ,
 И часовими окружили,
 Що зъ лісу не шмигнэшъ ні якъ;
 А часть, розсінавшись по лісу,
 Піймали одного зарізу.
 То Эвріала молодця.
 Тогді Низъ на вербу збірився,
 Якъ Эвріалъ врагамъ понався,
 Мовъ міжъ вовківъ плохâ вівця.

Низъ—глядь, и бачить Эвріала,
 Що тішатця нимъ ворогі;
 Важка печаль на серце пала,
 Кричѣть къ Зевесу: »Помогі!
 Кошъ булатне направляє,
 Въ Латинцівъ просто посилає,
 Сульмону серце пробива;
 Якъ сніпъ на зѣмлю повалився,
 Не вснівъ и обнуть, а скривився,
 Въ послідній разъ Сульмонъ зива.

Въ-слідъ за кошъмъ стрілу пускає
 И просто Тагові въ високъ;
 Душâ изъ тіла вилітає,
 На жовтий, пада трупъ, пісокъ.
 Волсентъ утративъ воівъ пару,

Кленé невидимую кáру;
 И въ я́рости, якъ вілѣ, реве́.
 ›За кровъ Сульмо́нову и Та́га,
 Умре́шь, прокля́та упира́га, ●
 За німи въ слі́дъ пошлю́ тебе́!«

И замахну́всь на Эвриа́ла,
 Щобъ зня́ть го́ловку палаше́мъ;
 Тутъ хра́брість Ні́зова пропа́ла,
 И се́рце ста́ло куліше́мъ.
 Бижи́ть, лети́ть, кричи́ть що-си́ли:
 ›*Шеккату́мъ* роби́шь, *фра́теръ* ми́лий!
 Неві́нному *морсэ* задае́шь:
 Я *стульту́сэ*, *лятро*, розби́шака,
Некеиссиму́сэ и гайдама́га;
 Постій! неві́нну́ю кровъ ллешъ.«

Но замахну́вшись, не вдержав́ся,
 Волсе́нть го́ловку одчеса́въ;
 Го́ловка, мовъ каву́нъ кача́вся,
 Язи́къ невня́тно белькота́въ.
 Уста́, коральні́ посині́ли,
 Румя́нні що́ки поблі́дли
 И бі́лий цві́ть въ ли́ці поже́вкъ;
 Закри́лися и я́сні о́чи,
 Покри́лись тьмо́ю ві́чної но́чи,
 На ві́ки ми́лий гласъ умо́вкъ.

Уздрівши Низъ трупъ Эвріала,
 Одъ ярости осатанівъ;
 Всіхъ злостей випустивши жа́ла,
 Къ Волсенту просто полетівъ.
 Якъ блискавка проходить тучу,
 Вінъ такъ пробігъ врагівъ міжъ кучу
 И до Волсента докосівсь;
 Схватівъ ёго за чубъ рукою,
 Мечъ въ серце засадівъ другою,
 Волсентъ и дүху тутъ пустівсь.

Якъ іскра порохъ запаливши,
 Самá зъ нимъ вку́пі пропада́;
 Такъ Низъ, Волсентія убівши,
 И самъ лишівся животá;
 Бо всі на ёго и напали,
 На смерть звертали и зім'яли
 И голову зняли съ плечей.
 Такъ вбичили жизнь козарябги,
 Зробівши славні услуги,
 На вічність пам'яті своєї.

Латинці заразъ зробили
 Абї-якъ мари изъ дрючківъ;
 На нихъ Волсента положили
 И понесли до земляківъ.
 А буйні голови покдали

Въ мішкѣ, и тежъ зъ собою помчали,
 Мовъ пару гáрнихъ дубівокъ.
 Но въ лагері найшли різниці,
 Лежали бiтвяхъ мясь копiці,
 Печінокъ, лéгкого, кишкѣвъ.

Якъ тільки-що востокъ зардiвся,
 Свiтiлка Фéбова взiйшла;
 То Турнъ тогдi ужé наiвся,
 Изновъ о бiтвi помишлявъ.
 Велiвъ тревбóгу битъ въ клепáло,
 Щобъ вiйсько къ бóю виступáло,
 Оддáть Тройнцямъ зъ баришкѣмъ
 За зрблену въ ночi потiху:
 Для бiльшого жъ съ Тройнцiвъ смiху,
 Велiвъ взятъ гóлови зъ мишкѣмъ.

Свогó жъ держáся уговóру,
 Тройнцi въ крiпости сидять,
 Забилися мовъ миши въ нóру,
 Лукáву кiшку якъ уздрять.
 Но дaть одпóръ булi готóви
 И, до остáтней кáплi крѣви,
 Свою свобóду боронiть
 И нóву Трѣю захищáти,
 Рутульцямъ перегóну дáти
 И Тúrна лютость осрамiть.

На перву Рутулянь пошѣтку
 Тройниці такъ дали въ одвіть,
 Що Турнь собі росчухавъ лѣтку,
 Одъ сти́ду скѣрчило живіть.
 Звелівъ зъ досади, гніву, злѣсти,
 На глумъ підняти мѣртві кѣсти,
 На щѣгли гѣлови наткнѣть
 Нещаснихъ Нїза съ Эвріаломъ,
 Передъ самимъ Тройнськимъ вѣломъ,
 Щобъ сямъ врагівъ своїхъ кольнѣть.

Тройниці заразъ одгадали
 Чиі то гѣлови стримлять;
 Одъ жалю слѣзи попускали,
 Такіхъ лишівшись парубіть.
 Объ мѣртвихъ вість скрізь пронеслася,
 Вся рать Тройнська потряслася,
 И дѣши смѣтку предались.
 Якъ мѣти вість такѣ почѣла,
 То тїлько вічно не заснѣла,
 Бо зѣби у неї стялись.

А одійшовши въ грѣди бѣлаєь,
 Волѣся рвала зъ голові,
 Ревла, щиналася, дрочїлася,
 Мовъ умъ змішався у вдові:
 Побїгла съ крикомъ вонругъ вѣла

И го́лову коли́ пізна́ла
 Свого́ синочка́ Эвру́ся,
 То на валу́ и распла́талась,
 Крича́ла, гедзала́сь, кача́лась,
 Кувика́ла, мовъ поре́ся.

И ди́кимъ го́лосомъ заві́ла:
 >О си́ну, світь мої́хъ оче́й!
 Чи я жъ тебе́ на те́ роди́ла,
 Щобъ згі́нувъ ти одъ зли́хъ люде́й?
 Щобъ ти мене́ стару́, слабу́ю,
 Заві́вши въ зе́млю сю чу́жюю,
 На ві́чний ві́къ осироти́въ.
 Мо́я ти ра́дість и одра́да,
 Мо́я засло́на и ограда́;
 Мене́ одъ всі́хъ ти боро́нівъ.

>Тепе́рь до ко́го прихилю́ся,
 Хто злу́ю долю́ обле́гчить?
 Буди́ въ бі́ді я притулю́ся?
 Слабу́ ніхто́ не пригляди́ть!
 Тепе́рь проща́йте всі́ покло́ни,
 •Що полу́чала, во дні́ бни́,
 Одъ вдовъ, дівча́тъ и молоді́ць;
 За дівні́ брові́ соболи́ні,
 За бчи́ я́сні соколи́ні,
 Що зда́тний бувъ до ве́черни́ць.

»Колибъ мині твій трупъ достати
 И тіло білее обміть,
 И съ похорономъ поховати,
 До ями зъ міромъ проведіть.
 О ббги! якъ ви допустили?
 Щобъ и одінчика убили
 И настромили на віху
 Їго козацькую голівку;
 Дежъ світъ вертїтця сей безъ толку,
 Що тутъ дають и добримъ тьху.

»А ви, що Эврусї згубили,
 Щобъ вашъ пропавъ собачий рїдъ!
 Щобъ ваши жъ діти васъ побїли,
 Щобъ зъ потрухомъ погїбъ вашъ плїдъ!
 Охъ! чомъ не звірь я, чомъ не лвиця?
 Чомъ не скажена я бовчиця!
 Щобъ мні Рутульцївъ розїдрать;
 Щобъ серце вирвать съ требухою,
 Умазати мбрду їхъ мазкою;
 Щобъ маслакі їхъ посмоетать. <

Сей галасъ и репетовання,
 Тройнъ всіхъ въ смўтокъ привелб;
 Плаксївее съ синкомъ прощання,
 У всіхъ зъ очей слїзкі тягло.
 Асканїй білше всіхъ тутъ хліпавъ,

И губи такъ собі задріпавъ,
 Що мовъ на ёго сапъ напавъ.
 Къ старій зъ поклбномъ підступівши,
 На оберемоъ ухватівши,
 Въ землянку зъ валу потаекавъ.

А тутъ крича́ть, та въ тру́би сурмять,
 Свистя́ть въ свистілки, дму́ть въ роги́;
 Квиля́ть, братъ брата въ ба́ть-на лупля́ть;
 Въ наско́къ яря́тця вороги́.
 Тутъ ржа́ння кінське съ тупотне́ю,
 Тамъ різний го́мінь зъ ступотне́ю,
 Скрізь хлопі́ть, ха́лепа, столи́хъ!
 Такъ въ мідні кле́котіть гаря́чий,
 Такъ въ каба́ці крича́ть піддя́чий,
 Якъ ка́жуть, хотъ вино́сь святи́хъ.

Гей му́зо, па́нпючко цнотли́ва,
 Ходи́ до мене погості́ть!
 Будь ла́скава, будь не спеси́ва,
 Дай по́мічъ мні, стишо́къ зложі́ть!
 Дай по́мічъ бі́тву описати́
 И про війну́ такъ розка́зати,
 Мовъ твій язикъ би говорі́въ.
 Ти, на́жуть, дівка не брикля́ва,
 Але́ одъ ста́рости сварля́ва,
 Прости́! я, мо́же, досади́въ.

И въ сáмій рéчи просту́ився:
 Старо́ю — дівчину назва́въ,
 Ніхто́ зъ яко́ю не любі́вся,
 Ні жениха́всь, ні жартовáвъ.
 Охъ! скі́лько музъ таки́хъ на світі
 Во всякі́мъ го́роді, въ повіті!
 Укри́ли бъ зъ-вѣрху въ-низъ Парна́ссь.
 Я му́зу влічу не такóю, —
 Весѣлу, га́рну, молодóю;
 Старі́хъ, неха́й брика́ Пегáсь.

Руту́льці дра́лися на стіни,
 Бара́бкалися, якъ жуки́.
 Турнъ зъ я́рости дрижа́въ и пінивъ,
 Кричи́ть: »Дружне́нько козаки́!<
 Въ сво́ю Тройни́ці та́кже че́ргу,
 Въ одбо́і пбра́лися зъ-вѣрху,
 Руту́льцівъ плію́щили якъ мухъ.
 Пуска́ли колоддя́, ка́міння,
 И вра́же такъ товѣлі́ насіння,
 Що у Руту́льцівъ хлявъ и духъ.

Турнъ, ба́чивши Тройнъ ро́боту,
 Якъ рать Руту́льськую тро́щя́ть,
 Якъ бьóтъ їхъ, не жа́лія по́ту,
 Руту́льці мовъ вью́ні пища́ть;
 Велі́въ весті́ зо всіхъ олі́йнищъ,

Де тільки єсть, изъ воскобійниць,
 Якъ можна швидче тарані.
 Якъ разъ и тарані вроділись,
 И воскобійники явілись,
 Примчались дүхомъ сатані.

Приставивъ тарані до брами,
 Въ ворота зачали гатить;
 Одвірки затряслись, мовъ рами,
 И снасть одъ бою вся тріщить.
 Турнъ сіли вдвоє прикладає
 И тарані самъ направляє,
 И браму рүшити велить.
 Упала, — стүкомъ оглушила,
 Троянъ багачько подушила,
 Турнъ въ кріпость впертись норовить.

Біда Тройнцямъ! що робіти?
 А муза каже: »Не жахайсь,
 Не хисть їхъ Түрну побідити,
 Въ чужую казку не мішайсь.«
 Тройнці напъялі всі жили
 Та въ-мигъ проломъ и заложили,
 И груддю стали боронить;
 Рутүльці бісомъ увивались,
 А на проломъ не насовались,
 И Турнъ не знавъ, що и робить.

Троїнець Геленбръ одва́жний
 И якъ бурякъ червоний Ликъ,
 Горла́нь, верла́нь, кула́чникъ стра́шний
 И щі́рий кундель-степови́къ.
 Симъ дво́мъ безді́ля — вся́ке го́ре,
 Здава́лось по ко́ліна мо́ре,
 Поті́ха жъ — го́лови зрива́ть.
 Давно́ їмъ въ голо́ві ро́ілось,
 И мовъ на пѣ́ступки хоті́лось,
 Руту́льцямъ пере́гону да́ть.

Такъ Геленбръ съ червонимъ Лі́комъ,
 Розді́гшися до сорочо́къ,
 Мі́жъ вѣ́штаннямъ, содо́момъ, кри́комъ,
 Пробра́лися поду́ть тичо́къ.
 Руту́льцівъ до́бре тасова́ли
 И одъ Руту́льцівъ полу́чали
 Квита́нцію въ свої́хъ долга́хъ.
 Ликъ ті́лько ті́мъ и отли́чився,
 Що якъ до Ту́рна примості́вся,
 То зъїздивъ до́бре по зуба́хъ.

Но Ту́рнъ и самъ бувъ розби́шака,
 И Лі́ка сля́бщивъ въ оди́нъ махъ;
 Изъ но́са бри́знула каба́ка,
 У Ту́рна околівъ въ нога́хъ.
 А та́кже па́ну Геленбру

Смертѣльного дали затѣру,
 И сей безъ дѣху тутъ оставсь.
 Рутѣльцѣвъ се возвеселило
 И такъ ихъ сѣрце ободрило,
 Що и негідний скрізь совавсь.

Натиснули и напустились,
 Рутѣльці кинулись на валъ;
 Тройнці, якъ чортї, озмілись,
 Рутѣльцѣвъ били наповалъ.
 Трищали кѣсти, рѣбра, бѣки,
 Летѣли зѣби, пухли щѣки,
 Зѣ носѣвъ и устѣ юшила кровъ:
 Хто рачки лѣзѣ, а хто простягся,
 Хто бувъ шкерѣбертъ, хто качався,
 Хто бивъ, хто рѣзавъ, хто колѣвъ.

Завзятость всѣхъ опановала,
 Тутъ всѣкий пѣнивъ и ярѣвсь;
 Тутъ лютость всѣми управляла
 И всѣкий до надсѣду бивсь.
 Лигаръ, ударомъ макогѣна,
 Духъ випустивъ изъ Эмфѣона,
 И самъ на вѣки зѣби стявъ.
 Лутѣцій бѣе Иліонѣя,
 Цинѣй Арѣфа, сей Цинѣя,
 Одѣнъ другѣго тасовавъ.

Ремѹль Рутѹльскої порѹди,
 Троюродний бувъ Тѹрну свать;
 Хвастѹнь и дѹрень одъ природи,
 Що нї робївъ, то все не въ ладъ:
 И тутъ почавъ що-силъ кричати.
 Троянцївъ лаять, укоряти.
 Себѣ и Тѹрна величати:
 »Агá! проклятіи поганці,
 Недогарки Троянські, ланці!
 Теперъ прийшлось вамъ погибати.

»Ми васъ одѹчимъ, супостати,
 Морити вдовъ, дуритъ дївѹкъ,
 Чужїї зѣмлі однімати
 И шкѹдити чужий садѹкъ!
 Давайте вáшого гульвісу,
 Я въ-мигъ ѣго одправлю къ бїсу,
 И васъ подавимо, якъ мухъ.
 Чогѹ прийшли ви, голодрáбці?
 Лигати Латїнські потáпці?
 Пождіть, вашъ вїтїснимъ ми духъ!«

Гѹль Енеєвичъ, дочѹвшись
 До безтолковихъ сихъ рїчѣй,
 Якъ шкѹрка на огні надѹвшись,
 Злостъ запалала изъ очѣй.
 Вхопивъ камїнчикъ, прицілївся,

Зажму́ривъ око, приложився
 И Ремула по лобу—хвись!
 Хвасту́нъ безду́шний повалився,
 Іу́гъ серде́шно взвеселився,
 А у Тройнъ духъ ожививсь

Пішли кулачні накарпási,
 Въ виски и въ зѹби стусані;
 Полізли тельбухи, ковбási,
 Всі пінили, якъ кабаці.
 Всі розъярились черезъ міру;
 По-Сербськи величали віру,—
 Хто чимъ попавъ, то тимъ локшивъ.
 Піднявся пискъ, стогнання, охи,
 Врагъ на врага скакавъ, мовъ блóхи,
 Кусався, гризъ, щипавъ, душивъ.

Служили у Тройнъ два брати,
 Изъ нихъ бувъ всякий Голіафъ—
 Широкоплечий и мордатий,
 И по вівці цілкомъ глитавъ.
 Одинъ дражнився Битіасомъ
 И съ *Кочубейськимъ* вінъ *Тарасомъ*
 Колибъ за-ввишки не рівнявся;
 Другий же братъ Пандаромъ звався,
 И вищий одъ верстві здавався,
 Та вялий, мовъ верблюдъ, тинявся.

Два брѣти — грѣзні исполини
 Въ бою стояли у ворѣтъ,
 Дрючки держали зъ берестини
 И боронили въ крѣпость входъ.
 Вони къ землі поприсїдали,
 Троїнци жъ въ гѣродъ одступали,
 Къ собі манили Рутулянъ.
 Рутульці зрятъ навстѣжъ ворѣта,
 Прожѣгомъ въ крѣпость вся пїхѣта
 Спїшїть, насїсти на Троїанъ.

Но хто лишъ въ гѣродъ показався,
 Того въ яешню и побѣють;
 Битїасъ съ брѣтомъ управлївся,
 Безщадно кровъ Рутульску лїють.
 Рутульці съ крїкомъ въ гѣродъ прѣтця;
 Якъ одъ серпѣ колѣсся жнѣтця.
 Якъ надъ пашней хурчѣть цїпї,
 Такъ исполинськїи дрючїни
 Мозчїли гѣлови и спїни,
 И всїхъ молѣтять, мовъ снопї.

Побачивъ Турнъ такѣ прорѣху,
 Одъ злѣсти весь осатанївъ;
 Здрїгнувсь, мовъ вїпивъ чепурѣху,
 Къ своїмъ на помїчъ полетївъ.
 Якъ тїлько въ крѣпость протаскався,

Тузити заразь и принявся,
 Кто тільки підь руку попавсь:
 Убивъ вінъ съ Афидномъ Мерона
 И зо всёго побігъ розгона,
 Де Битіасъ въ крові купавсь.

Зъ наскоку тріснувъ булавою
 По в'язяхъ — великанъ упавъ;
 Объ зѣмлю вдаривсь головою
 И крѣпость всю поколихавъ.
 Ревѣ и дѣшу испускае
 И вѣздухъ грѣмомъ наповняе,
 На всіхъ напавъ великій страхъ!
 Не спасъ ні ростъ, ні сила многа,
 Пропавъ Битіасъ, мовъ стонѣга,—
 И исполинъ есть червь и прахъ!

Пандаръ погібель бачивъ брата,
 Злякався, звѣшпивъ, замішавсь,
 И одъ Рутульска стратилата
 Якъ-мога швидче убіравсь.
 Проміжъ осѣлею хилявся,
 Тині переступавъ, ховавсь.
 И щобъ одъ Тѣрна увильнѣть,
 Ворѣта зачинивъ у брами
 И заваливъ їхъ колодѣями,
 Хотівъ одъ бою оддихнѣть.

Та якъ же сѣльно удивѣвся,
 Якъ Турна въ крѣпости уздрѣвъ;
 Тогдѣ изъ нѣжди прибодрѣвся
 И злѣстю весь закипѣвъ.
 >Ага! ти шибеникъ, попався!
 Безъ зву къ намъ въ гѣстѣ навязався!<
 Пандаръ до Турна закричавъ:
 >Пожди, отъ заразы почастую,
 Изъ тебе вибью дѣшу злѣю,
 До сѣго часу храбровавъ!<

— >А ну, прилѣзь<, Турнъ одвѣчае:
 >Колебердѣнская верствѣ!
 Якъ бью я, братъ твѣй тѣе знае,
 Ходѣ, й тобѣ вкручу хвостѣ.<
 Тутъ Пандаръ камень пѣднѣмае
 И въ Турна зо всіхъ жилъ пускае.
 Нириувъ би Турнъ на вѣки въ адъ,
 Та де Юнона нѣ взялася,
 И передъ Турномъ роспялася,
 Попавъ богѣню камнемъ въ ладъ.

Незрѣму чѣе Турнъ заслѣну,
 Бодрѣтця, скаче на врагѣ,
 На помѣчь призивѣ Юнону,
 Пандара по лобу стѣгѣ—
 И вѣвся зъ нѣгъ ѣго зшибае,

До мізку черепъ розбивае:
 Пропавъ и другий великанъ!
 Така потеря устрашила
 И серце бодрее смутила
 У самихъ храбрійшихъ Тройнъ.

Удачею Турнъ ободрився,
 По всіхъ усюдахъ смерть носивъ;
 Якъ внуръ свіріпий розъярився,
 И безъ пощади всіхъ косивъ.
 Розсікъ на-двоє Филариса,
 Въ яешню ростоптавъ Галиса,
 Крифею голову одтявъ;
 Щолкавъ въвиски, штурхавъ підь боки
 И саміи кулачні доки
 Ховались, хто куді попавъ.

Тройнці злее умишляють,
 Щобъ пречъ изъ кріпости втікать;
 Своє лахміття забірають,
 Куді удастця тігу дать.
 Но їхъ обозний генеральний,
 Надъ всіми остававсь начальний,
 Серестъ вельможний обізвавсь:
 »Куді? Вамъ соброму немає!
 Хто чувъ? Тройнець утікае!
 Чого нашъ славний рідъ доживсь!

>Одинъ паливода яруе,
 А васъ тутъ стілько, боітєсь;
 Въ господі вашій вередуе,
 Рутульскій шолудивий песъ.
 Що скаже світь про насъ, Трояне?
 Що ми шатєрники-цигане,
 Що ми трусливійші жидівъ.
 А князь нашъ бідний, що помислить?
 Адже жъ за воінівъ насъ числить,
 За виуківъ славнійшихъ дідівъ.

>Зберітця, Тўрна окружіте,
 Не сто разъ можна умиратъ;
 Гуртómъ, гуртómъ ёго напруте,
 Одъ васъ вінъ мўсмитъ пропадаты.<
 Агў! Тройнци схаменулись,
 Та всі до Тўрна и сунулись;
 Панъ Турнъ тутъ на слизькў попавъ!
 Вилявъ, хитривъ и увивався,
 И тілько къ Тибру що добрався,
 То въ воду—стрибъ! пустівся вплавъ.

ЧАСТЬ ШЕСТА.

Зевесъ моргнувъ якъ кріль усáми,
Олимпъ мовъ лiстикъ затрусiвсь;
Мигнула блискавка съ громами,
Олимпський потрухъ взворушивсь.
Богi, богiнi и пiвбоги,
Простоволосi, босоногi,
Бiжáть въ Олимпську карвасáрь (*).
Юпитеръ гнiвомъ роспалiнний,
Влетiвъ до нихъ, мовъ навiженний,
И крикнувъ, якъ на гончихъ псáрь:

»Чи довго будете казiтись,
И стидъ Олиповi робiть?
Що день промiжъ себе сваритись,
И смiртнихъ смiртними травiть?
Постулки вáши всi не божi:
Ви на сутяжниківъ похожi,
И рáди мордовáть людeй!
Я васъ изъ нeба поспихáю
И до тóго васъ укараю,
Що пáсти будете свинeй.

(*) Карвасарь—словесний судя, що бували колись на ярмаркахъ по городахъ на Вкiвiнi.

»А вамъ, Олімпські зубоскалки,
 Моргухи, дзіги, фигляркі,
 Березові дамъ припарки,
 Що довго буде вамъ въ тямкі!
 Охъ, ви на смертнихъ дуже ласі,
 Якъ Грекъ на Ніженські ковбаси!
 Все ліхо на землі одъ васъ,
 Черезъ ваші зводні, женихання,
 Не маю я ушановання;
 Я намочу васъ въ шевський квасъ.

»Аббь отдамъ васъ на роботу,
 Запру въ смирительнихъ домахъ,
 Тамъ виженуть изъ васъ охоту
 Содомить на землі въ людяхъ.
 Аббь—я луччу кару знаю—
 Ось-якъ богинь я укараю:
 Пошлю васъ въ Запорозьску Січъ!
 Тамъ вашихъ каверзъ не вважають,
 Жінокъ тамъ на тютювъ мініають,
 Въдень п'яні сплять, а крадуть въ нічъ.

»Не ви народъ мій сотворили —
 Не хистъ создать вамъ червяка!
 На щбъ жъ людей ви розрочили?
 Вамъ нўжда до чужихъ яка?
 Божусь моєю бородою

И Гебиною пеленбю,
 Що тихъ богівъ лишу чинівъ,
 Які теперъ вь війну вплетутця!
 Нехай Еней и Турнъ скубутьця,
 А ви глядїть своїхъ чубівъ.»

Венеря — молодїця смїла,
 Бо все зь воєнними жила,
 Изъ ними бїте мясо їла,
 И по трахтірахъ пуншъ пила;
 Частенько на солóмі спала,
 Вь шинелі сїрій щеголяла,
 Походомъ на візку тряслась;
 Манїшки офіцерські прала,
 Зь стрючкóмъ горїлку продавала,
 И мёрзла вь нічъ, а вь день пеклась,

Венеря по-драгунськи — смїло
 Къ Зевесу вь вітяжку идє;
 Почавши говорїти діло,
 Очєй зь Зевеса не зведє:
 >О тату сїльний, величавий!
 Ти всякий помисль зришь лукавий,
 Тебє ніхтó не проведе;
 Ти окомъ зємлю назираєшь,
 Другімъ за нами приглядаєшь,
 Ти знаєшь, щó, и якъ, и дє.

>Ти знаєшъ для чого Тройницівъ
 Злима Грѣкамъ попустивъ побитъ;
 Енея съ пригорщею лайцівъ
 Велівъ судьбамъ не потопитъ;
 Ти знаєшъ лѹчче всіхъ причину,
 Чого Еней припливъ къ Латїну
 И біля Тїбра поселивъсь?
 Ти жъ словомъ що опредїляєшъ,
 Того во вікъ не одміняєшъ;
 Відкїмъ же Турнъ тутъ притуливсь?

>И що таке Турнъ за свято,
 Що не вважає и тебе?
 Фригїйське плємя не проклято,
 Що всякий еретїкъ скубе.
 Твої закони бъ исполнялись,
 Колибъ Олимпські не мїшались
 И не стравляли би людєй.
 Твоїхъ приказівъ не вважають,
 Нарошино Тўрну помагають, —
 Бо; бачъ, Венеринъ синъ Еней.

>Тройницівъ бїднихъ и Енея
 Хто не хотївъ, той не пужавъ;
 Терпили гїрше Прометєя.
 На люльку що огню укравъ.
 Нептунъ зъ Ебломъ зъ перепросу

Дали такого перечосу,
 Що й досі зашпори щимлять.
 Другії жь ббги.... Що й казати?
 Діла їх лүчче мўсишъ знати,—
 Енея тїлько не зйдять.

»О Зевсъ! о батечку мій рїдний!
 Огляньсь на плачъ дочкї своєї;
 Спасї народъ Фригїйський бїдний,
 Вінъ діло естъ рукї твоєї!
 Якъ маешъ ти когó карати,
 Барай мене, карай—я мати,
 Я все стерплю ради дїтеї!
 Услїшъ Венерю многогрішну:
 Скажи мнї річъ твою утішну:
 Щобъ живъ Іулъ, щобъ живъ Еней!«

—»Мовчі, ти скверна пащикүхо!
 Юнона злбна порошїть:
 »Финдюрко, ящирко, брехүхо!
 Якъ дамъ,—очіпокъ излетїть!
 Ти сміешъ, кошени мерзене!
 Зевесу доносить на мене,
 Щобъ тимъ насъ привести вь розладъ?
 За когó ти мене приймаешъ?
 Хиба жь ти, сүчище, не знаешъ,
 Що Зевсъ мій чоловікъ и братъ?

>Тобі жъ, Зевесъ, скажи, не стїдно,
 Що предъ тобою дрянъ и прахъ,
 Базика о богахъ обїдно,
 Мудруе о твоїхъ ділахъ!
 Який ти свїта повелїтель
 И нашъ Олімпський предводитель,
 Коли противъ фїндюрки насъ?...
 Всесвітня волоцюга, мёрзка,
 Нїкчемна зводниця Цитёрська,
 Для тебе лўччая одъ насъ?

>А зъ Марсомъ чи давно пїймавши,
 Вулканъ їй пєлену відтївъ;
 Рїзками добре одїдрївши,
 Якъ сўчку въ ретязку державъ?
 А ти того буцїмъ не знаєшь,
 Якъ чесную її приймаєшь
 И все робїть для неї радъ.
 Вона и Трою розорїла,
 Вона Дїдону погубїла,—
 Та все идє для неї въ ладъ!

>Де ся підтїпанка вмїшалась,
 То вєрбья золотє рослб;
 Земля бъ щасливою назвалась,
 Колибъ такє пропало зло!
 Чрезъ неї вся Латїнь возстала

И на Тройнѣ її напала,
 И Турнѣ зробивсь Енею врагъ.
 Не можна бідъ всіхъ излічити,
 Якѣхъ успіла наробити
 На небі, на землі, въ водахъ.

»Теперъ же на мене звертає,
 Самá набрôвши бідѣ;
 И такъ Зевеса умоляє,
 Мовъ тільки вилізла зъ водѣ.
 Невинничає, мовъ Сусанна,
 Незаймана ніколи панна,
 Що въ хуторі сжила весь вікъ!
 Не дїждешъ съ бáбкою своєю!
 Я докажý твойму Енею....
 Богіня — я, вінъ — чоловікъ!»

Венеря лайки не стерпіла,
 Юнону стала кобенитъ;
 И перепалка закипіла,
 Одна другу хотіла битъ.
 Богіні въ гнѣві, такъ же баби
 И такъ же на утори слабѣ,
 Зъ досáди часомъ и брехнутьъ;
 И якъ перекупки горлãнять,
 Одна другу безчестятъ, ганятъ
 И рідъ весь съ потрухомъ вленуть.

>Та цїтьте, чѳртові сорѳки!<
 Юпїтеръ грізно закричавъ:
 >Обомъ вамъ обїбью я щѳки,—
 Щѳбъ васъ, бублїйницъ, врагъ побравъ!
 Не бѳду васъ карать громѳми,—
 По пѳятахъ вибью чубукѳми,
 Олимпъ заставлю вимїтѳть;
 Я васъ зѳумїю усмирїти!
 Заставлю чѳсно въ свїті жити
 И зѳразъ дамъ себе вамъ знѳть!

>Занїшкїть, ўха наставляйте
 И слўхайте, що я скажў.
 Мовчїть! ротї пороззявляйте;
 Хто пїсне—мѳрду розмїжжў!
 Промїжъ Латїнцївъ и Троянцївъ,
 И всѳкихъ Тўрновихъ поганцївъ,
 Не сїкайся нїхѳ въ вїйну;
 Нїхѳ, нї якъ не помагѳйте,
 Бнязькївъ їхъ тѳкже не займѳйте,—
 Побачимъ, здастѳя хѳто комў.<

Замѳвкѳ Зевесъ, моргнувъ бровѳми —
 И бѳги врѳстичъ всї пїшли.
 И я прощѳюсь зъ небесѳми,
 Порѳ спустїтїсь до землї .
 И стать на Шведськѳю могїлу,

Щобъ озирну́ть воєнну сі́лу
 И бі́тву ві́рно описа́ть;
 Бу́півъ би́ му́зі на охво́ту,
 Щобъ ко́нчить помогла́ робо́ту,
 Бо ні́где рифи́мъ у́же доста́ть.

Турнъ осуши́вся пі́сля купа́ння
 И ганусно́ю підкре́пивсь,
 Зъ на́мету ви́їхавъ за́ра́ння,
 На крі́пость сента́брёмъ диві́вся.
 Тру́бять въ рі́жокъ! Изно́въ тре́вога...
 Крича́ть, бі́жать, спі́ша́ть якъ мо́га —
 Вели́кая наста́ла сі́чъ!
 Тройни́ці ду́же сла́вно бі́лись,
 Руту́льці тро́хи поживі́лись,
 На-сі́лу розве́ла і́хъ ні́чъ.

Въ сю ні́чъ Ене́й у́же зближа́вся
 До городка́, що Турнъ облі́гъ;
 Съ Палла́нтомъ въ чо́вні частова́вся,
 Поі́въ всю старши́ну якъ мі́гъ.
 Въ роска́захъ чва́нився ді́лами,
 Якъ храброва́въ зъ лю́дьми, зъ бога́ми,
 Якъ безъ розбо́ру всі́хъ тузі́въ.
 Палла́нтъ и самъ бувъ зла́ бреха́чка,
 Язи́къ ёго́ тожъ не кле́сачка,
 Въ брехні́ Ене́ю не вступи́въ.

А ну, старая царь-дівице!
 Сідай мұзо, схаменісь!
 Прокáшляйсь, безъ зубівъ сестрице,
 До мене ближче прихилісь.
 Кажі: які тамъ прасўнки,
 Въ Енеєви пішли вербўнки,
 Щобъ противъ Тўрна воювáть?
 Ти, мұзо, кажутъ всі, письменна,
 Въ Полтавській школі наўченна,
 Всіхъ мўсишъ поименно знать.

Читáйте жъ, мұза що бормóче:
 Що тамъ зъ Енеємъ пливъ Массікъ —
 Лінтáй, ледáщо неробóче,
 А сільний и товстій, мовъ бикъ.
 Тамъ правивъ каюкомъ Тигрénко,
 Изъ Стéхівки (*) то шингарénко
 И вівъ съ собóю сто ярігъ.
 Близъ сихъ плили дуби Авáнта,
 Вінъ бувъ страшнїйшій одъ сержáнта;
 Бо всіхъ, за все, по спїні стригъ.

Побдаль пливъ байдáкъ Астўра:
 Сей лéжнемъ въ винницяхъ служівъ;
 На нимъ була свиняча шкўра,
 Котору вінъ, якъ плащъ, носівъ.
 За нимъ Азіллáсь пливъ на бáрці —

(*) Невеличке селце поблизь Полтави.

Се рідичь нашії паламарці,
 Недавно зъ кошелькомъ ходивъ, —
 Та, бачь, безобая фортуна,
 Зробила паномъ изъ чупруна:
 Такихъ не мало бачимъ дивъ!

А то на легкому дубочку,
 Що роззолочений весь въ прахъ,
 Сидить, розхреставши сорочку,
 Зъ Турецькимъ чубукомъ въ зубахъ?
 То Цинарись, цехмістръ картёжний,
 Фігляръ, обманщикъ, плутъ безбожний,
 Зъ собой всіхъ шахраївъ веде;
 Коли, бачь, Турна не здоліють,
 То картами уже подіють,
 Що міжъ старці Турнь попаде.

А то сидить въ брилі, въ керей,
 Съ товстою книжкою въ рукахъ,
 И всімъ, бачь, гонить ахинеї,
 И спорить о своїхъ правахъ?
 То, родомъ зъ Глухова, юриста,
 Вінъ має чинъ канцеляриста
 И есть — добродій Купавонъ.
 Щобъ значковόго дослужитьця
 И на війні чимъ поживитьця,
 Вступивъ въ Енеївъ легіонъ.

А то беззубий, говорливий,
 Сухий, невірний, якъ шкелеть,
 И лисий и брехунъ сварливий?
 То вѣхристь изъ жидівъ Авлеть.
 Недавно на другій женився,
 Та, бачъ, въ рахунку помилився:
 Изъ жару въ поломья попавъ.
 Щобъ одъ ягї якъ одвизатись,
 То мусивъ въ вѣйсько записатись
 И за шпигона на рікъ ставъ.

Ищѣ тамъ есть до пѣздесятка,
 То дрібязокъ и гольтіпá;
 Въ такихъ не бѣде недостатка,
 Хоть въ день їхъ згине и кошá.
 А скільки жъ всіхъ?—Тогó не знаю,
 Хоть мѣза я — не одгадаю;
 По пáльцямъ тожъ не розличу;
 Бігъ—ме! на щѣтахъ не училась,
 Надъ карбіжемъ тожъ не трудилась,
 Я, що було, те лепечу.

Ужѣ *Волосожаръ* піднявся,
Візь на небі въ-низъ повертався,
 И дѣ-хто спáти укладався,
 А хто підъ бѣурной витягався,
 Онѣчи інші полоска́ли,

Другіі лежа розмовляли,
 А хто прудівся у кабіць.
 Старші, підпівши, розійшлися
 И дома за люлькі взялися,
 Лежали ббокомъ, навзничъ, ниць.

Еней одинъ не роздягався,
 Еней одинъ за всіхъ не спавъ;
 Вінъ думавъ, мисливъ, умудрився,
 (Бо самъ за всіхъ и одвічавъ),
 Якъ Тўрна ворога побіти,
 Царя Латїна ускромїти
 И успокоїти народъ.
 Въ сїй думці смўтно похожая,
 И мислю ббогъ-зна-де лїтая,
 Підъ носомъ бачить короводъ.

Нї риби то були, нї раки,
 А такъ, якъ-бї кружокъ дївчатъ;
 И ббвталися, якъ собаки,
 И въ гблосъ якъ кішки нявчатъ.
 Еней, здригнувсь, и одступае,
 И да воскреснетъ въ-слухъ читае,
 Та сими нї трбхи не помїгъ:
 Тї чўда зъ смїхомъ, зъ реготнєю,
 Вхватїлись за поли зъ матнєю,—
 Еней ажъ на помїсть прилїгъ.

Тогді одна къ ёму сплигну́ла
 Такъ, мовъ цвірку́нь, абó блоха́,
 До уха само́го прильну́ла,
 Мовъ га́дина яка лиха́.

»Чи не пізна́ешъ насъ, Енею?
 Та ми жъ съ персо́ною твоєю,
 Тройнський ввесь вози́ли родъ.
 Ми 'Идської горі́ дубі́на,
 Липкі́, горі́шина, сосні́на,
 Зъякихъ бувъ зрблений твій флотъ.

»До насъ бу́ло Турнъ докосі́вся,
 И байдаки всі́ попалі́въ,
 Та Зевсъ, спасі́бі, поспі́шився, —
 Якъ бачъ, мавка́ми поробі́въ.
 Була́ безъ тебе зла годі́на,
 Трохи́-трохи́ тво́я диті́на
 Не оддала́ душі́ богамъ.
 Спіши́ свій городокъ спаса́ти;
 Ти муси́шь ворога́мъ тьху да́ти,
 Ти самъ, — пові́рь моімъ слова́мъ.»

Сказа́вши, за нісь ущипну́ла, —
 Еней мовъ трóхи ободрі́въ, —
 И на други́хъ хвостомъ махну́ла:
 Ввесь флотъ ніна́че поспі́шивсь,
 Мавки́ бо ста́ли чо́вни пхати́,

Путёмъ найлуччимъ направляти.
 И тільки начинавси світъ,
 Еней уздрівъ свій станъ въ осаді,
 Бричить во гніві и досаді,
 Що Турна лусне тутъ живіть.

А самъ, матню прибравши въ жменю,
 По поясъ въ воду съ човна — плигъ!
 И кліче въ помічъ гърну неню
 И всіхъ Олімпівськихъ богівъ.
 За нимъ Паллантъ, за симъ вся сволочъ
 Стрибъ-стрибъ съ човнівъ Енею въ помочъ,
 И тісно стробятця на бой.
 »Ну, разомъ!« закричавъ, »напрімо!
 И недовірківъ сокрушімо,
 Рушайте, якъ одинъ, шульгой!«

Тройнци, зъ города уздрівши,
 Що князь на помічъ къ нимъ иде,
 Всі кинулись, мовъ одурівши,
 Земля одъ тушотні гуде.
 Летять и все перевертають,
 Якъ мухъ Рутульцівъ убивають;
 Самъ Турнъ стоить нівъ сихъ, нівъ тихъ;
 Скрізь яримъ окомъ окидае,
 Енея зъ військомъ уздривае,
 И репетуе до своїхъ:

»Рибяга! бийтесь, не виляйте,
 Наставъ теперъ-то січи часъ!
 Домі, жінокъ, батьківъ спасайте,
 Спасаайте, любо що для васъ!
 Ступні не отдавайте даромъ,
 хъ кісти загребемъ тутъ раломъ,
 Абб.... та ми жъ храбріші їхъ!
 Олімпські насъ не одступілись,
 Впередъ! Тройнці щось смутілись,
 Не жалуйте боківъ чужихъ!«

Примітя жъ Турнъ гармідеръ въ флота,
 Туді всю сілу волочє;
 Скрізь ёрзає, якъ чортъ въ болоті,
 И о поживі всімъ товчє.
 Пострбівши Рутульцівъ въ лаву,
 Одборнихъ молодцівъ на славу,
 Пустівся на союзнихъ въ-скачъ,
 Кричїть, рубає, вередує,
 Не бѣтця, бачъ, а мовъ жартує,
 Бо бувъ вертлявий и силачъ.

Еней—пройдїсвітъ и не промахъ,
 Въ війні и взрісъ и постарівъ;
 Привідця бувъ во всіхъ содобахъ,
 Ведмедівъ бачивъ и тхорівъ.
 Дитїна хукає на жіжу,

Енею жъ дуръ не въ дивовижу, —
 Видавъ вінъ різнихъ мастаківъ.
 На Турна скоса поглядає,
 И на Рутульцівъ наступає,
 Пощупать реберъ и боківъ.

Фарона першого погладивъ
 По тімъю гостримъ кладенцемъ,
 И добре такъ ёго уладивъ,
 Що сей вильнувъ на-верхъ денцемъ.
 Потімъ Ліхаса въ груди тиснувъ,
 Сей повалився и білшъ не піснувъ;
 За нимъ безъ голови Кисей,
 Якъ міхъ съ пашнею, повалився.
 И Фаръ на тее жъ накопився, —
 Росплющивъ и сего Еней.

Еней тутъ добре колобродивъ
 И всіхъ на чудо потрошивъ;
 Робивъ вінъ изъ людей уродівъ,
 И щиро всіхъ на смерть душивъ.
 Паллантъ бувъ перший разъ на-бітві,
 Кричавъ, жидкі якъ на молитві,
 Аркадянь къ бою підтрунявъ.
 По фрунту бігавъ, турбовався,
 Плигавъ, вертівся, ухилився,
 Якъ огеръ въ стаді ярувавъ.

Тутъ Дагъ, Рутулець прелукавий,
 Пізнавъ одъ разу новичка;
 Хотівъ попробовать для слави,
 Паллантові піддять тичка;
 Та нашъ Аркадець ухилився,
 Рутулець съ жизнею простівся.
 Въ Аркадцяхъ закипіла кровъ:
 Одні другіхъ випережають,
 Врагівъ якъ хмизъ трощать, ламають—
 Така підданцівъ есть любовъ.

Паллантъ Евандровичъ наскокомъ
 Якъ разъ Гибсона и насівъ,
 Шпигнувъ въ високъ надъ правимъ окомъ,
 Гибсонъ и дутеля иззівъ.
 За симъ така жъ смертна кара
 И лютого постигла Лара.
 Ось Ретій въ бендюгахъ летить,—
 Сего Паллантъ стягнувъ за ногу,
 Ударивъ якъ пузірь, объ дрогу —
 Мазка изъ трупа капотить.

Ось-ось ярітця, бісомъ діше
 Агамемноенко Талесъ,—
 И бістримъ бігомъ все колише,
 Ніначе въ гніві самъ Зевесъ:
 Вокругъ себе все побиває,—

Фарётъ, зъ нимъ збігшись, погибае,
 Душі пустівся Демотокъ;
 Ладона сплюшивъ якъ блощїцю,
 Кричитьъ: »Палланта, ледащїцю,
 Злигаю я въ одинъ ковтокъ!«

Паллантъ, любесенький хлопчина,
 Скрипівсь, стоить якъ твёрдий дубъ,
 И жде, якá-то зла личина
 Ёму намяти хоче чубъ?
 Дождавсь, и зо всёго розгона
 Вліпівъ такóго макогона,
 Що панъ Талесъ шкереберть ставъ;
 Паллантъ ёго поволочївши,
 Потімъ на горло наступївши,
 Всёго ногами потоптáвъ.

За симъ Авента, пхнўвши зъ-заду,
 Постáвивъ ráкомъ на показъ;
 И тутъ сёго жъ понюхавъ чаду
 Одвáжний парубійка Клавзъ.
 Хто ні сусіль, тому кабаки
 Давáвъ Паллантъ и всі бурлаки,
 Зъ Аркадіи що зъ нимъ прийшли.
 Побáчивъ Турнъ собі зневагу,
 Не медь дають тутъ пить, а брагу,
 И вóси не траву найшли!

Зробівся Турнъ нашъ бісноватимъ,
 Реве, якъ ранений кабанъ;
 Гаса, финтить своїмъ зикратимъ, —
 Що вашъ противъ ёго Полканъ!
 Простесенько къ Палланту мчйтця,
 Зубами скриготить, яритця
 И гамка істи здалека.
 Уже шаблюкою махае,
 Коневі къ шиі прилягае,
 Хитрить, якъ ловить кіть шпакá.

Паллантъ, мовъ одъ хортá лисіця,
 Вильнувъ и обіручъ мечемъ
 Опоясавъ по поясниці,
 Що Турнъ ажъ поморгавъ плечемъ;
 И вмигъ, не давши схаменутись,
 Ні головою повернутись,
 Стёгнувъ ще Турна черезъ лобъ.
 Та Турнъ байдуже — й не скривився
 Бо, бачъ, булатомъ ввесь обшився
 И бувъ якъ въ шкаралупі бобъ.

Такъ Турнъ, Палланта підпустивши,
 Зо всіхъ силъ келепомъ мазнувъ;
 За руси кудрі ухвативши,
 Безчутвенна зъ коня стягнувъ.
 Кровъ зъ рани джереломъ лилася,

Въ устахъ и въ носі запеклася,
 На-двоє чересть розваливсь.
 Якъ травка скішнена въ полі,
 Изв'явъ Паллантъ, судѣбъ по волі,
 Сердѣга въ світі не наживсь!

Турнъ злѣбно сільною пятію
 На трупъ Палланта настоптавъ,
 Ремѣнь зъ лядункой золотою,
 Зъ бездѣшного для себе знявъ;
 Потімъ самъ на коня схвативсь,
 Надъ мѣртвамъ паничѣмъ глумивсь
 И такъ Аркадіянамъ сказавъ:
 »Аркадці! лицаря возьміте,
 Въ ралѣць къ Эвандру однесіте,
 Бѣ Енею що въ союзъ приставъ!«

Таку побачивши утрату,
 Аркадці галасъ підняли;
 Блялися учинить одплату,
 Хоча би трупомъ всі лягли.
 На щитъ Палланта положили,
 Комліцькой бѣркою приврили,
 Изъ бою потаскали въ станъ.
 О смерті князя всі ридали,
 Харціза Турна проклинали.
 Та де жъ Троянський нашъ султанъ?

Но що за стукъ, за гомінъ чую?
 Якій гармідеръ бачу я!
 Хто зѣмлю такъ трясе сирію?
 И сила тамъ мутить чия?
 Якъ вихрі на піскахъ бушують,
 Въ порогахъ води якъ лютують,
 Коли прорватися хотять;
 Еней такъ въ лютімъ гніві рвѣтця,
 Отмститъ Палланта смерть несѣтця
 Сустави всі на нимъ дрижать.

До лясу Тўрна розбишаки!
 Вамъ бїлше рясту не топтать.
 Вамъ дасть Еней мїцной кабаки,
 Що будете за Стїксомъ чхати!
 Еней совавсь якъ навижений,
 Кричавъ, скакавъ, мовъ вїль скажений,
 И супротивнихъ потрошивъ:
 Махнѣ мечемъ — врагівъ десятки
 Лежать, повиставлявши пїтки;
 Такъ въ гніві сїльно їхъ локшивъ!

Въ запалї налетївъ на Мага,
 Якъ на мале курчя шуликъ, —
 Пропавъ на вїкъ сей Магъ бїднїга,
 Порхнѣ душа на другий бїкъ;
 Видючої смѣрти вїнъ боявся,

Енея у ногахъ валявся,
 Просівъ живцемъ въ неволю взяти;
 Но сей, копьемъ наскрізь пробивши,
 И до землі врага пришівши,
 Другихъ пустівся доганять.

Тутъ на бігѣ піймавъ за рясу
 Попа Рутульського полку,
 Смертельного задавши прасу,
 Якъ пса покинувъ на піску.
 Погибъ тутъ также храбрый Нума,
 Убивъ Сереста його кума,
 Тарквіту голову одтявъ,
 Камерта висадивъ съ кульбаки,
 Ансура въ адъ пославъ по раки,
 А Луку цѣзо распластавъ.

Якъ задававъ Еней затѣру
 Всімъ супостатамъ на заказъ,
 Якъ всіхъ калчивъ безъ розбору
 И убивавъ по десять въ разъ, —
 Лігари зъ Лукулломъ поспішають
 И въ тарадаїці напірають
 Енея кіньми потоптать.
 Та тутъ їхъ доля зла наспіла,
 И душі сихъ братівъ изъ тіла
 Пішли въ Плутона погулять.

Такъ нашъ Ене́й тутъ упрявля́вся,
 И станъ свѣй чѣстивъ одъ врагѣвъ;
 Прогна́вши супоста́тъ, сближа́вся,
 До городка́ свого ва́ливъ.
 Тро́яне, ви́лазку зроби́вши,
 Латї́нянъ къ чо́рту прогури́вши,
 Зъ Ене́емъ въ кѹпу изійшли́сь.
 Здо́ровкали́ся, обніма́лись,
 Роспи́товали́ся, цілова́лись,
 А де́-які питъ приня́лись.

Іу́ль, якъ коменда́нтъ испра́вний,
 Ене́єві лепо́ртъ пода́въ,
 Якъ вѣ́ська батажо́къ нача́льний,
 Про все дри́бне́нько росказа́въ,
 Ене́й Іу́ла вихвала́е,
 Потімъ до се́рця пригорта́е;
 Цілу́е любязно́ въ уста́.
 Ене́я се́рце трепета́ло
 Воно́ о си́ні віщова́ло,
 Що вінъ наде́жда не пу́ста.

Въ се вре́мя Юпите́ръ, підпи́вши,
 Зъ нудьги́ до жі́нки підмо́щавсь
 И мбрду́ на плече́ схили́вши,
 Якъ бла́зень, чо́кавсь та лиза́всь;
 Щобъ бі́льше жъ угоди́ть коха́нці,

Сказавъ: »Дивися якъ Троїнци
 Одъ Турна вробитчъ всі летять!
 енеря пасъ передь тобою;
 Одъ неї краща ти собою,
 До тебе всі ланкі мостять.

»Моє безсмертіє яруе,
 Роскошнихъ ласкъ твоїхъ бажá;
 Тебѣ Олимпъ и світь шануе,
 Юпітеру ти госпожá;
 Захочъ—и вродитця все зъ-разу,
 Все въ світі жде твогó приказу,
 За твій смачний и ласий цмокъ....«
 Сказавши, стиснувъ такъ Юнону,
 Що трóхи не скотїлись съ трóну,
 А тїлько Зевсъ набївъ висóкь.

Юнона, кóзирь молодїця,
 Юпітеру не піддалась;
 Бо знала, що старá лисїця
 На всякі штуки удалась;
 Сказала: »О очей всіхъ світе,
 Старий Олимпський Езуїтє!
 Зъ медóвими річми сховáйся.
 Ужé менé давно не любишь,
 А тїлько п'яний и голубишь.
 Одсунься—геть! не підси́пáйся.

>Чого передо мной лукавишь,
 Не дівочка я въ двадцать літъ
 И теревенівені прáвишь,
 Щобъ тільки заморóчить світъ.
 Нехай все б́уде по твоєму;
 Дай тільки Тўрнові моєму
 Хоть трóхи на світі пожитъ:
 Щобъ мігъ вінъ зъ бáтькомъ повидáтьця,
 И передъ смéртю попрóщáтьця;
 Нехай,—не б́уду б́лшъ просіть.<

Сказáвши въ Ёвиша впялáся,
 И обнялá за попере́къ,
 И такъ натўжно простяглáся,
 Що світъ въ очахъ обóхъ помёркъ.
 Розмякъ Зевесъ якъ після páру,
 И вижлоктивъ підпінка чáру,
 На все избóль Юно́ні давъ.
 Юно́на въ *кóтика* зъ нимъ грáла,
 И въ *мишки* такъ залескотáла,
 Що ажъ Юпíтеръ задрімавъ.

Олімпськi во всі́ку пóру
 И грі́мъ пускаю́щий іхъ панъ,
 Ході́ли гóлі безъ за́бору,
 Безъ соромá, на-кштáлтъ цигáнъ.
 Юно́на, зъ нéба увильнўвши,

И гола якъ долбня бѣвши,
 По-парубячи одяглась.
 Кликнувши жъ въ помічь Асмодея,
 Взяла на себе видъ Енея,
 До Турна просто понеслась.

Тоді панъ Турнъ зіло гнівівся,
 И приступу къ собі не мавъ,
 Що у Тройнъ не поживівся
 И тьху Енесві не давъ.
 Якъ-ось марá въ лиці Енея,
 Въ керей бідного Сихея
 Явилась Турна задирать:
 >А ну лишъ, лицарю мизерний,
 Злиденний, витязю нікчемний!
 Виходъ сто-ліхъ покоштовать!<

Турнъ—зиркъ! и бачить предъ собою
 Присяжного свого врага,
 Що такъ не-грече кліче къ бою,
 И явно въ труси пострига.
 Осатанівъ и затрусівся,
 Холоднимъ потомъ весь облівся,
 Одъ гніву сумно застогнавъ.
 Наперъ мару,—марá виляе,
 Еней одъ Турна утікае!
 И Турнъ въ догонку поскакавъ.

Той не втечѣ, сей не догѳннть,
 Отъ тѣлько-тѣлько не вшпнгне;
 Зикрѳтого мечѣмъ сунѳннть,
 Та-бѳ! марѣ не пѣдстѣбне.
 >Та не втечѣшъ<, крнчѣть, >панѣчу!
 Ось зѳразъ я тебѣ пѣдтѣчу,
 Се не въ куклѣ зъ Лавѣсей грѳть!
 Тебѣ я швѣдко повѣнчѳю
 И вороннѣ потѣшу стѳю,
 Коли почнѣуть твѣй трупъ клѣвѳть.»

Марѳ Енеѣва, примчѳвшнсь
 До мѳря, де стѳйвъ бѳйдѳкъ,
 Нѣ трѳхи не останѳвлѣвшнсь,
 (Щѳбъ показѳть велѣкнй лѳкъ)
 Стрнбнѣла въ нѣго, щѳбъ спѳстѣся.
 Тутъ безъ числѳ Турнъ ослѣпѣвся,
 Тудѣ жъ въ бѳйдѳкъ н самъ стрнбнѣвъ,
 Щѳбъ тамъ зъ Енеѳ поглумѣтьцѳ,
 Убѣть ѣго, мѳзкѣ напѣтьцѳ,—
 Тѳгдѣ бъ Турнъ пѣрвнй лѣцѳрь бувъ!

Тутъ въ-мнгу бѳйдѳкъ завѳрушѣвся,
 И самъ одчѳлнвшн, поплѣвъ;
 А Турнъ скрѣзъ бѣгѳвъ н хрѳбрѣвся
 И тѣшнвъ, щѳ врагѳ настѣгъ.
 Такѣ Юнѳна злѣвшн кѣлю,

Перевернувшись въ зозулю,
 Махнула въ вірій напростець.
 Турнъ — глядь! ажъ вінъ уже середь моря,
 Трохи не луснувъ зъ сѣрця, зъ гбря,
 Та мусивъ плить, де живъ отець.

Юнона зъ Турномъ якъ штила
 Еней про тее ні гугу;
 Бо на ёго туманъ пустила,
 Що бувъ невидимъ нікому,
 И самъ нікого тожъ не бачивъ;
 На впослі жъ якъ прозрівъ, кулачивъ
 Рутулянъ, и другіхъ врагівъ:
 Убивъ Лутага, Лавза, Орсу,
 Царёну, Палму вітеръ ворсу,
 Згубивъ багачко ватажківъ.

Мезентій, ватажокъ Тирренський,
 Одважно дуже підступивъ
 И закричавъ по-бусурменськи,
 Що тільки панъ Еней и живъ!
 »Виходь!« кричить, »тичка подмімо,
 Нікого въ помічъ не просімо,
 Годящі парні: ти и я.
 А ну!« и сільно такъ стовкнүлись,
 Що трбхи вязи не звихнүлись,
 Мезентій же упавъ зъ коня.

Ене́й, не мѣлуя чванли́вихъ,
 Въ Мезе́нтїа всади́въ пала́шъ;
 Ду́хъ ви́скочивъ въ сло́вахъ лайли́вихъ,
 Пішо́въ до чо́рта на шаба́шъ.
 Ене́й побі́дою вті́шався,
 Со всі́ми до́бре частова́вся,
 Олі́мпськимъ же́ртви закурі́въ.
 Пили́ до но́чи, та гуля́ли
 И п'я́ні спа́ти поляга́ли,
 Еней бу́въ п'я́ний еле́ живъ.

У́же сві́това зі́рниця
 Була́ на не́бі якъ пята́къ,
 Або́ пше́нишна ва́рянця,
 И не́бо рді́лося, мовъ ма́къ.
 Ене́й Тро́янцівъ въ гу́рть ззива́е
 И сму́тнимъ ві́домъ обя́вляє,
 Що ме́ртнихъ тре́ба похова́ть;
 Щобъ за́разъ при́нялися дру́жно,
 Бра́терськи и еди́ноду́шно
 Тро́янъ уби́тихъ зво́лика́ть.

Поті́мъ Мезе́нтїа до́спіхи
 На пе́нь висо́кий насади́въ;
 И се ро́бивъ не для́ поті́хи,
 А Ма́рса щобъ удо́воливъ.
 Ши́шакъ, панці́рь и мечъ бу́латний,

Списъ съ прапоромъ, щитъ дуже знатний;
 И пень, мовъ лицарь, въ збруї бувъ.
 Тогді до війська обернўся,
 Прокашлявся и разъ смаркнўся,
 И річъ такú імъ уджигнўвъ:

»Козацтво! лицарі! Трояне!
 Храбруйте — наша, бачъ, берé!
 Отсе опудало погане,
 Латинівъ городъ одіпрé.
 Но перше чимъ начнемъ ми битись,
 Для мёртвихъ треба потрудитись,
 Зробить їхъ дўшамъ упокóй;
 Имення лицарівъ прославить,
 Палланта къ батькові одправить,
 Що наложівъ тутъ головóй.»

За симъ пішовъ въ куринь простóрий,
 Де трупъ царевича лежавъ;
 Надъ нимъ Аркадський Підкомóрий
 Любйствомъ мўхи обганявъ.
 Троянські плакси тутъ ридáли,
 Якъ на завійницю кричáли,
 Евей зарюмавъ басомъ самъ:
 »Гай-гай!« сказавъ, »увявъ мій гайстерь!
 Який-то бувъ до бóю майстерь!
 Угóдно, бачу, такъ богáмъ!«

Звелівъ носилки зъ верболóзу,
 И зъ очерету балдахинъ
 Зготóвить тіла для винóсу,
 Щобъ вьнихъ Паллáнтъ Эвáндрівъ синъ,
 Вельмóжна, пáнська персóна
 Явилася передъ Плутóна,
 Не якъ абí-який харпáкъ.
 Жінки покійника обміли,
 Нове обрáння наложіли,
 Запхну́ли за щоку пята́къ.

Якъ все ужé булó готóво,
 Тогді якийсь їхъ філосóфъ
 Хотівъ сказáть надгробне слóво,
 Та збівся и почúхавъ лóбъ;
 Сказáвъ: »Се мёртвий и не дíшетъ,
 Не вíдить, тó-єсть и не слíшить,
 Ей-ей! увí! онъ мертвъ! амíнь.«
 Нарóдъ відъ рéчи умили́вся
 И гíрько-гíрько прослезі́вся,
 И мурмотáвъ: »Панóче, згинь!«

Потімъ Паллáнта покаділи,
 Къ носилкамъ вінесли на двіръ,
 Підъ балдахіномъ положіли,—
 Еней тутъ убивáвсь безъ-міръ.
 Накривши гáрнимъ покривáломъ,

Либонь тимъ сáнимъ одійломъ,
 Що одъ Дидони взявъ Ене́й;
 Взмости́ли во́ни на плéчи
 И помале́ньку, по-старéчи
 Несли́ въ мiстéчко Паллантéй (*).

Якъ ви́брались на чiсте́ по́ле,
 Ене́й съ покiйникомъ прощáвсь,
 Сказáвъ: »О жизнь! бурли́ве мо́ре,
 Хто ці́лий на то́бі оста́всь?
 Прости́, приятелю́ любéзний!
 Оддя́чу я за видъ сей слéзний —
 И Турнъ полóчить зъ баришкóмъ.«
 Потiмъ Паллáнту уклони́вся,
 Облобизáвъ и прослезíвся,
 До-дóму почвалáвъ тишкóмъ.

Къ госпóдi тíлько що вернóвся
 Нашъ смóтний лицарь панъ Ене́й,
 Ужé въ присiнкахъ и наткнóвся
 На присланныхъ къ ёму́ гостéй:
 Були́ послí се одъ Латiна,
 И вí ассéсорського чiна,
 Одинъ армeйський копитáнъ;
 Сей скрiзь по свiту волочíвся
 И по-Фригiйськи научíвся,
 Въ посóльствí бувъ якъ драгомáнъ.

(*) Паллантей—столиця царя Эвандра.

Латїнець старшій по породі
 Къ Енею рацію начавъ,
 И въ нашїмъ значить переводі,
 Буцимъ-то ось вінъ що сказавъ:
 »Не ворогъ, хто уже дублєнный,
 Не супостатъ, чий трупъ нікчемный
 На полі безъ души лежить.
 Позволь тїла убитой рати,
 Якъ водитця, земли предати;
 Нехай князь мїлость сю явить.«

Еней къ добру зъ натурї склѳнный,
 Сказавъ посламъ Латїнськимъ такъ:
 »*Латинусъ рексъ* есть невгомѳнный,
 А *Турнусъ пессимусъ* дуракъ.
 И *кваре* воюватъ вамъ *мекумъ*?
Латинуса быть *пудо цекумъ*,
 А васъ, *сеньоресъ*, безъ ума;
Латинусу радъ *пацемъ даре*,
Пермитто мѳртвахъ поховаре,
 И злѳсти *корамъ* васъ нема..

»Одинъ есть *Турнусъ* ворогъ *меусъ*,
 Самъ *эрго дебеть* воюватъ;
 Велїть такъ *фата*, *утъ Энєусъ*
 Вамъ бѳде *рексъ*, *Аматї* зять.
 Щобъ привести *адъ фїнемъ бѳллюмъ*,

Ми зрóbимъ съ *Турнусомъ дуэллюмъ*,
 Про що всіхъ *сандвисъ* проливáть?
 Чи *Турнусъ* б́уде, чи *Энеусъ*,
 Ука́жуть *младіусъ*, вель *Деусъ*
 Латінськимъ *сцэнтро* управлѣть.

Латінськиі послі сзиркн́улись, —
 По сэрцю імъ ся ричь булá;
 Значев́ья трóхи схамен́улись,
 Дрансеса смілость тутъ взяла:
 »О князю«, крикнувъ, »преслов́утий!
 Великимъ ти родівся б́ути!
 Ми все въ Латінови устá
 Внесемъ, дрібнесенько розка́жемъ
 И щіро, щіро те дока́жемъ,
 Що зъ Т́урномъ др́ужба есть пуста.»

И миров́ую тутъ зробили
 На тїждень, два, абó и три,
 И въ договóрі положили,
 Щобъ тэсли и другі майстрі
 Латінські, помоглі Тройнамъ,
 Симъ лánцямъ, голякáмъ, прочáнамъ,
 Дострóбїть нóвий городóкъ;
 Щобъ нарубáть далі сосніни,
 Клинківъ, дубківъ и берестіни,
 На крокви гóднихъ оснóкъ.

За сичъ тутъ началось гуляння,
 И чарочка пішла кругомъ;
 Роскази, сміхи, обнімання,
 Ділились дружно тютюнómъ.
 Які пили, які трудились
 И надъ убитими возілись;
 Въ лісахъ же страшна стукотня.
 Въ коротке мировее время
 Латинське и Тройнське племя
 Було, якъ близькая рідня.

Теперъ би треба описати
 Эвандра батьківську печаль
 И хлипання все розказати,
 И брикъ, и бхання, и жаль.
 Та-ба! не всякий такъ змудруе,
 Якъ самъ Виргілій намалюе,
 А я жъ до жалю не мастакъ:
 Я слізъ и бхання боюся
 И самъ ніколи не журюся;
 Нехай собі се піде такъ.

Якъ тільки світова зірниця
 На небі зачала моргати,
 То вся Тройнська станиця
 Гзялася мёртвихъ зволикати.
 Еней зъ Трахономъ розвіздае,

Бъ трудамъ дружинну понуждае;
 Вкладуть изъ мёртвихъ тілъ костри
 Соломой їхъ обволікають,
 Олію зъ дѣгтемъ поливають
 На всякій зрубъ, разівъ по три

Потімъ солóму підпалили—
 И пламя трупи обняло,
 И вічну пам'ять заквиліли,
 Ажъ сўмно слўхати було.
 Тутъ кость и плоть, и жиръ шкварчали,
 Тутъ йнші смалець источали,
 У йншихъ рѣшався живіть.
 Сморадъ, чадъ и димъ кругомъ носілись;
 Жерці найбільше тутъ труділись,—
 Изко́небе ханту́рний рідъ.

Другі, товариші и крѣвні,
 Батькі, сині, кумі, сваті,
 На віки вічні незабвѣнні,
 А може хто изъ суеті,
 Въ огонь шпурляли різну збрюю,
 -Одежу, обувъ дорогую,
 Шаблі, лядўнки, келесі,
 Шапки, свиткі, кульбаки, трѣбки,
 Онўчи, постолі, волѣки —
 Шпурлялись, якъ на тікъ снопі.

Не тільки въ полі такъ робилось,
 Въ Лавренті сумно тожъ було—
 Багацько трупа тамъ палилось,
 Преспільство жъ на-чимъ-світъ ревлѣ.
 Тамъ батько сина парубійку
 Оплакувавъ и клявъ злодійку
 Війну и вѣтхого царя;
 Тутъ дівка вѣлыми убивалась,
 Що безъ вінця вдовою осталась,
 Утративши багатиря.

Жінки, пороспукавши кося,
 Росхрістані и безъ свитокъ,
 Рострѣпані, простоволоси
 Галасовали на весь роть.
 По мѣртвихъ жалібно кричали,
 По грудямъ билися, стогнали,
 Латинцівъ проклинали рідь;
 Про Турна жъ всі кричали сміло,
 Що за своє любовне діло
 Погубить даромъ весь народъ.

Дрансесь на Турна тутъ донбсять,
 Що Турнъ всімъ гібелямъ вина;
 Еней на бой ёго лишъ просить,
 И такъ би й кончилась війна.
 Та и у Турна бувъ сутяга,

Брехунъ, юриста, крюкъ, підтяга,
 И діло Турна захищавъ;
 Та и Аматини пролази
 Пускали різні роскази,
 Щобъ Турнъ ні въ чимъ не уважавъ.

Якъ-ось одъ хана Діоміда
 Латінови прийшли послі,
 И изъ охлявшого їх віда
 Не відно, радість щобъ неслі.
 Латінъ вельможамъ зъ старшиною
 Велить явитись предъ собою, —
 Що все и сталося якъ разъ.
 Послівъ кликнули до громади
 И ви́полнивши всі обряди,
 Латінъ прорекъ такий приказъ:

»Скажи, Венуле нежахливий,
 Всю хана Діоміда річъ;
 Здаётця бувъ ти не брехливий,
 Таки́мъ тебе зна наша Січъ.«
 — »Підніжокъ твій я и підданецъ,
 Изъ слугъ твоїхъ послідній ланецъ«,
 Сказавъ Венуль. »Не погнівійсь, —
 Мужича правда есть колюча,
 А панська на всі бѣки гнуча, —
 И ханъ сказавъ такъ, не сумнісь:

»Не зъ мѣрдою Латїна бїтись
 »Протївъ Троянськихъ розбишакъ;
 »Вамъ треба бъ перше придивїтись,
 »Який-то єсть Еней козакъ!
 »Підъ Трѣєю вінъ дався знати
 »Намъ всїмъ, якъ взявся ратовати
 »Богівъ домашніхъ и рїднїю.
 »Вінъ батька спасъ въ злу саму пору,
 »На плечахъ знісъ на 'Иду гору,
 »Сѣго не майте за брїднїю.

»Протївъ Енея не храбрїйте,
 »Для насъ здаєтця вінъ святїмъ;
 »И такъ Латїну ростолкїйте,
 »Щобъ лїчче помирївся зъ нимъ.
 »Гай-гай! де діти єсть такіі,
 »Щобъ кїдрї батькови сїдїі,
 »Найвище ставили всѣго?
 »Не вѣрогъ я царю Латїну,
 »Та чту й Анхїзову дитїну
 »И не підї противъ єго.

»Прощайте, домини Латїнці!
 »Поклонъ мїй вашому царю;
 »Вїзьмїть назадъ свої гостїнці,
 »Одправте їхъ къ багатирю
 »Енею и просїть покїю. <

Венуль утёрся тутъ рукою
 И річи сій зробивъ кінець.
 Збентежила ся річъ Латина,
 Здавалось близька зла година;
 На лисині трусівсь вінець.

Латинъ одъ думки схаменувся,
 Олімпськимъ трохъ помолівсь;
 Наморщивсь, сентябрёмъ надувсь,
 И смутно на вельможъ дививсь.
 »А що?« сказавъ: »чи поживілись?
 Отъ зъ Діомідомъ ви носілись,
 А вінъ вамъ фігу показавъ!
 Заздалегідь було змовлітись,
 Якъ съ панъ-Енеємъ управлітись,
 Поки лапокъ не розіклавъ.

»Теперъ не приберу білшъ глүзду,
 Якъ тутъ сихъ поселить прочанъ?
 Землі шматокъ есть не піднужду,
 То імъ зъ угóдями й оддамъ.
 Отдамъ нивья и сінокóси,
 И риболовні Тибрські кóси,—
 То буде намъ Еней сусідъ.
 Коли жъ не схóче вінъ остáтьця,
 А пúститця ищé таскáтьця,—
 То все жъ избáвимся одъ бідъ.

»А щобъ зъ Енеємъ ладъ зробіти,
 Пошлю послівъ десятківъ пять;
 И мушу дари одрядіти,
 Диківинки колибъ достать:
 Павідла, сала, осятріни,
 Шалєвий поясъ и люстріни,—
 Щобъ къ празнику пошівъ каптанъ;
 Сапьянці изъ Торжка новєнькі,
 Малєваниі потибєнькі.
 А нўте! якъ здаєтця вамъ?«

Дрансєсъ бувъ дівний говорўха,
 И Тўрнові бувъ врагъ лихій,—
 Встає, усє глადить, въ носі чўха,
 Дає одвїтъ царю такий:
 »Латїне свїтлий, знаменїтий,
 Твоїми медъ устами пїти!
 Всякъ тягне въ сєрці за тебе,
 Та одїзватися не сміють—
 Сидять, мовчать, сопуть, потіють
 И всякъ мїзкўє про себе.

»Нехай же та личїна люта,
 Що насъ впровадила въ вїйну
 И ганьбою до всїхъ надўта,
 Походить бїлшъ на сатанў!
 Що стїлько бблї причинїла,

Що стільки люду погубила,
 А въ смутний часъ навікача!
 Нехай лишъ Турнъ, що верховодить
 И всіхъ панівъ за кірпи водить,
 Зъ Енеємъ порівня плеча.

»Нехай оставить насъ въ свободі,
 Нехай царівні дасть покій;
 Нехай живе въ своїй господі,
 А щобъ въ Латію ні ногій!
 А ти, Латіне, всіхъ благійший,
 Прибавъ Енею даръ смачнійший—
 Їмú Лавінію оддай.
 Симъ сватовствомъ намъ миръ даруєшъ
 И царства рани уратуєшъ,
 Дочці жъ зъ Енеємъ буде рай.

»Тебе жъ прошу я, пане Турне!
 Покінь къ Лавінії любовъ
 И проясні чолó похмурне, —
 Щаді Латінську нашу кровъ!
 Еней тебе лишъ визиває,
 А насъ, Латінцівъ, не займає,
 Иді зъ Троянцемъ потягайся!
 Коли ти храбрый не словами,
 Такъ докажи намъ те ділами —
 Побить Енея постарайсь.»

Одъ рѣчи сей Турнъ розъярився,
 Якъ втопленникъ посинівъ весь;
 Дрижали губи, самъ дровичься,
 Зубами клацавъ, мовъ би песь,
 Сказавъ: »О стара пустомеля!
 Яхидствъ и каверзъ всіхъ оселя,
 И ти тхоромъ мене зовешъ!
 И небиліці вимпшляешъ, —
 Народъ лукаво весь лякаешъ;
 На мене жъ чортъ-зна що плетешъ,

»Що буцімъ хочу я одіти
 Головку лісую твою?
 Та згинь! — не хочу покаляти
 Честь багатірську свою.
 А ти, Латіне милостівний,
 Коли такий ставъ полохливий,
 Що и за царствомъ байдуже?
 Такъ лізьте жъ до Енея рідомъ,
 Плазуйте передъ симъ Троїкомъ,
 Вінъ миръ вамъ славний устраже!

»Коли жъ до міра я поміха,
 Коли Еней мене бажа,
 И смерть мой вамъ есть потіха, —
 Мой душа не есть чужа
 Одъ храбрости и одъ нідіі:

Иду де ждуть мене злоді,
 Иду и б'юся зь втікачѣмъ!
 Нехай хоть стане вінъ Бовбою,
 Не наляка мене соббою,—
 Поміряюсь зь ёго плечѣмъ.»

Боли въ конгрессі такъ тягались,
 Еней къ Лавренту підступавъ;
 На штурмъ Троїнци шиковались,—
 До бою всякий ажъ дрижавъ.
 Латинъ такъ почувъ новинку,
 Злякавсь, пустивъ изъ рота сліньку
 И вся здригнула старшина.

»Отъвамъ и миръ!« сказавъ Турнъ лютий.
 И не терівши ні минути,
 Предъ військомъ опинивсь—якъ на!

Изновъ наставъ гармідеръ, ліхо:
 Народъ якъ червь заворушивсь.
 То всі кричать, то шепчуть тихо—
 Хто лаявся, а хто моливсь.
 Изновъ війна и різанина,
 Изновъ біда гне въ сукъ Латина,—
 Сердешний каївсь одъ душі,
 Що тѣстемъ не зробивсь Енею,
 И послі бъ зь мирною душею,
 Лигавъ потапці и книси.

Турнъ миттю нарядівся въ збрюю,
 Летить, щобъ потрошитъ Троянъ;
 И розъяривъ дружину злюю,
 Побить Енеєвихъ прочанъ.
 Прискочивъ перше до Камілли,
 Якъ огірть добрий до кобили,
 И ставъ їй заразъ толковать—
 Будь їй зъ військомъ напирати;
 Мессанъ же мусить підкреплати
 Царіці сей прокляту рать.

Роспорядивши Турнъ якъ треба,
 Махнувъ, засаду щобъ зробити,
 На гору, що торкалась неба,
 И щобъ Фригійцівъ окружить.
 Еней пострбівъ тожъ отряди,
 Де всімъ назначивъ для осади
 Безъ одступу на валъ ятті.
 Идуть зіжнүвшись міцно, тісно,
 Идуть, щобъ побідить поспішно,
 Абó щобъ трупомъ полягті.

Троянці сільно наступали
 И тїснули своїхъ врагівъ,
 Не разъ Латїнцівъ проганяли
 До самихъ городськихъ валівъ.
 Латїнці такъже оправлялись

И одъ Тройнцівъ одбивались,
 Одинъ друго́го товкъ на прахъ;
 Тутъ ихъ чиновники тузілись,
 Якъ півні за гребні возілись;
 Товелись кула́ччямъ по зубахъ.

Но якъ Ару́нтъ убивъ Камі́лу,
 Тоді Латинцівъ жахъ наца́въ;
 Утра́тили и духъ, и сі́лу,
 Побігли хто куді́ поца́въ.
 Тройнці зъ біглими змішались,
 Надъ ихъ плеча́ми забавлялись
 И задавали всі́мъ сто-ліхъ.
 Ворота въ ба́штахъ запіра́ли,
 Своіхъ хова́тись не пуска́ли,
 Бо напусти́ли бъ и чужі́хъ.

Якъ вість така́ прийшла́ до Ту́рна,
 То такъ мерзено́ изкриві́вся,
 Що тварь зроби́лася нечепу́рна,—
 И косо́, зашморгомъ диві́вся.
 Потімъ яру́е одъ доса́ди,
 Виводи́ть військo изъ заса́ди
 И го́ру покида́, и лі́сь;
 И тільки́ що спусті́вся въ доли́ну,
 То въ ту́ю жъ са́мую го́дину
 Уздрі́въ Ене́євихъ гу́львісь.

Пізнавъ панъ Турнъ пана Енея,
 А Турна тожъ Еней пізнавъ;
 Вспалали дѹхомъ Асмодея,
 Одинъ другого бѣ розідравъ.
 Не обійшлося бѣ тутъ безъ бою,
 Колибъ панъ Фебъ, одъ перепюю,
 Заранше въ воду не залізъ
 И не пославъ на землю ноци;
 Тутъ всіхъ до сна студились очи
 И всякъ уклався горлорізъ.

Турнъ, облизня въ бою піймавши,
 Зубами зъ сѣрця скриготавъ;
 Одъ дѹру що робить не знавши,
 Латїну зъ злѣстію сказавъ:
 >Нехай злиденни прочане,
 Задріпанці, твої Тройне,
 Нехай своїхъ держатця словъ!
 Идѹ зъ Енеємъ поштурхатця,
 Въ моїхъ простѹпкахъ оправдатця:
 Убитъ и околитъ готѡвъ.

>Пошлю Енея до Плутѡна.
 Абѡ и самъ въ адъ копирснѹ;
 Уже мнѣ жизнь и такъ солѡна!
 Оддай Енею нависнѹ....« (*)
 — >Гай, гай!« Латїнъ тутъ обізвѡвся:

(*) Нависна—дівка, що за двохъ, або й білше женихівъ лагодять.

>Чого ти такъ розлютовався?
 Що жъ буде, якъ розсержусь я!
 Уже мині брехати стидно;
 А потаїть — богамъ обидно,
 Святая правда дорога!

>Послухай же: судьбі єсть воля,
 Щобъ я дочкі не отдававъ
 За земляка, а то зла доля
 Насяде, хто злама уставъ.
 Менѣ Амата ублагала,
 И такъ боки натасовала,
 Що я Енею одказавъ.
 Теперъ самъ мусишь мірковати:
 Чи треба жить, чи умірати, —
 А лучче, якъ-би въ умъ ти взявъ

>И занедбавъ мою Лавісю.
 Чи тріхи въ світі панночокъ?
 Ну взявъ би Муньку, або Прісю,
 Шатнувся то въ сей, то въ той нутокъ:
 Въ Івашки, Мильці, Пушкарівку,
 И въ Будища, и въ Горбанівку, (*)
 Теперъ дівчатъ — хоть гать гаті!
 Теперъ на сей товаръ не скүдно,
 И замужнию украсть не трүдно,
 Аби по нрову найти.

(*) Села поблизь Полтави.

На слово се прийшла Амата,
 И заразъ въ Турна и впалясь;
 Лобзала въ губи стратилата,
 И одъ плачѹ надъ нимъ тряслась.
 »Въ напастъ«, сказала, »не вдавайся,
 И битися не поспішайся,
 Якъ луснешъ ти, то згіну й я.
 Безъ тебе насъ боги покинуть,
 Латинці и Рутульці згінуть
 И пропаде дочка моя.«

А Турнъ на се не уважає,
 И байдуже ні слізъ, ні словъ;
 Гінця къ Енею посилає,
 Щобъ битися завтра бувъ готвъ.
 Еней и самъ трусивсь до бою,
 Щобъ сильною своєю рукою
 Головку Турну одчесать.
 А щобъ повірить Турна слову,
 Тожъ посла́ зробить умову,
 Якъ завтра виставляти рать.

На-завтре тільки-що світало,
 Уже народъ заворушивсь;
 Все вешталося, все кишало,
 На бой дивітись всякъ галівсь.
 Мішовщикі тамъ розміряли,

Білочки въ зѣмлю забивали,
 На знакъ, де військові стоять.
 Жреці моїтви зачитали,
 Олімпськимъ въ жѣртву убивали
 Цапівъ, баранівъ, поросятъ.

Тутъ військо стрійними рядами
 Въ параді йшло, мовъ би на бой;
 Въ празничній збруї зъ прапірами, —
 Всякъ ратникъ чванився собой.
 Обидві армії стояли
 На тихъ межахъ, що показали;
 Міжъ ними бувъ просторій плецъ.
 Народъ за військомъ копошився,
 Всякъ товпився, всякъ лізь, тіснівся,
 Побіщу щобъ зріть кінець.

Юнона, якъ богиня, знала,
 Що Тўрну прийдетця пропастъ,
 Ище въ мізку коверзовала,
 Щобъ одвернуть такъ напастъ.
 Кликнула мавку водъ Ютўрну,
 (Бо ся була сестриця Тўрну),
 И розказала їй свій страхъ;
 Велила швидче умудрїтьця,
 На всякі хитроци пустїтьця,
 Щобъ брата не строщили въ прахъ.

Якъ такъ на небі дві хитрили,
 Тутъ лагодились два на бой:
 Всі за свого богівъ молили,
 Щобъ власною своєю рукою,
 Измігъ врагá въ яєшню зм'яти.
 Рутульці жъ стали розмишляти,
 Що Турнъ їхъ може скисовать;
 Уже задалегідь смутівся,
 Ище нічого, а скривівся,
 Не лучче бъ бой сей перерв'ять.

На сей-то часъ Ютурна мавна
 Въ Рутульський подоспіла строй,
 И тамъ вертілася якъ шавка,
 И всіхъ скуєвдила собой.
 Камерта видъ на себе взявши,
 Тутъ всіхъ учила, толковавши,
 Що соромъ Турна видав'ять;
 Сидь всімъ стоять згорнувши руки,
 Якъ згіне Турнъ, терпіти м'уки,
 Дать шії въ кандали ков'ать.

Все військо с'умно мурмотало,
 Сперва тихенько, послі въ гласъ,
 Гукнули разомъ: >Все пропало!
 Щобъ розміръ перерв'ять въ той часъ.
 Ютурна фізлі імъ робила:

Шпакáми кібця затравіла,
 И зáець вóвка покусáвъ.
 Такі чúда небувáлі
 Лаврѣнтці въ дóбре толковáли,
 Тулúмній къ бítвi підтрунявъ.

И пѣрший стрѣливъ на Троянцiвъ,
 Гiлліпенка на смерть убiвъ;
 А сей бувъ рóдомъ изъ Аркадцiвъ,
 То землякiвъ на гнiвъ нiдвiвъ.
 Оттáкъ изнóвъ зiрвáли сiчу!
 Бiжáть одiнъ другóму въ стрiчу,
 Хто зъ шáблею, хто зъ палашѣмъ;
 Кричáть, стрiляють, б'ють, рубáють,
 Лежáть, втiкáють, доганяють;
 Все въ-мигъ зробiлось кулішѣмъ.

Енѣй — правдiвий чоловiга,
 Побáчивши такiй не ладъ,
 Що врáжа, зрáдивши, ватáга
 Послáть Фригiйцiвъ дúма въ адъ.
 Кричiть: »Чи ви осатанiли?
 Адже ми рóзмиръ утвердiли!
 Ми зъ Тúрномъ поб'ємóсь одні.«
 Та вiдкiль стрiлка не взялася
 И спотиньгá въ стегнó впялася,
 И кровъ забрiзькала штани.

Енеї одъ рани шкандибѣе,
 Въ крові, изъ стрію въ свій наметъ;
 Ёго Асканій проважае,
 Либонъ и підъ руку ведеть.
 Уздрівъ се Турнъ возвеселівся,
 Росприндився и розхрабрівся,
 И на Троянцівъ полетівъ:
 То бѣе, то ца, абб рубѣе,
 Изъ трупівъ бурти насипѣе—
 Хоть-бї варїть на сто котлівъ.

И першихъ Фїла, Тамарїса,
 На зѣмлю махомъ повалївъ;
 Потїмъ Хлорѣя, Себарїса,
 Мовъ бї комашокъ потоптѣвъ.
 Дарету, Главку, Ферснлѳгу.
 Поранивъ рѹки, шїю; нѳгу;
 На вїкъ калїками зробївъ.
 Побївъ багачько Турнъ заклятїй,
 Не трѳхи потоптѣвъ зикратїй—
 Въ крові такъ, мовъ въ багні бродївъ.

Корббилась душѣ Енея,
 Що Турнъ Троянцівъ такъ локшївъ;
 Стогнавъ жалчїше Прометѣя,—
 Бо бувъ одъ рани еле живъ.
 Япїдъ цилїурїкъ лазарѣтнїй,

Бувъ звáхуръвъ порошкáхъ нешпéтний,
 Личить Енея приступáвъ:
 По лóкті рúки засукáе,
 За поясъ по́ли затикае,
 Очкáми кирпу осідлáвъ.

И зáразъ приступивши къ ділу,
 Вінъ шпéникъ въ рáні розглядáвъ;
 Прикладовавъ припáрки къ тілу
 И шиломъ въ рáні колупáвъ.
 И шéвську смóлу прикладáе,
 Та все те трóхи помагáе;
 Япідъ сердéшний чýе жалъ —
 Обцéньками пита́всь, кліщáми,
 Крючкáми, щипцáми, зубáми,
 Щобъ вірвать проклятúщу сталь.

Венери сéрце засвербіло
 Одъ жалю, що Еней стогнáвъ;
 Підти́кавшись, — а нý за діло!
 И Купидóничкъ не гуля́въ.
 Шатну́лись, різнихъ травъ нарвáли,
 Сцілю́щої воді́ примчáли,
 Гарлémпськихъ капель піддали,
 И все те вкúпі скотівши,
 Якісь слова наговорівши,
 Енею рáну полили.

Такé лікарство чудотворне
 Боль рани заразь уняло,
 И стрілки копійце уіборне
 Безъ праці вінятись дало.
 Енеї нашъ знобу ободрився,
 Паленки кўбкомъ підкрépився,
 Въ паймáтчину одігся бронь.
 Летить изновъ врагівъ локшити,
 Летить Троянцівъ ободрити,
 • Роздуть въ нихъ храбрости огонь.

За нимъ Фригійські воеводи,
 Що тьху, навзáводи летять;
 А військо — въ лотока́хъ якъ води
 Ревуть, все дномъ на верхъ вертять.
 Енеї лежачихъ не займає,
 Утікачівъ ні за-що має,
 А Тўрна повстріча́ть бажá.
 Хитрить лукавая Ютўрна,
 Якимъ би побитомъ їй Тўрна
 Спасти одъ смёртного ножа́.

На хитрощи дівчáта здáтні,
 Коли їхъ сёрце зацимить;
 И въ ремеслі симъ такъ понятні,
 Самъ бисъ їхъ не перемудрить.
 Ютўрна зъ облака злетіла,

Зіпхнула братня машталіра
 И стала коной поганять, —
 Бо Турнъ ганявъ тогді на вѣзі,
 Зикратий же лежавъ въ обѣзі —
 Не въ силахъ бігать, ні стоять.

Ютурна, вѣнми управляя,
 Шаталась зъ Турномъ міжъ полківъ;
 Якъ одъ хортівъ лиса виляя,
 Спасала Турна одъ врагівъ.
 То зъ нимъ напередъ виїзджала,
 То вмигъ въ другій кінецъ скавала,
 Та не туди де бувъ Еней.
 Сей бачить хитрость тутъ непевну,
 Трусливость Турнову нікчемну,
 Напавсь въ погонь зо всіхъ гужей.

Пустивсь Еней слідити Турна,
 И дума зъ ѡка не спустить;
 А мавка хитрая Ютурна
 И тутъ найшлася кўлю злить.
 Къ томужъ Мессапъ, забігши зъ бѣку,
 Зрадливо, зо всѣго наскоку,
 Пустивъ въ Енея камінець;
 Та сей, по щастю, ухилився
 И камінцемъ не поведівся,
 Зъ султана жъ тілько збивсь кінецъ.

Еней, таку уздрівши зраду,
 Великимъ гнівомъ розспаливъ;
 Гукнувъ на всю свою громаду,
 И тихо Зѣвсу помоливъ.
 Всю рать свою впередъ подвінувъ
 И разомъ на врагівъ нахлинувъ,
 Велівъ всіхъ сікти та рубать.
 Пішли Латинцівъ потрошити,
 Рутульцівъ шпиговать, кришити,
 Та-ба! яєъ Тўрна бъ намъ достать!

Теперъ безъ соромá признаюсь,
 Що трўдно бїтву описать;
 И якъ ні мбрщусь, ні стараюсь,
 Щобъ глადке вірши шкандовать,
 Та бачу по моєму віду,
 Що скомпону́ю панахїду.
 Зроблю лишъ роспись именамъ
 Убитихъ воїнівъ на полі
 И згїнувшихъ тутъ по неволї,
 Для прїмки їхъ князьківъ душамъ.

На сей баталїї пропали
 Цетагъ, Танаїсъ и Толонъ;
 Одъ рукъ Енеєвихъ лежали
 Порїзани: Онїгъ, Сукронъ.
 Тройнцівъ Гїлла и Амїка

Зіпхнула въ пекло Тўрна пїва...
 Та де всіхъ поименно знать?
 Тамъ вороги всі такъ смішались,
 Стіснїлись, що уже кусались,
 Руками жъ нїмьзя и махать.

Якъ-ось и сердобольна мати
 Енею хуннула въ кабакъ,
 Велївъ щобъ штўрмомъ городъ брати,
 Рутўльськихъ перебитъ собакъ,
 Столичний же Лаврентъ достати,
 Латїну зъ Тўрномъ пєрцю дати,—
 Бо царь въ будїнкахъ нї гугу.
 Еней на старшихъ галасає,
 Мерщїй до себе їхъ сзиває
 И мовить, ставши на бугру:

»Моєї мови не жахайтесь
 (Бо нею управля Зевесъ),
 И заразъ зъ військомъ одирайтесь
 Братъ городъ, де паршивий пєсь
 Латїнъ зрадливий пєе сивуху,
 А ми бьемось зо всєго духу.
 Ідїть, палїть, рубайте всіхъ!
 Громадсьба ратушь, зборні, їзби,
 Щобъ напередъ всєго изслизли,
 Ама́ту жъ завяжіте въ нїхъ.»

Сказавъ — и військо загриміло,
 Якъ грѣмомъ, різнимъ орижамъ;
 Построїлось и полетіло
 Простѣсенько къ градськимъ стінамъ.
 Огні черезъ стіну шпурляли,
 До стінъ драбини приставляли
 И хмари напустили стріль.
 Еней, на городъ рѣки знявши,
 Латїна въ зрадї укорявши,
 Кричитьъ: »Латїнъ вина злихъ дїль!«

Якї вѣ городї остались,
 Зникались одъ такїй бїдї
 И голови їхъ збунтовались, —
 Не знали утікати кудї.
 Одні трясїсь, другї потїли,
 Ворота одчиняти хотїли,
 Щобъ вѣ городъ напуститъ Троїанъ.
 Другї Латїна визивали,
 На валъ полїзти принуждали,
 Щобъ самъ спасаєвъ своїхъ мирянь.

Амата, глянувши вѣ віконце,
 Узрїла вѣ городї пожаръ;
 Одъ дїму, стріль, затмїлось сонце;
 Напавъ Амату сїльний жаръ.
 Не бачивши жѣ Рутульцївъ, Турна,

Вся кровъ скипілася зашкўрна —
 И въ-мигъ царицю бдуръ взявъ.
 Здалося їй, що Турнъ убійтий,
 Черезъ неї стидомъ покритий,
 На вікъ зъ Рутўльцями пропавъ.

Їй жизнь зробілася не міла
 И осуружився весь світъ.
 Себе, Олімпськихъ кобеніла,
 И видно изо всіхъ примітъ,
 Що глуздъ остатній потеріла, —
 Бо царськее обрання рвала;
 И въ самій смўтній сій порі,
 Очкўръ вкругъ шиї обкрутивши,
 Кінець за жєртку зачепивши,
 Повісилась на очкурі.

Амати смерть ся бусурманська,
 Якъ до Лавінії дойшла,
 То крикнула: >Уві!< съ-письменська,
 По хати гєдзатись пішла.
 Одєжу всю цвітнў порвала,
 А чорну къ цері прибирала,
 Мовъ галка наряділася въ-махъ;
 Въ малєньке дзеркальце дивілася,
 Кривітись жалібно учілася
 И міло хліпати въ слєзэхъ.

Така́я розі́мча́лась чу́тка
 Въ наро́ді, въ го́роді, въ полка́хъ.
 Латі́нь же, якъ ста́рий плоху́тка,
 Усто́явъ ле́две на нога́хъ.
 Тепе́рь ві́нь бе́рега пу́стився
 И такъ злиде́нно искриві́вся,
 Що ставъ похóжимъ на верзу́нь.
 Ама́ти сме́рть всі́хъ сполоши́ла,
 Въ тугу́, въ печа́ль всі́хъ утопи́ла,
 Одъ не́ї збо́мпивъ са́мъ пань Ту́рнь.

Якъ ті́лько Ту́рнь осві́домі́вся,
 Що давъ ца́риці сме́рть очку́ръ,
 То такъ на всі́хъ остервени́вся,
 Підстре́лений мовъ ди́кий кну́ръ.
 Біжи́ть, кричи́ть, маха́ рука́ми —
 И грі́зними вели́ть слова́ми
 Латі́нцямъ и Руту́льцямъ бо́й
 Зъ Ене́евцями перерва́ти.
 Якъ разъ проти́вні супоста́ти,
 Утихо́мі́рся, ста́ли въ строй.

Ене́й одъ ра́дости не ста́мивсь,
 Що Ту́рнь вихо́дить бі́тись зъ нимъ;
 Оскálíвъ зубъ, на всі́хъ огля́нувсь
 И спи́сомъ помаха́въ свої́мъ.
 Пра́мий, якъ со́сна, велича́вий,

Бувалий, здатний, тертий, жвавий
 Такий, якъ бувъ Нечеса князь.
 На него всі баньки паяли,
 И са́ми ворогі хвалили,
 Ёго любивъ всякъ, — не боявсь.

Якъ тільки виступила къ бою
 Завзята пара ватажківъ,
 То, зглянувшись міжъ собою,
 Зубами всякий заскрипівъ.
 Тутъ — хвись! шабелки засвистіли,
 Цокъ-цокъ! — и іскри полетіли —
 Одинъ друго́го полосять!
 Турнъ перший зацідивъ Енея,
 Що съ плечъ упала и керія,
 Еней бувъ поточивсь назадъ.

И въ-мигъ, прочумавшись, зъ наскокомъ
 Еней на Турна напустивъ,
 Одячивши ёму сто-зь-окомъ, —
 И вражу шаблю перебивъ.
 Якимъ же побитомъ спастися?
 Трохи не лүчче уплестися, —
 Безъ шаблі нільзя воювати.
 Такъ Турнъ зробивъ безъ дальней думки,
 Якъ кажутъ, підобравши влүнки,
 А ну! чимъ тьху навтіки драть.

Біжѣть панъ Турнъ и репетуе,
 И прѣсѣчь у своїхъ мечѣ.
 Нѣхтѣ сердѣги не рятуе
 Одъ рукъ Троянська силачѣ!
 Якъ-бѣсь ищѣ пѣрерядѣлась
 Сестриця и предъ нимъ явилась,
 И въ рѣку сѣнула палашъ:
 Изновъ шабѣльки заблещѣли,
 Изновъ панцирѣ забряжчѣли,
 Изновъ панъ Турнъ опрѣвивсь нашъ.

Тутъ Зевсъ не втерпѣвъ, обѣзѣвсь,
 Юнонѣ зъ гнѣвомъ такъ сказѣвъ:
 »Чи умъ одъ тебе одцурѣвсь?
 Чи хочешъ, щѣбъ тобѣ я давъ
 По панѣ-старѣй блискавкѣми?
 Бѣдѣ зъ злѣстливѣми бабѣми!
 Ужѣ жъ вѣстѣмо всѣмъ богѣмъ:
 Енѣй въ Олимпѣ бѣде зъ нами
 Живѣтѣсь тѣми жъ пирогами,
 Якѣ кажѣ пектѣ я вамъ.

»Безсмертного жъ хто ма убѣити?
 Абѣ хто мѣже рѣну дѣть?
 Про щѣ жъ мазкѣ мирѣанську лѣти?
 За Турна щѣро такъ стоѣть?
 Ютурна на однѣ провѣзу,

И певне по твоему приказу,
 Палашь Рутульцю піддала.
 И поки жь будешь ти бісїтьця?
 На Трою и Тройнцївъ злитьця?
 Ти зла імъ вдоволю завдала!<

Юнона въ первий разъ смирилась,
 Безъ крику къ Зевсу річь велá:
 »Прости, пан'отче! проступилась;
 Я, дáleбі, дурна була.
 Нехай Еней сідла Рутульця,
 Нехай спиха Латїна зъ стульця,
 Нехай поселить тутъ свій рідъ.
 Та тїлько, щобъ Латїнське племя
 Удержало на вічне время
 Імєння, мову, віру, видъ.<

— »Иносе! сїлькись!< якъ мовляла,
 Юноні Юпитеръ сказавъ.
 Богїня зъ-радїщъ танцювала,
 А Зевсъ *метелицю* свиставъ.
 И все на шалькахъ розважали,
 Ютуру въ воду одіслали,
 Щобъ зъбратомъ Турномъ розлучїть;
 Бо книжка Зевсова зъ судьбами,
 Не смертнихъ писана руками,
 Такъ мусила установїть.

Енеї махає довгимъ списомъ,
 На Турна міцно наступа,
 »Теперъ«, кричить, »підбитий бісомъ,
 Тебе ніхто не захова!
 Хоть якъ вертись и одступаїся,
 Хоть въ віщо хочъ перекидайся,
 Хоть зайчикомъ, хоть вовкомъ стань,
 Хоть вънебо лізъ, ниряї хочъ въводу,
 Я витягну тебе съ підъ-споду
 И розмізчу погану дрянъ!«

Одъ сей бундючної Турнъ рѣчи
 Безпечно ўсикъ закрутивъ,
 И зжавъ свої широкі плѣчи,
 Енею глүздивно сказавъ:
 »Я ставлю рїчъ твою въ дурницю, —
 Ти въ рѣку не пїймавъ синїцю,
 Не тебе, дале-бігъ, боюсь.
 Олімпські нами управляють,
 Вони на мене налягають,
 Предъ ними тільки я смирюсь.«

Сказавши, круто повернувся
 И камень пүдівъ въ пять піднявъ;
 Хоть зъ праці трόхи и надүвся,
 Бо бачъ, не тимъ вінъ Турномъ ставъ.
 Не та була въ нїмъ жвавость, сила,

Ёму Юнона змінила;
 Безъ богівъ жъ людська мочь пустякъ!
 Ёму и камень зміняе,
 Енея геть не долітае, —
 И Турна взявъ великий страхъ.

Въ такú щасливую годіну
 Еней чимъ-дужъ спись розмахавъ
 И Турну, гадовому сїну,
 На вічний поминокъ пославъ.
 Гуде, свистить, несетця піка,
 Якъ звѣрху за курчїямъ шульпіка,
 Торохъ Рутульця въ лівий бікъ!
 Простягся Турнъ, якъ щогла, долі,
 Качаетця одъ гірской болі,
 Клене Олімпськихъ, еретікъ!

Латїнци одъ сего жахнўлись,
 Рутульці галась підняли,
 Тройнці глумно осміхнўлись,
 Въ Олімпї жъ могорїть пилї.
 Турнъ тяжку боль одолївае,
 Бъ Енею рўки простягае
 И мову слезную рече:
 »Не жїзни хочу я подарка, —
 Твоя, Анхізовичъ, припарка
 За Стиксъ мене поволочє.

›Но есть у мене батько рідний,
 Старий и дуже вѣтхихъ смѣ;
 Безъ мене вінъ хотъ буде бідний,
 Та свѣтъ мині сей ставъ не милъ..
 Тебѣ о тѣмъ я умоляю,
 Прошу́, якъ козака́, благаю,
 Коли мині смерть завдася́,
 Одправъ до батька трупъ дублѣнный, —
 Ти будешъ за снѣ спасѣнный;
 На викупъ же, що хочъ, прося́.«

Еней одъ рѣчи сей смягчѣвся
 И мечъ піднятий опусти́въ;
 Трохи-трохи не прослезѣвся,
 И Тўрна рясть топтатъ пусти́въ.
 Ажъ—зиркъ! Паллантова лядўнка
 И золотá на ній варўнка,
 У Тўрна висить на плечі....
 Еней очи запала́ли,
 Уста́ одъ гніва задрижа́ли,
 Ввесь зашарѣвся, мовъ жаръ въ печі.

И въ-мигъ, захопивши за чупрїну,
 Шкереберть Тўрна поверну́въ,
 Насівъ колїномъ злу личїну
 И басомъ громовимъ гукну́въ:
 ›Такъ ти Тройнцямъ намъ для сміха

Глумишъ съ Паллантава доспіха
 И думку маєшъ бутъ живімъ?
 Паллантъ тебѣ тутъ убивае,
 Тебѣ вінъ въ пеклі дожидае,
 Иди къ чортамъ, дядькамъ своїмъ! <

Съ симъ словомъ мечъ свій устрояе
 Въ роззявлений Рутульця ротъ
 И тричі въ рани повертае,
 Щобъ білше не було клопотъ.
 Душа Рутульска полетіла
 До пекла, хотъ и не хотіла,
 Къ пану Плутону на бенькетъ.
 Живе хто въ світі необачно,
 Тому нігдѣ не буде смачно,
 А білшъ, воли и совість жметъ.

К І Н Е Ц Ь .

НАПАДКА БОЛТАВКА

УКРАИНСКАЯ ОПЕРА

ДІЙСТВУЮЦІЯ ЛИЦА:

НАТАЛКА — малоросійська дівчина.

ГОРПИНА ТЕРПІЛИХА — мати єя.

ПЕТРО — любовникъ Наталки.

МИКОЛА — дальній родственикъ Терпi-
лихи.

ТЕТЕРВАКОВСЬКИЙ — Вбзний, женихъ
Наталки.

МАКОГОЩЕНКО — сельскій Выборний.

ДѢЙСТВІЕ ПЕРВОЕ.

СЕЛО у РѢКИ Ворскла. ВДОЛЬ сЦЕННЫ УЛИЦА, ВЕДУЩАЯ
КЪ РѢКѢ: ТУТЪ МЕЖДУ ХАТАМИ И ХАТА ТЕРЦІАКХИ.

I

*НАТАЛКА выходитъ изъ ха-
ты съ ведрами на коро-
мысль, и подойдя къ рѣ-
кѣ, ставитъ ведра на
берегу; ходитъ задума-
вшись, и потомъ поетъ:*

Віють вітри; віють буйні, ажъ деревá гнѹтця.
О, якъ болѣть моє серце, а слѣзи не лютѣця!
Трачу літа въ лютімъ горі и кінця не бачу,
Тільки тоді и полѣгша, якъ нїшкомъ поплáчу.
Не поправлять слѣзи щáстю... серцю лѣгше бѹде;
Хто щастяивъ бувъ хоть часочокъ, по вікъ не
забѹде.

Есть же люде, що и моїй завідують долі:
 Чи щасліва жъ та билінка, що росте у пблі?
 Що на пблі, на пісбчку, безъ росі на сбнці?
 Тяжко жити безъ мїлого и въ своїй сторбнци!
 Дe ти, мїлий, чорнобрївии? Дe ти? Озовїся!...
 Якъ я, бїдна, тутъ горюю, прїїдї, подвїсья!
 Полетїла бъ я до тебе, та крилець не маю,
 Щобъ побачивъ, якъ безъ тебе зъ гора висихаю....
 До когб жъ я пригорнўся, и хто приголубить,
 Коли теперъ нема того, якїй мене любить....

Пётре, Пётре! Дe ти теперъ? Мбже, де скитаєс-
 ся у нўждї й горї, и проклинаєшъ свою долю, —
 проклинаєшъ Наталку, що черезъ неї утеравъ при-
 станище; а мбже... (*плачетъ*) мбже, й забўвъ, що
 я живу на свїті! Ти бувъ бїднимъ, любивъ мене,
 и за те потерпївъ, и мўсивъ мене оставити; я те-
 бe любила, и теперъ люблю.... Ми теперъ рївня сь
 тоббю; и я стала така бїдна, якъ и ти: вернїся жъ
 до мбго сeрця! Нехай глянуть бчи мої на тебе ище
 разъ, и на вїки закрийотця....

II

вбзний, шедшїй мимо, под-
 ходить кь Наталкь.

Благоденственнаго и мїрного пребиванїя!... (*Въ
 сторону.*) Удбная оказїя предстала здїдати о се-
 бї предложєніе на-самотї.

НАТАЛКА, *клянясь.*

Здорові були, добродію, пане Вóзний!

Вóзний.

Добродію! добродію!... Я хотів би, щоб ти звала мене — тее то якъ ёго — не више помянутимъ імянемъ.

НАТАЛКА.

Я васъ зову такъ, якъ все село наше величае, шануючи ваше письменство и рóзумъ.

Вóзний.

Не о семь, гáлочко, — тее-то якъ ёго — хлопчү я; но желяю изъ медовихъ усть твоіхъ слішати умилітельное названіе, сообразное моему чүствуію. Послүшай....

Отъ юнихъ літъ не зналъ я любви,
Не ощущалъ возжєнія въ крові;
Какъ вдругъ предсталъ Натáлки видъ ясний,
Какъ райський кринь душистий, прекрасний:

Утрóбу всю потрясь....
Кровь взволновáлась,
Душá смішалась,—
Настáлъ мой часъ!

Настáлъ мой часъ, и сєрце все стóнетъ;
Какъ кáмень, духъ въ пучыну золь тóнетъ.

Безмірно, ахъ! люблю́ ты діві́цю,
 Какъ жа́дней волкъ младу́ю ягни́цю.

Твой предвіщаєть зракъ
 Мні жизнь дражайшу,
 Для чувствъ сладчайшу,
 Какъ зъ ме́домъ макъ.

Протівні мні стау́ть в розділї,
 Пóзви и ко́пи страхъ надо́ли;
 Несно́сенъ мні сяглі́ть весь бума́жний;
 Протівень тожъ и чи́пъ мой превáжний ...

Утіху ти подáй
 Душі смятѣнной
 Моєй письме́нной,
 О ти, мой рай!...

Не въ состоя́нні поста́вить на видъ то́бі сили,
 любви́ моєй!... Когда́ би я имі́ль — тее-то якъ ёго́ —
 сті́лько язиковъ́, скі́лько артику́ловъ въ стату́ті,
 или скі́лько запя́тихъ въ Магдебу́ргскомъ пра́ві,
 то и сихъ не довлі́ло би на восхва́леніе лі́поті тво-
 ёй... Ей, ей! люблю́ тебе́.... до безконѣ́чности!

НАТАЛКА.

Богъ зъ ва́ми, добродію! що́ ви говорі́те! Я рі́чи
 ва́шої въ толкъ собі не візьму́.

ВÓЗНИЙ.

Лука́вишь — тее-то якъ ёго́ — мо́я га́лочко! и

добре все розумієшъ. Ну, коли такъ, я тобі коротенько скажучу: я тебе люблю, и женітись на тобі хочу.

НАТАЛКА.

Гріхъ вамъ надъ бідною дівкою глумітись! Чи я вамъ рівня? Ви панъ, а я сирота; ви багатий, а я бідна; ви Возний, а я прѣстого рѣду.... Та и по всьму я вамъ не підъ пару.

ВОЗНИЙ.

Измѣненні въ отвѣтнихъ рѣчахъ твоїхъ резони суть — тее-то якъ ёго — для любові ничтожни. Узвѣнное часто-реченною любовію сѣрце, по всьмъ божеськимъ и челоуічеськимъ законамъ, не взираеть ні на порѣду, ні на літа, ні на состояніе. Оная любовь все — тее-то якъ ёго — рівняеть. Рци одно слово: »Люблю васъ, пане Возний!« — И азъ, вишеупомянутий, виконаю присягу о вірномъ и вічномъ союзі зъ тобою.

НАТАЛКА.

У насъ ё пословица: »Знайся кінъ зъ конемъ, а вілъ зъ волѣмъ«. Шукайте собі, добродію, въ гборді панночки. Чи тамъ трѣхи ёсть суддівенъ, писарівенъ и гърнихъ попівенъ? Любую вибірайте. Ось, підіть лишень въ нелію, або въ прадникъ, по Пол-

таві, то побачите такихъ гáрнихъ , такихъ гáрнихъ, що и розказати не можна!

вóзний.

Бачивъ я многихъ и ліпообразнихъ, и багатихъ; по сѣрце моє не имієть — тее-то якъ ёго — къ нимъ поползновенія. Ти одна заложила ёму позовъ на вічні рѣки, и душá моя ежечасно волаєть тебе, и послі нишпорной да́же годіни.

НАТАЛКА.

Боля ва́ша, добродію; а ви такъ зъ-письме́нна говорите, що я того не зрозумію, та й не вірю, щобъ такъ швидко и дуже залюбитись можно було.

вóзний.

Не віришь? Такъ знай же , що я тебе давно вже — тее-то якъ ёго — полюбивъ, якъ тільки ви перейшли жити въ наше село. Моїхъ ділъ околицности, возникающи́и изъ неудобнихъ обстоя́тельствъ, удерживали соділати признáніе предъ тобою; теперъ же читаю — тее-то якъ ёго — благасть въ очахъ твоїхъ.... До формáльного опреділенія о моєй участи, открь ми́ хотя́ въ термни́, партикулярно, резолюцію: могу́ ли — тее-то якъ ёго — безъ отсрѣчокъ, волокѣти, прѣторовъ и убѣтківъ, нолучити во вічное и потѣмственное владі́нне тебе —

двѣжимоє и недвѣжимоє имѣнне для души моеѣ — съ правомъ владѣти тобою спокѣйно, безпрекословно, и по своѣй волѣ — тѣе-то якъ ёго — распоряджаты? Скажи, говорю! Отвѣчай, отвѣтствуй: могу ли бити — тѣе-то якъ ёго — мѣжемъ пристѣйнимъ и угѣдливимъ души твоѣй и тѣлу?

НАТАЛКА *поеть*:

Вѣдно шляхѣ Полтавськѣи и славно Полтаву, —
 Пошануйте сиротѣну, и не вводьте въ славу.
 Небагата я и проста, та чесного рѣду,
 Не стижуся прѣсти, шѣти и носѣти вѣду.

Ти въ жупанахъ и письмѣнный, и рѣвня зъ
 панами:

Якъ же можешъ ти дружѣтъца зъ простими
 дѣвками?

Есть багачко городянокъ — вибѣрай любѣю;
 Ти панъ Вѣзний: тобѣ треба не менѣ вѣльскѣю.

Такъ, добродѣю, пане Вѣзний! Перестаньте жартовати надо мнѣю, беспомощною сиротѣю. Моѣ все багатство ёсть моѣ добре ѣмя: черезъ васъ люде почнѣтъ шептати про мене, а для дѣвки, коли объ нѣй люде зашепчутъ....

(Музыка начинаетъ играть прелюдѣю.)

*Вѣзний про себя разсуждаетъ,
 и смѣшныя мины играютъ на его
 лицѣ. Наталка задумывается.*

III

ВІБОРНИЙ показується на
улиць, идетъ и поетъ:

Дідъ рудій, баба рудá,
Батько рудій, ма́ти рудá,
Дядько рудій, тітка рудá.
Братъ рудій, сестра́ рудá,
И я рудій, руду́ взявъ,
Бо руду́ю сподобавъ.
Ой по горі, по Паня́нці,
Въ понеділокъ дуже вранці,
Ишли на́ші новобранці,
Поклоні́лися шинка́рці,—
А шинка́рка на їхъ—моргъ:
«Иду́, братіки, на торгъ.»
Ишли Ляхі на три шляхі,
А Татáри на чоті́рі,
Швѣди врагі́ по́ле крїли;
Козáкъ въ Лүзі́ окликну́вся—
Шведъ, Татáринъ, Ляхъ здрігну́вся,—
Въ дугу́ всáкий изігну́вся!

*Натáлка взяла свои ве́дра и
пошла́ до́мой. Выборний подошелъ
къ Вóзному.*

Вóзній.

Чи се — тее-то якъ ёго — нова́ пісьня, па́не Ві-
борний?

ВІБОРНИЙ *клянється.*

Та се, добродію, не пісня, а нісенітниця. Я співаю іноді що вь гóлову лізе. Вибачайте, будьте ласкові: я не добачивъ васъ.

вóзний.

Нічого, нічого. Відкіль се такъ... чи зъ не гостей идете — тее-то якъ ёго?

ВІБОРНИЙ.

Я идү зъ дóму. Випровожавъ гóстя: до мене заїзжавъ засідатель нашъ, панъ Щіпавка; такъ уже, знаєте, не безъ того, — випили по óдній, по дрүгій, по третій, холодцёмъ та ковбасю закусили, та вишнівки зъ кварту укўтали, та й, якъ-то кажуть, и підері́лися....

вóзний.

Не росказовавъ же панъ Щіпавка якóби новини?

ВІБОРНИЙ.

Де-то не росказовавъ! Жа́ловався дүже, що всёму зёмству урвалася теперъ ўдка; та такъ, що не тільки засідателямъ, ні сáмому комисáрові уже не те, якъ давнó було. Такá, каже, халепа, що прить-можь навкáдно служити; бо, каже, що перше дур-

ницею доставалося, то теперь абб випросити треба, абб купити.

ВÓЗНИЙ.

Охъ! правда, правда! Дáже и въ повітовомъ суді и во всіхъ присудственнихъ містахъ унініе воспослідовало; малійшая проволóчка, абб прижимочка просітелю, якъ водилося перше, почитається за уголовное преступлєніе; а взяточокъ, сирічь — винуждєнний подарочокъ, весьма́ очень искусно у истця или отвітчика треба виканючити. Та щбъ й говорить! Теперь и при некрутськихъ наборахъ вóвся не той порядокъ ведється.... Трудно становитця жити на світі.

ВІБОРНИЙ.

За те намъ, прбстому народові, буде добре, коли старшина́ буде богобоязлива и справедлива, не допуска́тме письменнимъ пъявкамъ кровь изъ насъ смоктати.... Та куди ви, добродію, налагодились?

ВÓЗНИЙ.

Я наміревавъ — тее-то якъ ёго — посітити нашу вдбвствующую дяконіху; та, побачивши тутъ Натáлку (*вздыхаетъ*), остановівся побалáкати за нею.

ВІБОРНИЙ.

Натáлку?... А де-жь... вона? (*Осма́триваетсѧ.*)

вóзний.

Мóже, пішла до-дóму.

вїборний.

Збóлото — не дївка! Наградївъ Богъ Терпїлїху дочкóю. Окрómъ тóго, що красава, розúмна, мотóрна и до всякого дїла дотéпна, — якé у неї дóбре сэрце, якъ вона поважае мáтїрь свою, шанýе всїхъ старшїхъ себе, якá трудяща, якá рукодїлниця, що и себе и мáтїрь свою на свїтї держїть!

вóзний.

Нїчого сказáти — тée-то якъ ёго — хорóша, хорóша; и ужé вь такїмъ вóзрастї....

вїборний.

Та й давнó бь чась, такъ щó жь! Сиротá, та ищé й бїдна: нїхтó и не квáпитця.

вóзний.

Однакожъ и чувъ, що Натáльці траплялись женихї и весьма пристóйниї. Напрїкладъ, Тахтаулівський дячóкъ, чоловїкъ знаменїтий бáсомъ своїмъ, изученъ Ярмолю, и дáже знаеть Печерський лаврський напївъ; дрúгий волоснїй — тée то якъ ёго — писарь изъ Восьмáчекъ, молодéць не убогий и про-

должавший службу свою безпорочно скоро годъ; третій — підканцеляристь изъ сѹда, по імяни Скоробрѣха, — и многіи другіи.... Но Наталка....

ВІБОРНИЙ.

Що? одказала? — Добре зробила. Тахтаулівський дякъ пѣе горілки багато, и уже спада зъ гѳлосу; волосній писарь и підканцеляристь Скоробрѣха, якъ кажутъ, жѣвчики обѣдва, и гѳлі, вѣшеці-прѳше, якъ хлѣстики; а Натальці трѣба не письменного, а хазііна дѳброго, щобъ умівъ хлѣбъ робѣти, и щобъ жінку свою зъ матірью годовавъ и зодігавъ.

ВѢЗНИЙ.

Для чѳго жъ не письменного? Наука — тѣе-то якъ ѳго — вѣ лѣсѣ не ведѣ; письменство не ѳсть преткновѣніе или помѣха ко вступленію вѣ законній бракъ. Я скажѣ за сѣбе: прѣвда, я — тѣе то якъ ѳго — письменній; но по бѣлѳгости Всевишнього ѳсмь чоловікъ, а по мѣлѳгости дворянъ ВѢзній, и живѣ хочъ не такъ якъ люде, а хочъ побѣліи людѣй. Копѣйка волѳчитця, и про чѳрний день имѣтця; признаѣюсѣ тобі, якъ приятелю, бѣде сѣли и жінку — тѣе-то якъ ѳго — годовати и зодігати.

ВІБОРНИЙ.

Такъ чѳмъ же ви не одружитѣся? Уже-жъ, здаѣт-

ця, порá. Хибá въ чéнци пострíгтись хочете? Чи ще, мóже, сўжена на бчи не навíсла? Хибá хочете, щобъ вамъ на весíллі сю пíсьню спíвали?...
Ось слўхайте:

Ой, пíдъ вíшнею, пíдъ черéшнею
Стоявъ старíй зъ молодóю, якъ изъ ягодою.
И просíлася, и молилася:
»Пустí мене, старíй дíду, на юлицю погулять!«
—»Ой, я й самъ не пíду, и тебе не пущу:
Хочешъ мене старéнького та покíнути.
Ой не кíдай мене, моя голубочко!
Куплю тобі хáтку, ищé й сiножáтку,
И ставóкъ, и млинóкъ, и вишневий садóкъ «
—»Ой, не хочу хáтки, а нi сiножáтки,
Нi ставкá, нi млинкá, нi вишневого садкá.
Ой, ти старíй дídугá, изогнўвся якъ дугá,—
А я молодéнька, гуляти радéнька....«

вóзний.

Коли другíи облизня пíймáли, то и мi остерега́ємося. Натáлка мнóгимъ женихáмъ пíднеслá печéного кабака́; глiдя на сiе, и я собi на умi.

вiборний.

А вамъ щó до Натáлки? бўдто всi дiвкi на неi похóжi? Не тiлько свiта, що въ вiкнi: сeгó дiва пóвно на свiтi. Та до такóго пáна якъ вi, у iнчоi ажъ жижки задрiжáть!

вѳзний, *про себя.*

Признаюсь ёмѹ въ моёй любви къ Натальци! — Послѹхай, пане Вѳборний! Нѳгде — тее-то якъ ёго — правди дѳти: я люблю Наталку всею душею, всею мѳслию и всѳмъ сѳрцемъ моѳмъ; не могу безъ неѳи жѳти, такъ ѳѳ образъ — тее-то якъ ёго — за мною и слѳдѳть. 'Якъ ти дѹмаешъ? якъ совѳтуешъ въ таковѳмъ моѳмъ припадѳци?

вѳборний.

А щѳ тутъ довго дѹмати? Старостѳвъ послати за рушниками, та ѳ кѳнець. Стара Терпѳлиха не ссѹну-лась ще зъ глѹзду, щѳбъ вамъ одказати.

вѳзний.

Охъ-охъ-охъ! Стара не страшна, такъ молодѳ — кѳрцу гне!... Я уже ѳѳ говорѳвъ, якъ-то кажутъ, на-догѳдъ бурякѳвъ — тее-то якъ ёго, — такъ де? — нѳ прѳступу!

вѳборний.

Щѳ жъ вона говорѳть? Чѳмъ отговѳрюетца, и щѳ каже?

вѳзний.

Вона излагѳеть нерезѳнни — тее-то якъ ёго —

причини; вона приводить въ доводъ знакомство вола зъ волómъ, коня зъ конёмъ; нарицаеть себе сиротою, а мене пánомъ, себе бідною, а мене багатимъ, себе простою — тée-то якъ ёго — а мене Вóзнимъ, и рiшительний приговоръ учинила, що я їй, а вона мині не рівня — тée-то якъ ёго.

ВІБОРНИЙ.

А ви жъ їй щó?

Вóзний.

Я їй пояснивъ, що любовъ все рівняеть.

ВІБОРНИЙ.

А вона жъ вамъ щó?

Вóзний.

Що для мене благопристойнiйшъ пánночка, нiжъ прóста селянка.

ВІБОРНИЙ.

А ви жъ їй щó?

Вóзний.

Що вона — тée-то якъ ёго — одна моя госпожа.

ВІБОРНИЙ.

А вона жъ вамъ щó?

ВÓЗНИЙ.

Що вона не вірить, щобъ такъ дуже — тее-то
якъ ёго — можно полюбити.

ВІБОРНИЙ.

А ви жъ їй що?

ВÓЗНИЙ.

Що я її давно люблю.

ВІБОРНИЙ.

А вона жъ вамъ що?

ВÓЗНИЙ.

Щобъ я одвизався одъ неї.

ВІБОРНИЙ.

А ви жъ їй що?

ВÓЗНИЙ, *сз жаромъ.*

Що? — Нічого! Тебе чортъ принісъ — тее-то якъ
ёго: Наталка утекла, а я зъ тобою остався.

ВІБОРНИЙ.

Ой, ви письменні! Въ гору деретеса, а підъ но-
сомъ нічого не бачите! Наталка обманювала васъ,
коли казала, що ви їй не рівня. У неї не те на серці.

вбзний.

Не те? А щб жь би такее?

вбборний

Уже жь не щб: дрругого любить. Ви, може, чували, що якъ вони ще жили въ Полтаві и покойный Терпило живий бувъ, то принявъ-бывъ до себе якогось сироту Петра за годованья. Хлопецъ вирисъ славный, гарний, добрый, проворный и , работящий, — винъ одъ Наталки старший бувъ годивъ три, абб чотирі, зъ нею вигодовався и зрисъ въ-купі. Терпило и Терпилиха любили годованья своего, якъ рідного сына, — та було й за-що! а Наталка люби-лась зъ Петромъ, якъ братъ изъ сестрою. Отъ Терпило, понадіявшись на свое багатство, зачавъ зна-комитись не зъ ривнею; зачавъ, бачъ, заводити бенъкети зъ повитчиками, зъ канцеляристами, куп-цями и цехмистрами: пивъ, гулявъ и шахровавъ грбши; покинувъ свій промиселъ, помалу росто-чивъ свое добро, распився; зачавъ гримати за На-талку на доброго Петра, и вигнавъ его изъ своего дому; а послі, якъ не стало и посліднего сего робітника, Терпило зовсімъ извився, — въ бід-ности вмеръ, и безъ куска хліба оставивъ жінку и дочку.

ВÓЗНИЙ.

Якимъ же побитомъ — тее-то якъ ёго — Терпіліха зъ дочкою опинїлася въ нашімъ селі?

ВІБОРНИЙ.

У Терпіла въ гóроді на Мазурівці бувъ двіръ гáрний зъ рúбленою хáтою, комóрою, лѣхомъ и садкомъ. Терпіліха, по смёрти свогó старогó, всё те продалá, перейшла въ наше селó, купїла собі хáтку и теперъ живё, якъ ви знаёте.

ВÓЗНИЙ.

А вишереченний Петро де — тее-то якъ ёго — обрїтаётця?

ВІБОРНИЙ.

Богъ же ёго зна. Якъ пішовъ зъ двора, мовъ въ вóду упáвъ, — чúтки нема. Натáлка безъ душі ёго любить, черезъ ёго всімъ женихамъ одкáзуе; та и Терпіліха безъ слїзъ Петра не згáдуе.

ВÓЗНИЙ.

Натáлка неблагоразúмна; любить такóго чоловїка, котóрого — тее-то якъ ёго — мóже, и кїстки погнилі. Лúчче синїця въ жмені, якъ журавель въ небі.

ВІБОРНИЙ.

Абб, якъ той Грекъ мовлявъ: »Лѹчче живий хорунжий, якъ мѣртвий сотникъ.« А я все такі дѹмаю, колибъ чоловѣкъ добрий найшовся, то бѣ Наталка вийшла замѣжъ; бо убожество їхъ такѣ велике, щб не въ моготѹ становѣтця.

ВѢЗНИЙ.

Сердешний приятелю! возьмися у Наталки и матери хожденіе имѣти по моему сердечному ділу. Ежели вийграешъ — тѣе-то якъ єго — любовъ къ мині Наталки, и убѣдишъ її доводами сильними довести її до брачного моего ложа на законномъ основаніи, то не пожалію — тѣе-то якъ єго — нічого для тебе. Вірь, безъ дані, безъ пошлени, кому хочешъ, позовъ заложу и контровѣрсїи сочию, — божусь въ томъ: ей-же-ей!

вѣборний, не много подумавши.

Щб жѣ? Спрось не бѣда. Тутъ зла ніякого нема. Тільки Наталка не промахъ!... О, розумна и догадлива дѣвка!

ВѢЗНИЙ.

Осмѣйся! Ти уміешъ увернутись — тѣе-то якъ єго — хитро, мудро, не дорогимъ коштомъ. Коли жѣ щб, то мѣжно и брехнути для обману, приязни ради.

ВІБОРНИЙ.

Для обману? Спасибі за се! брехати и обманювати другіхъ — одъ Бога гріхъ, а одъ людей соромъ.

ВІЗНИЙ.

О, простота, простота! Хто теперъ — тее-то якъ ёго — не брешеть, и хто не обманюеть? Мню, ежелибъ здесь зібралось много народу, и зъ-ненация ангель зъ неба зъ огненною різкою злетівъ и воскликнувъ: »Брехуні и обманщики! ховайтесь, — а то я поражу васъ!« Ей-ей, всі присіли би до землі, совісти раді! Блаженна ложъ, егд буваєть въ ползу ближніхъ; а то біда, — тее-то якъ ёго — що часто лжемó или раді своєї вигоди, или на упадь другіхъ.

ВІБОРНИЙ.

Вонó такъ, конечне: всі люде грішні; однакожь...

ВІЗНИЙ.

Щó однакожь? Всі грішні, та ище якъ! И одінь другого такъ обманюеть, якъ тогó треба! и якъ ні верті, а виходить кругова порука. Слухай:

Всякому гóроду нравъ и правá;
Всяка иміеть свій умъ голова.

Всякого прихоті водять за нісь;
Всякого манить къ наживі свій бісь.

Левъ роздираєть тамъ вовка въ кускі;
Тутъ же вовкъ цапа скубє за вискі;

Цапъ у горбді капусту псує:
Всякий зъ другόго берє за своє.

Всякий, хто вище, то нїзчого гнє;
Дўжий безсилного давить и жмє.

Бідний багáтого пєвний слугá,
Кóрчитця, гнєтця предъ нимъ, якъ дугá.

Всякъ, хто не маже, то дўже скрипїть;
Хто не лукавить, то зъ-заду сидїть.

Всякого ротъ дерє лóжка сухá.
Хто-жь єсть на свїті, щобъ бувъ безъ грїхá?

ВІБОРНИЙ.

Вонó такъ! Тїлько великимъ грїшникамъ чáсто и дáромъ прохóдить, а малєнькимъ грїшникамъ такόго завдають бєшкету, що и на старóсть бўде въ памятку!
Добре, пáне Вóзний! Я васъ поважáю, и зáразь идў до старбї Терпїлїхи. Богъ зна, до чόго дїйдетця. . . Мόже, вонó и добре бўде, коли вáша дόля щаслїва.

*вóзний св радости начи-
наєть пть, а виборний
подтягиваетъ за нимъ:*

Ой, дόля людськáя—дόля єсть слїпáя!
Чáсто служить злимъ, негїднимъ и їмъ помагáє.

Добрі терпіть нїжду, пб-миру товчўтця,
И все не вь ладь їмь приходить; за що нї
вїзмўтця.

До кбго жь ласкава ся дбля лукава,
Такїй живб якь сїрь вь мбсли, спустївши
рукава.

Безь рбзуму лўде вь свїтї живўть гбрно;
А зь рбзумомь та вь недблї вїкь проходить
мбрно.

Ой, дбле людськая, чомь ти не правдїва,
Що до їншихь дўже грбчна, а до нась спесїва?

IV

Хата Терпїлїхи. Мать прядеть, а дочь шьветь.

ТЕРПІЛІХА.

Ти изнбв чбгбсь сумўешь, Наталко! изнбв
щбсь тобї на дўмку спало?

НАТАЛКА.

Мннї зь дўмки не їде нбше безталаннїя.

ТЕРПІЛІХА.

Щб жь робїти? Три рбки ужб, якь ми поуббже-
ству свобму продали двбрикь свїй на Мазурївцї,

покинули Полтаву, и перейшли сюди жити: покиї-
ний твій батько довівъ насъ до сего.

НАТАЛКА.

И, мамо! Такъ ёму на роду написано, щобъ жити
багатимъ до старости, а вмерти біднимъ; вінъ не
виновать.

ТЕРПІЛІХА.

Лучче бь була я вмерла, — не терпіла бь такої
бідї, а бїлше черезъ твою непокірность.

НАТАЛКА, *оставя работу.*

Черезъ мою непокірность ви біду терпите, мамо?

ТЕРПІЛІХА.

А якъ-же? Скїлько хорошихъ людєй сваталось за
тебе, розумнихъ, зажиточнихъ и чеснихъ, а ти
всімъ одказала, — скажи, въ яку надїю?

НАТАЛКА.

Въ надїю на Бга. Лучче посїдїю дївною, якъ
пїдїю замїжъ за такихъ женихївъ, якї на минї свѣ-
тались. Ужє нічого сказати, хороші людє!

ТЕРПІЛІХА.

А чому й нї? Дякъ Тахтаулівський чомъ не чоло-

вікъ? Вінъ письмѣнный, розумний и не безъ копійки. А волосний писарь и підканцелярїсть Скоробрѣшенко, чому не люде? Кого жь ти думаешъ діждатись — може, пана якого, або губерського панича? Лучче бь всѣго, якъ-би вийшла за дяка, — ма́ла бь вічний хлїбъ; була бь перше дячихою, а послї и попадею.

НАТАЛКА.

Хочь-би и протопішею, то Богъ зь нимъ! Нехай вони будуть розумні, багаті, и письмѣннійші одь нашого Вѣзного; та коли серце моє не лежить до їхъ, и коли вони мині осоружні.... Та и всі письмѣнні, — нехай вони собі тїмлятця!

ТЕРПІЛІХА.

Знаю, чомъ тобі всі не любязні: Петро навязъ тобі въ зуби. Дурниця все те, що ти думаешъ: чотирі годи уже обь нимъ ні слуху нема, ні послушання.

НАТАЛКА.

Такъ що жь? Адже жь и вінъ обь насъ нічого не чѣе, та ми живемо; то й вінъ живъ, и такъ-же памятує обь насъ, та боїтця вернутись.

ТЕРПІЛІХА.

Ти не забула, якъ покійний твій батько напо-

слідокъ не злюбівъ Петра, и умираючи, не давъ свого благословенія на тебе зъ нимъ замужество; такъ и мого ніколи не буде.

НАТАЛКА *подбѣгаетъ къ матери, схватываетъ ея руку и поетъ:*

Ой, мати, мати! серце не вважає:
 Кого разъ полюбить, зъ тимъ и помирає.
 Лѹчче умерти, якъ зъ немилымъ жити,
 Сбхнуть зъ печалаи, що-дєнь слєзи лиги.
 Бідность и багатство єсть то Божя воля:
 Зъ милымъ їхъ дїлити — щасливая доля.
 Ой, хибá жъ я, мати, не твоя дитина?
 Коли моя мѹка тобі буде мѹла....
 И до мого гóря ти жалю не маєшь —
 Хто пришовсь по серцю забуть заставляєшь.

О мамо, мамо! Не погуби дочкѹ своєї! (*Плачетъ.*)

ТЕРПІЛІХА, *сѹ чувствомъ.*

Наталко, схаменісь! Ти у мене одна; ти кровь моя: чи захочу жъ я тебе погубити? Убожество моє и старість силують мене швидче замѹжъ тебе оддати.... Не плачь! я тобі не ворогъ. Правда, Петро добрий парубокъ, та де жъ вінъ? Нехай же прийде, вернетця до насъ. Вінъ не лежень, трудящий; зъ нимъ обіднѹти до злиднѹв не мѹжно... але що жъ!

Хто відає, може, де запропастився, а може и одружився де, може и забувъ тебе! Теперъ такъ буває, що одну ні-би-то любить, а про другу думає.

НАТАЛКА.

Петро не такий: серце моє за ёго ручається, и вонó мині віщує, що вінъ до насъ вернетця.... Якъ-би вінъ знавъ, що ми теперъ такі бідні, — о, зъ кінця світа прилетнувъ би до насъ на поміч!

ТЕРПІЛИХА.

Недуже довірйй своєму серцю: сей віщунъ часто обманює. Придивися, якъ теперъ робитця въ світі, та й о Петрі такъ думай.... А лүчче, якъ-би ти була мині покїрна, и менé послүхала.

Чи я тобі, дóчко, добра не желаю,
Коли когó зйгемъ собі вибіраю?

Ов, дóчко, дóчко! щó жъ мині начати,
Дéжъ любязногó зйгя достати?

Петро десь блукає; може, оженився, —
Може, за тоббю не довго журився.

Ов, дóчко....

По старости мойй живу черезъ сілу, —
Не дїждавшись Петра, підү и въ могїлу.

Ов, дóчко....

Тебѣ жъ безъ пріюту, молодú дитину,
На когó оставлю бідну сиротину.

Ой, дочко, дочко! щó жъ мині начати?
Дѣ жъ любязного зятя достати?

Ти на те ведешъ, щóбъ я не дїждала бачити тебе
замужемъ, щóбъ черѣзъ твоє упрямство не дожила
я віку: бідность, слѣзи и перебори твої полóжять
менѣ въ домовину. (*Плачетъ.*)

НАТАЛКА.

Не плачте, мамо! Я покоряюсь вашій волі и для
васъ за першого жениха, вамъ угóдного, піду за
міжъ; перенесу своє горе, забуду Петра, и не буду
ніколи плакати....

ТЕРПІЛИХА.

Наталко, дочко моя! Ти все для мене на світі!
Прошу тебе: викинь Петра зъ голови, и ти будешъ
щасливою.... Але хтось мелькнóвъ мимо вікна....
Чи не йде хто до насъ?... (*Уходить.*)

VI

НАТАЛКА одна.

Трудно, мамо, викинути Петра изъ голови, а
щѣ труднїше изъ сѣрця. Та щó робить!... Дала
слово за першого вийти заміжъ: для покою ма-

тери треба все перенести.... Скриплю серце своє, перестану журитись, осушу слези свої, — и буду весела. Жених, якимъ я одказала, въ другий разъ не привяжутьця; Вбозному такъ одрізала, що мусять одчепитьця; білше, здається, нема на-приміті.... А тамъ — охъ!... Серце моє чогось щемить.... *(Примьтля, что кто-то приближается къ двери садится за работу.)*

VI.

Входить Выборний, а за нимъ Терпилиха.

ВІБОРНИЙ.

Помогай-бі, Наталко! Якъ ся маєшь, якъ поживаєшь?

НАТАЛКА.

Отъ, живемо и маємося, якъ горбхъ при дорбі: хто не схоче, той не вскубне.

ТЕРПИЛИХА.

На насъ біднихъ и безпомощнихъ, якъ на те похиле дерево, и кози скáčуть.

ВІБОРНИЙ.

Хто жъ тобі виновать, старá? Якъ-би оддалá дочку зámіжъ, то и мала бъ, хто васъ оборонявъ би.

ТЕРПІЛИХА.

Я сього тільки й хочу; такъ що жъ....

ВІБОРНИЙ.

А що таке? Може, женихівъ нема, або що? А може, Наталка?...

ТЕРПІЛИХА.

То-бо-то й горе. Скільки ні траплялось — и хороші люді — такъ: »Не хочу, та й не хочу!«

ВІБОРНИЙ.

Дивно мині та чудно, що Наталка такъ говорить: я ніколи бь одъ її розуму сего не ждавъ.

НАТАЛКА.

Такъ-то вамъ здається; а ніхто не віда, хто якъ обіда.

ТЕРПІЛИХА.

Оттакъ все вона — приговорками та одговорками и вивертается; а до того, якъ йще придасть охання та слізъ, то я й руки опускаю.

ВІБОРНИЙ.

Часъ би, Наталко, взятись за розумъ: ти уже

дівка, не дитя. Кого ж ти дожидаєся? Чи не изъ гóрода ти такú прímху принесла зъ соббю? О, тамъ панночки дуже соббою чванятьця, и вередують женихами: той негáрний, той небагáтий, той не меткий, другий дуже смíрний, íнший дуже бi-стрий, той кирпáтий, той носáтий, та чомъ не воéнный, та коли и воéнный, то щобъ гусáринь; а одъ такого перебору досiдятьця до тóго, що опiсля и на íхъ нiхтó не глiяне.

НАТАЛКА.

Не рiвняйте мене, пáне Вiборний, зъ городянками: я не вередую, и не перебрáю женихами. Ви знаєте, хто за мене свáтався. Чи ужé жъ ви хóчете спхнути мене зъ мóсту та вь вóду?

ВИБОРНИЙ.

Правда, зáмижъ вийти — не дощову годину пересiдити; але минi здаётця, якъ-би чоловiкъ на-дiжний трапився, то бъ не треба нi для себе, нi для мáтери ёму одказовати: ви люде небагáти.

ТЕРПIЛIХА.

Небагáти! Та така бiдность, такé убóжество, що я не знаю, якъ дáльше и на свiтi жiти!

НАТАЛКА.

Мáмо! Богъ насъ не оставить: ёсть и бiднiйши одъ насъ, а живуть же....

ТЕРПІЛІХА.

Запевне, що живуть; але яка жизнь їх!

НАТАЛКА.

Хто живе чесно и годуетця трудами своїми, тому и кусокъ черствого хліба смачнійшій одъ мякбі бұлки, неправдою нажитої.

ТЕРПІЛІХА.

Говорі, говорі! а на старості гірко терпіти нұжду и во всёму недостатокъ.... (*Къ Выборному*).. Хочъ и не годітця своєї дочкї вихвалїти, та скажў вамъ, що вона добра у мене дитїна: вона обіщала, для мого покою, за першого жениха, абї бь добрий, вїйдти замїжъ.

ВІБОРНИЙ.

Объ рóзуму и доброму сёрцю Наталки нічого говорїти,— всі матерї приміромъ ставлять її своїмъ дочкамъ; тїлько—нігде правди діти—безъ приданого, хочъ будь вона мудрїша отъ царя Соломона, а краща одъ прекрасного Іосифа, то мже умерти сїдою панною.

ТЕРПІЛІХА.

Наталко! чўешъ, що говорять? Жалїй послї на себе, а не на дрўгого когб.

НАТАЛКА *вздыхаєть.*

Я й такъ терплю гóре.

ВІБОРНИЙ.

Та мóжно вáшому гóрю и пособіти.... (*Лука-во.*) У мене ёсть на приміті чоловяга — и поважний, и багáтий, и Натáлку дóже собі уподóбавъ.

НАТАЛКА, *въ сторону.*

Отъ и бідá мині!

ТЕРПІЛІХА.

Жартóєте, пáне Вїборний.

ВІБОРНИЙ.

Безъ жáртівъ, знáю гáрного женихá для Натáлки; а колі прáвду сказáти, то я и прїйшовъ за ёго поговоріти зъ вáми, пáні Терпіліхо.

НАТАЛКА, *съ нетерпльнїємъ.*

А хтó такий той женихъ?

ВІБОРНИЙ.

Нашъ Вóзний, Тетерьвакóвський. Ви ёго знáете?... Чїмъ же не чоловікъ?

НАТАЛКА.

Вóзний? Чи вінъ же мині рївня? Ви глумитєся надо мною, пáне Вїборний.

ТЕРПІЛІХА.

Я такъ привікла къ своєму безталанню, що бо-
юся й вірити, щобъ була сему правда.

ВІБОРНИЙ.

Зъ якого жъ побиту міні васъ обманювати? Вбз-
ний Наталку полюбівъ, и хоче на ій женітись:
щобъ жъ тутъ за діво? Ну, скажіть же хутенко,
якъ ви думаете?

ТЕРПІЛІХА.

Я душею рада такому зятеві.

ВІБОРНИЙ.

А ти, Наталко?

НАТАЛКО.

Бога бійтесь, пане Вйборний! Міні страшно и
подумати, щобъ такий панъ письменний, розумний
и поважний хотівъ на міні женітись.... Скажіте
міні перше, для чо́го люде жєнятьця?

ВІБОРНИЙ.

Для чо́го? — Для то́го.... А ти б́уцимъ и не
знаєшъ!

НАТАЛКА.

Міні здаєтця, для то́го, щобъ завести хазяй-

ство и семейство, жити люблязно и дружно, бути вірними до смерти и помагати одно другому; а панъ, которий жєнитця на прбстїй дївцї, чи бѹде їй щїримъ другомъ до смерти? Ёмѹ въ голові и бѹде все роїтись, що вінъ її віручивъ изъ бїдності, вївївъ въ люде, и що вона ёмѹ не рївня. Бѹде на неї дивїтись зъ презїрствомъ и обходїтись зъ неповагою, — и у пана така жїнка бѹде гїрше наймички... бѹде креначкою.

ТЕРПІЛІХА.

Оттакъ вона всякий разъ и занесє, та й справляйсь зъ нею. Коли на те пішло, то я скажѹ: якъ-бї не годованецъ нашъ Петро, то й Наталка булá бѹ якъ шовкова.

ВІБОРНИЙ.

Петро? Дє жъ вінъ? А скїлько роківъ, якъ вінъ пропада?...

ТЕРПІЛІХА.

Ужє роківъ трóхи не зъ чотїрі.

ВІБОРНИЙ.

И Наталка такъ обезглуздїла, що любить запропаствївшогось Петра! И Наталка, кáжешъ ти, дóбра дитїна, коли бáчить рїдну свою мáтїрь при стáрости, въ уббжествї, всякий часъ зъ заплакан-

ними очима, и тужь умираючу одъ гѣлодной смер-
ти, не жѣлитця надъ матірью? А ради когѣ? Ради
пройдисвіта, лѣнца, що, мѣже, де въ острѣзі си-
дѣть, мѣже, умерь, абѣ въ москалі завербовався.

Терпѣлиха и Наталка плачуть.

ВІБОРНИЙ.

Эй, Наталко! не дровичся!

ТЕРПІЛІХА.

Та пожалій рідной
Менѣ старѣй бѣд всѣй,
Схаменіся!

НАТАЛКА.

Не плачь, мамо, не журіся!

ВІБОРНИЙ.

Забудь Петра лѣнца,
Пройдоху, погѣнца,
Покоріся!

ТЕРПІЛІХА.

Будь же, дѣчко, мнѣ послушна!

НАТАЛКА.

Тобі покоряюсь,
На все соглашаюсь
Прямодушно.

ВІБОРНИЙ, а за нимъ ТЕРПІЛІХА и НАТАЛКА:

Де згода въ семействі, де миръ и тишина,
Щасливі тамъ люде, блаженна сторона:

- Ихъ Богъ благословляєть,
Добрó імъ посилаєть,
И зъ ними вікъ живєть.

ТЕРПІЛІХА.

Дочко моя! голубко мой! пригорнісь до мого
сёрця! Покірность твоя жизни и здоровья мині
придасть. За твою повагу и любóвь до мене Богъ
тебе не оставить, моє дитя́тко!

НАТАЛКА.

Мамо, мамо! все для тебе стерплю, все для те-
бе зроблю, и коли мині Богъ помóже, осушити
твої слези, то я найщасливійша буду на світі;
тільки....

ВІБОРНИЙ.

А все такі «тільки»! Ужé куди не кинь, то
влинь.... Вікинь лишъ дурь зъ голови; ударь лі-
хомъ объ землю, — мовчи та дишъ!

ТЕРПІЛІХА.

Такъ, дочко моя! Коли тобі що и наверзєтьця
на умъ, то подумай, для ко́го и для чо́го вихó-
дишъ за Вóзного заміжъ.

НАТАЛКА.

Такъ, я сказала уже, що все для тебе зроблю, тільки щобъ не спішили зъ весіллямъ.

ВІБОРНИЙ.

А на що жъ и одкладовати въ довгий ящикъ; адже ми не сѹдді.

ТЕРПІЛІХА.

Та треба жъ такі приборъця къ весіллю: хочъ рушникі и єсть готові, такъ ище де-чого треба.

ВІБОРНИЙ.

Аби рушникі були; а за прибори на весілля не турбуйтесь: нашъ Вѳзний чоловікъ — не взявъ єго катъ — на свій коштъ такє бундячне весілля уджигне, що ну! — Послухайте жъ сюді: сє-годня зробимо сватання, и ви подавайте рушникі; а тамъ уже умовитесь собі зъ паномъ женихомъ и за весілля. Прощайте! — Гляді жъ, Наталко, не згедзайся, якъ старості прійдуть! памятуй, що ти обіщала матері. Прощайте, прощайте!

ТЕРПІЛІХА.

Прощайте, пане Вѳборний! Спасєть васъ Богъ за вашу приязнь. *(Уходить вмєстє съ Вѳборнымъ.)*

VII

НАТАЛКА *одна.*

Не минула менé лихá година! Вóзний гiрше рe-
цяхá причепiвся. А здаётця, що Макогóненко до
всеi бiдi привiдця... Бóже милосéрдний! щó зо мною
бúде? Стрáшно и подúмати, якъ зъ немiлимъ чо-
ловикомъ ввесь вiкъ жити! якъ нeлюба миловати,
якъ осоружного любити! Куди минi дiвáтись? Дe
нiмочи шукати? Кого проейти?... Гóре минi!...
Добри лiде, поможiть минi, пожалiйте менé!... А я
одъ всéго сeрця жалю объ дiвкáхъ, якi вь такiй
бiдi, якъ я тепeрь.... (*Становится на коль-
ни и поднимаетъ руки ввeрхъ.*) Бóже! коли
ужe вoля твоя ёсть, щoбъ я була за Вóзнимъ, то
вижени любовъ до Петра изъ мого сeрця, и на-
верни дúшу мою до Вóзного! Безъ сeго чúда я про-
падú на вiки.... (*Встаeтъ и поeтъ.*)

Чогó жъ вода коломúтна? Чи не оiля збила,
Чогó жъ и я смутна тепeрь? чи не мáти бiла?
Менé жъ мáти та не бiла, самi слéзи лютця:
Одъ мiлого людeй нежá, одъ вeлюба шлóтця.
Прийди, мiлий, подивiся — яку терплю муку!
Ти хочъ вь сeрцi, та одъ тебе беруть мою
рúку.

Спиши, мiлий! Спасi менé одъ лютóй напáсти!
За вeлюбомъ коли бúду, то мúшу пропáсти.

ДѢЙСТВІЕ ВТОРОЕ.

ПРЕЖНЯЯ УЛИЦА КЪ РѢКѢ, ВЪ СЕЛѢ У ВОРСКЛА.

I

МИКОЛА, *однѣнъ.*

Однѣнъ собі живу на свѣті, якъ билінка на полі! Сирота, безъ роду, безъ племени, безъ талану и безъ пріюту. Що робить — и самъ не знаю. Бувъ у городі, шукавъ міста, — але скрізь опізнївсь. (*Думаєть.*) Одважусь у пекло на три дні! Піду на Тамань, пристану до Чорноморцівъ. Хочъ изъ мене и не показній козакъ буде, та єсть же и негіднійші відъ мене.... Люблю я козаківъ за їхъ обичай: вони коли не п'ють, то людей б'ють, а все не гуляють.... Заспівую лишень пісню їхъ, що мене старій Запорожець Сторчоглядъ вивчивъ....

Гомінъ, гомінъ, гомінъ по діброві,

Туманъ поле покриває;

Мати сина, мати сина,—
Мати сина проганіе:

»Иди, сину, иди, сину,—
Иди, сину, причь відь мене!

»Нехай тебе, нехай тебе,—
Нехай тебе Орда візьме!»

—»Мене, мати, мене, мати,—
Мене, мати, Орда знае.

»Вь чистімь полі, вь чистімь полі,—
Вь чистімь полі обьіждае.»

—»Иди, сину, иди, сину,—
Иди, сину, причь відь мене!

»Нехай тебе, нехай тебе,—
Нехай тебе Тўрчинь візьме!»

—»Мене, мати, мене, мати,—
Мене, мати, Тўрчинь знае:

»Срібломь-злѣтомь, срібломь-злѣтомь,—
Срібломь-злѣтомь наділае.»

—»Иди, сину, иди сину,—
Иди, сину, причь відь мене!

»Нехай тебе, нехай тебе,—
Нехай тебе Ляхи візьмуть!»

—»Мене, мати, мене, мати,—
Мене, мати, Ляхи, знають:

»Мѣдомь-винѣомь, мѣдомь-винѣомь,—
Мѣдомь-винѣомь наповѣють.»

—»Иді, сїну, іді, сїну,—
Иді, сїну, прїчъ відъ мене!

»Нехай тебе, нехай тебе,—
Нехай тебе Москáль візьме!«

—»Мене, мáти, мене мáти,—
Мене, мáти, Москáль знає:

»Жить до себе, жить до себе —
Давно уже підмовляє....«

Такъ и я зъ Чорномóрцями бѣду тетерю їсти, горїлку пїти, люльку курїти и Черкесъ бїти. Тїлько тамъ треба утаїти, що я письменний: у нихъ, кáжуть, изъ рóзумомъ не треба висобуватись. Та се невелика штўка: и дўрнемъ не трўдно прикїнутись.

II

*ПЕТРЬ виходить, и не ви-
дя Микола, поетъ:*

Сонце низенько,
Вечеръ близенько —
Спішў до тебе,
Лечў до тебе,
Моє серденько!

Ти обіщáлась
Мене вїкъ любити
Нї зъ кимъ не знáтьця,

И всіх пуратьця,
А для мене жити.

Сердёнко моє!
Колись ми двом
Любились вірно,
Чесно, спривірно,
И жили в покобі.

Он, як я прийду,
Тебе не застану,—
Згорну я рúченьки,
Згорну я білі,
Та й неживъ стану....

Микóла, в сторону.

Се не изъ нашого села и вóвся мині незнамбий.

Петрó, тихо.

Якé се село? Воно мині не в приміту.

Микóла, подходя кь Петру.

Здоровъ, пане брате! Ти, здаётця, не тутешній.

Петрó.

Ні, пане брате.

Микóла.

Відкіля жъ ти?

Петрó.

Я?... *(Съ улыбкою.)* Не знаю, якъ-би тобі и
сказати. Відніля хочешъ....

МИКОЛА.

Та вже жъ ти не забúвъ хочъ того мiста, де родився?

ПЕТРО.

О, запéвне не забúвъ, бо и вóвся не знаю.

МИКОЛА.

Та щó жъ ти за чоловiкъ?

ПЕТРО.

Якъ бачишъ, — бурлака на свiтi.... Тинiюся одъ селá до селá, а теперъ идú въ Полтаву.

МИКОЛА.

Мóже, у тебе родичи ёсть въ Полтавi, абó знакомi?

ПЕТРО.

Немá у мене ни родичiвъ, ни знакомихъ. Яки бúдуть знакомi, абó родичи у сиротi?

МИКОЛА.

Такъ ти, бачú, такий, якъ и я — безприютний.

ПЕТРО.

Немá у мене ни кола, ни двора: ввесь тутъ.

МИКОЛА.

О, братіку! *(береть Петра за руку)* знаю я добре, якъ тяжко бу́ти сирото́ю и не ма́ти містечка, де бь го́лову приклоні́ти.

ПЕТРО.

Правда тво́я, бра́те; та я, благодареніе Бо́гу, до сьго ча́су прожівъ такъ на світі, що ніхто́ ні чимъ не ура́зить. Не знаю, чи мо́я одина́кова дбля зъ тоббо́ю, чи одь то́го, що й ти че́сний па́рубокъ, се́рце мо́е до те́бе склоня́етця, якъ до рідного бра́та....
Будь моїмъ прия́телемъ!...

III

Возный и Выборный выходятъ изъ хаты Терпілихи. У Возного рука перевязана шолковымъ платкомъ; а у Выборного черезъ плечо висить старостинскій рушникъ. Микола и Петро отходять въ сторону. Возный прохаживается съ самодовольнымъ лицемъ.

ВІБОРНИЙ останавливается у двери, и громко юворить въ дверь.

Та ну бо, Бори́се, иди́ зъ на́ми! Ми́ні до те́бе діло е́сть....

ТЕРПІЛІХА.

Дайте йому покій, пане Виборний! Нехай трохи прочумається.

ВИБОРНИЙ.

Та на дворі швидче провітритця.

ТЕРПІЛІХА.

Въ хаті лүчче: тутъ ніхтo не побачить, и не осудить.

ВИБОРНИЙ.

За всі гóлови! *(Отходить кз двери.)* Не стїдно, хочъ и на свѣтанні! И черезъ край смикнўвъ окаянноі варенўхи.... *(Увидя Миколу.)* Миколо! щo ти тутъ рбвишь? Давно вернўвся изъ гóрода?

ВÓЗНИЙ.

Не обрїтається ли въ гóроді новинoкъ какихъ курьезнихъ?

ВИБОРНИЙ.

Адже ти бувъ на базарі, — щo тамъ чути?

МИКОЛА.

Не чувъ, далебі, нічoго. Та въ гóроді теперъ не до новинoкъ: тамъ такъ ўлиці застрбюють но-

ними домами, та кришки красять, та якісь пішоходи роблять, щобъ въ грязь добре, бачъ, ходіти було пішки, що ажъ дивітись мило. Да вже жъ и городъ буде, — мовъ макъ цвіте! Якъ-би покійні Шведи, що згинули підъ Полтавою, повставали, то бъ теперъ и не пізнали Полтави.

вóзний.

По крайній мірі — тее то якъ ёго — чи не чути чогó обь обідахъ, спорахъ и грабежахъ, и — тее-то якъ ёго — о жалобахъ и позвахъ?

вѣвортій.

Та що ёго питати: вінъ по гореду гавъ ловівъ та витришкі продававъ.... (Къ Миколъ.) Чомъ ти, ёлоне, не кланяєся пану Вóзному, та не поздоровишь ёго? Адже бачишь, вінъ заручився.

микóла.

Поздоровляю васъ, добродію?... А зъ кимъ же Богъ привівъ?

вóзний.

Зъ найкращею зо всёго селá и всіхъ прикосновеннихъ околщъ дівницею.

вѣвортій.

Не скажемо: нехай кортіть. (Отходя.) А се щó за парубокъ?

МИКОЛА.

Се мій знакомий. Іде изъ Коломака въ Полтаву
на заробітокъ.

ВІЗНИЙ.

Хибá рави — тее-то якъ ёго — изъ Коломака че-
резъ наше село дорога въ городъ?

ПЕТРО.

Я нарочно прийшовъ сюди зъ нимъ побачитись.

Возный и Выборный уходятъ.

IV

ПЕТРО.

Се старший въ вашімъ селі?

МИКОЛА.

Який чортъ! Вінъ живе тільки тутъ. Бачъ, Віз-
ний, — такъ и бундичитця, що помазався паномъ.
Юриста завзятий и хапунъ такий, що и зъ рідного
батька злупить!

ПЕТРО.

А той, другий?

МИКОЛА.

То Віборний Макогоненко, — чоловічокъ и дбб-

рий бувъ би, такъ біда, — хитрий якъ лисиця, и на всі сторони мотається: де ні посіє, тамъ и уродиться. И уже де и чортъ не зможе, то пошли Макого-ненка, заразъ докаже.

ПЕТРЬ.

Такъ вінъ штука! Кого жъ вони висватали?

МИКОЛА.

Я догадуюсь. Тутъ живе одна бідна вдова зъ дочкою; то, мабуть, на Натальці Вбзний засватався, бо до неї багато женихівъ залицялись.

ПЕТРЬ.

На Натальці!... Та Наталка жъ не одна на світі.... Такъ, видно, Наталка багата, хороша и розумна.

МИКОЛА.

Правда, хороша и розумна, а дотого и добра; тільки не багата; вони недавно тутъ поселились, и дуже бідно живуть. Я далекій їхъ родичъ, и знаю їхъ бідне поживання.

ПЕТРЬ.

Де жъ вони перше жили?

МИКОЛА.

Въ Полтаві.

ПЕТРÓ, *св ужасомъ.*

Въ Полтаві?...

МИКО́ЛА.

Чого жъ ти не своїмъ гóлосомъ крикнувъ?

ПЕТРÓ.

Микóло! братіку мій рідний! Скажи по правді: чи давно уже Натáлка зъ мáтірью тутъ живуть, н́ якъ вони прозивáютця?

МИКО́ЛА.

Якъ тутъ вони живуть.... (*говори́тъ протяжно, какъ будто въ умъ расчитываетъ время*).... четвѣртий уже годъ. Вони остáвили Полтаву зáразъ по смѣрти Натáльчиного бáтька.

ПЕТРÓ *вскрикиваетъ.*

Такъ вінъ умеръ!

МИКО́ЛА.

Щó зъ тобою рóбитця?

ПЕТРÓ.

Нічого, нічого. Скажи, будь ласкавъ, якъ вони прозивáютця?

МИКО́ЛА.

Старá прозивáетця Терпіліха Горпіна, а дочка́ Натáлка.

*Петро всплескиваетъ руками,
закрываетъ ими лице, опускаетъ
голову, и стоитъ неподвижно.*

*Мирѣла бьетъ себя по лбу,
и дѣлаетъ знакъ какъ
будто что-то отгадалъ.*

Я не знаю, хто ти, и тенѣрь не питаюся; тиль-
ко послухай:

Вігеръ віе горѣю.
Любівсь Петрúсь зо мнѣю.
Ой, ліхо—не Петрúсь!
Лице біле, чѣрний усь.

Помлюбіла Петруся,
Та сказати боюся.
Ой, ліхо....

А за тѣго Петруся
Била менѣ матúся.
Ой, ліхо....

Дѣ жъ блукáе мій Петрúсь,
Що и дѣсі не вернúвсь?
Ой, ліхо....

Я хочъ дівка молодá,
Та вже знаю, щѣ бідá.
Ой, ліхо—не Петрúсь!
Лице біле, чѣрний усь.

А щѣ? мѣже, не одгадáвь? (*Обнимаеть Петра.*)

ПЕТРЬ.

Такъ! угадавъ. Я—той нещасний Петрь, якбому Наталка приспівувала сю пісьню, якого вона любила, и обіщала до смёрти не забути; а теперь....

МИКОЛА.

Що жь теперь? Ищє ми нічого не знаємо. Мбже, и не її засвтали.

ПЕТРЬ.

Та сєрце моє замірає. Чує для сєбе великого горя. Братину Миколо! Ти говоривъ мині, що ти їхь рбдичь: чи не мбжна тобі довідатьця про свтання Наталки? Нехай бду знати свою дблю.

МИКОЛА.

Чбмь же не мбжна? Коли хбчешь, я заразь иду, и все розвідаю. Та скажи мині, чи говорити Натальці що ти туть?

ПЕТРЬ.

Колі вона свободна, то скажи за мене; а коли заручена, то лбчче, не говори. Нехай бду одинь горювати и сохнути зь печали. На що їй споминати про того, що такь лєгко забула!

МИКОЛА.

Стережись, Пєтре, нарікати на Наталку. Скілько

я знаю її, то вона не одъ того идѣ за Вѣзного, що тебе забула.... Підожди жъ мене тутъ. (*Уходить кь Терпільцяхъ.*)

V

ПЕТРЪ, *одинь.*

Чотири годи ужѣ, якъ розлучили мене зъ Наталкою. Я бідний бувъ тоді и любивъ Наталку безъ всякої надії. Теперъ, наживши кривавимъ потомъ копійку, поспішавъ, щобъ багатому Терпільові показатись гіднимъ єго дочкї; а вмѣсто багатого батька найшовъ матіръ и дочку въ бідности и безъ поміщи.... Все, здається, близило мене до щастя, — и якъ на те, треба жъ опізнитись однимъ днемъ, щобъ горювати всю жизнь! Кого безталання нападѣ, тому нема ні въ чімъ удачі. Правду въ тій пісні сказано, що сусїдові все удається, всі єго люблять, всі до єго липнуть, а другому все якъ одрізано....

У сусїда хата біла,
У сусїда жінка мїла;
А у мене ні хатїнки,
Нема щастя, нема жїнки.

За сусїдомъ молодїці,
За сусїдомъ и вдовїці,
И дївчата поглядяють,—
Всі сусїда полюбляють.

Сусідъ ранняше менé сiе, —
У сусiда зеленiе;
А у мéне не орано
И вiчого не сiяно.

Всi сусiда вихвалiють
Всi сусiда поважають;
А я марно часi трачу
Одинъ вь свiтi тiлько плачу.

VI

*вiборний вийшовъ между
тьмъ на улицу, слу-
шавъ, и потомъ, подхо-
дя къ Петру, говорить.*

Тi, небóже, и спiвака добрий.

ПЕТРÓ.

Не такъ щобъ дýже; отъ абi-то....

вiборний.

Скажи жь минi, вiдкiля ти идешь, кудá, и щó
ти за чоловiкь?

ПЕТРÓ.

Я собi бурлака. Шукáю роботи по всiхъ усю-
дáхъ, и теперъ идú вь Полтаву.

вiборний.

Дé жь тi бувáвъ, щó ти видáвъ и щó чувáвъ?

ПЕТРÓ.

Довго буде все розка́зувати. Бувъ я. и у моря, бувъ и на Дону́, бувъ и на лінії, захо́дивъ и въ Ха́рьковъ.

ВІБОРНИЙ.

И въ Ха́рькові бувъ? Ле́вольи-то десь го́родъ?

ПЕТРÓ.

Га́рний го́родъ. Тамъ всѣго до́брого єсть; я и въ теа́трі бувъ.

ВІБОРНИЙ.

Де? въ теа́трі? А що се таке́ теа́тръ?—го́родъ, чи містє́чко?

ПЕТРÓ.

Ні, се не го́родъ и не містє́чко, а въ го́роді ви́строєнний вели́кий буди́новъ. Туди́ въ-вє́чері зъїзжа́ютьця пані́, и зхо́дятьця вся́кі лю́де, хто запла́тити мо́же, и дивля́тця на кумє́дію.

ВІБОРНИЙ.

На кумє́дію! Ти жъ ба́чивъ, па́не бра́те, сю ку́мєдію, яка́ вона́?

ПЕТРÓ.

Я не разъ ба́чивъ. Се таке́ диво́, якъ побáчишь разъ, то и въ-дру́ге захо́четця.

VII

вѳзній, *подхода къ Выборному.*

Щѳ ти тутъ, старосто мій, — тѳе-то якъ ѳго — розглагольствуешъ зъ пришельцемъ?

ВІБОРНИЙ.

Та тутъ диво, добродію. Сей парняга бувъ въ театрі, та бачивъ и кумедію, и зачавъ бувъ мині розказовати, яка вона; такъ отъ ві перебіли.

ВѳЗНИЙ.

Кумедія, сирічь, лицедійство.... *Продолжай, (Петру) вѳшець....*

ПЕТРѳ.

На кумедіі одні вихѳдять, — поговѳрять та й пі-дуть; другі вийдуть, тѳ жъ рѳблять; де-коли підъ музику співають, сміютьця, плачуть, бѳютьця, стрі-ляютьця, вѳляютьця и умірають.

ВІБОРНИЙ.

Такъ така-то кумедія? Есть же на що дивѳтись, коли люде убиваютьця до смерти!... Нехай їй всѳ-чина!...

ВБЗНИЙ.

Вони не убиваютьця, и не умірають, — тее-то якъ ёго — насто́яще; а тілько такъ удають иску́сно, и прикидаютьця ме́ртвими.... О, якъ-би́ спра́вді уби-ва́лися, то бь́ було́ за-що гро́ши запла́тити!

ВІБОРНИЙ.

Такъ се тілько гро́ши виду́рюють. Скажи́ жь, бра́тїву, якé тоби́ лу́чче всіхъ полюби́лось, якъ ка́же панъ Вбзний, лицемі́рство?

ВБЗНИЙ.

Не лицемі́рство, а лицеді́йство.

ВІБОРНИЙ.

Ну, ну, лицеді́йство....

ПЕТРБ.

Мині́ полюби́лась на́ша Малороссі́йська кумеді́я. Тамъ бу́ла Мару́ся, бувъ Климівськи́й, Пруді́усь и Грицько́.

ВІБОРНИЙ.

Роскажи́ жь ми́ні, що́ вони́ робі́ли, що́ гово́рили.

ПЕТРБ.

Співа́ли Моско́вські́ пісні́ на на́шъ го́лосъ; Кли-

мовський танцівавъ зъ Москалёмъ; а що говоріли, то трібно розібрати, бо сю штуку написавъ Москаль по-нашому, и дуже поперевертавъ слова.

ВІБОРНИЙ.

Москаль? Нічого жъ и говоріти. Мабуть, вельми нашкодивъ, и наколотівъ горбу зъ капустою.

ПЕТРЬ.

Климівський бувъ письменний, комповавъ пісні, и бувъ виборний козакъ, служивъ въ полку пана Кочубея на баталії зъ Шведами, підъ нашою Полтавою.

ВІЗНИЙ.

Въ полку пана Кочубея? Но въ славні Полтавські времена—тее-то якъ ёго—Кочубей не бувъ полковникомъ, и полка не имівъ; ибо и пострадавшій одъ ізверга Мазепи, за вірность къ государю и отечеству, Васи́лий Леонтієвічъ Кочубей бувъ генеральнимъ суддею, а не полковникомъ.

ВІБОРНИЙ.

Такъ се такъ, не во гнівъ сказати, — буйки-барбанъ-башта, шануючи Бога и васъ.

ВІЗНИЙ

Великая неправда виставлена предъ очи публич-

ности. За снѣ Малороссійская літопись въ праві при-
позвѣть сочинителя пѣзвомъ къ отвѣту.

ПЕТРѢ.

Тамъ и 'Искру почѣтуютъ.

ВѢЗНИЙ.

'Искра, шуринъ Кочубѣя, бувъ полковникомъ Пол-
тавськимъ, и пострадавъ вмѣстѣ зъ Кочубѣемъ мало
не за годъ до Полтавської баталіі; то думать треба,
що и полкъ ёму принадлежалъ во время сраженія
при Полтаві.

ПЕТРѢ.

Тамъ Прудіуса и писаря ёго Грицька дуже брѣд-
ко вѣставлено, що ніби-то царську казню затаїли.

ВѢЗНИЙ.

О, се діло възможно, и за се сѣрдиться не треба.
Въ семѣи не безъ вѣродка—тѣе-то якъ ёго. Хибѣ
ѣсть яка земля праведними 'Иовами населена? Два
плуті въ селі, и селу безчѣстя не роблять, а не
тѣлько цілому краєві.

ВѢБОРНИЙ.

Отто тѣлько не чепуриб, що Москаль взявся по-
нашому и про насъ писати, не бачивши зъ-рѣду
края, и не знавши звичаївъ и повѣрѣя нашого....
Коли не піпъ....

вбзний.

Полно, доволно, годі, буде балакати. Тобі яке діло до чужого хістугу? Ходімъ лишъ до бѹдущеї моєї тѣщи.

VIII

ПЕТРЪ, *одинь.*

Гірсько мині слѹхати, що Терпіліху зовѣть другий, а не я тѣщею. Такъ Наталка не моя, — Наталка, котору я любивъ бѣльше всѣго на свѣті, для которої одважовавъ жизнь свою на всі бѣди, для которої стогнавъ підъ тяжкою роботою, для которої скитався на чужині и зарбленную копійку збивавъ до кѹци, щобъ розбагатіти и назвати Наталку своєю вѣчно! И коли самъ Богъ благословивъ мої труді, Наталка тоді достаѣтця другому!... О, злая доле! чомъ ти не такая, якъ другихъ?

Та йшовъ козакъ зъ Дбну, та зъ Дбну до-дбму,
Та зъ Дбну до-дбму, та й сівъ надъ водбю.

Та й сівъ надъ водбю, проклинаѣе дблю:

Ой, доле жъ моя, доле, доле моя злая!

Доле моя злая, чомъ ти не такая,

Чомъ ти не такая, якъ дбля чужая?

Другімъ даѣшь лишне, менѣ жъ обижаетъ,

И що мині мѣле, и те однімаешъ!...

IX

МИКОЛА, повертається.

ПЕТРО.

А що, Миколо? яка чулка?

МИКОЛА.

Не успів нічого и спитати. Лихий приніс Возного з Виборнимъ. Та тобі бь треба притаїтись де-небудь: Наталка обіщалась на-чась сюди вийти.

ПЕТРО.

'Якъ-же я удержусь не показатись, коли побачу свою милу!

МИКОЛА.

Я клянущ тебе, коли треба буде.

X

Наталка виходить, Петро прячется.

НАТАЛКА, виходя поспішно.

Що ти хотів сказати міні, Миколо? Говори швидко, бо за мною заразъ збігаютьця.

МИКОЛА.

Нічого. Я хотівъ спитати тебе, чи ти справді посвѣтана за Вѣзного?

НАТАЛКА, *печально.*

Посвѣтана. Що жъ робити: не можна бiльше со-
противлятися матерi! Я и такъ скiльки одвилѣвала-
ся, и всiкий разъ убивала її своїмъ одказомъ.

МИКОЛА.

Ну що жъ! Вѣзний — не взявъ ёго врагъ — завид-
ний женихъ. Не бiйся, полюбитця; а може, и по-
любiвсь ужe?

НАТАЛКА, *сз упрехомъ.*

Миколо, Миколо! не грiхъ тобі теперъ надо мною
смиятись!... Чи можна минi полюбити Вѣзного, абб
кого другого, коли я люблю одного Петра. О колибъ
ти знавъ ёго, пожалiвъ би и мене, й ёго.

МИКОЛА.

Петра?...

Що за того Петруся
Бiла мене матуся.

Ой, лихо не Петрусь!
Лице бiле, чорний усь.

НАТАЛКА, заплакавъ.

Що ти мині згадавъ! Ти роздираешъ моє сѣрце....
О, я бідна!... *(Помолчавъ указувае на рѣку.)*
Бачишъ Вѣрскло?... Абѣ тамъ, абѣ нѣ за кѣмъ.

МИКОЛА, показуея въ ту
сторону, вѣдъ спрята-
ся Петро.

Бачишъ ту стѣрону: вѣтъ же и въ Вѣрсклу не бѣ-
дешъ, и журѣтисъ перестанешъ.

НАТАЛКА.

Ти, мині здаѣтця, побувавши довго въ гѣродѣ,
ошалѣвъ и зовсѣмъ не тимъ ставъ, що бувъ.

МИКОЛА.

Коли хочешъ, то я такъ зроблю, що и ти не та
бѣдешъ, що тепѣръ.

НАТАЛКА.

Ти, чѣртъ-зна-що верзешъ. Пидѣ лѣчче до-дѣму.
(Идетъ.)

МИКОЛА, удерживея На-
талку.

Пѣжди. Одно слѣво вѣслухай, та й одвѣжисъ одъ
мѣне.

НАТАЛКА.

Говори жъ, що таке?

МИКОЛА.

Хочешъ бачити Петра?

НАТАЛКА.

Що ти? перехристись! Де бъ то вінъ узівся?

МИКОЛА.

Вінъ тутъ, та боітця показатись тобі, за тімъ,
що ти посвѣтана за Вѣзного.

НАТАЛКА.

Чого жъ ёму боїтись? Намъ не гріхъ побачитись:
я ище не вінчана.... Та ти обманюешъ!

МИКОЛА.

Не обманюю,—приглядайся.... Пётре, явійсь!

НАТАЛКА, *увидя Петра,*
вскрикуєть.

Петро!

ПЕТРО.

Наталко!

(Обнимають друзь друга.)

МИКОЛА.

Поблукáвши, мій Петрусь,
До мене опіть верну́всь.

Ой, лихо — не Петрусь!
Лице біле, чорний усь.

ПЕТРО.

Ната́лко! вь який чась тебе я стрічаю!... Для
того тільки побáчились, щобь на віки розлучітись.

НАТАЛКА.

О, Пётре! скільки слізъ вилила я за тобою!... Я
знаю тебе, и за тїмъ не питаюся, чи ти любишь
мене, а за себе — бо́жусь....

МИКОЛА.

Объ любви поговóрите другимъ разомъ, иншимъ
часомъ; а теперъ поговóрїть, якъ зъ Вóзнимъ роз-
взаятьця.

НАТАЛКА.

Не довго зъ нимъ розвзаятьця: не хóчу, не пі-
ду, — та й кінці вь вóду.

ПЕТРО.

Чи добре такъ бóде? Тво́я ма́ти....

НАТАЛКА, *перебивая*.

Моя мати хотіла, щобъ я за Вѣзного вийшла заміжъ за тїмъ, що тебе не було; а коли ти прийшовъ, то Вѣзний мусить одступитись.

ПЕТРѢ.

Вѣзний — панъ чиновний и багатий; а я не маю нічого. Вамъ зъ матірью треба підбори и зашити; а я черезъ себѣ ворогівъ вамъ прибавлю, а не помічъ подамъ.

НАТАЛКА.

Петре! не такъ ти думавъ, якъ одходивъ.

ПЕТРѢ.

Я однаковий, якъ тоді бувъ, такъ и теперъ, и скажѣ тобі, що и мати твоя не согласитця проміняти багатого зятя на бідного.

МИКОЛА.

Трѣхи ПетрѢ не правду говорить.

НАТАЛКА.

Одгадую своє нещастя!... ПетрѢ бїльше не любить мене, и єму нїжди мало, хочъ-бї я й пропала. Отъ яка теперъ правда на свїті!

Підешь, Пётре, до тієї, яку теперъ любишъ,—
Передъ нею менé бідну за любовъ осудишъ.

ПЕТРÓ.

Я другóй не любівъ, и любить не б́ду,
Тебé жъ, моé серденятко, по смерть не заб́ду.

НАТАЛКА.

Колибъ любівъ по прэжнёму,
То б́ не мавъ цуратьця,
Не попустівъ свою м́лу
Другóму достатьця.

ПЕТРÓ.

Люблю тебé по прэжнёму,
Не д́мавъ цуратьця!...
Не попус́у мою м́лу
Другóму достатьця.

НАТАЛКА.

Я жизнь свою ненави́жу, зъ сёрцемъ не звладію,
Коли Пётрó мій не б́де, то смерть заподію.

ПЕТРÓ.

Коли вірно Пётра́ любишъ, такъ живи́ для ёго!
Моли́сь Бо́гу, моя м́ла,—не страши́сь нікого.

ОБ́В.

Богъ помóже серцямъ вірнимъ пережити м́ки;
Души на́ші зъедини́лись, зъедини́ть и р́ки.

МИКОЛА.

Такъ, Наталко! молись Богу, и надійся одъ ёго всёго дброго. Богъ такъ зрбити, що ви оббе не-счуетесь, якъ и щастя на вашей стороні буде.

НАТАЛКА.

Я давно уже поклялась, и теперъ клянусь, що окромъ Петра, ні за кимъ не буду. У мене рідна мати—не мачуха, не слоче своєї дитини погубити.

ПЕТРО.

Дай Боже, щобъ її природна доброта взяла верхъ надъ приманою багатого зятя.

НАТАЛКА.

Петре? любишь ти мене?

ПЕТРО.

Ти все таки не довірнешь?... Люблю тебе білше якъ самого себе.

НАТАЛКА.

Дай же мині свою руку!... Будь же добримъ и ми-ні вірнимъ, а я на вікъ твою.

МИКОЛА.

Ай, Наталка! ай Полтавка! Отъ дівка, що и на

краю пропасти не тільки не здригнулася, а и другого піддержує!... За се заспіваю тобі пісню про Вбрскло, щоб ти не важилась ёго прославляти собою: воно и безъ тебе славне.

Вбрскло річка
Невеличка,
Тече здавна,
Дуже славна
Не водою, а войною,
Де Шведъ полігъ головою....

ПЕТРО.

Отъ же идуть...

МИКОЛА.

Крепись, Пётре, и ти, Наталко! Наступає хмара,
и буде великий гримъ.

ХІ

Виходять Возный, Выборный и Терпилиха.

ВІБОРНИЙ.

Що ви тутъ такъ довго роздобарюєте?

ВОЗНИЙ.

О чомъ ви — тее-то якъ ёго — бесідуєте?

ТЕРПИЛИХА, *увидя Петра.*

Охъ мині лихо!

НАТАЛКА.

Чого ви лякаєтесь, мамо? Се Петро́.

ТЕРПІЛІХА.

Се Петро́!... Святъ, святъ, святъ!... Відкіля вінъ взявся? Се марá....

ПЕТРО.

Ні, се не марá, а се я, Петро́, и тіломъ, и душею.

ВÓЗНИЙ.

Що се за Петро́?

ВІБОРНИЙ.

Се, ма́буть, той, що я вамъ говоривъ, Натáльчинъ любезний, пройдисвітъ, ланецъ.

ВÓЗНИЙ.

Такъ ти, ва́шець, Петро́? Чи не можна бъ — тее-то якъ ёго — убіратись своєю дорóгою? бо ти, кажетця, ба́читця, здаётця, міжъ на́ми лишній.

НАТАЛКА.

Чого жъ се вінъ лишній?

ТЕРПІЛІХА.

И відомо — лишній, коли не въ часъ прійшовъ хáти холо́дїти.

ПЕТРÓ.

Я вамъ ні въ чімъ не помішаю. Кінчайте зъ Богомъ те, що зачали.

НАТАЛКА.

Не такъ-то лѣгко можна скончить те, що вони почали.

ВÓЗНИЙ.

А по какóй би то такóй резóнной причíні?

НАТАЛКА.

А по такóй причíні: коли Петрó мій верну́всь, то я не вáша, добрóдію.

ВÓЗНИЙ.

Однако жъ, вáшеці прóше, ви рушникí подавали, сирічъ — тée-то якъ ёго — ти одружилася зо мною.

НАТАЛКА.

Далеко ище до тóго, щобъ я зъ вáми одружилася! Рушникí нічóго не значать.

ВÓЗНИЙ.

Не прогнівайся, старá. Дочка твоя — тée-то якъ ёго — нарушаєть узакóнений поря́докъ. А понеже рушникí и шовкóвая ху́стка суть доказáтельства добровóльного и непринуждénного ея соглáсія — битъ

моєю сожителницею, то въ таковомъ припадці стáнете предъ судъ, заплáтите пеню, и посидите на вежі.

ВІБОРНИЙ.

О, такъ! о, такъ! Заразъ до волосно́го правле́нiя, та и въ ко́лбоду.

ТЕРПІЛІХА.

Бáтечки мої, уми́лосердітєсь! Я не одступлю́ одъ свого́ слóва.... Що́ хочете, робіть зъ Петро́мъ, а Натáлку, про мене, звяжіть и до вінця́ ведіть.

НАТАЛКА.

Не дока́жуть вони́ сєго́. Петро́ нічо́го не вино́ватъ, а я сама́ не хóчу за пáна Вóзного: до сєго́ сїлою ніхтó мене́ не принудить.... И коли́ на те йде, такъ зна́йте, що́ я вiчно одріка́юся одъ Петра́, и за Вóзнимъ ніко́ли не б́уду.

МИКО́ЛА.

Що́-то тепє́рь ска́жуть?

ВІБОРНИЙ.

Отъ вамъ и Полта́вка! Люблю́ за обiчай!

ТЕРПІЛІХА.

Вiслухайте мене́, мої рiдні! Дочка́ моя́ до сєго́ ча́су не була́ такою́ упрямою́ и смiлою́; а якъ при-
шóвъ (*указываєть на Петра*) сей шибеникъ, прои-

дїсвітъ, то и Наталка збожево́лила, и зробилась та-
кою, якъ бачите. Коли ви не випроводите відсіля
сего́ голодранця, то я не ручаюсь, щобъ вона и ме-
не послу́хала.

ВОЗНИЙ *и* ВІБОРНИЙ, *вмъсть*.

Вонъ, розбішако, изъ нашого́ села́ за́разъ! — и
щобъ и духъ твій не пахъ! А коли волею не пі-
дешъ, то тудá запрото́римо, декóзамъ ро́ги правлять.

ПЕТРÓ.

Утихоми́ртесь на часъ, и слухайте мене.... Що
ми зъ Наталкою любілися, про те и Бóгу, и лю-
дямъ извiсно; а щобъ я Наталку одговóрювавъ итї
зámіжъ за пана́ Возного, навча́въ дочку́ не слухати
мáтери, и поселя́въ несогласіе въ семъї, — нехай
мене́ Богъ нака́же! Наталко, покори́ся своїй дóлі:
послу́хай мáтери, полюби́ пана́ Возного, и забúдь ме-
не́ на віки! (*Отворачиваеться и утираеть слезы.*)

*Всь показывають видъ участія
въ горести Петра, даже и Возный.*

ТЕРПІЛІХА, *тихо*.

Дóбрый Петрó! сéрце моé протівъ во́лі за ёго
вступа́етця.

Наталка плачетъ. Возный задумывается.

ВІБОРНИЙ.

Що ні говори́, а мнí жалъ ёго́.

МИКОЛА.

На чімъ-то все се окошітця?

ВБЗНИЙ, *Петру.*

Ти, вáшець, — тée-то якъ ёго — куді теперъ помандрúешь?

ПЕТРО.

Я ишовъ въ Полтаву; а теперъ підú такъ, щобъ ніколи сюда не вертáтись.... Ищє páру словъ скажú Натáльці.... Натáлко! я для тебе оставивъ Полтаву, и для тебе въ дáльнихъ сторонахъ трудíвся чотíрі гóди; ми зъ тобою вíросли и згодовáлися въ-кúпі у твоєі мáтери: ніхтó не воспретíть мині почитáти тебе своєю сестрою. Що я наживъ—все твоє: нá, возьми. (*Вынимаетъ изъ-за пазухи завернутыя въ лубкѣ деньги.*) Щобъ панъ Вбзний ніколи не попрекнúвъ тебе, що взявъ бідну, и на тебе издérжався. Прощáй! шануй мáтерь нáшу, любí свогó сýженого, а за мене одправъ панахíду....

НАТАЛКА.

Пётре! нещáстя моє не такé, щобъ грíшми можна одъ ёго одкупíтись: вонó (*указываетъ на сердце*) тутъ! Не трéба мині грóшей твоихъ. Вонí ми-ні не помбжутъ,—та бідóю нáшею не потішатця ворогí нáші.... И моєі жíзни кíнець не далéко. (*Склоняется на плечо Петру.*)

ТЕРПІЛІХА, *подбывая и обнимающая Петра.*

Петре!

НАТАЛКА, *обнимающая Петра.*

Мамо! когó ми теряемо!

МИКЛА, *Выборному.*

А тобі якъ вінъ здається.

ВІБОРНИЙ.

Такого чоловіка, якъ Петро, я зъ роду не бачивъ.

ВІЗНИЙ, *выходя впередъ.*

Розмишляль я предовбно, и напелъ, що великодушний поступокъ всяки страсти въ насъ пересиливаетъ. Я—Візний, и признаюсь, що одъ рождєнія моего расположенъ къ добримъ діламъ; но, за недосужностію по должности и за дрүгими клопатами, досєлі ні одного не зділавъ. Поступокъ Петра, толико усєрдний и безъ примісу ухищрєнія, подвигаєть менє на нижеслїдующее.... (*Къ Терпилухъ.*) Вєтха-дєньми! благословіте ли на благоє діло?

ТЕРПІЛІХА.

Вбля ваша, добродію! Що ні зробіте, все буде хороше: ви у насъ панъ письменний.

ВІЗНИЙ.

Добрий Пєтре и ббйкая Наталко!... Приступіте

до мене! (*Береть ихъ за руки, подводитъ къ матери, и говорить.*) Благослові дитѣй своїхъ щастямъ и здоровьемъ. Я одѣваюсь одѣ Наталки, и уступаю Петру во вѣчное и потомственное владѣние зъ тимъ, щобъ зробівъ її благополучною. (*Къ зрителямъ.*) Поелику же я—Возний, то, по привилѣгії, статутомъ міні наданной, заповідаю всімъ: де два бьютця—третій не мішайсь! и твердо памятовать, що насильно милымъ не будешъ.

ПЕТРЪ И НАТАЛКА, обнимають матъ.

Мати наша рідная, благослові насъ!

ТЕРНІЛІХА.

Богъ зъединяеть васъ чудомъ, — нехай васъ и благословіть своєю благодією....

МИКОЛА.

Оттакові-то наші Полтавці! Коли діло піде, щобъ добро зробіти, то одінь передъ другимъ хапаютця.

ВІБОРНИЙ.

Наталка—по всѣму Полтавка, Петро Полтавецъ; та й Возний, здається, не зъ другіи губернії.

ПЕТРЪ.

Наталко! теперъ ми ніколи не розлучимось. Богъ

намъ помігъ перенести біди и напáсти, Вінъ по-
мóже намъ вірною любовію и порядочною жизнію
бути приміромъ для дрúгихъ и заслужити прізвисьце
добрихъ Полтавцівъ. Заспівай же, коли не забула,
свою пісню, що я найбільше люблю.

НАТАЛКА.

Боли когó любишь, тогó нічого не забудешъ.
(Цьлуєть Петра и поєть.)

Ой, я дівчина Полтавка,
А зовуть мене Наталка,—
Дівка проста, некрасіва,
Зь добримъ сэрцемъ, неспесіва.

Коло мене хлопці вьютця,
И за мене часомъ бьютця;
А я люблю Петра дуже,—
До дрúгихъ мині байдуже.

Мої подрúги пустують,
И зо вськими жартують;
А я безъ Петра скучаю,
И веселости не знаю.

Я зь Петромъ моімъ щасліва,
И весела, и жартліва:
Я Петра люблю душею,—
Вінъ одінъ владіє ёю.

К І Н Е Ц Ь .

МОСКОЛЬ-ЦАРИВЕНЬ

УКРАИНСКАЯ ОПЕРА

ДѢЙСТВУЮЩІЯ ЛИЦА:

**Михайло Чупрунъ — малороссійскій
козакъ.**

Тетяна — жена его.

**Каленикъ Кононовичъ Фринтикъ.
Солдатъ.**

ДѢЙСТВІЕ ПРОИСХОДИТЬ ВЪ ХАТѢ ЧУПРУНА.

ЯВЛЕНІЕ I.

Тетяна и Финтикъ сидятъ за столомъ. Передъ ними бутылка съ медомъ и стаканчикъ.

ТЕТЯНА.

Ви бо, панічу, не пустуйте, — сидіть смірно.

ФІНТИКЪ.

Что жъ я роблю, любезная Тетяно? Я жъ, кажется, то есть изъ благопристойности не вихожу.

ТЕТЯНА.

Ужé ви изъ своéі благопристойности чи виходіть, чи ні, — до того мині мало діла, тільки знайте: язикомъ що хочешъ роби, а рука́мъ во́лі не давай.

ФІНТИКЪ.

Ахъ, батюшки мои! Сколько я объяснялъ жарчайшій пламень любви моей къ тебѣ! но ти — всё, до чего мои ежедневные къ тебѣ утащенія относятся! Ей, ей, до того, чтобы насытиться твоимъ лицезрѣніемъ, насладиться гласомъ устъ твоихъ и возлѣбизати розы устъ твоихъ!

ТЕТЯНА.

А я жъ хибѣ бороню ходити до мене, хоть бѣ и не годилось вамъ такъ утащати? бороню на себѣ дивитись, розговѣривати и балѣси точити? А цѣловѣтись — вибачайте: се вже не жарти.... Знаете, що я вамъ скажу? Лучче, якъ-бѣ ви заспѣвали.

ФІНТИКЪ.

Що-то сегодня голосу у меня нѣтъ. Вчера былъ у Епистиміи Евстафѣевны, да, выпивши чашку воды и двѣ чашки съ настойкою, вышелъ на дворъ и на открытомъ воздухѣ сквозной вѣтеръ захватилъ шію и грудь, а теперь и деретъ въ горлѣ.
(*Кашляетъ.*)

ТЕТЯНА.

Та нуते лишъ перестаньте коробитьця. Віпийте кѣбочокъ мѣду, то горло и прочиститця.

ФІНТИКЪ наливае тв и пьетъ.

Якую жь пісню заспівати?

ТЕТЯНА.

**Яку зуміете. Чи у васъ же їхъ трѣхи есть! Бѣдо-
то ви въ гѣроді передъ панночками не співаєте!...
Нѣте лишъ!**

ФІНТИКЪ.

**Хибá-развѣ эту? (*Напѣваетъ одинъ волосъ
пѣсни, откашливаетъ и поетъ.*)**

**Тобою восхищенный,
Признаюсь предъ тобой,
Что, бывъ тобой плѣненный,
Не властвую собой.**

**Ты—судъ мой и расправа,
Ты—милый протоколь,
Сердечная управа,
Ты—повытье и столъ.**

**Дороже ты гербовой
Бумаги для меня;
Я въ самый день почтовый
Вздыхаю отъ тебя.**

**Перо ты лебедине,
Хрустальный каламарь!
Прорцы словце едине —
И я твой секретарь.**

ТЕТЯНА.

Чудна се пісня!... Та які и ви здаєтесь чудні, якъ співаєте! Мовъ не самовіті.... Мині ажъ сумно стало.

ФІНТИКЪ.

Ахъ, эта пісьня вельма бойкая! Она моего сочиненія. Тутъ очень-вельма нѣжно обьясняется и любовь со всѣми воспаленіями до милой персоны.

ТЕТЯНА.

Та нехай їй цуръ тій персоні зъ воспаленіемъ! Заспівайте пісню безъ запалу, и щобъ ви не махали рукамі и не витріщали страшно очей.

ФІНТИКЪ.

Ей, не знаю, какою еще пропѣть въ твою угодность. Знаешь ли, прекрасная Татьяна? заспіваймо обѣе! Я окселентовать буду, а ты дишканта пой.

ТЕТЯНА.

Я не потраплю зъ вами співати, а може и пісні такіи не знаю, яку ви знаєте.

ФІНТИКЪ.

Славні пісні напримѣръ: »Склонитесь вѣки«, »Съ первыхъ весны«, »Всѣ забавы«, »То теряю«,

»Не прельщай мене, драгая!«, »Почто, ахъ, не-
склонна« Не знаєшь ли изъ сихъ какой?

ТЕТЯНА.

Ні, ні одни не знаю. А ви знаєте. »Ой не від-
тіть вітеръ віє«?

ФІНТИКЪ

Знаю трóхи-немного.

ТЕТЯНА.

Ну, заспіваймо сю, коли хочете. Ви беріть тóв-
ще, а я тóнче, та не спішіть. Глядіть же повагомъ
співайте.

ФІНТИКЪ.

Дóбре, хорошо....

Ой не відтіть вітеръ віє, відкіль мині треба:

Виглядаю миленького зъ-підъ чужóго нéба.

Скажіть, зірки, скажіть, яспі, дé вінъ проживає?

Сéрце хоче вість подати, та куди, не знає.

Коли вірно менé любить, то ёму присніюся:

Хоть и сóнний, угадає, якъ за нимъ журюся.

Скажіть, зірки....

Нехай на́шу любовъ згада, на́ше миловáння;

Нехай ма́є въ чужій землі дóбре поживáння.

Скажіть, зірки....

ТЕТЯНА.

Оттакъ! А теперъ, може, часъ ужé и вечеряти. Я справила вечерю за ті грóши, що ви вчóра дали, та вамъ же далéко и до-дóму йти.

ФІНТИКЪ.

Рано еще. Мині очень-весьма не хочеться съ тобою раcтавáтись.

ТЕТЯНА.

Э, не хóчетця! До мéне швídко поприхóдять дівчáта на вечорніці прýсти, то не хóроше бóде, якъ васъ тутъ побáчуть.

ФІНТИКЪ.

Я не усматриваю тутъ ничого нехорóшого. Позволь, безпóдобная Тетяно, и мині остáтись на вечорніцяхъ!

ТЕТЯНА.

О, сéго-то не мóжно! На мéне Богъ зна чо́го наговóрять. Ви и такъ щось дóже підсипáетесь. Болібъ и се дáромъ минúлось! Ви знáете, що я замúжня жінка.

ФІНТИКЪ.

Такъ щó жъ! Хибá-развѣ заму́жней не можно люб́ити?

ТЕТЯНА.

Запевне, що не можна. Тó-то ви, учéні та письменні, які ви лукаві! б́уцимъ и не розберете, що гріхъ и що с́ромъ! Нехай уже ми, пр́ості люде, — коли и проступимось йноді, то намъ и Богъ вибачить; а вамъ се відомо — за те вамъ б́уде сто погібелей. Та ви жъ ище, вмíсто тóго, щобъ другіхъ поправляти, самі замишляете лукавства и ні однієї години не пропустите, щобъ підвести когó на проступокъ.

ФІНТИГЪ.

Быть не мóжетъ! Мы кого любимъ, того и поваж́аемъ.

ТЕТЯНА.

Неправда ва́ша. Ви самі, Калéнникъ Кононовичъ, ка́жете, що менé любите; а для чо́го менé любите? Знаю всі ва́ші замисли и який у васъ не́жидь. Ті́лько тó вамъ го́ре, що не на плóху наско́чили. Я бою́сь Бóга и люблю́ свого чоловіка, якъ саму́ себе. Я шаную́ ва́шу паньма́тку, абó, якъ ви ка́жете, ма́тушку; то и вамъ черезъ тée спускаю́, що ви в́яжетесь до мене. Коли у васъ е́сть що мерзене на думці, то викиньте зъ голови́, бо по́сли б́уде с́ромъ. Я дивую́сь вамъ, що ви при́ехали до-до́му до ма́тери, а ніко́ли до́ма не сидите́.

ФІНТИКЪ.

Мнѣ скучно сидѣть дома и заниматься съ матушкою. Она такая прѣстая, такая неловкая, во всемъ по-старосвѣтски поступаетъ: рано обѣдаетъ, рано спать ложится, рано просыпается, а что всего для меня несноснѣе, что въ нынѣшнее просвѣщенное время одѣвается по-старинному и носитъ очіпокъ, намітку, плахту и прочіе мужичіе наряды.

ТЕТЯНА.

И ви Бѣга не боітесь такъ говорити про свою рідну матір? Хибá родителей почитати треба за їх одѣжу! Хибá не треба їй поважати уже за те, що вона старá и старосвѣтськихъ держитця обрядів? Отъ які теперъ синки на свѣті!

ФІНТИКЪ.

Да для чего жъ ей упрямится?... По крайней мѣрѣ, хоть бы одѣлась по-городскому, ради сына такого, якъ я. Ты видишь, какъ я одѣтъ. Можно ли смогрѣть безъ стыда и, не покраснѣвши, называть матушкою прѣстую старуху? Ежели бы мои товарищи и друзья повидѣли меня съ нею вмѣстѣ, я сгорѣлъ бы отъ стыда, по причинѣ ихъ насмѣшекъ.

ТЕТЯНА.

Грѣхъ вамъ смертѣльный такймъ синомъ бѣти.

Яка бь мати ва́ша ні бу́ла, а все вона́ ма́ти. Вона́ жь у насъ жи́нка до́бра, розу́мна и пова́жна; а що себѣ веде́ по-просто́му, се́го вамъ сти́дитись нічо́го. Ви ду́маєте, що паньма́тка ва́ша уже́ и ги́рша одь вась, зати́мъ що ви пи́сьме́нний, нажи́ли яки́йсь чино́жь, що одѣ́жа коло вась облі́пла и ви приче́пи́ли, не зна́ю для чо́го, дво́рянську меда́ль? Та вона́ жь вась роди́ла, ви́годова́ла, до ро́зуму доведе́ла; пе́рше до дя́ка оддала́ учи́тись чи́тати, а по́сли до воло́сно́го правле́ния пи́сати. Безь не́ї, мо́же бь ви бу́ли пастухо́мъ вівча́ремъ, або́ и сви́не́й па́сли.

ФІНТИКЪ.

Пустое! фрашки! Я—вѣтъвъ масличная отъ грубаго корня. Іосифъ во Египтѣ сдѣлався любимцемъ царя, и старый Іаковъ, отецъ его, долженъ былъ смириться предъ нимъ.

ТЕТЯНА.

Отта́къ на́ші зна́ють! Ви себѣ ривня́ете зь Іосифомъ, а дале́ко кўцо́му до за́йця. Нашъ пі́пъ гово́рить, що Іосифъ тимъ и ща́сливий бу́въ, що ба́тька сво́го шанова́въ и почита́въ по Бо́гові пе́рво́го; а та́кий синъ, якъ ви́, наведе́ на се́бе одь Бо́га неми́лость, а одь люде́й прокля́тіе. Побачите, що́ вамъ бу́де за ва́шу го́рдость и непова́гу до ма́тери!

ФІНТИКЪ.

Ничего, ибо я правъ. Надобно сообразоваться

времени, и по оному поступи и чувства свои рас- полагають.

ТЕТЯНА.

Тільки не до родителєй. Я не знаю, якъ васъ терпять на службі! Мині здаєтця, хто презираєть ріднихъ своїхъ, на такого ні въ чімъ положитися не можна, нічого не можна на ёго повірити, и та- кий єсть осоружнійший міжъ людми, якъ пар- шива вівця въ отарі.

ЯВЛЕНІЕ II.

СОЛДАТЪ, *немного пьяный,*
входя въ избу, кричитъ:

Здравствуй, хозяинь! Я — твой постоялецъ. Давай уголь, а на ужинъ курицу, да нѣтъ ли и лавре- никовъ?

ТЕТЯНА.

Хазяїна нема́ дома.

СОЛДАТЪ.

Всё равно. А это кто съ тобой?

ТЕТЯНА, *робко.*

Се?... Се... губерець.... *(Въ сторону.)* Що ёму казати?... Се мій родичъ.

СОЛДАТЪ.

Всё равно.... Вретъ баба.... Ну, когда онъ твой
родня, что жъ онъ такъ оробѣлъ?

ФІНТИКЪ.

Хто, я?... Нѣтъ, то есть... Я... я—губернскій
родичъ, то есть, сей хозяйки. Да тебѣ... вамъ, то
есть, какая до того нужда?

СОЛДАТЪ.

Мнѣ какая нужда? Да знаешь ли, кто я? (*При-
творяется сердитымъ.*)

Меня зовутъ—Лихой.
Солдатъ я не плахой
И храбрости палата.
Хоть съ мѣста докажу:
Въ капусту искрошу
Тебя, чернильна хвата.
Ну, стой, не шевелись!
На выгяжку! бодрись!
Гляди повеселѣ!
А то те карачунъ,
Бумажный ты пачкунъ,—
Въ мигъ будешь почестяѣ!

(*Къ Татьянѣ. Беретъ ее за плечо и подво-
дитъ къ Финтику.*)

И ты маршь подъ ранжарь!
У васъ одинъ мундиръ,

Вы храброго десятка.
 Васъ буду я пытать....
 Должны вы мнѣ сказать
 Всю суццу правду-матку.

(Къ Финтику.)

Ну, кто ты? отвѣчай!

ФІНТИКЪ.

Почтеннѣйшій служивый,
 Даю отвѣтъ правдивый:
 Я есмь полиціи писецъ.

СОЛДАТЪ.

Зачѣмъ же здѣсь ты, сорванецъ?

ФІНТИКЪ.

Ей Богу, невзначай
 Зашель я до сосѣды,
 Для дружеской бесѣды.

СОЛДАТЪ, къ Тетянь.

А ты что запоешь?

ТЕТЯНА.

Ось послухай!

Ой служивый, ой служивый! не тоби питати,
 И я жінка не такая, щобъ все розказати.

Гей, самá я не знаю, чомъ тоби спускаю!
 Одчепись, не ваяжись, лукавий Москалю!

Я — хазійка, ти — пройдисвітъ : щó жъ ти рос-
хробрівся?

Оглядáйся, щóбъ у чóрта самъ не опинівся!

Гей, самá я не знаю....

Ти підкрáвся, якъ той злодій, до чужóби хáти.

Ти оди́нь тутъ, — не до шми́ги зъ на́ми бушовáти.

Гей, самá я не знаю....

СОЛДАТЪ, улыбаясь весело

Ладно, ладно, хозяйюшка! Ты права. Въ чужой мо-
настырь съ своимъ уставомъ не суйся.

ТЕТЯНА.

Тó-то не суйся! Ми не знаемо, щó ти за чоловікъ.
Бáчимо на тобі салдацький мундиръ, — черезъ ёго
тебе и шануемо. Аджé васъ не на тé рóблять воен-
ними, щóбъ ви въ своїмъ цáрстві нівечили людéй,
а на тé, щóбъ....

СОЛДАТЪ.

Чтобъ васъ, мужиковъ, защищать отъ непріате-
лей.... А ви должны насъ уважать и ничего для
насъ не жалéть.

ТЕТЯНА.

Насъ, мужиківъ! А ти — великий панъ! Аджé
и ти мужикóмъ бувъ, пóки тобі лóба не вигодили,
та мундiра не натягли на плéчи. Якъ-би́ я не жiн-

кою булѣ, може бѣ булѣ луччимъ салдатомъ, ягъ ти. (*Смѣется.*)

СОЛДАТЪ, *весело.*

Славно! Эдакая воструха! Ты, паничъ, зачѣмъ не идешь въ военную службѣ? Не стыдно ли въ твои лѣта, при твоемъ здоровьи, а можетъ быть и умѣ, пачкаться день и ночь въ чернилахъ, грызть перья и жевать бумагу! Ну, скажи: что ты выслужишь въ писаряхъ? Да говорятъ, что хотъ вѣкъ служи, а вашему брату до штаба не дослужиться.

ФІНТИКЪ.

А почему же? Правда, безъ экзамена въ наукахъ, не произведутъ въ ассесоры, то есть въ рангъ премьеръ-майора: но сей чинъ можно получить за отличіе.

СОЛДАТЪ.

За отличіе! Да чѣмъ же и гдѣ писарь можетъ отличиться?... Да будь ты и секретарь — то всё те запятая! У насъ, братъ, тоже есть въ полку канцелярія, и писаря — не вашимъ чета, а отличія нигдѣ не показали.

ФІНТИКЪ.

Ты рассуждаешь какъ солдатъ, и отличіе доставляешь въ томъ, когда руку, ногу, или голову по-

теряешь; а безпорочное прохожденіе службы, ревностное и усердное прилежаніе къ исполненію своей должности развѣ не есть отличіе?

СОЛДАТЪ.

Нѣтъ, это обязанность и долгъ служащихъ, а не отличіе.... Но военная служба, какъ ни говори, есть служба славная. Ну, когда ваша штатская служба знаменита, — зачѣмъ васъ называютъ подьячими?

ФІНТИКЪ.

Сіе взято изъ древнихъ преданій; но у насъ, по гражданской службѣ, есть много почетныхъ людей, имѣющихъ статскіе чины и званія.

СОЛДАТЪ.

И вѣдомо; какъ не быть? Но больше, я думаю, изъ такихъ, что служили первѣе въ военной службѣ, а послѣ отставки, служатъ уже въ статской. Таковы почтенны, да и по дѣломъ; ибо посвятили всю жизнь свою на прямую царскую службу, а не для того, чтобы выслужить чинокъ, какъ ты.

ТЕТІНА.

А що, договорівся? Тѣ-то не треба объ собі багато въ голову забірати и думати, що ось ми-то!

ФІНТИКЪ.

Что жъ! въ 1812 году, во время нашествія на Россію Бонапартѣ, я хотѣлъ было пойти въ ополченіе; но батюшка и матушка — куда! такой підняли галасъ! и трѣхи не посліпли одъ слѣзъ.

СОЛДАТЪ.

Эдакіе чадолюбивые!... Полно объ этомъ! Скажи-ка, паничъ, зачѣмъ ты здѣсь и свой постъ оставилъ?

ФІНТИКЪ.

Я пріѣхалъ въ сіе село домой, для свиданія съ матушкою и имѣю отпускъ на два мѣсяца, а здѣшнюю хозяйку посѣщаю для-ради скуки.

СОЛДАТЪ.

Смотри-ка, чтобъ отъ скуки не завелись врючкотворныя шашни. Вишь ваше братъе — крапивное сѣмья. У васъ совѣсть купоросомъ подиравлена. Не долго до бѣды!

ТЕТЯНА.

Не турбуйся, мось-пане служивий! Знаю я, куды ви гнетѣ. Вибійте хвистъ объ тинъ, — нүжди мало, що чоловіка нема дома трейтій місяць.

СОЛДАТЪ.

Я, право, дурнова ничего не думаю. Однакъ, хозьяйка, нѣтъ ли у тебя чего поужинать, или хоть такъ перехватить? (*Зъваетъ, будто спать хочеть.*)

ТЕТЯНА.

Далебі нема. Я одна собі живу, то до стравъ мнѣ ні байдуже: для одні души не багато треба.

СОЛДАТЪ.

Ну, хоть горѣлки чарку! (*Опять зъваетъ.*)

ТЕТЯНА.

Горѣлка! цуръ їй! я не знаю коли и въ хаті була.

СОЛДАТЪ.

Ну (*зъваетъ*), такъ гдѣ жъ мнѣ спать ложиться? Я усталъ, а притомъ и съ похмѣлья, — смерть спать хочеться!

ТЕТЯНА.

Оттамъ въ запічку, коли хочешъ, бо тутъ нігде більшъ.

СОЛДАТЪ.

Ладно! (*Зъвая снимаєть съ себя подсумокъ, тесакъ, и вѣшаєть на стѣнь, къ которой*

приставилъ прежде ружье.) Прощайте, добрые люди! Богъ съ вами! (Въ сторону.) Я васъ подстерегу! (Уходитъ за кулису, возля печи.)

ЯВЛЕНІЕ III.

Ть же, кромь Солдата.

ФІНТИКЪ.

Нехай голодный околѣе, негодный азартникъ!

ТЕТЯНА.

А мині жаль ёго; та за те, щобъ не бушовавъ, нехай спить не івни. У насъ ласкою всёго достанешъ, а крикомъ та лаяннямъ нічого не візьмешъ.

ФІНТИКЪ.

Та се жъ найцѣршая замашка у Москаля, щобъ на квартирѣ хозяйку полякати, хозяйина вилаяти и гармідеру такого наробити, що не знаешъ, куди дітись. Коли жъ ми и якъ вечеряти будемо?

ТЕТЯНА.

Пождіте, поки Москаль дббре засне. У мене есть вряжена ковбаса, печена кўрка и пляшечка запеканої. Страва стоить въ комірці, підъ ббднею, а за-

пеканна — тамъ (*указываетъ*) въ закарпелочку....
О! слухайте: ужé харчѣть.

ФІНТИКЪ.

Однако жъ, ты съ нимъ послѣ одна останешься.

ТЕТЯНА.

А вамъ щó до того? До мене поприходять дѣвчата, а ви до того часу посидите у мене. Я скажѹ, щó васъ нарóшне упросѣла остатьця, щóбъ не самій зъ Москалѣмъ бѹти.

ФІНТИКЪ.

А якъ начнемъ мы вечеряти, а Москаль пропнѣтця?

ТЕТЯНА.

То ми и ёго попрóсимо. Сердѣтимъ трѣба угождати, а злóго ласкою бѣльше улагодишь, якъ свáромъ.

ФІНТИКЪ.

Правда... Тсь!... щось застукотѣло!

ТЕТЯНА.

То, мóже, вѣтеръ. (*Прислушивается.*)

За кулисами шумъ и голосъ слышенъ, озывающійся къ воламъ. Тетяна прислушивается у окна. Финтикъ труситъ.

ТЕТЯНА, *въ испугъ.*

Пропала я! Чоловікъ мій прихавъ изъ дорбги!

ФІНТИКЪ, *въ отчаяньи.*

Що жъ мині, то есть, робіти? гдѣ дітися?

ТЕТЯНА.

Швидче лізьте підъ припечокъ! Я заставлю васъ заслоною, а якъ всі поснуть, тогді випущу на двіръ.

Финтикъ прячется подъ печь. Тетяна заставляеть заслоною и отправляется встрѣтитъ мужа.

ЯВЛЕНІЕ IV.

МИХАЙЛО, *входя въ горницю.*

Здороба, жінко, моя голубко! *(Обнимаются.)*
Якъ ти поживаешъ? Чи жива, чи здороба!

ТЕТЯНА.

Слава Бѣгу, чоловіче! Якъ съ тобою побѣдитця!
(Обнимаетъ мужа.) Чого ти такъ довго барився?
Я ждала-ждала, та й годі сказала.

МИХАЙЛО.

Въ дорбі, знаешъ, всѣго буває; та, хвалить Бѣ-

га, все добре. (Увидя аммуницію.) А се щó такé, жінко?

ТЕТЯНА.

Щó такé? Москáль-постоялецъ. Не дуже лишень гомоні, щобъ не розбудивъ! Недавно спáти уклáвся.

МИХАЙЛО.

Мóже, сердітий, крикливий?... Давно жъ вінъ ставъ у насъ на кватіру?

ТЕТЯНА.

Сёгодня въ-вечері прийшовъ. Та тутъ бувъ таку б́учу збивъ, що я не знала, щó й робить. Давáй ёму горілки, курей та варениківъ.

МИХАЙЛО.

Нагодова́ла жъ ти ёго?

ТЕТЯНА.

Чи́мъ же я ёго нагодую? У мене нема́ нічо́го. Я одна, то для себе рідко коли и варю́.

МИХАЙЛО.

Ти́мъ же вінъ и сердітий. Дóбре, що ще и не потасува́въ тебе. Се диво, що Москáль голóдний засну́въ, не побивши хазáйки. Та й мині їсти хóчетця. Чи нема́ чо́го?

ТЕТЯНА.

Що жъ мині на світі робіти? хибá паляниці
абб-що?

ЯВЛЕНІЕ V.

Ть же и Солдатъ.

СОЛДАТЪ.

Чтó у васъ тутъ за шумъ! Мнѣ и спать помѣ-
шали!

МИХАЙЛО.

Вибачайте, сѹдирь, бѹдьте ласкові. Я вернѹвся
зъ дорóги та зъ жінкою и розбалáкався.

СОЛДАТЪ.

Такъ ты хозяйинъ? Ну, братъ, здорово! Небось
давно въ дому́ не бывалъ?

МИХАЙЛО.

Девя́тый тїждень, ябъ зъ дому вїїхавъ въ Кримъ
за сїллю.

СОЛДАТЪ.

Это не хорошо — такую молодую и пригожую
жоночку оставлять одну и на долгое время.

МИХАЙЛО.

Нічимъ же и перемінити. Якъ все зъ жінкою дома сидить, то й істи нічого буде.

ТЕТЯНА.

Намъ се не першина. Я вже привікла зоставатись дома самá безъ чоловіка.

СОЛДАТЪ.

И тебѣ не скучно одной?

ТЕТЯНА.

'Якъ би не скучно? та допомогті нічимъ.

СОЛДАТЪ.

Эй, смотри! мнѣ что-то не вѣрится, щобъ жєнщина не нашла для себя забавы въ скукѣ.

ТЕТЯНА.

Про всіхъ не мѡжно сѣго сказати. Бувáє такъ, що найневиннїйша, по своїй простотї, терпить поговорь одъ людѣй; а якá и не дѡбре рѡбить, та уміє свої проступки хорошенько прикрити, та, въ мїсляхъ людѣй, невинною остається.

СОЛДАТЪ, *вз сторону.*

Бой-молодица! Гдѣ здоровый разумокъ, тамъ ожидать и прямой добродѣтели.

МИХАЙЛО.

Жінко! та чи нема́ чо́го попоісти? Далебі, ажъ шкүра бо́літь, такъ істи хóчетця!

СОЛДАТЪ.

Чего, хозяйинъ? и я не поѣвши спать легъ. Да для меня это ничего, а для тебя, братъ, накладно съ дороги, послѣ трудовъ.

ТЕТЯНА.

Що жъ я вамъ істи дамъ? Колибъ хоть не такъ нерано булб!

МИХАЙЛО.

Дай же хоть хліба.

(Тетяна уходитъ за хлѣбомъ.)

ЯВЛЕНІЕ VI.

СОЛДАТЪ.

Жаль мнѣ жены твоей. Ты, уѣзжая изъ дому, оставляешь ее безъ домашнихъ запасовъ. Ты, видно, скупъ?

МИХАЙЛО.

Я скупій? Нехай мене Богъ борбнитъ!... Та й

ще для такбі жінки, якъ моя Тетяна!... У неі всё-го доволі; хибá птїчого молока нема. Се такъ трапилосьъ.

ЯВЛЕНІЕ VII.

Ть же и Тетяна входитъ съ бѣлымъ хлѣбомъ и ножемъ и кладетъ на столъ.

СОЛДАТЪ.

Славный хлѣбъ! Кабы да по чаркѣ водки!

МИХАЙЛО.

Жінко! чи нема хоть по малѣнькій?

ТЕТЯНА, *съ досадою.*

Чудный ти! де бѣ то у мене горілка взялась!

СОЛДАТЪ, *весело.*

Хозяинъ, ты полюбился мнѣ. Хочешь ли я тебя и себя водкой попотчиваю?

МИХАЙЛО.

'Якъ би то се такъ?

СОЛДАТЪ *беретъ обоихъ за руки.*

Я признаюся вамъ (*съ видомъ таинственнымъ*): я — колдунъ.

ТЕТЯНА:

Що се такé — колдунь?

СОЛДАТЪ.

Ворожей, чародѣй, то есть такой человекъ: что захочу, то сдѣлаю, и чего захочу, тутъ и вырастетъ.

Михайло и Тетяна вырываютъ отъ него руки и отступаютъ въ сторону.

СОЛДАТЪ, смѣясь.

Чего жъ вы испугались? Я вамъ зла не сдѣлаю: оно мнѣ запрещено; а только могу добро дѣлать.

ТЕТЯНА.

Та якъ же? не своимъ дѣломъ?

МИХАЙЛО.

Можетъ, накладѣешь съ тимъ, що живѣ въ болоті?

СОЛДАТЪ, смѣясь.

Что вамъ до того? Вы ничего не увидите и не услышите, что бь могло васъ перепугать или повредить.

МИХАЙЛО.

А що, жінко? Я не боюся нічого. *(Подмигивая, что не вѣритъ солдату.)*

ТЕТЯНА.

Та й про мене. Вже коли сѣго (*указываетъ на солдата*) не боюсь, то друге мині байдуже.

СОЛДАТЪ.

Хорошо. (*Принимаетъ важный видъ.*) Ска-
зывай хозяйинъ, какъ тебя зовуть.

МИХАЙЛО, *съ безпокойствомъ.*

Менѣ? Менѣ зовуть Михайло Чупрунъ.

СОЛДАТЪ, *къ жень.*

А тебя?

ТЕТЯНА.

Аджѣ ти чувъ? Тетяна Чупрунѣха.

СОЛДАТЪ *вынимаетъ шом-
полъ, машетъ повергъ
головы и дѣлаетъ раз-
ные знаки на воздухъ.*

Теперь слушайте? (*Поетъ:*)

Ну, знай, Чупрунъ,
Что я—колдунъ,
Ворочаю чертями,
И самимъ сатанюю
Командую, дружокъ.

Онъ служить предо мною,
 Какъ маленькій щенокъ.
 Что прикажу, всё здѣсь родится.
 И пить, и ѣсть, и веселиться
 Мы примемся сейчасъ.
 Зажмурьте правой глазъ,
 Скажите громко: ш н а п с ь !

МИХАЙЛО И ТЕТЯНА, *вмѣстѣ*.

Шнапсѣ?

СОЛДАТЪ.

Только и надо. Поди жь ты, хозяйка, въ тотъ уголь. Тамъ найдешь бутылку славной запеканки. Бери ее смѣло, принеси и поставь на столъ, а послѣ дай чарочку. Тутъ мы себя и покажемъ.

ТЕТЯНА.

Я боюсь и зъ містця поступатьця!

МИХАЙЛО.

Чогó жь боятьця, божевільна? Аджé ми тутъ въ хаті!

СОЛДАТЪ.

Поди, хозяйюшка, не бойсь, поди!

ТЕТЯНА идетъ боязливо къ указанному мѣсту, находитъ свою водку и вскрикиваетъ, будто отъ испугу.

Охъ!

МИХАЙЛО.

Чого́ ти? що́ тамъ таке́?

ТЕТЯ́НА.

Охъ, чоловіче! да́лебі пляшечка зъ горілкою! Се справді чи не той, що — не при хаті зга́дуючи?

СОЛДАТЪ.

Полно блажить, хозяйка! Подавай-ка скорѣй сю-да! Вотъ ми её безъ страха отвѣдаемъ.

ТЕТЯ́НА *приносить водку, ставитъ на столъ и подаетъ рюмку.*

СОЛДАТЪ *наливаетъ водку, послѣ говоритъ.*

Здравствуй, хозяинъ съ хозяйкой! (*Выпивши наливаетъ и подаетъ хозину.*)

МИХАЙЛО.

Жінко! міні щось мѣторошно. Чи пити, чи не пити?

ТЕТЯ́НА.

Про мене, якъ хочешъ. Аджѣ служі́вий випивъ и не здригну́вся.

МИХАЙЛО беретъ рюмку и спрашиваетъ.

А смачна́ дуже?

СОЛДАТЪ.

Знатная запеканочка! Дай Богъ здоровье тому, кто ее смастерилъ!

Михайло хочетъ пить. Жена удерживаетъ его.

ТЕТЯНА.

Перехрести́ перше!

МИХАЙЛО, къ Солдату.

А мѣжно перехрестити?

СОЛДАТЪ.

Не только можно, да и должно.

МИХАЙЛО креститъ и выпиваетъ разомъ; послѣ дѣлаетъ видъ удивленія и удовольствія.

А!!!

СОЛДАТЪ.

Какова?

МИХАЙЛО.

Та я зъ рѳду не пивъ такої мицнѳі. А налий щѳ!

СОЛДАТЪ.

Погоди, хозяйку прежде поподчую. *(Наливаетъ.)*

ТЕТЯНА.

Я горілки не пью, а чарівні и пѳтімъ.

МИХАЙЛО.

Та хоть покоштуй, щѳбъ знала, який смакъ.

ТЕТЯНА.

Далебі боюся. Мѳже, се така: якъ випьешъ, то...

СОЛДАТЪ.

Пей, не бойсь! Право, добрая водка!

*Тетяна отвѳдываетъ, морщитъся,
вздракиваетъ и ставитъ на столъ.*

СОЛДАТЪ.

Инь поднеси намъ, хозяйюшка.

ТЕТЯНА, съ досадою.

Отъ, не видали! бѳду ихъ частовати!... Випьете, коли схѳчете, и самі.

СОЛДАТЪ.

Экая спѣсивая! (*Въ сторону.*) Будешь поговорчивѣе. (*Выпиваетъ и послѣ подноситъ хозяину.*)

МИХАЙЛО, уже на-весель.

Служивий! чи твой ружница стреля?

СОЛДАТЪ.

Простачина! Зачѣмъ же солдату и ружье, ежели оно будетъ не исправно? Да тебѣ на что это?

МИХАЙЛО.

Бо и я вмю мітко стреляти.

СОЛДАТЪ.

Гдѣ тебѣ стрѣлять! (*Наливаетъ и подаетъ хозяину.*) Нут-ка, выстрѣли изъ этого ружья!

МИХАЙЛО.

Та то таки и зъ сѣго, а то и изъ твоего хочетца стрельнути. (*Выпиваетъ.*)

СОЛДАТЪ.

Изволь. (*Наливаетъ и пьетъ.*) Давай я заряду. (*Вынимаетъ патронъ изъ сумки и заряжаетъ.*)

МИХАЙЛО.

Жінко, знайди уголя, або крейди.

ТЕТЯНА.

Отъ ще чортъ надавъ забавку! Вікна повибиваєте и стіни подирівите, або двѣри.

СОЛДАТЪ.

Не бойсь, все цѣло будетъ. Да-ка уголь.

Тетяна вынимаетъ уголь и подаетъ мужу.

МИХАЙЛО.

Де жъ би намалѣвати ціль?

СОЛДАТЪ.

Я знаю. *(Кладетъ ружье, беретъ отъ Михайла уголь, идетъ къ печи и на заслонъ назначаетъ точку и кругъ.)*

ТЕТЯНА, приступя къ столу.

Охъ, мині горе! пропаде Фінтикъ даромъ, и я, безъ ўмислу, буду виною ёго смѣрти. Що тутъ робити? *(Немною задумывается.)*

Въ это время Михайло возль солдата смотритъ въ ціль. Тетяна на-

мазываетъ скорѣе оживо саломъ изъ свѣчи и кладетъ ружье попрежнему.

МИХАЙЛО.

Добре такъ буде. *(Приходитъ къ столу и беретъ ружье.)*

СОЛДАТЪ.

Ладно! Становись здѣсь. Смотри жъ, цѣлься хорошо.

МИХАЙЛО.

Та ну вже, не вчи, будь ласковъ. *(Цѣлится, послѣ оставляетъ и зоворить.)* Покійний пані отець маленькимъ ще учивъ менѣ стреляти, и я бувало на лету курей стреляю.

СОЛДАТЪ.

Искусный же ты стрѣлокъ! Посмотримъ-ка теперь твою удачу.

ТЕТЯНА, *Солдату.*

Вѣ Богъ-зна-що задумали: въ-ночі и въ хати стреляти! Коли за трема разами не вѣстрелить, то білшъ и не треба.

МИХАЙЛО.

За трема разами? Та я за однимъ разомъ такъ торохну, що й горшки съ полиці полетятъ.

СОЛДАТЪ.

Слушай, хозяйинъ. Я скажу: разъ, два, три!...
По слову три, тотъ-часъ пали!

МИХАЙЛО.

Чую. (*Прицѣливается.*)

СОЛДАТЪ.

Разъ... два... три!

МИХАЙЛО *спускаетъ ку-
рокъ, — омя нѣтъ.*

Що се за причина?

Тетяна смѣется. Солдатъ хохочетъ.

СОЛДАТЪ.

Прикладывайся. Пусть жена твоя говоритъ: разъ,
два, три!

МИХАЙЛО.

Добре. Кажі, жінко: разъ, два, три! (*Прикла-
дывается.*)

ТЕТЯНА.

Разъ... два... три!

*Михайло спускаетъ курокъ, — опять
нѣтъ омя.*

МИХАЙЛО, *съ негодованіємъ.*

Та ну бо, Москалю, къ чорту! се твоя штѹка. Нащо ти замѡвивъ ружжѡ?

СОЛДАТЪ.

Вотъ те на! Да мнѣ какая нужда заговаривать ружье? Подай-ка, подсыплю пороху на полку, — авось выстрѣлятъ!

ТЕТЯНА, *къ мужу.*

Та не стреляй! нехай вонѡ тѣмитця! Бачъ, Москаль не п'яний. Розірвѣ ружницю, то поранить изъ насъ когѡ, абѡ и уб'є.

МИХАЙЛО.

Не хѡчу, не хѡчу! не бѹду стреляти. Мось-панъ глѹзѹе зъ насъ. (*Садится.*) А исти прит'ѡмѡмъ хѡчетця.

СОЛДАТЪ.

Эхъ, кабы подала хозяйка лавреничковъ, этихъ, знаешь, треугольничковъ.

МИХАЙЛО, *смѣясь.*

Лавреничкѡвъ! Який-то у васъ, Москалѡвъ языкъ луб'яний! Скѣлько межъ нами вѣштаеся, а и дѡсі не вѡмовишь: в а р е н и к ѡ в ѡ.

СОЛДАТЪ.

Ну, варениковъ.... Да что ты, Чупрунь, объ Мос-
каляхъ такъ плохо думаешь? Да я, какъ захочу, то
по-хохлацки говорить буду не хуже тебя.

МИХАЙЛО, *хладнокровно.*

Диво. Мѣже, и заспиваешь по-нашому?

СОЛДАТЪ.

А почему жь и нѣтъ? Слушай въ оба.

МИХАЙЛО.

Слѣхаю, слѣхаю. Прислухайся и ти, Тетяно.

СОЛДАТЪ *поетъ.*

Ой былъ, да нѣту-ти, да поѣхалъ на мельницу.
Бѣдна моя головушка! одна дома осталась! 2

Дѣвчино моя, Переяславка!
Дай же мнѣ поужинать, моя ласточка! 2

Охъ, я бѣдняжка! я жь не топила,
За водою какъ пошла, вѣдры побила. 2

А домой пришла — печку развалила;
За то меня родимая чуть-чуть не ушибла. 2

*Михайло и Тетяна сильно хохочутъ
долое время. Солдатъ на нихъ глядитъ,
также смѣется, а послѣ говоритъ.*

СОЛДАТЪ.

Что жъ вы смѣтеть? Развѣ худо спѣлъ?

МИХАЙЛО и ТЕТЯНА, *вмѣстѣ*.

Гарно, гарно, нічого сказати.

МИХАЙЛО.

Утѣвъ до гапліківъ! (*Смѣється.*)

ТЕТЯНА.

Ажъ пальці знати! (*Смѣється.*)

МИХАЙЛО.

Де ти такъ вивчився? Се диківина! Не можна и
и росізнати, — такі нестемнісінько по-нашому!
(*Смѣється.*)

СОЛДАТЪ.

Да спой-ка ты, хохлячь, хотя одну Русскую пѣсню.
Ну, спой! Э, братъ, сталь!

МИХАЙЛО.

Вашу? а яку? Може, соколика, абѣ вукѣшечку?
Може лапушку, абѣ кѣмушку? Може, рукавичку,
абѣ подпоясочку? Убѣрайся зъ своїми піснями!...
Правду сказати, есть що й переймати!... Жінко,
заспѣвай лишень ти по-своѣму ту пісню, що Мос-

на́ль співа́въ. (*Къ солдату.*) Сядь та послухай,
якъ вона співа́.

ТЕТЯНА.

Добре, чоловіче, заспіваю.

Ой бувъ та нема́, та поїхавъ до млина́;
Бідна моя́ голівонько, що я дома́ не була! 2

Дівчи́но моя́, ти жъ моя́ ма́ти!
Довго жъ мині, се́рце, безъ тебе́ скуча́ти. 2

Дівчи́но моя́ Перея́слівко,
Дай ми́ні вечэ́рати, моя́ ла́стівко! 2

Я жъ не топи́ла, я жъ не вари́ла;
По во́ду пішла́ — відра́ побі́ла. 2

А до-до́му пришла́ — пічъ розвали́ла;
За те мене́ моя́ ма́ти трохы́ не побі́ла. 2

МИХАЙЛО.

А що́, яковó?

СОЛДАТЬ.

Ну, чо́ и говорить? Вѣдь вы — природные пѣв-
цы. У насъ пословица есть. Хохлы никуда не го-
дятся, да голосъ у нихъ хорошъ.

МИХАЙЛО.

Ніку́ди не годі́тця? Ні, служивий, така́ ва́ша по-
сло́виця ніку́ди тепе́рь не годі́тця. Я тобі́ коротень-
ку скажу́. Тепе́рь уже́ не те, що́ давно́ було́. Искра

дотѣпу розжѣврилась. Ось заглянь въ столицю, въ одну и въ другу, та заглянь и въ Сенатъ, та жинься по министрахъ, та тогді и говори, чи годятця наші куді, чи ні?

СОЛДАТЪ.

Спору нѣтъ, что нынче и вашихъ много есть заслуженныхъ, способныхъ и отличныхъ людей даже и въ арміи, да пословица-то идетъ, вишь ты.

МИХАЙЛО.

Пословица? Коли на те пішло, такъ и у насъ есть ихъ про Москалівъ не трѣхи. Такъ, наприкладъ: »Зъ Москалѣмъ знайся, а камінь за пазухою держи«. Одъ чо́го жъ вона вийшла, самъ розумний чоловікъ — догадається.

ТЕТЯНА.

Годі вамъ спобитись. Теперъ чи Москаль, чи нашъ, все одно: всі одного царя. Тільки въ тій різниця, що одні дуже шпяркі, а другі смірні. Чоловіче, вже нерано, — може, часъ спати лягати?

МИХАЙЛО.

Та щось и сонъ не берѣ, коли істи хочетця.

СОЛДАТЪ.

Да, съ тощимъ брюхомъ плохой сонъ будетъ. Хочешь, хозяйка, я тебя выручу и накормлю твоего мужа, тебя и себя?

МИХАЙЛО.

А ну, ну! якимъ би то способомъ?

СОЛДАТЪ.

Какимъ способомъ? Вить я чародѣй! Захочу — прикажу, вотъ и кушанье будетъ на столѣ.

ТЕТЯНА.

Цуръ ёму! може, страшно буде, абб ѣ страва Богъ зна-відкілъ візьметца. *(Къ мужу.)* Отъ ужé и ти намігся їсти, мовъ малá дитина! *(Обо-имъ.)* Лягáли бъ спáти; я ранéнько встану та снідати вамъ наварю.

МИХАЙЛО.

Дé те у Бóга снідання! а тутъ їсти хóчетця, ажъ живіть кóрчить?

СОЛДАТЪ.

Дай волю, хозяйка, — вь мигъ будетъ кушанье! *(Вынимаетъ шомполъ, дѣлаєтъ разныє взмахи, послѣ ставитъ Михайла и Тетяну вмѣстѣ и говоритъ.)* Стойте смирно, не шевелитесь, зажмурьте оба глаза и выговорите громко слова, какія скажу.

«Бердень, Бердень, Ладога моя!»

(Хозяева повторяютъ и открываютъ глаза.)

СОЛДАТЪ.

Теперь объявляю вамъ, что жареная курица и колбаса въ коморѣ у васъ спрятаны. Поди, хозяинъ, сыщи и принеси сюда.

МИХАЙЛО.

Въ якимъ же мѣстѣ схована? Теперъ поночи, — якъ її найдешъ?

СОЛДАТЪ.

Все вмѣстѣ лежитъ подъ... какъ-бишь оно? Скажывай, хозяйка, что у васъ тамъ есть?

ТЕТЯНА.

Мало чого тамъ есть у насъ!... Ну, кѣфа.

СОЛДАТЪ.

Нѣтъ.

ТЕТЯНА.

Діжка, корито, нѣчки, горшки, макітра, поставецъ, гладуши, козубѣнька, кошинеъ, діжа, підситокъ, рѣшето.

СОЛДАТЪ.

Нѣтъ, нѣтъ!

ТЕТЯНА.

Більше жъ нема нічого.

МИХАЙЛО.

А бодня?

СОЛДАТЪ.

Да, да! въ боднѣ, или подъ бодней. Ступай скорѣй, хозяинъ, забирай кушанье и приноси сюда.

МИХАЙЛО *чешетъ голову и
показываетъ неохоту.*

А чи не бѣде жъ вонѣ страшно?

СОЛДАТЪ.

Отъ чего страшно? Ступай смѣло, не бойсь!

МИХАЙЛО.

Жінко, засвѣті недѣгорокъ. *(Тетяна зажигаетъ озарокъ и отдаетъ мужу, который отходя говоритъ.)* Гляди жъ, господá служивий! якъ перелякаюсь, то не прогнѣвайся!

СОЛДАТЪ.

Ступай, ступай! Да не съѣшь одинъ колбасы!

(Михайло съ смѣшными ужимками уходитъ.)

ЯВЛЕНІЕ VIII.

*Солдатъ и Тетяна.*СОЛДАТЪ *треплетъ по плечу*
Тетяну.

Ну, хозяйка, каковъ я ворожей?

ТЕТЯНА.

Великій, бѣльше хитрый, — настоящий Москаль!

СОЛДАТЪ.

Да и ты лукава. Зачѣмъ ты мнѣ ужинать не дала?

ТЕТЯНА.

А на-що ти такъ бѣчу збивъ? Якъ-бѣ ти ласкою обійшовсь зо мною, то я и нагодоваѣла бѣ тебѣ.

СОЛДАТЪ.

Полно притворяться. Тебѣ досадно стало, что я помѣшалъ тебѣ....

ТЕТЯНА.

Ти кривдишь менѣ, служивый. Правда, ти — сторонній чоловікъ, то, заставши менѣ одну съ паничѣмъ и въ-вѣчері, вѣльно тобі помислити всяково; а

якъ-бѣ ти знавъ менѣ лѹчче, то бѣ лѹчче обѣ ми-
нѣ й дѹмавъ. Нѣколи не хватайся осуждати.

СОЛДАТЪ.

Нѣтъ, моя милая, я ничего дурнова о тебѣ не
заключаю. Я узналъ тебя: ты женщина, хоть и мо-
лодая, но умна и честныхъ правилъ. Самая робость
твоя и торопливость доказали твою невинность.
Положись на меня: я избавлю тебя отъ хлопотъ.
Въ свѣтѣ часто случается, что и добродѣтель ка-
жется подозрительною.

ТЕТЯНА.

Зо мною такъ тепѣрь и трапилось, и Богъ тобі
порѹка, що у мене и на дѹмцѣ не бѹло....

СОЛДАТЪ.

Вѣрю, вѣрю, милая. Я и бѣднаго арестанта ско-
ро выпущу.

ТЕТЯНА.

Минѣ до ёго нѹжди мѣло. Ёго треба такѣ про-
вѣйти, щобъ не лѣзъ осѹю и не пѣддѹрювавъ чу-
жихъ жѣнокъ. Винъ минѣ дѹже надоївъ.

СОЛДАТЪ.

Изволь, проучу его путемъ и отважу подлпнать
къ чужимъ жонамъ.

ТЕТЯНА.

Ти, може, ёго скалічишь? Не насади ёму бѣ-
бехівъ!

СОЛДАТЪ.

Не бойсь, я пользу сдѣлаю ему, а не вредъ. Вотъ
и мужъ твой идетъ.

ЯВЛЕНІЕ ІХ.

Тъ же и Михайло.

МИХАЙЛО, *громко за кули-*
сами.

Відчині, жінко! Жінко, відчині!

ТЕТЯНА, *отворяя.*

Що ти тамъ галишь, неначе хто женѣтця за то-
бою?

МИХАЙЛО, *съ досадою.*

Женѣтця? такъ що жъ, що не женѣтця? Такъ
волося дѣбомъ станѣвитця, и здѣетця, неначе хто
за шивороту лѣвить. Та и недѣгрокъ погасъ.

СОЛДАТЪ, *весело.*

Ну, хозяинъ, все ли такъ было, какъ сказано?

МИХАЙЛО *ставитъ принесенное на столъ.*

Адже бачъ, що все такъ було! Бурка печена, ковбаса пражена підъ боднею найшлися, та ще либонь и въ нашихъ мискахъ. *(Подозрительно.)*
Жінко!

ТЕ. НА

Отъ тобі й разъ! Всі люде на однімъ базарі купують миски и у однихъ ганчарівъ, то и миски одинакові.

СОЛДАТЪ.

Ты вздоръ замогомъ, хозяйнъ. Я лучше знаю все это. Выпьемъ-ка по одной передъ ужиномъ. *(Наливаетъ и пьетъ.)* Здрáвствуй, хозяйнъ!

МИХАЙЛО *наливаетъ и пьетъ.*

Здорові були, господá служба!

(Бдятъ съ Солдатомъ колбасу.)

МИХАЙЛО.

Жінко, голубко, люба Тетяно! чи нема чимъ запити смашної сні ковбаси?

ТЕТЯНА.

Чимъ жа запьєшь? хибá водою?

МИХАЙЛО, *повелительно.*

Ні, не водою, а оставалась пляшка спотіякачу.
Піди жъ принеси, коли не вичастовала кимъ.

ТЕТЯНА.

Та есть же. Кого бъ то я ма́ла безъ тебе часто-
ва́ти! (*Уходить.*)

ЯВЛЕНІЕ X.

Ть же кромь Тетяны.

СОЛДАТЪ

У тебя жена добрая, хозинъ.

МИХАЙЛО.

Чи ти жартомъ, чи навспражки такъ говоришь?

СОЛДАТЪ.

Безъ шутокъ. Молода, хороша и, кажется, тебя
любить.

МИХАЙЛО.

Хиба́ що молодá и хороша — ми́ша менé люби́ти?
Вона́ у мене добра и вірна жінка, тільки дуже жва-
ва, жартли́ва и глузли́ва. Вже коли попаде́тця їй

хоть трохи тюхъ-тюхъ-серéга, то такого и підніме на зубки, и рада довести до того, хоть би сёму ёлопові и вóрсу намяли. Достаетця одъ неі дé-коли, якъ поприїзджають, оттімъ цвэнтюхамъ, канціляжкамъ. Та й смішні бо вони собі! такі необачні, такі легкодухи: всёму вірять, всёму дивуютця, всёгó бо́ятця.

СОЛДАТЪ.

Однако къ чужимъ женамъ подлипать не боятся, словно какъ-будто военные. Мнѣ случалось видѣть ихъ храбрость при такихъ замашкахъ.

МИХАЙЛО.

Ужé я за свою скаж́у, що не боюсь нічого.

СОЛДАТЪ.

Бываетъ и на старуху прорука. Не потачь, хозяинъ: у каждога есть свои блохи.

МИХАЙЛО.

Бороні, Бóже! Якъ би я свою підстерігъ въ чімъ, тутъ би ій и догладъ вóза.

ЯВЛЕНІЕ ХІ.

Тъ же и Тетяна наливку ставитъ на столъ.

МИХАЙЛО.

А ну, судирь! ось я васъ почаствую гáрнимъ спотикачемъ. *(Наливаетъ и подноситъ солдату.)*

СОЛДАТЪ *выпиваетъ.*

Вотъ славная наливочка! Кто ее смастерилъ?

МИХАЙЛО.

Жінка моя Тетяна.

ТЕТЯНА.

Я, я, — ще и зъ вишень свого садка. А Москáль дума, що я нічого не вмю.

МИХАЙЛО *выпиваетъ.*

Вона, вона. Се у мене зóлото, не жінка.

СОЛДАТЪ.

Ты счастливъ, хозяинъ: жена у тебя хороша и наливка не дурна. *(Наливаетъ.)* За здоровье чернобровой Тетяны!

МИХАЙЛО.

Здрóва, моя рѣбка, моя перепѣлка! *(Пьетъ.)*

ТЕТЯНА *наливаетъ*.

Спасібі. За здоровья Москаїя-чарівника! (*Отвѣдываетъ и отдаетъ мужу.*)

МИХАЙЛО.

Здорові були, мось-пане чарівникъ!

СОЛДАТЪ, *наливши*.

Благодарствуй-те, завидная корочка!

МИХАЙЛО.

Що вже мой Тетяна, то (*пьетъ*) чорнобрѡва, кохана! (*Поетъ.*)

Съ того часу, якъ женився,
Я ніколи не журівся.

Ой чукъ, Тетяна,
Чорнобрѡва, кохана!

За Тетяну сто кіпъ давъ,
Бо Тетяну сподобавъ.

Ой чукъ...

За Марусю пятака,
Бо Маруса не така.

Ой чукъ....

Я весѣлий и здоровъ
Одъ Тетянинихъ бровъ.

Ой чукъ....

Якъ Тетяна засміётца,
Въ душі радість оддаётца.
Ой чукъ....

СОЛДАТЪ.

Ахъ, хозяйинъ! да ты братъ хвать!

ТЕТЯНА.

А ти думавъ, що у мене чоловікъ абі-якій? Не
бійсь, себе не відасть. *(Поеть.)*

Будь у менé мужичокъ съ кулачокъ,
А я такі мужикова жінка.
Я за ёго захлюсь, захлюсь
Та нікого й не боюсь, не боюсь. 2

Ой до мене губерецъ підсипавсь
И любови добивавсь, добивавсь.
Я губерця любити не стала,—
Его трясца напала, напала. 2

»Молодице, чий ти, чий ти?
Пусті менé до хати, до хати.«
—»Піди, къ чорту убірайсь, убірайсь,
Коло воріть не шатайсь, нешатайсь!« 2.

МИХАЙЛО.

Вонó такъ, вáшеці прóше: сучка санчята замчала;
у насъ ременці за лічко не виміняешъ.

ТЕТЯНА.

Оттеперъ часъ ужé сна́ти ляга́ти.

СОЛДАТЪ.

А я поразмялся такъ, что сонъ прошель. Хотите ли, хозяева, я васъ потѣшу?

МИХАЙЛО.

Потішь, та чімъ же и ѣкъ?

ТЕТЯНА.

Та годі вамъ утішатись! часъ спати.

СОЛДАТЪ.

Успѣешь, хозяйка, выспаться. Хотите ли, я покажу вамъ старшова, съ которымъ все дѣлаю?

МИХАЙЛО.

Старшого? се бѣ то що грѣблі рве?

ТЕТЯНА.

Цуръ ёму! Се бѣ то того, що — не при хати згадуючи? *(Плюетъ.)*

СОЛДАТЪ.

Ну, да что жъ? Вить бѣды никакой не будетъ, ни страха. Онъ явится въ человѣческомъ видѣ, коли хотите.

МИХАЙЛО.

Въ чоловічимъ? Якого жъ чоловіка?

СОЛДАТЪ.

Какова хотите.

(Всѣ молчатъ.)

ТЕТЯНА.

Знаешъ, чоловіче, що? Нехай явитця такімъ, якъ я знаю и скажу Москалеві. Побачимо, чи докаже.

МИХАЙЛО.

Добре, кажи, говори.

СОЛДАТЪ.

Изволь, сказывай, въ какомъ хочешъ образѣ видѣть.

ТЕТЯНА.

Нехай твій старшій покажетця паничѣмъ Финтикомъ, що въ нашімъ селі проживае, та щобъ и въ такій одѣжі, якъ вінъ носить.

СОЛДАТЪ.

Да платя-то, думаю, много есть у него. Такъ въ какомъ прикажешь его представить?

МИХАЙЛО.

Въ такімъ, якѣ носивъ сѣгодня.

СОЛДАТЪ.

ИЗВОЛЬ.

МИХАЙЛО.

Не вірю Москалєві: вінъ хвѣста.

Въ это время Солдатъ беретъ уюль и вынимаетъ шомполъ, разставляетъ мужа и жену по сторонамъ сцены, очерчиваетъ ихъ кругами, завязываетъ платкомъ глаза. Становится самъ посреди сцены и спрашиваетъ важнымъ тономъ и перемѣннымъ голосомъ.

ТЕТЯНА.

Съ-підъ прїнічка.

МИХАЙЛО, въ сторону.

О, хїтра зъ біса!

СОЛДАТЪ.

Не робѣйте, не бойтесь ничего, не говорите ни слова, не отзываетесь, и съ круга ни на шагъ не сходите; а не то — быть бѣдамъ!

МИХАЙЛО.

А зъ завязаними очїма побачишь ёго?

СОЛДАТЪ.

Къ повязкѣ не дотрогивайтесь. Я самъ сниму ее, какъ придетъ время.

МИХАЙЛО.

Господá служивий! чи не мѣжно, щобъ оці поті-хи не показувати? Менé циганський піть проньма́.

СОЛДАТЪ.

Теперь уже поздно: всѣ черти встревожились въ аду. Стойте, не шевелитесь и слушайте! (*Важно и съ разстановкою.*)

Тара, бара,
Гала, бала,
Во всѣхъ углахъ
Трахъ-тарарахъ!
Изъ печнова дна
Вылѣзай, сатана!

При этихъ словахъ Михайло показываетъ смѣшныя кривлянья. Финтикъ вылѣзаетъ изъ-подъ печки. Солдатъ ему помогаетъ, заслоняетъ печку, становится на свое мѣсто и дѣлаетъ знакъ молчанія; подходитъ къ жемлю, развязываетъ глаза, посылъ къ мужу затымъ же. Михайло, увидѣвъ Финтика, показываетъ знакъ ужаса и изумленія. Тетяна то же хочетъ сдѣлать, но неудачно притворяется.

МИХАЙЛО, *оправляясь*.

А можно, мось-пане, зъ нимъ и побалакати?

СОЛДАТЪ.

Нельзя: голосъ его сильнѣе грома; когда заговоритъ, изъ глазъ его засверкають молніи, изъ ушей дымъ пойдетъ коромысломъ. Ты не перенесешь такого ужаса.

МИХАЙЛО.

А жінка перенесѣ?

СОЛДАТЪ.

Нѣтъ.

ТЕТЯНА.

Неправда, перенесу! (*Выходитъ изъ круга и говоритъ мужу.*) Чоловіче! Москаль жартовавъ надъ тоббю. Я тобі все теперъ розкажю. Сей панічъ не чортъ, а настоящий Фінтикъ, та своїми умислами походить на чорта.

МИХАЙЛО.

Якъ же то такъ?... Чи ви менѣ сиравді морочите, чи на шутъ піднімаєте? Я нічого тутъ не розтовчю собі. А горілка? а вечеря підъ боднею?

(*Солдатъ смѣется.*)

ТЕТЯНА.

Все то не чари. Послухай. Три неділі тому, якъ панічъ цей приїхавъ въ наше село до своїхъ рідичівъ, и, дознавшись, що тебе дома нема, почавъ до мене учашати. Я перше думала, що для того ходить, що нічого йому робити дома; ажъ ні: зачавъ міні говорити, що мене любить, що безъ мене йому скучно, щобъ була я до його ласкава, що коли чоловіка дома нема, то и другого не гріхъ полюбити, бо такъ въ світі ведѣтця. Такими и гіршими розказами такъ міні надоївъ и осоружився, що и міні здумалось надъ нимъ поглумитця. Вчора давъ грошей, щобъ я вечерю для його справила на сѣгодня. Я купила горілки, курку и ковбасу; та ще до вечері прийшовъ Москаль. Я рада була, що на Фінтиківъ коштъ погодѣтця служивий. А цей служивий такъ вечерю піднявъ, якъ чортъ въ лотокѣхъ. Я спровадила його спати голодного; а вінъ, видно, не спавъ и підслухавъ, якъ я Фінтикові розказувала, що сховала горілку и страву. Ти, якъ на те, вернувся зъ дорѣги. Москаль на хитрощи піднявся и видававъ, мовъ вінъ чарівникъ. Отъ тобі вся правда; а ти знаєшь, що я передъ тобою не брешу и не обманюю тебе.

МИХАЙЛО.

Такъ ось воно якъ!... Э! (*Къ Солдату.*) Госпо-

да слўжба! такъ ти не чарівникъ и паничъ сей не Духъ Святий зъ нами? горілка и страва — се не одъ того, що не при хаті згадуючи? га?

СОЛДАТЪ.

Точно такъ все, какъ жена тебѣ пересказала. А притомъ я хотъ и Москаль, а ручаюсь тебѣ, что жена твоя, по всѣмъ замѣчаніямъ, никакова шаловства съ этимъ фертикомъ не имѣла.

МИХАЙЛО.

Та мині и самому здаѣтця, що одъ моєї жінки не треба бѣ сподіватись городянського — вѣшеці прѣше — бѣшкету. Та тепѣрь дивний свѣтъ....

ТЕТЯНА.

Не грѣши, чоловіче. Хто проступитця, то той виля, якъ собака въ чѣвні. Погляди на мене и на панича, то угадаешъ, хто грѣшний и хто праведний.

СОЛДАТЪ.

Вотъ оправданіе, которое и строгій кригсрехтъ уважилъ бы. Поступимъ съ виновнымъ по воинскимъ артикуламъ.

ФІНТИГЪ.

Прошу милосердія, пощады и прощенія!

(Становится на колѣни и поетъ.)

Помилуйте, васъ прошу!
 Ей же, ей, покаюсь!
 И прельщатися чужимъ
 По смерть зарѣкаюсь!

Я—бездѣльникъ, признаюсь,
 И дуракъ письменный,
 Я—проныра, и крючокъ,
 И хапунъ отмѣнный.

Я спокутую грѣхи
 И, божусь, исправлюсь,
 И любить чужихъ жінокъ,
 По смерть не отважусь.

СОЛДАТЪ.

Какъ же тебѣ повѣрить, когда ты крючокъ? Тебѣ непременно надо сдѣлать наказъ на спинѣ и на ребрахъ. *(Дѣлаетъ знаки руками.)*

ФИНТИКЪ, *съ испуломъ.*

Ой, ой, умилосердитесь!

ТЯТЯНА, *къ Солдату.*

Не будьмо неумолимі для другіхъ, однимъ собі зазорного не прощаймо. *(Къ Финтику.)* Слухай. *(Поетъ.)*

Треба бь дати прочухана, щобъ ти научився;

МХАЙЛО.

Якъ обманювать жінокъ, въ другий разъ страшився.

ТЕТЯНА.

Ти за чванство, за лукавство и попався въ сітку.

МИХАЙЛО.

За тебъ треба дати хлѣсту и спровадити къ дідьку.

ТЕТЯНА.

Признавайся, оправдайся, то не буде лиха.

МИХАЙЛО.

Добримъ людѣмъ не кусай ні явно, ні съ тѣха.

ФІНТИКЪ.

О, горе мнѣ грѣшнику суццю,
 Ко оправданію отвѣта не имущу!
 Како и чѣмъ могу васъ ублажити?
 Ей, отъ сего часа буду честно жити!

МИХАЙЛО.

Гляди жъ того! Встань та послухай сюди. Мині бѣ треба бѣльше всѣхъ проученіе тобі дати, та я непотребство твоєї душі прощаю тобі, тільки обіщай намъ ніколи не забувати, якого ти рѣду, почитати матірѣ своєю, поважати старшихъ себе, не обіждати нікого, не підсипатись підъ чужихъ жінокъ, а мою Тетяну, на тридевять земель обходи-

ти; бо колись за се дадуть тобі березової припарки такої, що и правнукамъ будешъ зака́зовати.

СОЛДАТЪ.

И небо въ овчинку пока́жется.

ТЕТЯНА.

И въ могилі боляче б́уде.

ФІНТИКЪ.

Милостивые благодѣтели! ваше великодушіе проникло въ мою совѣсть. Она пробудилась и представляетъ мнѣ докладной регистръ моихъ безчинствъ. Стыжусь моихъ злыхъ окаянствъ, и самъ себѣ кажусь презрительнымъ, какъ за дурные поступки противу моихъ родныхъ, равно и противу всѣхъ людей. Теперь всѣ силы употреблю — доказать на дѣлѣ мое исправленіе. Буду всѣмъ рассказывать сегодняшнее мое приключеніе и Москаля-чарівника, дабы примѣръ мой послужилъ ко исправленію всѣхъ и каждаго.

СОЛДАТЪ.

Поэтому правда, что шутка, кстати сдѣланная, больше дѣлаетъ иногда пользы, чѣмъ строгія наставленія.

К І Н Е Ц Ъ .

ОДА

ДО КНЯЗЯ КУРАКИНА

ОДА

ДО КНЯЗЯ КУРАКИНА.

Гей, Орфію небораче!
Де ти змандрувавъ відъ насъ?
Якъ би тільки ти, козаче,
Мні підъ сей згодився часъ!
Кажуть про тебе издавна,
Що у тебе кобза гарна,
Кобза дивная така,
Що якъ забриньчишь руками,
То и гори зъ байраками
Стануть бити гоцака.

Глянь, Орфію, глянь изъ неба,
Дай кобзури мні своєї:
Мні играти пісню треба,
Пісню гарную на ней,
Треба гомосъ піднімати,

Зъ нѳвимъ гѳдомъ поздравляти
 Пана мѳлого тогѳ,
 Що и паномаъ бутъ уміе,
 И, якъ батько, не жаліе
 Животѳ для насъ свогѳ.

Алексію, любий пане!
 Я про тебе річъ почавъ,
 Та боюсь, якъ словъ не стане,
 Щобъ ти мні не накричавъ,
 Бо я напередъ признаюсь,
 Що я зъ мѳзами не знаюсь,
 Тѳлько трѳхи чувъ про нихъ.
 Да и мѳзи лобъ нагріють,
 Пѳки проспівать успіють
 Половѳну дѳлъ твоїхъ.

Я про те мовчѳти бѳду,
 Що стрѳчками скрѳченъ ти,
 Що на тобѳ, мовъ на чѳду,
 Де не глянешъ, все хрестѳ;
 Що нельзѳ згляднуть очѳми
 На жупанъ твѳй за звѳздами,
 Якъ на сонце середъ дня;
 Що одъ стрѳчѳкъ шѳя гнѳтця,
 Що изъ-зѳду ключъ товчѳтця.
 Все, мабѳуть, се не брѳднѳй!

Не Чернігівъ, не Полтава
 Сее все тобі дала:
 Знатъ, давно, про тебе слава
 Въ Петербурсі загула;
 Знатъ, ти добре тамъ труждався,
 Не по запечку валявся,
 Що попавъ царю підъ ладъ.
 Знавъ и царь, съ кимъ подружити,
 На когó ярмо зложити;
 Ажъ теперъ и самъ вінъ радъ

Радъ вінъ, що ярмо ти тягнешъ
 Не гнучись, якъ добрий вілъ;
 День и нічъ відъ поту м'якнешъ,
 Добре робишъ, скільки силъ.
 Радъ сказати правду-матку,
 Що крутенькую загадку
 Нашимъ ти задавъ панамъ;
 Бо, щобъ мали чисті дүши,
 Щобъ держали стро́го ўши,
 Ти собой їхъ ўчишъ самъ

И до віку не забуду,
 Якъ разъ я къ тобі прийшовъ....
 Ахъ, мій Боже, скільки люду
 Всякого я тутъ найшовъ!
 Півні сіни, півна хата

Нашого набїта брата,
 Ажъ нельзя пропхнѹтись мнї,
 А попївѣ, купцївѣ та панства
 И жидївѣ, тогó плюгавства,
 Мовѣ на ярмарку вѣ Ромнї!

Всї жѣ не зѣ балами стояли,
 Всї будї по дїлу тутѣ,
 Папїркї вѣ рукахѣ держали,
 Хто багачко, хто лоскутѣ;
 Хто чолómѣ бивѣ на сусїда,
 Хто на пана-людоїда,
 А по-прóсту — на суддїю,
 Що за цѹкорѣ та за грóши
 Изробївѣ судѣ нехорóший,
 Цїлу розорївѣ семѣю.

И такїхѣ було доволї,
 Що прохали на панївѣ,
 Що панї, по їх злїй вóлї,
 Не дають пахати нивѣ;
 Що козацькими землїями,
 Сїнокóсомъ и полїями
 Вередѹють, мовѣ своїмѣ.
 Судѣ у правду не вникáе,
 За панами потакáе,
 Щобѣ було ёмѹ и імѣ.

Не прогнівайсь, Алексію,
 На нескладну річъ мою,
 Що я говоріти смію,
 Про писарню ще твою.
 Разъ мні будь тамъ довелось....
 Олє жъ, скілько тамъ товклося
 За столами писарівъ!
 Тамъ паперівъ кучи, кучи,
 Писарівъ тамъ тучи, тучи,
 Мовъ въ Петрівку косарівъ.

Пішуть, пішуть, та й несутьця,
 Щобъ ти подививсь, чи такъ.
 Треба жъ тутъ тобі надутьця,
 Треба знать, підправить якъ;
 Треба всякую папіру
 Привести якъ разъ до шпіру,
 Підвести все підъ закѡнъ!
 Ніколи борщю сѣрбнѹти,
 Ніколи у-смакъ заснѹти,—
 Ти забѹвъ на хлїбъ, на сонъ.

А про жінку да про діти
 Дѹмати тобі коли,
 Щобъ обѹти и одіти
 И не голодні булі?
 Ні, про се ти не згадаєшъ:

Жінку ти другую маєшь,
 Дочки, синь тобою забуть.
 Жінка у тебе — Полтава,
 Синь — Чернігівъ, честь же, слава —
 Дочки; отъ весь рідъ твій тутъ!

Мовъ тобі чернець одъ міру,
 Одцуравсь ти одъ двора:
 Знай въ Полтаві мнешъ напіру,
 А до-дому не порá.
 Що жъ тобі изъ той Полтави?
 Ти и такъ добівся слави,
 Та якби — гай, гай, гай!
 Одпочинь же, пане, трóхи:
 Ти ужé притупавъ ноги, —
 Тупае другий нехай.

Панство здай своє другому
 И здоровья не теряй,
 Попилнуй підъ старість дому,
 Бо у тебе дома рай.
 Тутъ всі, якъ на батька діти,
 Будуть на тебе гледіти,
 Та ще чи не лúчшъ, мабуть:
 Тутъ, по правді якъ сказати,
 Всі тобі, якъ Богу, раді,
 Всі тебе, якъ Бога, ждуть.

Да біда моя! я бачу,
 Сей не по тобі совіть.
 Ти такі свою удачу
 И на той потягнешь світъ.
 Пóки вибъесся изъ сїли,
 Пóки пійдешъ до могили,
 Бúдешъ хлóпцемъ на другїхъ.
 Уродівся ти на правду,
 Улюбівся такъ у славу,
 Якъ у дівчину женихъ.

Ну, коли жъ такий ти, пане,
 Що для слави лишъ живешъ,
 То къ тобі смерть не пристане,
 Ти ніколи не умрешъ.
 Хоть попі не забурмóчуть,
 Хоть співати не захóчуть
 Вічну памяць по тобі,
 То прохати їхъ не трéба,
 Бо и такъ підъ саме небо
 Памяць ти зробивъ собі.

Сее не умре ніколи,
 Що ти робишъ всімъ добрó,
 Да и робишъ зъ дóброй воли,
 Не за грóши и сріблó.
 Скілько удовамъ ти біднимъ,

Скільки сиротамъ посліднімъ,
 Скільки, скільки слізъ утёръ!
 Скільки взявъ людей ти зъ грязі
 И, якъ кажутъ, ажъ у князі,
 Ажъ у князі їхъ уперъ!

Не умрѣ, хотъ побожѣтьця,
 Слава не умрѣ твоя:
 Слава съ тіломъ не ложѣтця
 У могилу нічя.
 Хотъ же смерть къ тобі прискоче,
 Слави въ зѣмлю не спинточе:
 Загудѣ вона якъ громъ.
 Тутъ и правда візьме силу,
 Прийде на твою могилу
 И напише такъ пербмъ:

»Диво тутъ попі зробили,
 Диво дѣвнее изъ дивъ:
 Въ зѣмлю мертвеця заріли,
 А мертвецъ той и оживъ.
 Бачця, добре заривали,
 Бачця, грѣмко всі співали
 Памѣть вічною надъ нимъ;
 Оглянулись небораки,
 Ажъ князь Алексій Курякинъ
 Все живъ по діламъ своїмъ!»

Поки жъ сее диво бѹде,
 Поживи хотъ стѣлько ти,
 Скѣлько живѣ, якъ кажутъ люде,
 Въ свѣтѣ Маѹсаль святій.
 Будь здоровъ изъ нѹвимъ годомъ,
 И надъ нашимъ ще нарѹдомъ,
 Ще хотъ трѹхи попануї.
 Трѹхи!... ой колибъ багачко!
 Бо ти нашъ и панъ и бѣтько.
 А на бѣльше не здивуї.

КІВЕЦЬ.

PG 3948 .K598
Povne zibrannia tvoriv.

C.1

Stanford University Libraries

3 6105 034 803 622

PG394
K598
1862
501011

Stanford University Libraries
Stanford, California

Return this book on or before date due.

--	--	--

